fakir baykurt

şamar oğlanları

BİLGİ YAYINEVİ

BİLGİ YAYINLARI : 248

Birinci Basım
Haziran 1976

BİLGİ YAYINEVİ

Tunalı Hilmi Cad. 94
Telf : 26 60 48 - 26 70 64
Kavaklıdere - Ankara

Babıâli cad. 19/2
Telf : 22 52 01
Cağaloğlu - İstanbul

FAKİR BAYKURT

Şamar Oğlanları

BİLGİ YAYINEVİ

kapak düzeni : fahri karagözoğlu

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA

İÇİNDEKİLER

Önsöz	7
Çaresiz Kalınca	11
İlköğretim Sorunumuzun Görünüşü	13
Kopan Kopana	20
Birlik İkilik	25
Vekil Öğretmenler	29
Eğitimde Uysallaştırma	33
Arzuhal	38
Üç Çatal	44
«Hemşerime Dokunmayın!»	49
Yazarlar ve Öğretmenler	55
Öğretmen Üzeyir	59
Turna Göçü Gibi	64
Dedeler Köyünün Okulu	70
Sarı Eğitim	76
Sürülen Öğretmenler	79
Öğrenmenlerin Direnci	86
Milli Eğitim Bakanlarının Bilmediği	93
Sürüp Giden Çile	99
Zindandaki Öğretmen	105
Genişleyen Sorumluluğumuz	111
Öğretmenlerin Örgütlenmesi	116
Biga'dan Geçerken	122
Sürgündeki Öğretmen	124
Lokalcilik	130
Devrimci Eğitim Şûrası	132
Öğretmenlerin Güvenliği	138
Tutucu Eğitim	144
Öğretmenlerin Geçimi	151
Maraton	158

Gözden Düşen İlköğretim 162
Öğretmenlerin Temel İstekleri 167
Eğitimin Yönü 173
Yeni Yerim Fevzipaşa 178
Çevre 181
Öğretmenlerin Kayseri Toplantıları 187
Şiddete Doğru 192
Okullar Açılıyor Ama 197
Seçim Okulları 204
Bıçak Kemiğe Dayanınca 209
Büyük Bir Eğitim Uygulaması 214
Sendikaları Tanıma Zorunluğu 219
Çığlık Köyü 223
Gençlik ve Aşırılık 228
Avutucu Bir Şûra 233
Anayasa - Avuttepe 238
Özel Okullarla Savaş 242
Kitabın Kavline Doğru 245
İki Ay İçinde Öğretmenlere Yönelen Saldırılar 252
Saldırıların Ardındaki Gerçek 257
Ulusal Eğitimde Yön 263
17 Nisan ve Köy 269
Köy Enstitüleri Örneği 276
Şamar Oğlanları 283
Genişleyen Kıyım 290
Büyük Suskunluk 296

ÖNSÖZ

Türkiye Cumhuriyeti 53'ünde. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra kurulmuştu. Yeni bir devlet için az yaş değil. Dileriz daha da çok, çok olsun. Zaman içinde gelişerek, değişerek sonsuza kadar yaşasın. Elbet dileriz.

Ama nasıl bir devlet bu? Yarım yüzyıldır daha çok kime çalıştı? Başardıklarının ne kadarı halk için? Dönüp dönüp bunu düşünüyor, bunu soruyorum: Ne düştü işçilerin, köylülerin payına? Bu sorulara karşılık ararken devletin niteliklerini buluyorum...

Söyledin yazdın mı Cumhuriyeti sadece kendilerinin sayanlar kızıyorlar...

*

Yarım yüzyıldır eğitim sorunu gündemde... İlköğretimden yüksek öğretime kadar her zaman başında değilse de ikinci üçüncü sırasında yer alıp geliyor. Kalburla taşınan sular havanda döğüle döğüle bitmiyor. Lâf lâf lâf! Yarım yüzyıl az zaman mı? Daha köyler bütünüyle ilköğretime bile kavuşturulmadı, bütünüyle yurt çocuklarına «ilkokul aydınlığı» bile gösterilmedi. Orta ve yüksek öğretimlerdeki oranlar olması gerekenin altında. Yöneticiler, dağ taş okul olmuş gibi konuşuyor. Evet, okullar artıyor, ama nüfus da artıyor.

Sayısal gelişme biraz hızlanır gibi olsa da, bu sefer karşımıza nitelik sorunları çıkıyor.

Hızla endüstrileşip çağdaş uygarlık düzeyine çıkmak zorunda olan geri bir tarım ülkesinde ulusal eğitim nasıl olmalıydı? Ezici dış etkiler altında, plânlaması bozuk, eşitsiz, bilgileri, proğramları sınırlı, işten üretimden elini eteğini çekmiş, durmadan hazır yiyici çoğaltan, ezberci insanlar fabrikası bir eğitim. Öğretmenleri bile yönetimine karıştırılmayan, proğramları yabancı uzmanlara yaptırılan, yönetimi beceriksiz ellerde, profesörleri bile baskı altında... Halkın kazancından milyarlar harcandığı halde süs bile değil, o kadar yararsız. Yönü geriye döndürülmüş, uyutucu.

Alfabesi bile «Uyu uyu yat uyu!» diye ninni çekti yarım yüzyıl.

*

Halkın öteki sorunlarından koparılmış, bağımsız bir sorun değil elbet eğitim. Devlete egemen olanlar ekonominin yönetiminde ne yapıyorsa, tıpkısını eğitimde de yapıyorlar. Ekonomi politikalarına her zaman için boyun eğici kulları yetiştirecek «sarı» bir eğitimi sonsuza kadar sürdürmek istiyorlar. İnsana, tarihe, çağa ters olarak...

Bu yarım yüzyılın bazı küçük dönemlerinde iyi yönelişler olmadı değil, ama atılan her ileri adım, ne yapılıp edilip engellendi, geri çevrildi. Köy Enstitülerinin başına geleni bilmeyen yok.

*

Yarım yüzyılın çoğunda öğretmenler bu ters gidişe karşı çıktılar. Örgütlü örgütsüz savaşım ver-

diler. Eğitimi işçiden, köylüden, yoksul halktan yana uygulamağa çalıştılar. Pek çok geri bırakılmış ülkede olduğu gibi bu tavırları sadece bazı küçük dönemlerde anlayış gördü, bunun dışında, özellikle sözümona demokrasi döneminde her zaman şiddetle cezalandırıldı. Anayasa ve yasalar kendilerinden yana olduğu yıllarda bile bu yüzden sürekli baskı altında tutuldular. «Öğretmen kıyımı» diye bir deyim doğdu.

*

Bu dönem içinde ben 20 yıl öğretmenlik yapabildim. Bu arada altı yıl da öğretmen örgütlerinin, TÖS ve TÖDMF'nin genel başkanlıklarında bulundum. Kıyımın, baskının türlüsünü yaşadım. Sınıflarımdan, öğrencilerimden sık sık koparıldım, sürüldüm. Sonunda mahkeme kararları lehime olduğu halde, eğitime devam olanaklarından uzaklaştırıldım.

Meslekdaşlarım içinde benim çektiklerimin beterini çekenler tonla. Birer dilekçe verip ayrılanlar çok. Almanya ve benzeri varsıl ülkelere işçi olarak çalışmağa gidenlerin sayısı on bini aştı. Öyle bir öğretmenlik dönemi ki «kıyım» denilen öğretmen düşmanlığının her türlüsüne tanık olduk. Yıldan yıla çoğalan baskılarla öğretmenler birer «şamar oğlanı»durumuna getirildiler. Acıları hâlâ durmuş değil, artmıştır. Dün yolları kesilenlerin bugün başları kesilmekte, kafalarına göğüslerine kurşun sıkılmaktadır. Öldürülenlerin sayısı artmaktadır.

*

Öğretmenlikte ve öğretmen örgütlerinin yönetiminde çalıştığım yıllarda günlük olaylar ve durum-

lar üstüne gazete ve dergilere yazılar yazdım. Bir öğretmen ve örgüt yöneticisi olarak sorunları deşmeğe, duyurmağa çalıştım. Bu kitapta o yazılardan bir seçme var.

Öğretmenlere yapılanlar toplumun öteki bölümlerine, işçi, köylü, öğrenci ve aydın kesimlerine de uygulandı. Fabrikada işçi, okulda öğrenci vuruldu, vuranı yakalanmaz oldu. Kitaplar toplatıldı, kitabevleri yakıldı. Sinemada, tiyatroda sansür sıkılaştırıldı. Böylece Türkiye Cumhuriyeti çok çetin bir evreye girdi. Kıyımlar birbirini aşa aşa toplu öldürümlerin eşiğine gelindi. Gerçekten çetin bir evre.

Bundan sonra nereye varacak? Ne olacak? Kapalı bir soru değil bu. Elbet tarihin dediği olacak, Türkiyemiz de tarihin dediği yere varacak. Son hesaplaşmada tekeri hep ileri dönen tarih, Türkiyemizi mutlaka ileri bir yere vardıracak.

«Varmak» güzel bir söz ama o kadar kolay iş değil. Tarihte yorucu, öldürücü bir maratondur o. Çok insan davranır, azı varır. Halkın ve öğretmenlerin çektiği o varışta değerini bulacak.

*

Bu yazıları, eğitim ve öğretmen sorunlarına değinen yazılar diye ayırdım ötekilerden.

Dillerini, anlatımlarını bir daha gözden geçirdim. Zaman müthiş bir hızla akıyor. Artık eksik söylediklerim olmuş. Tek tek yazılar için gerekli, kitabın bütünü için gereksiz «yineleme»lerim olmuş.

Bu seçmenin amacı, yakın geçmişi düşünerek bugünü değerlendirmek isteyen okura yardımcı olmak sadece.

Ankara, 25. 3. 1976 *Fakir BAYKURT*

ÇARESİZ KALINCA

Kel Ahmet:

«Şimdi çarkına yanarım senin!» dedi karısına «'Karışmam karışmam!' Ona karışma, buna karışma neye karışacaksın ulan sen?»

Öğleyle ikindinin arasıydı. Bir saattir kavga ediyorlardı.

«Oğlumuz Memedali ilkokulu bitirdi. Hevesimiz var, okutalım dedik. Yargıç olsun, doktor olsun dedik. Ama hükümet almadı, sınavlara soktuk, kazanamadı. Tutup kendimiz okutalım desek, yarım çarıkla, güdük eşekle onca yol nasıl biter?..» Kel Ahmet'in demesi, «Söyle hatun, bu veledi ne yapalım? Öyle zekâlı çocuk, koyver güneşe merdiven kursun... Yaşı da geçiyor. Yarın biti felân kanlanır adamakıllı...»

Karısı soludu:

«Boşuna öfkelenme Kelağa! Benim böyle zor işlere aklım ermez. Kendin dök düşün. Ne yap yap, ver bir yere...»

«Bir yıl daha bekletip gedikliye medikliye sokalım desek çağı geçecek. Dağılacak zeyni...»

«Beklemesin. Zaten ahlâğı ahlâk değll. Bir karıştı mı dellkanlıların içine, temelli bozulur. Köyü bilmiyor musun?»

Kel Ahmet şapkasını alıp çıktı evden. Üç kahvenin üçünü de dolaştı. «Ne yapmalı da şu oğlana

bir çare bulmalı?» diyordu. Köy odasına uğradı, kimseler yok. Mescide vardı, Çolak Hafız «Kuran-ı Kerim» okuyor.

«Canım ciğerim Hafız, boşla onu, dinle beni!»

Hafız, kanlanmış gözlerini çevirdi:

«Dinledim bakalım Kelbey, emret!» dedi.

«Bırak beyi meyi! Benim Memedali aylak kalacak. İstiyorum vereyim sana, okuyup senin gibi hafız olsun, Kuran okusun. Sana bana dua etsin sonunda...»

Hafız:

«Ben zaten köyün öne gelenleriyle konuştum. Dedim komşular, olmaz böyle! Cenaze yuyacak adam bulunmayacak iki yıl sonra. Verin çocuklarınızı, beş kuruş almadan okutayım Allah rızası için. Yarın ardınızdan «fatiha» okusunlar... Altı kişi çıktı hevesli. Akşam gelecekler buraya. Sen de gel, görüşelim. Bir yana taş dikelim...»

Kel Ahmet soluğu evde aldı:

«Garerim garer hatun!» dedi. «Verdim Memedaliyi Çolak Hafız'a. Okuyacak, bir güzel hafız olacak. Sökecek tez zamanda Kuranı muranı. Çatır çatır okuyacak güzelim Arap harflerini. Bu daha eyi, daha sevaplı... Kurtulduk tasadan hatun, garerim garer...»

«Kendin düşün, benim aklım ermez dedim...»

«Aklının içine tüküreyim! Ötürekli!... Senin aklın ermesin, benim garerim garer. Neyleyim yargıcı margıcı, neyleyim gedikliyi medikliyi. Aslan gibi hafız olacak benim oğlum...»

(Nisan 1954)

İLKÖĞRETİM SORUNUMUZUN GÖRÜNÜŞÜ

«... Kahvenin ortasındaki masanın etrafına sıralanıp köyün ekmeğinden, yoğurdundan, kayısısından ve müdür beyin evinden getirttiği peynirden yedik. Bu esnada Bağlım'a dair musahabeler cereyan etti. Bu sözler arasında bilhassa alâkalanmağa değer bir nokta da nüfusun gittikçe arttığı ve ölümlere nisbetle doğumların fazlalığı haberi oldu. Fakat, nüfusun artmasına sevinirken, hatırıma ve gözümün önüne demin geçtiğimiz sokakların en kirlilerinden birinde bir köşeye bırakılmış bir küçük kız geliyor. Bilhassa dudağının altındaki bir ufak yaraya rağbet ederek yüzüne o kadar çok sinek üşüşmüştü ki, çocuk artık hiç birini kovmuyordu. Esasen belki de bu sinekleri kovmak lüzumunu kendisine öğretmemişlerdi. Neslimizin arttığına sevinirken, bir taraftan da o neslin sağlam yetişip yetişmiyeceğini ve insanca yaşayıp yaşayamıyacağını da düşünmek gerek.»

«Anadoluda Yol Notları» adlı bir kitaptan alınan bu satırların altında 1933 tarihi var. Kitabı, Cumhuriyetin Onuncu yılında, Anadolu'nun ortalarını, bu arada Ankara'nın üç bucak merkezini gezip dolaşan Nahid Sırrı (Örik) yazmış. O zaman nüfusumuz 15 milyon kadardı (1927 sayımında 13 milyon). Şimdi yıl 1958, nüfusumuz 25 milyon çevresinde... Bu

artış hızına ve yakınlarda Başbakanın söylediğine bakılırsa, 1970'te 40 milyon olacağız. Başbakan, bunun geleceğimiz için «büyük teminat» olduğunu söylüyordu. Bunu söylerken de sevinçli bir haber verdiğine inanıyordu. Bugün Türkiye nüfusunun hızlı sayılabilecek artışına sevinmek mi, yoksa yerinmek mi gerek? Sadece matematik artışlar gösteren nüfus, bir ulusun geleceği için «teminat» sayılır mı, sayılmaz mı? Külâhımızı önümüze koyup düşünmek ve açık bir sonuca varmak zorundayız.

Gene Nahid Sırrı Örik, aynı kitapta, Bağlım bucak merkezi için şunları da not etmiş:

«*Bağlım'a tek gazete gelmiyormuş, esasen de hiç kimsenin okuyup yazması yokmuş. Hükümet merkezinin yanıbaşında olan ve yarım saatte varılabilen bir yere tek kitap gitmiyor ve bütün evleri teker teker arasak, ele geçireceğimiz kitapların esası bilmem onu bulacak mı? Maarif sahasında katedilmesi bizim için elzem olan yol hâlâ o kadar uzun ki, insana âdeta ürkme geliyor. Bağlım'a günde hiç değilse bir iki gazete ve arada bir kitap sokmak için daha ne kadar beklemek lâzım?..*»

Belki bugün Bağlım'da beş on okuryazar var ve Bağlım'a Nahid Sırrı'nın dediği «günde bir iki gazete ve arada bir kitap» girmektedir. Ben 1954'de gene Ankara'nın kulağı dibinde, derenin içindeki Dikmen köyünü gezdim, oradaki yaşamın, Ankara'dan çok uzaktaki bir Sivas ya da Burdur köyündeki yaşamdan hiç farksız hattâ biraz da geri olduğunu gördüm. «Bir iki gazete ve arada bir kitap» da bir şey değildir. Dâva, okuryazarlığı, gazeteyi, kitabı, dergiyi, kısaca kültür denen belâlı dilberi, azınlığın tekelinden çıkarıp çoğunluğa mal etmektir. Otuz beş Cumhuriyet yılında gelebildiğimiz % 35 ya da % 40

lık ilköğretim başarısını, fazla büyütüp oracıkta bağdaş kuramayız. Amaç, % 40, % 50, % 90 değil: % 100'dür. Gidiş bu kadar yavaş olmamalı, çabuk, daha çabuk olmalıdır.

Yeni yeni atılışlar yapabilmek, yeni yeni koşulara çıkabilmek için iyimser olmamız gerekirdi. Ama, ilköğretim dâvamızın bugünkü görünüşü ve gidişi, en iyimser yaradılışlı olanımızı bile kötümser etmeğe yetecektir. 1927'de % 10.6 olan okuryazar oranımızı, 1958'de anca % 40'a yaklaştırabildik. Halbuki nüfusumuz yerinde durmadı; 1927'deki 13 milyon, 1958'de 25 milyona vardı. Nüfus artışı, nerdeyse, okuryazar oranımızdaki artıştan daha hızlıdır. Öğrenim çağında olup da okula ve öğretmene kavuşturamadığımız köylü çocuklarının sayısı bir milyonun üstünde. (Cumhuriyetin 7 - 16 olarak kararlaştırdığı öğrenim çağı yaşını, sırf oy sahibi köylünün kız çocuklarını okuldan daha erken kurtarabilmek için 1950'den sonra 7 - 14'e indirdiğimizi de hesaba katalım.) Sayıları çoğaltmağa gerek yok, on yedi binden fazla köy, dört mevsimile bir karanlık içinde, 20. Yüzyılın yarısını bu kadar geçmiş bir dünyada, sanki yaratılırken gözleri unutulmuş da dünyaya gözsüz gelmiş gibi eğitimsiz, ilköğretimsiz beklemektedir. Köydeki durum bu iken, şehirdeki de daha parlak değildir. İstanbul'un sayın Millî Eğitim Müdürü, ne kadar ikili öğretimi normal sayarsa saysın, bir çok şehir ilkokulu da kabaran öğrenci sayısına yetmemekte; bu yüzden ikiliyi geç, üçlü, dörtlü öğretim yollarına başvurulmaktadır. O kadar şipşak bir öğretim ki, örneğin, bir insanın bir yıllık şeker ihtiyacını bir haftada yeyip kurtulmağa çalışması kadar tuhaf görünmektedir. Şehir ve kasabalardaki liselerin, ortaokulların durumları da bir çok bakım-

lardan iç açıcı değildir. Ama biz gene ilköğretime gelelim.

İlköğretim ki dünyada her şey demek değildir. İlköğretimin Amerikan toplumunda insanların davranışlarına etkisinin % 18 olduğu hesaplanmıştır. Fakat öyle bir % 18 ki, bir çok başka % 18'lere temel olmaktadır. Hiç bir dünya nimetinden bir damla ışık gelmediği zaman, toplumları çamura çökmekten, uçuruma yuvarlanmaktan korumaktadır. Evet, hiç olmazsa ilköğretim! Amerikan toplumunda insanların davranışına etkisi % 18 olur da, bakarsınız, Türk toplumunda daha fazla olur; muhakkak ki fazla olur.

Bir de şu var: Ulusları ilköğretim çarkından geçirme işi, sadece bir okul ve öğretmen sorunu değildir. Köye göre okul yapısı yapmak, köy koşullarına uygun öğretmen bulmak, öğretmen yetiştiren kurumları buna göre ayarlamak, böylece ulusal ihtiyaçlara cevap verecek bir ilköğretim düzeni kurmak; sonra da okulun açıldığı köyde devamı sağlama işinde ciddi davranmak, öğretmeni birtakım zorlukların karşısında tek bırakmamak: okuryazar olanları da imamın sararmış yapraklı kitaplarından kurtarıp yeni yayınlarla beslemek... gerekir. Her şeyin fiyatını artırsan bile kâğıt ve baskı fiyatlarını arttırmamak, köylere kadar okuma odaları ve kitaplıklar kurmak, evlerin içine kadar hiç olmazsa birer kitap dolabı oturtmayı amaç edinmek, işleri buna göre plânlamak, plânları da hiç şaşmadan caymadan, parti ve oy kaygısına feda etmeden uygulamak... gerekir. Bizim ışıklı kullanışlı; ahırı kümesi, samanlığı, arılığı, ayrı; tertipli, temiz; bol sulu, önü bahçeli, bahçesi bakımlı, ağaçları aşılı, çiçekleri tımarlı şirin evler kurmağa; insanları yaşadığımız dünyaya bağlayacak, daha on sekiz yaşında öte dünyayı özletmeyecek, otuzuna

varmadan bir top kara sakal bıraktırmayacak, okulu, postanesi, doktoru; eczanesi, demircisi, kalaycısı olan köyler yaratmağa ihtiyacımız var. Bizim öyle köylülerimiz olsun ki, tarlada çalıştıktan sonra akşam evine gelip yıkansın, kurulansın, dinlensin: dinlenirken açsın gazetesini, kitabını okusun, devlet karşısında hakkını ödevini bilsin; hakları üzerinde bir kısma yapılmak istendiği zaman tepki göstersin, karar zamanı doğru propagandayı yalan propagandadan ayırabilsin! Toprak daha verimli hale getirilsin. Köylünün elinde günde bir kilo bile süt vermeyen Devlet Üretme Çiftliklerinde sekiz kilo verdiği zaman da şapkalarımızı göğe attığımız inekler, iklım bakımından Türkiye'ye hiçbir üstünlüğü olmayan ülkelerdeki gibi, otuz beş, kırk kilo süt verebilsin! Böylece açlık ortadan kalksın, darlık kalksın: hileli yağlar, tamtakır kuru peynirler ortadan kalksın! Bunları bir sıcak ülkü olarak kafalarımıza ve gönüllerimize yerleştirmedikçe «halkçı» olamıyacağımızı, «cumhuriyetçi» olamıyacağımızı bilelim.

Ötedenberi, bazı işleri değerlendirirken, bir «kemiyet» ve «keyfiyet» sözü edilir, bugün nicelik ve nitelik diyoruz: İlköğretim çalışmalarımızda şimdiye kadar elde ettiğimiz sonuç, nicelik bakımından nasıl %40 gibi bizi hiç doyurmayacak bir sonuçsa, bu sonuç, nitelik bakımından da doyurucu olmaktan o kadar uzak görünmektedir. Bugün okuryazar köylü ile, karacahil köylü arasında, okullu köyle okulsuz köy arasında görülen fark pek fazla değildir. O kadar ki, okuryazar hâle getirdiğimiz bazı köylüler: «Bizi doksan kuruşluk bir mühürden kurtardınız, eskiden mühür basardık, şimdi imza atıyoruz» diye durumu özetleyiveriyorlar. Türkiye'de, Köy Enstitüleri ile nicelik bakımından olduğu kadar nitelik ba-

kımından da büyük ilerlemeler yeteneğinde olan ilköğretim, ele aldığı öğrenciyi sadece okuryazar hâle getirmekle kalmıyor, dünya görüşünü değiştiriyor, geliştiriyor; yaşama sevinci veriyor, yapıcılık ruhu kazandırıyor, kısaca onu insanlaştırıyor, vatandaş yapıyordu. Tarihimizin en zor noktasında birdenbire acayip vehimlere kapılarak boğduğumuz bu kurumlardan sonra, ilköğretimin gücü, köylüyü doksan kuruş mühür parasından kurtarmak kadar küçülmüştür.

Cumhuriyet, halk yönetimi demektir diyoruz. Yani, oyuyla, denetiyle; tavrıyla, tepkisiyle işleri halk yönetecek, halk yürütecek. Ama, çoğunluğu karacahil bir halkla Cumhuriyet olur mu? Nerde görülmüş? Yoksa biz 600 yıllık Osmanlı yönetiminin savsakladığı geniş Anadolu yaylasında lâf olsun diye mi Cumhuriyet kurduk? Lâf olsun diye mi yasalarımıza «mecburî ve meccanî ilköğretim» kaydını koyduk?.. Yasaları bu kadar birbirinden uzak anlamak ve uygulamak da bizim özelliğimiz!

Ya bu «peşpeşe» «istifa» eden öğretmenler sorununa ne diyelim? Kimi geçim sıkıntısını, kimi uzak yerlere atanmayı, kimi şunu, kimi bunu bahane ederek «pek sevdiği» mesleğinden ayrılanların çoğu, en ivedi dâvamızın peşinde yalnız bırakılmaktan ve türlü biçimlerde horlanmaktan ötürü kırılmış durumdadır. Fabrika yapıyoruz, baraj yapıyoruz diye, dili damağı kuruyan radyoda, ilköğretim dâvasının çözümüne ilişkin bir plândan bile söz edilmeyişi aydınları haklı olarak üzmektedir. 1970'de nüfusumuzu 40 milyona çıkaracak olan bebeler, okul bulamadıkları zaman, altılı, yedili öğretimi icat edersek bunu da normal mi sayacağız? Yada okul bulamayanlara, «Siz de gidin, camilere diz çökün; ora-

larda eğitim görün!» mü diyeceğiz? Her halde onlara verilecek bir yanıtımız olmalıdır. Çünkü onları da 1933 yılının Bağlım bucak merkezindeki çocuklar gibi sokakta toz toprak içinde, kir içinde, sinek içinde, perişan barakamayız. Uygarlığın pek başka yönlerde ilerlemeğe başladığı bir çağda bizim hâlâ Ortaçağ sorunlarıyla didişir olmamız, yeryüzünün bir ayıbı olarak görünüyor bana.

Elbet bir ülkeye yol da gereklidir. Fabrika, baraj da gereklidir. Bunları yapmak da Türkiye'de büyük ölçüde devletin borcudur.

Fakat, bunlarla birlikte, hattâ bunlardan önce okul gerek, kâğıt gerek, kitap gerek; öğretmen gerek; kafalara, köylere, dağların ardındaki karanlık köylere ışık gerektir. Bunları sağlamak da devletin borcudur. Ya yalnız başına devletin borcu yada halkla el ele vermiş olarak devletin borcu! Yasalar böyle yazıyor, akıl ve mantık da böyle söylüyor. Hem unutmayalım ki, önce baş kalkınacaktır. Önce baş, yani önce Kafa! Kafaları işlenmemiş kalabalıklar, ulusların geleceği için bir güvence değil, bir yüktür.

İki kere iki dört...

(28 Kasım 1958)

KOPAN KOPANA

Her gün gazetelerde okuduğunuz, yada kulaktan duyduğunuz, yada gözünüzle gördüğünüzde ürpermiyor musunuz? Son bir iki yıldır birçok öğretmen, birbiri ardından mesleğini bırakıyor. Başka mesleklerden de çok var ama, öğretmen istifaları daha çok yürek sızlatmıyor mu? Ne olacak bunun sonu? Bir değil, beş değil, on değil, yüzlerce! Tam Kopan kopana!...

İstifa etmeyenlerin de iğreti bir duruşları var. Yaşı yirmi beş var yok bir matematik öğretmeni:

«Öteki meslekdaşlar ücretli ders verip sadece yaz tatillerinde devletin bir yılda verdiğinden fazla kazanıp rahatlarına bakıyorlar. Bu Allahın belâsı yeri beklemek, buralarda her şeyden nasipsiz erimek, yıpranmak bana mı kalmış? Fedakarlık eşit olur, büyükten küçüğe doğru gelir. Bu devirde bu kadarcık parayla bu yük taşınmaz!» diye konuşuyor.

Bir yabancı dil öğretmeni arkadaşın da «niyeti» şudur:

«Sen benim böyle işleri gevşek tuttuğuma bakma! Benim niyetim çürük. Ankara'da eniştem var, işimi yaptırıyor, bahara İzmir Turizm Bürosuna geçiyorum. Hem parası fazla, hem işi rahat!...»

Geçenlerde, askerlik dönüşü, iş istemek üzere bizim Bakanlığa gittim. Askerliğini bitiren arkadaş-

lardan bazıları gelmişler,görüştük. Büyük bölümü istemeye istemeye, içleri eriye eriye kur'a masasının başına toplandı. «Para az!» diyorlardı. «Geçim zorlaştı. Borç içindeyiz. Yeni kitap alamıyoruz. Eskiden aldıklarımızı da yeni iş yerlerimize taşıyamıyoruz. Yirmi beş kuruşluk gazeteyi bile kestik. Böyle tamtakır kuru bakır bir öğretmen olacağımıza olmasak daha iyi!» diyorlar. Kurtuluşu, ayrılarak daha paralı işlere girmede görüyorlar. Konya'da 220 lira maaşlı iyi bir İngilizce öğretmeni ayrılıp 500 lira maaşlı bir banka memurluğuna geçti; «kurtardı» kendini.

Öğretmenlikte dayananlara, istifa etmeyenlere biraz başka gözle bakıyorlar. Gülüyorlar, daha ülkücülüğü sönmemiş diyorlar.

Bir müfettiş arkadaş, merdivenlerde bana şu öğüdü veriyordu:

«Ayrıl yahu! Ne işin var Doğularda, şuralarda buralarda? Gel Ankara'ya, sana iş bulalım. Hem iki, üç iş! Çünkü bir işle geçinemezsin. Burada çoğunun iki, üç işi var. Benim var iki işim. Ama mektup yazmağa zaman bulamıyorum. Şimdi bir iş daha bulmak üzereyim, o zaman üç işim olacak. Çok yorulacağım, ama geçim sıkıntısı çekmeyeceğim!»

Büyük Tiyatro'da «Cadı Kazanı» oynuyordu; büyü yapmakla suçladıkları bir çiftçiyi sıkıştırıyorlardı: «İtiraf et, haydi itiraf et!...» Göğsünün üstüne iri taşlar koyup işkence ediyorlardı. «İtiraf etmezsen öleceksin!» diyorlardı. Onlar böyle sıkıştırdıkça, çiftçi: «Bir taş daha!» diye bağırıyordu. Bizim müfettiş arkadaşınki de o hesap olmuyor mu biraz: Bir iş daha! Bir iş daha! Bakıyorsunuz, cartayı çekmiş bir gün. İki karpuzun bile bir koltuğa sığmıyacağını söyleyenlerin aklı bu kadar kısa mıymış acaba! İlerde üç tarpuzu bir koltuğa sığıdırabilecek cambazlar çıka-

cağını düşünmemişler mi hiç? Bir adam, üç işe yetmeğe çalışırsa, varın o işlerden hayır bekleyin.

Ama asıl demek istediğim bu değil. Öğretmenlik bir gönül işidir. Gönülsüz öğretmenlik olmaz. Devlete gücenmiş, müfettişe gücenmiş, topluma gücenmiş bir adam, öğretmenlikten çıkmış, klâsik, Osmanlı tipi bir memur olmuştur. Meşhur kelâm: Öğretmen, yanıp karanlıkları aydınlatacaktır. Türkiye karanlığını sökmek için yanmağa son derece gönüllü öğretmenler gerek. Niçin bir zamanlar gönüllü olan öğretmenler bugün gönülsüzdür? Bunların hepsi öğretmen okullarına gönüllü girmiş, okumuşlardır. Bugün gönülsüz iseler, nedenleri hem de haklı nedenleri olmak gerek değilmi?

Kabul edelim ki bu nedenlerin en belirlisi geçim zorluğudur. Öğretmen istifaları konusunda açılan ankete bir öğretmen: «Borçlu olmaktan, yamalı ceketle sınıfa girmekten utanıyorum.» diye karşılık vermişti.

İkinci neden gene para işiyle ilgili: Bu kadar parayla yaban yere gidilip çalışılmaz diyorlar. Kendi memleketimizde olsak, boş zamanlarımızda eker dikeriz, unumuzu bulgurumuzu çıkarırız diyorlar.

Bugün ikramiyeydi, maaşlara zamdı; bunlar derdin asıl dermanı olurlar mı dersiniz? Bir acemi garsonun bir öğretmenden fazla kazanması, bir öğretmenin iki yıl önceki öğrencisiden çok az kanaması... bunları kaldırmalı, bunları âyarlamalıyız en doğrusu...

Okul işlerile ilgili bir toplantının sonunda bir çocuk babası, iki arkadaş bizi arabasına aldı. Toplantıda konuştuklarımızı anımsayarak, elini de sık sık kornaya basarak: «İmzamı atmasını bilmem. Emme görüyonuz vaziyeti! Altımda araba, gül gibi geçinip gidiyorum...» diyordu. Bu türlü örnekler,

bu türlü sözler pek çoğumuzu çileden çıkarmakta, pek çoğumuzu meslekten koparmaktadır.

Bugün herkesten bir Albert Schweitzer ülkücülüğü beklemeğe hakkımız yok. Bu ülkenin işleri pek fazla ülkücü olmayan adamlarla da görülmelidir. Herkes normal bir derecede işini yapsa yeter artar. Bir adamı türlü zorlukların ortasında; tam dönemeç noktasında bırakıp, «Haydi ülükcü ol!» demek, biraz tuhaf, biraz gülünç. Gülünç, çünkü ol demekle bir adam ülkücü oluvermez! Ülkücülüğü besleyecek, ülkücülüğü geliştirecek birtakım toplumsal koşullar ister. Bugün ülkücü görünen adamlarla toplum eğleniyor. Daha fazla kazanmayan, daha «açıkgöz» davranmayan, sadece hakkına razı olan, onun bunun desteğine tenezzül etmeyen, sızlanmayan insanlar pısırık diye, beceriksiz diye hor görülüyorlar. Hâlâ 147 liraya köy öğretmenliği yapan bir arkadaşımıza kimse kızını vermiyor...

Bir de var, bir toplumun bütün bireyleri ülkücü olmaz. Ülkücüler, yüreği daha fazla yanıp tutuşan, gördüklerinden gözleri daha fazla yaşaran insanlardır. Böylesi de az bulunur. Az bulunur, ama bulunur. Bunlar toplum arabasını götüren ön tekerler gibidir. Ön tekerler nereye giderse, arka tekerler de oraya gider. Hiçbir toplum bunlarsız olmaz, bunlarsız ilerlemez.. Ülkücüleri barındırmayan, ülkücüleri boğan koşulları kaldırmalıyız. Yirmi bir, yirmi iki yaşındaki bir gencin, daha okuldan çıkar çıkmaz işini bırakmağa kalkmasının nedenlerini anlamalıyız...

Biraz da öğretmen yetiştiren okullara, meslek okullarına dokunmalı mı acaba? Pek de dilim varmıyor ama... Hani diyorum ki, oralarda gençlerimiz, braz daha yurdumuzun içinde bulunduğu durumu

bilir bir biçimde yetiştirilseler; ulusumuzun kendilerine muhtaç olduğunu anlasalar; gerçekleri görseler, yüreklerinde bir acıyı duyar hâle gelseler... Gençlerimiz anlasalar ki, dünyada her işin başı para değildir, yalnız para bir insanı gönendirmeğe yetmez. Ne olur, biraz dayansalar, öbür yanda üç kuruş fazla gördükleri zaman hemen o yana kaymasalar...

Bereket durum fazla karanlık değil. İnsanı iyimser edecek örnekler de var. Türkiye'yi aydırlatacak, kafalardaki karanlığı yenecek olanlar, bu örnekleri verenlerdir...

(7 Mart 1959)

BİRLİK İKİLİK

Ankara'dan bir eğitim yetkilisi, telefonu açıp:

«Nedir bu köy öğretmen dernekleri, bu ayrılık gayrılık?» demiş.

İl merkezindeki eğitim görevlisi durur mu? Hani, yememiş içmemiş yetiştirmiş derler ya, tıpkı öyle. Hemen bir yazı, apar topar getirtmiş dernek üyesi öğretmenleri köylerden... Onlar da ne bilsinler, önemli bir görev var sanıp gelmişler. Ayaklarının tozuyla, birer birer, eğitim görevlisinin karşısına çıkmışlar.

«Falan saatte, falan salonda toplanın, sizinle konuşacaklarım var!»

Salon, il merkezinin ortasında. Köy öğretmenleri, daha bir hafta önce toplanmışlar, işlerini konuşmuşlardı burada.

Yılda, ya bir, ya iki sefer toplanabilirlerdi ancak. Uzak köylerden dilledikleri zaman kalkıp gelemezlerdi. İşleri başlarından aşkın olurdu. Gelseler bile, büyükler surat asarlardı. Hemen bir hafta arayla bu umulmadık toplantı neyin nesiydi acaba?

Neyse.. İşte Eğitim Görevlisi geldi. Çok sinirli görünüyor. Ama zorlama bir gülüş de var yüzünde. Ne de olsa ruhbilimden, insan eğitiminden anlayan bir kimse. İçinde şimşekler çaksa, yıldırımlar atsa, yüzüne bir gülümseme vermesi gerek. Biraz da tatlı dil, yılanı değiliğinden çıkarır demişler. Evet; acaba köylerin yalnızlığında, çaresizllkler içinde, çev-

relerini aydınlatmağa çalışan öğretmenleri de ne farzediyorlardı? Dilin kemiği gibi, lkuşkuların da sınırı yoktu.

Eğitim Görevlisi konuştu:

«Bakın arkadaşlar!»

Baktılar.

Cebinden bir kalem çıkardı. Kalemi iki eliyle havaya kaldırıp gösterdi;

«Bu nedir?»

«Kalem...»

Çıt! kırdı kalemi...

Hiçbir şey anlamadılar.

İki kalem çıkardı, onları da kırdı.

Gene bir şey anlamadılar.

Eğitim Görevlisi, bu sefer üç kalem çıkardı. Kırdı. Sonra dört kalem. Biraz zor kırıldı ama, onları da kırdı.

Bu kalemleri niçin kırıyordu acaba? Piyasaya daha iyi kalemler, yada samansız defterler gelmişti de onlar hakkında gösteri mi yapıyordu?

On kalem birden çıkardı Görevli. Bir yüklendi, kırılmadı. Bir daha yüklendi, yok! Anlaşılan iyice hazırlıklı gelmişti. Bu yıl kırtasiyeleri de epeyce bol du herhalde.

«İşte arkadaşlar, size somut olarak gösterdim: Birlik budur. Bizler, Eğitim camiası, hattâ millet olarak böyle birbirimize destek olursak, bizi kimse kıramaz. Anlatabiliyor muyum arkadaşlar?»

Anlatabiliyordu. Bir kalem, iki kalem olursa kırılıyor, on kalem filân olursa kırılmıyordu. Eğitim Görevlisi, insanları kalem sayıyordu anlaşılan.

«Madem milletimizin bekası için birlik şart, o halde bu Köy Öğretmen Derneklerine lüzum yok arkadaşlar. Sorarım size: Kalkıp bir kısım meslekdaşlarımız da Şehir Öğretmen Dernekleri kursa ya-

kışık alır mı? Bütünlüğümüz parçalanmaz mı? Hem ne gereği var? Bizim yurdumuz, köyü şehri, bölünmez bir bütündür. Bir de... bakın arkadaşlar,Bakanlık da bu konu üstünde hassasiyetle duruyor. Böyle bir derneğin gereği yoktur. Kapatalım şunu. Ne güzel Muallim Birliklerimiz var, Millî Federasyonlarımız var. Onlara girin. Böylece Bakanlığı da desteklemiş olursunuz...»

Dam başında saksağan! Nerden nereye? Ve ne yuvarlak lâflar? Yurdumuz, köyü şehri, bölünmez bir bütünmüş. Ona bölecez diyen var sanki.

Kalkıp karşılık verdi köy öğretmenleri. Derneği kapatamazlardı. Öğretmenlik bakımından, şehrin ayrı, köyün ayrı, hem de apayrı bir gerçeği vardı. Şehirdeki çocuk, sıkışık sınıflarda çifte öğretimler filân ama, köy çocuğuna bakarak daha görgülü olurdu. Gazete dergi görürdü. Taşıtlar, araçlar, fabrikalar, iş yerleri, zihin gelişiminde birer etki bırakırdı. Okur yazar büyüklerinden de faydalanırdı. Şehrin öğretmenleri de öyle. Bir müşkülü olsa, görüşür konuşur, sorar öğrenir. Hastalansa doktoru, iyi kötü ilâcı, ameliyatı... Köy öğretmeni zor bulur bunları. Binbir yokluk içinde. Ama böyle diye elini kolunu kavuşturup oturacak değil tabii. Bir çare arayacak. zorlukları yenmeğe çalışacak. Bir elin sesi yok. Birleşecek, dernek kuracak... Ayrıca, şehir öğretmeni tek sınıf okutur, köy öğretmeni beş, dört, üç... Çok sınıf okutmakla tek sınıf okutmak bir değildir. Bu nun eğitimle ilgili sorunlarını çözmek için birleşmeleri gnerekir. Dahası var. Köy öğretmenlerinin kaybolmuş hakları var. Atanmalarında, bir yerden bir yere aktarılmalarında haksızlıklar olur. Ocak bucak başkanlarının, gericilerin, yobazların baskısı var. Bunlarla uğraşmak için de birleşmek zorunlu. İşte birleşmişler.

Senin görevin onları desteklemekken, kalkmış kapatmak istiyorsun. Hiç yakışığı var mı?

Mülkiyeliler toplanıp «İnek günü», Galatasaraylılar toplanıp «Pilâv günü» yapıyorlar. Gülüp konuşuyorlar. Bozuyorlar mı ulusal birliği? Akşehir gecesi, Adana gecesi, Kırşehir gecesi, Kayseri gecesi... bozuyor mu? Eğer ulusal birlik bunlarla bozulacaksa çok zayıf bir şeymiş o! «Demokrasi» diyoruz. Birazımız bu yana, birazımız karşı yana, partileşiyoruz; bozuyor mu?

Üstelik insanları tek görüş, tek düşünüş çerçevesinde toplamak kolay değildir. İnsanlara aynı renk giysiyi giydirmek, aynı yemeği sevdirmek kolay değildir. Görüş, düşünüş, zevk ayrılıkları olacaktır. Ulusal birlik bu değildir.

Asıl ulusal birlik, köyü de şehri de aynı saygıyla, aynı sevgiyle kabullenmek demektir. Asıl ulusal birlik, şehrin alanlarını indirip kaldırırken, köyün yolunu, okulunu ihmal etmemek; müdürün müsteşarın çocuklarına kolej kapılarını, üniversite kapılarını ardına kadar açarken, köy çocuklarını alfabesiz bırakmamak demektir. Asıl ulusal birliğin ne olduğunu köydeki öğretmen kadar sen de bilirsin, uzatmayalım.

Son karşılık söylendi:

«Derneği kapatamayız!»

Eğitim Görevlisi, yukarıya karşı mahçup olmak istemiyordu:

«Etmeyin arkadaşlar, hiç olmazsa adında ki şu «köy» sözcüğünü atın...»

«Yok, onu da yapamayız. Köyleri haritadan kaldırıp dışar atabilir misin? Sen yapacaksan köyleri «köy» lükten kurtar, Bunu yapmadan sözünü sözcüğünü atmışsın, ne yararı var!

(25 Kasım 1959)

VEKİL ÖĞRETMENLER

Yeni alışveriş işlerinde % 15'lik kârlar, son günlerde % 25'e çıkarıldı. Hattâ fiyatı 50 kuruşa kadar olan mallar, % 100'e de satılabilecek. Artık alışveriş işleri hep kâr üzerinden yürütülüyor. Zarar diye bir şey yok. Bir de derler ki, «Kâr zararın kardeşidir.» Lâf!

Tıpkı bunun gibi, bizim okullarda da «Sınıfta kalmak» diye bir şey yok. Eskiden, bahar döneminde dört dersten kırık alsan, kalırdın. Üç kırığın var da, güz döneminde bunlardan birini veremezsen, sınıfı geçemezdin. Şemdi isterse sekiz kırığın olsun, kalmıyorsun. Bu, Yüksek Talim Terbiye Kurulu'nun son yıllardaki eşsiz buluşlarındandır.

Nüfusçu Kamber'in oğlunu sıkıştırdım:

«Bu haylazlık nedir Bay Osman? Bir öğrencinin dersleri bu kadar zayıf olur mu? Çalış biraz...»

Önümde, bir eliyle öbür elinin tırnaklarını yoluyordu, sırıttı:

«Güz döneminde geçerim!»

«Geçemezsen?»

«Köylerde vekil öğretmenlik yaparım.»

Arabın kedisini minareden atmışlar da gene dört ayağı üstüne düşmüş. O hesap, yıkabilirsen yık bizim çocukları! Kalırsa kalsın sınıfta, gider köylere vekil öğretmenlik yapar...

Gerçekten, ortaokullardan, liselerden, sanat enstitülerinden, -öğretmen okullarından da var mı bilmiyorum- bir iki dersten takıntılı olan, belge alan, «borçlu» düşen öğrenciler, on altı kuruşluk birer dilekçeyle, Millî Eğitimin kapısını çalıyorlar. (Bunların çoğu, dilekçeyi de arzuhalcilere yazdırır, orası ayrı!) Vekil öğretmenlik, hanımların peynir ekmeği gibi, hazır yemek. Zor sınavları başarıp sınıf geçme külfeti yok; öğretmen okuluydu, eğitim semineriydi, buna benzer sıkıntılara katlanıp Eğitbilim, Ruhbilim, Toplumbilim gibi demir leblebileri yutmak yok! Eh, «vekâlet ettiğin kadronun üçte ikisini» de alıyorsun, daha ne var? Delikanlılık günleri için bundan daha iyi nimet olur mu? Ülküymüş, ülkeymiş, toplumsal sorunlarmış; onu başkaları düşünsün! Okul çağındaki gençler için Spor ile Sinemadan başka ülkü olur mu?

Bugün, şehir-köy, fakat daha çok köy okullarında, asker olan, ayrılan, ölen, hastalanan öğretmenlerin yerini, bu tip vekil öğretmenlerle dolduruyoruz. Köye, Köy Enstitüsünden çıkmış öğretmeni bile yeter görmeyen yüksek yetki sahipleri, şimdi, altını üstünü hiç düşünmeden, önlerine gelen haylaz öğrenciyi, vekil öğretmen olarak eğitim kadrosuna almakta sakınca görmüyorlar.

Oysa, düne kadar dilden düşmeyen tekerleme şu idi:

«Türk çocuklarını on liralık eğitmenlerin elinden kurtaracağız!»

Yalan değil, kurtardılar sayılır. Sekiz bin eğitmen vardı, üç bine indirdiler. Binin yarısı beş yüz. Demek yarıdan çoğu gitmiş. Kalan üç binin aylıklarını da odacılarınkine göre âyarlayınca, sorun kendiliğinden kapanıverir. Sanki dâva, yalınkat bir para dâva-

sıdır. 1936'nın on lirasını, bugünün iki yüzüne çıkarmayı da hüner sayıyoruz.

Amacımız, bütün köy okullarını eğitmenle idare etmek değil elbet. Verebilirsen bütün köylere birer profesör ver. Kim istemez? Körün aradığı bir göz, biri ala, biri boz, sen veriyorsun iki göz.. Ama veremiyorsun! Veremeyince ne yapacaksın? Elbet düşünüp taşınacaksın, varını yoğunu hesaplayacaksın, akla en uygun yol hangisiyse ondan yürüyeceksin.

Eğitmen yolu, o günkü hesaplara göre, akla en uygun yoldu. On yedi bin okulsuz köyün durumunu ciddiye alıyorsan, bugün de öyle yapmak gerekir. Niçin? Bir kez, eğitmenler, gelişigüzel tutulmuş adamlar değildi. Çavuşluk yapmışlardı askerde. Sonra, altı ay yoğun eğitim kursu görmüşlerdi. Kursu, zamanın Cumhurbaşkanı, Eğitim Bakanı denetlemişlerdi. Beğeniyorlardı. Ama gücün yetse de, altı ay olacağına bir yıl olsaydı! Yetmedi de altı ay oldu. Zaten eğitmenler, ilkokulun birinci devresini okutacaklardı. İlkokulun birinci devresi, okuma-yazma-hesap gibi derslere dayanır, fazla bilgi istemez. İlk devrdede öğretmenlik, bilgi işinden çok, o işin adamı olmayı gerektirir. Aslında, sadece kuru bilgi, ikinci devrede de sökmez. Erbabı olanlar bilirler, ilkokulüstü okulların öğretmenlerinde de, aranan sadece kuru bilgi değildir. Birinci devreye yetecek, hattâ artacak kadar bilgi eğitmenlerde bulunurdu. Ayrıca, hepsi çocuk babası oldukları için, çocuğun ne olduğunu, nasıl eğitileceğini bilirlerdi. Üstelik, ellerinde «Birinci Yıl» «İkinci Yıl», «Üçüncü Yıl» diye kitaplar vardı. Bu kitapların, en ileri eğitim ilkeleri gözününde tutularak hazırlanmış, denenmiş, uygulanmış kılavuzları vardı. Bunlarla öğrenci yetişirdi. Yetişmiştir nitekim. Ben Çağlayan'da, eğitmenin okuttuğu çocuğun doktor çık-

tığını gördüm. Görmem de bir raslantıydı. Eğitmenin okuttuğu çocuklardan, öğretnmenler, müfettişler, müdürler vardır; biliyorum. Kimbilir daha neler var? Alfabe, bir başlangıçtır. Sonrasını da iyi ayarladın mı, her şey olur. Kıyaslama yapalım, Istanbul'un Sarıyer ilkokulundaki ilk devre öğretmeni arkadaşlar ne okutuyorlarsa, fazlası var, eksiği yok, eğitmenler de okutuyorlardı. Kaldı ki, eğitmenlerin başka özellikleri, köy için başka iyilikleri vardı. İçlerinden niceleri, bulunduklarını köyü, almış ileri götürmüştü.

Dönelim şimdi vekil öğretmenlere. Onların neyi var Ne yapıyorlar? Köylerin altışar aylık genç misafirleri! Kurs murs görmediklerini bırakın, bir kılavuz kitap da yok ellerinde. El yordamiyle okutuyorlar.

Bir tanesini, bizim öğrencilerden biri, bir kompozisyon ödevinde anlatıyordu: Geçiyormuş tahtaya, zor prolemler soruyormuş. Çocuklar da çözemiyormuş tabii. Gelsin değnek, gelsin sopa, sıra dayağına çekiyormuş hepsini. Sorduğu prolemlerden birini araştırdım, ortaokulda kendisini sınıfta bırakan belâlı problemlerden...

Bir tanesini de bir öğretmen arkadaş anlattı. Beraber çalışmışlar. Sınfa girer, masalardan birine otururmuş:

«Çocuklar bugün ders yapmayacağız, konuşacağız. Komuşmak da bir derstir.»

Konuşurlarmış.

Konuştuklarından biri şu:

«Buradan çıkınca gideceğiniz okullarda, sınav korkusu çekmeyin. Eğer zor bir sınav olacaksa, biraz tebeşir tozu yutun, ateşeniz yükselir, bakarlar ki hastasınız, sınava almazlar...»

Daha neler! Hep böyle kavuz kapçık...

(15 Aralık 1959)

EĞİTİMDE UYSALLAŞTIRMA

Türk toplumu, bir hesaba göre, tam sekiz yüzyıl, «Ülül emre itaat!» eğitimi görmüş. Zamanlar değişmiş, ekonomik kültürel koşullar değişmiş, fakat evde, okulda, bu eğitim anlayışı değişmemiş. Belki bunun daha öncesi de var. Bilmiyorum. Gökten ne yağsa yer kabul ediyor. Yukarısı ne söylese aşağısı uyuyor. Bağır dedi mi bağırıyor, sus dedi mi susuyor. Oysa toplumlar her lükede böyle «kör doğrusu»na gitmez. Bilinçli, attığı adımı bilen, konuştuğu sözü ölçüp biçen toplumlar da vardır.

Sekiz koca yüzyıl... Bunun içindir ki, Cumhuriyet'ten bu yana, sadece ilkokullarda üç dört kez program değiştirdiğimiz halde, değişik anlayışta bir insan yetiştirmeyi başaramadık. Birçok davranışlarımızla, tıpa tıp atamıza dedemize benziyoruz. İnsanın doğuştan getirdiği özellikler bile budana budana o hale getiriliyor ki, şaşıp kalıyoruz: «Ha şu kütük, ha sen, ha ben...» Dün bunu imam yapardı, anan baban yapardı; çok acıdır, bugün okul yapıyor; okulların gidişatını ayarlayan yüksek kurumlar, yüksek yetkililer yapıyor? Yüzyıllar boyu, Kur'an'ı anlamadan okumamızın, hâlâ da okumaya devam etmemizin etkisi büyük. Öte yandan tek merkeze bağlı, «merkeziyetçi» bir yönetim düzenimiz var. Merkezdeki Ahmet Beyfendi gülünce, çevredeki Ahmet Efen-

diler sırıtıyor. Merkezdeki Ahmet Beyfendi kaşını biraz çattı mı, bakıyorsun, Ahmet Efendilerin yüzü birer mahkeme duvarı kesiliyor. Hepimiz hep merkeze, merkezdeki Ahmet Beyfendiye dikkat ediyoruz. Onun haklı dediği haklı. Saklı dediği de, asla kimseye gösterilemez, çok saklı!.. Haksızlıklar oluyor, kimsede tıs yok. Partimizin büyük başı geliyor diye, bir baba, öğrenim çağındaki oğlunu yatırmış, kıtır kıtır kesmeğe kalkıyor, tıs yok. O kadar tıs yok ki, sayısı seksen bine yükselen öğretmen kütlesi bile kılını kıpırdatmıyor. Çocuk haklarını savunan birlikler var, tıs yok. Uyanık analarımızın toplandığı dernekler var, tıs yok. Şaşıp şaşıp kalıyoruz: Neden bu toplum bu kadar tepkisiz olmuş? Neden çevremiz hep suspus? anlamak, içinden çıkmak zor...

Bizim oralarda yağmurlar düzensizdir. Gerektiği zaman yağmaz, gerekmediği zaman yağar. Bir yağdı mı, sel, sel, sel! Her yan sel olur. Seller bulanıktır. Dağların toprağı iner gelir. Yolları, tarlaları mil basar. Sular çekilince, mil dümdüz görünür. Güneş çıkar, mil kurur. Tavlanır. Çocukların en iyi eğlencesi, bu millik yerlerde, küçük sabanlarla «çift» sürmektir. «Tarla» yaparlar, «bağ» dikerler. Neyle sürerler çifti? Kedileri toplarlar, küçük boyunduruklara koşarlar. Tâ çocukluktan aklımdadır, kediler, kolay kolay boyunduruğa yanaşmazlar. Kırarlar. Çocukların ellerini tırmalayıp kanatıp kaçarlar. Yani, kediyken kedinin tepkisi vardır. Belki de onuru. Yılanın da vardır, eşini öldüreni öldürür. İnsanın da olması gerekmez mi? Fakat, eğite eğite (!) tepki gösterecek hâl bırakmıyoruz insanda. Eğitimin kökü eğmek değil mi? İyice eğiyoruz, büküm büküm büküyoruz insanı biz.

İç Anadolu bölgesinde iki köy öğretmeni, birkaç noktadan, müfettişin yan tuttuğunu ileri sürerek,

«Biz bu müfettişi istemiyoruz, başkası gelsin!» diyorlar. Mahkemelerde sanıklar yargıcı reddederler ya, onun gibi. Fakat öğretmenlerin böyle müfettiş reddetmeğe kalkması, az görülür hâllerden olduğu için, yaptıkları, hiç kimseye akıllıca görünmüyor. Çevredeki öğretmenler, müdürler, âmirler, «Ne demek?» Nasıl olur? Bir öğretmen başındaki müfettişi nasıl reddeder? Herkesin keyfine göre müfettiş mi bulacağız?» diyorlar. Oysa ne var bunu yadırgayacak? Haklı, yada haksız. Bunu inceleyip karar verecek bir üst yetki sahibi yok mu? Fakat öğretmenlerin reddine üst yetki sahipleri de kulak asmıyor. Teftiş zamanı, reddedilen müfettiş geliyor, sınıflara giriyor.

Öğretmenler diyorlar ki:

«Gelmeniz doğru değil. Biz sizi reddettik. Dileğimizin incelenmesi, bir başka müfettişin gönderilmesi gerekir...»

Müfettiş kızıp köpürüyor: «Küstahlık istemem! Yasa bana o yetkiyi vermiş. Başlayın derse, sizi teftiş edeyim...»

«Yok...» diyor öğretmenler. «Size teftiş vermeyiz. Başkası gelsin...»

Bırakıyorlar dersi.

Müfettiş bir duruyor, iki duruyor: «Bana teftiş vermiyor musunuz şimdi?» diyor, «Ben size gösteririm...» Hışımla çarpıp kapıyı çıkıyor. Bir koşu, dosdoğru ilçeye varıyor. Kaymakama çıkıyor, hızını alamıyor. Koşuyor il merkezine, valiye çıkıyor. Diyor: «Efendim, böyle böyle! Felân köyde iki öğretmen var. Bana karşı geliyorlar. Varıp teftiş etmek istiyorum, vermiyorlar. Ders yapın diyorum, yapmıyorlar. İki âsi adam ki, ötekilere de kötü örnek olup meslekte karışıklık çıkaracaklar!..»

Hak hukuk bilgisi, vali beyde daha çok bulun-

malı, sorup anlamalı, ona göre davranmalı değil mi? Sorup anlamıyor. Düşünüyor ki: «İki öğretmen bunlar... müfettişe saygısızlık ediyorlar... müfettiş teftiş verin diyor, vermiyorlar... ders yapın diyor, yapmıyorlar... O halde bunların haddini bildirmek lâzım... Saygısızlığın daniskasıdır bu!.. «Emir veriyor ilgililere: İller Kanunu'nun işte o maddesi gereğince, bu iki âsiyi işten el çektiriyorum!» Çektiriyor.

Tabiî, valiye göre hikâyenin hemen orada bitmesi gerekiyor. Onlarsa «uysallık» diye bir şeyi anlamıyorlar. Akılları sıra doğru buldukları bir iki nedenle müfettişi reddetmişler. İncelesinler, eğer haklı değillerse, o zaman cezalandırsınlar...

Düşüyorlar yollara. Sür var, sür var! Günümüzde her yol, çareli çaresiz, nereye çıkar? Ankara'ya... Geliyorlar Ankara'ya. Sağa başvuruyorlar, yok. Herkes diyor: «Müfettişe karşı gelinmez, haksızsınız. İnsan biraz uysal olur, âmirine saygılı davranır.»

Gazetelere gidiyorlar. Anlatıyorlar başlarına geleni. Gazeteler diyorlar: «Yazalım. Haklıysanız incelenir, hakkınız meydana çıkar...» Yazılıyor. İki arkadaş, birkaç gün daha kalıp han köşelerinde paslanmalarını sürdürüyorlar. Belki gazeteler yazınca işler yoluna girer diye düşünüyorlar.

Müfettişten haber verelim şimdi. Gazeteleri okuyor seninki. Keyfe geliyor. «Tamam...» diyor, «gazeteler bile yazmış işte!» Alıyor gazeteyi, dosdoğru okula koşuyor. Koşmuyor, uçuyor. Okulda öğretmenler ders yapıyor. Dersi mersi dinlemiyor: «Bu da derstir!» diyor. «Fırsattır! Hazır elimize geçmişken bir fırsat öğretimi yapalım. Dur biraz hocanım...» Hocanım duruyor, müfettiş fırsat öğretimi yapıyor. İlkokulun birinci, ikinci, üçüncü, beşinci sınıfındaki körpe öğrencilere gazeteyi okuyup, «İşte» çocuklar!

diyor. «Kıssadan hisse: Âmirine karşı gelenin hâli budur. Büyüdüğünüz zaman sakın bunlar gibi olmayın...» Bu okulu bitirince kasabanın öteki okullarına koşuyor. Kasaba okullarını bitirince köy okullarına uçuyor. Başka zaman, «Harcırah yok» diye köye çıkmak istemeyen beyimiz, bu sefer kendiliğinden, uça uça gidiyor. Her gittiği yerde çocuklara, öğretmenlere, köylülere okuyup anlatıyor: «İştee!... âmirine karşı gelen iki memurun encamı... Anlayın, dinleyin, görün, ibret alın...» Müfettişin köyleri dolaşması ve anlatması, hızı bitene dek sürüyor.

Yazan, çizen üç beş öğretmen tedirgin ediliyor diye bakanlığa boş yere gönül koyuyoruz. Hiç hakkımız yok buna. Sorun'un kökü ne denli derinlerde bakın! Var gücümüzü seferber edip daha ilkokuldaki çocuğa bile gözü yumuk bir uysallık aşılamağa çalışıyoruz. Belki ben haksızım, müdür müfettiş hep Ankara'ya, hep yukarıya bakıp bu tavrı almaktadır. Hani demezler mi, üzüm üzüme baka baka morarır. Müdürler, müfettişler Bakanlığa bakar bu tavrı alır, Bakanlık onlara bakar bu tavrı alır. Böyle böyle, tavırlar birleşir, bekçi urbası gibi tek tip bir tavır, tek tip bir düşünüş ve davranış, kendiliğinden sağlanmış olur. Zaten «Birlik kuvvettir» deyip durmuyorlar mı? Birlik olduğumuz için, kuvvetlenmiş de sayılırız.

Okul, okul! diyoruz ama, dağımız taşımız okul olsa, derdimiz dinmeyecek...

(15 Şubat 1960)

ARZUHAL

Ben, «Erikbeli» köyü öğretmeni Seyfi. Soyadım Tosun. Askerliğimi yaptım. Zorunlu hizmetimi bitirdim. Kaytarma nedir bilmem. Şimdiye kadar hiç rapor almadım. Hiç istifa etmedim. Daha bol para veriyorlar diye başka işlere göz dikmedim. Tavuğum horozum, ineğim, koyunum var. Eker diker, maaşla birlikte geçinir giderim. Geçim işini yalnız maaşa bağlarsan çok zor. Şehir okullarında çalışan arkadaşlar bile, maaşın yanı sıra başka gelirler sağlayan işleri yapıyorlar. Hani bir zamanlar «üretici öğretmen» dedin mi, birtakım baylar, bir tuhaf olurlardı. Yaşam zorlayınca mesele kalmıyor bakın. Zaten üç dört yüz lirayla geçinmenin olanaksız olduğunu herkes anladı artık.

Ben, şehre inmek için de dilekçe vermedim. «Erikbeli» ikinci köyümdür. Yeni gelen «teneke okul»lardan birini «Erikbeli»ne verdiler, orada okutuyorum. Daha önce Yoncalı'da çalışırdım. «Yoncalı»dan Uzun İsa'nın oğlu Gündüz, öğretmen olunca, arkadaşa bir iyilik olsun diye «Erikbeli»ni istedim. İki köyün arası yakındır. Sık sık buluşuruz. Orada yarım bıraktığım işlere karşı Gündüz'ün tutumu iyidir. Benden daha iyi yürütüyor desem de yeridir. Anası babası, akrabası, komşusu, ona yardımcı oluyor. Devamsız tek öğrencisi yok. Benim günümde de yoktu. Kız-

ları filân hep okutuyoruz. Kızlafın okuması mesele!... Çok didindik, çok nefes tükettik, kafasına girdik köyünün. «Hacıya hocaya, tüccara, politikacıya kulak asmayın, okumak herkes için iyidir, bilenin değeri bilmiyenin değerinden yüksektir.» dedik. Yolluyorlar şimdi kızlarını. Bunun, bütün köylerde böyle olmasını dilerim...

Biz, Gündüz'le bir gazete okuruz. İstanbul'dan aboneyiz. Gazeteler, birikerek önce bana gelir; ben bir bakar, akşamüstü yarısını iki çocukla Gündüz'e yollarım. İki gün sonra Gündüz, okuduklarını geri yollar, değişiriz. Kitap ödenekleri hakkındaki tasarı yasalaşırsa iki gazeteye abone olacağız. Gene değişerek okuyacağız ama o zaman daha iyi olacak. Postalar on güne bir gelir. Onları da biraz çabuklaştırabilsek...

Gazeteler geç geldiği için geç duyduk: Bizim Bakan değişmiş. Eh, iyi olmuş. Sevindim. Koğ kaybet iyi değil ama, gidenin Bakanlığı zamanında eğitim çalışmaları eni konu aksamıştı. Hele İlköğretim çalışmaları temelli gevşemişti. Bir de sıkıcı hava çökmüştü ki mesleğe, neydi öyle o? Tabii, eğitim işi yol işine benzemez. Giden Bakanın yol mühendisi olduğunu biliyorduk. Eğitim işi, erbabı olmayan için zor! İnsan evdeki çocuğunu bile kolay eğitemiyor. Bir ulusun çocuğunu, yaşlısını gencini eğitmek, yol mühendislerinin değil, kafa mühendislerinin, kalp mühendislerinin harcı. Bizim mesleğin de ne talihi varmış! On yıl var ki, meslekten bir Bakanımız olmadı. Avni Başman, iki ay içinde cızdı. Üniversiteden filân da Bakanlar geldi ama, onlar da galiba çok bildikleri için çok yanıldılar. Aşağıdan yukarıya doğru yükselmiş, öğretmenlik, yöneticilik, müdürlük, müfettişlik yapmış bir arkadaşımızın Bakan olup da işleri düzene koymasını ne kadar isterdim...

Yenisi de bir avukatmış... Kutlu olsun! Kutlu olsun ama, derdimize de derman olsun. Avukatlık, eğitim işlerine yol mühendisliğinden biraz daha yakın gibime geliyor. Yani, iyi niyetimden böyle diyorum. Halk tabakalarıyle ilişkisi olmuştur. Yurttaşların çeşitli sıkıntıları arasında eğitim sıkıntılarını da anlamıştır. Belediye başkanlığı da yapmış. Eğitim konularını bilmese bile, sorup araştırarak, yapılan eleştirmelere kulak vererek, öneri söyleyenlere saygı göstererek, öğrenir gider...

Önce tebeşir sorunu... Ucuzundan vede yumuşağından bol tebeşir, pazarlara... Kanımız iliğimiz kurudu şu taşlı şeylerden! Sonra bu samanlı defterlerden illâllah! Öyle defter mi olur? Çocuk mürekkeple bir şey yazıyor, hemen dağılıveriyor! Kurşunkalemlere de dikkat. Bastırıyorsun bastırıyorsun, Izi kalmıyor. Epey zamandır, renkli kalemler de körleşti... Haa, bir de suluboya! Eldekiler, boyadan başka herşeye benziyor. Tezek gibi, sürüyorsun sürüyorsun, boyanmıyor...

Bu «teneke okul»lara da hemen bir çare. Tabanlarını beton yaptılar. Yapmayın etmeyin dedik, dinletemedik. Söz dinletmek için memlekette sakal bırakmak gerek Beni bırakın, çocuklar, dizlerine birer sızı bulacaklar, ilâcı da yok! Işık durumları da kötü. Pencereleri cam değil, yeşille sarı arası, mika gibi bir şey. İçerde, olacak da elektrik yakacaksın. Gözlerimiz bozulacak. İlâç yok, gözlük de yok. Gözlük camı hiç yok... Büyük işler açılmasın başımıza. Bu «teneke»lerin içinde çocuk okutulmaz efendim. Olsa olsa dana buzağı bağlanır bunlara. Nerden çıktı bunlar? Evet, biliyoruz, on yedi bin köyümüz okulsuz. Okulsuz köylere okul yapılması şart. Ama, kırk binin yirmi üç binine nasıl yapıldıysa, bunlara da öyle

yapılsın. Biz işi baştan yanlış tuttuk. Okul yapımı işinde devletle köylünün işbirliği zorunludur canım! Köylü de, şehirli de, devlete yardımcı olmalıdır. Başka çare olmayınca ne yapacaksın? Sen tutup bunu da seçim işine karıştırdın. Olmaz ki! Okul başka, seçim başka...

Benim okuduğum Enstitüden yılda 130'dan fazla öğretmen çıkardı; şimdi 30 - 35 öğretmen çıkıyor. Çoğalacağına ne kadar azalmış, değil mi? Giden Bakan, bunun adına «kalite» derdi, «essahçılık» derdi. Başarıp da hem kaliteyi, hem de sayıyı yükseltmeli, marifet budur. Ayrıca, kalite diye, durup durup eldeki öğretmenlere taş atmanın da gereği yok. Kırıcı oluyor.

Çabuk tarafından bol sayıda öğretmen yetiştirmek için Köy Enstitülerinin yaptığını yapacaksın. Halbuki Bakanlık, «Köy Enstitüsü» sözünü ağza aldı diye öğretmenden müfettişe bazı meslekdaşlarımıza işkence üstüne işkence etmeğe kalktı. Öneri söyleyenlere, yazı yazanlara, yerleşik inançlara uymayacak şekilde eser verenlere eziyet etmek Ortaçağ'dan artakalmış bir özentidir. Umarız ki, yeni Bakanımız buna tenezzül etmez...

Ya şu rapor? Ne olurdu basılsaydı? Ne olurdu okunup, «Doğrudur, eğridir...» diye tartışılsaydı? Hâlâ o berbat şarklılık: «Aman yurttaşlar duymasın! Aman kamuoyu öğrenmesin!» Kamuoyu biliyor halbuki bileceğini... Raporun kapsadığı doğrulara değer vermeli, değer! Gizlemek, unutturmağa çalışmak, hiçbir sorunu çözmez. Yalan değil, Türk eğitimi gerilemiştir. İlköğretimde, dünyada, sondan birinci olmuşuzdur. Yurdun asıl ihtiyaçlarını bir yana itip, gelecek seçimler için, göstermelik işlere girişmişizdir. İmam - Hatip Okulları ile, İmam - Hatip Okullularına

medrese ruhu sokmakla, Türkiye'nin eğitim ihtiyaçlarını karşıladık sanımışızdır.

Bir de şu var: Atama ve yer değiştirmelerde, Doğuda Batıda çalışma işlerinde, hastalık sağlık hallerinde, Bakanlığın meslekdaşlara karşı takındığı tavırda eşitlik diye bir şey kalmamıştır. Felân beyden gelen kartvizit, Feşmekân beyden gelen pusula, bir zamanlar Bâbiâli'de olduğu gibi, olmayacak işleri oldurur, görülmeyecek işleri gördürür olmuştur. Gitgide, haklı işlerin görülmesi bile, birer aracı gerektirmeğe başlamıştır. Ben geçen yaz, Bakanlığa varıp bir iş bitirecek oldum. Müsteşara çık dediler. Peki çıkayım. Tam iki gün oralarda, özel kalemlerde sıra bekledim. Eh, dedim, burası Bakanlık, işleri çoktur, kolay değil... Ama herkese sıra bekle denmiyordu. Pala bıyıklı, löp löp göbekli birtakım adamlar, bilmem nere parti ileri gelenleri, bilmem nere ocak başkanları, hiç beklemeden, kapıyı bile vurmadan açıp giriyorlardı. Çaylar kahveler söyleniyordu. Uzun yârenliklere girişiliyordu. Yetkim olsa, resmî devlet konaklarından o kahve ocaklarını söker atarım...

Altı aydan bu yana, Eğitim işlerinden daha çok konuşulan, tartışılan, yazılıp çizilen bir sorun yok. İşlerin bozulmasına sadece Bakan sebep olmamıştır. Mahkeme kararıyle kapatılmış dernek üyelerinin, Bakanlıkta yuvalanmış gerici kimselerin; her gelen Bakana, Bakanın meşrebine göre tıraş geçen, nabza göre şerbet veren, yıpranmış laçka olmuş yetki sahiplerinin, merkez örgütünden temizlenmesi ilk yapılacak iştir. Onlar orada durdukça, Bakan değişmiş bir fayda sağlamaz. İş arkadaşlarını iyi seçemiyenlerin bütün çırpınmaları çaresiz kalmağa yazgılı vede yargılıdır.

Ortaokullara da bir çare... Öğretmen... Araç...

İlkokulu bitirip ortaokula gelmiş köy çocukları için kasabalarda yatıp kalkacak yerler. Köy çocuklarının ilkokulüstü öğrenim olanaklarını geliştirmek...

Köy kızlarının okutulmasına da dikkat! Köy kızlarını, hem ilkokulda, hem de ilkokuldan sonra okutmak; bütün bunlar, Türk eğitiminin çözüm bekleyen sorunlarındandır...

Ben, «Erikbeli» köyü öğretmeni Seyfi. Soyadım Tosun. Arzuhalim budur. Daha derdim çoktur, fakat söylemek için vaktim yoktur. Şimdilik diyeceklerim bu kadardır. Arzuhalimin kabulünü beklerim.

(*13 Mart 1960*)

ÜÇ ÇATAL...

Bu yıl, meslekte sekiz on yıl, hattâ daha fazla çalışmış seçme ilkokul öğretmenlerinden bir grup, dört ay kurs görüp ilköğretim müfettişi oldular. Kursları Ankara'da idi. Öğretmenler, dört ay, bol bol öğüt, bol bol söylev dinlediler. Öğütçüler, söylevciler, hep de Ankara'daki görevlilerden seçiliyordu. Seçilenlerden herbiri, yöneticilikte, eğitimde sivrilmiş kimselerdi. Kendi alanlarının ünlü birer uzmanı idiler. Bunun içindir ki, yüksek eğitim kurumlarına, önemli işlerin başına getirilmişlerdi.

Bunlardan çoğu, hani Amerikalıların Türkiye'de çalışacak personeline Türkiye hakkında kılavuz kitaplar dağıtılması gibi, köyde, kasabada bu kadar yıl çalışmış öğretmenlere, köy ve kasabalar hakkında bilgi veriyorlardı:

«Siz yarın köye bir teftiş âmiri olarak gideceksiniz!» diyorlardı. «Köye öğretmen olarak gitmek başka, müfettiş olarak gitmek daha başka! Önce bu ikisini birbirinden ayırmak gerek. Sonra, siz bizim köylerimizi bilmezsiniz. Kırk bin köyün, ayrı ayrı kırk bin gerçeği vardır. Ne yazık ki çoğunda temizlik diye bir şey aramayın. On sekiz köyden birinde yatacak yatak zor bulunur. Müfettişliğim zamanında kendi uyguladığım bir yöntemi şimdi size söyleyeceğim: Yanınıza bol miktarda çatal iğne, yastık yüzü, yor-

gan ağzı alın. Başka türlü yastıklara başınızı koyamazsınız, yorganları yüzünüze çekemezsiniz...»

Kursçu öğretmenlerden birkaçı kalkıp uygun birer karşılık vermeyi tasarladılar, ama sayın konferansçı bırakmadı: «Siz henüz ideal düşünüyorsunuz! Yaşamın sert gerçekleriyle biraz daha karşılaşmanızı tavsiye ederim...»

Başka bir konferansçı, söze, Orta ve Güneydoğu Anadolu'da biraz dolaştığını söyleyerek başladı:

«Öyle köyler göreceksiniz ki, oralara yalnız gitmek imkânsız... Yanınıza jandarma yada bekçi alacaksınız. Bir araba tutacaksınız. Devlet nasıl olsa her türlü yol giderlerinizi veriyor. Haaa, yanınıza üç çatal, üç kaşık almayı da unutmayın. Köylerin çoğunda ağza alınacak kaşık bulamazsınız. Tahtadan, tat tat şeyler ki, ağza sığmaz! Üç çatal, üç kaşık çantanızda her zaman demirbaş gibi bulunmalı. Bunun biri sizin, biri arabacının, biri de bekçinin, yada jandarmanın...»

Benim, «Yurdu tanımak... Yurdu tanımak...» diye tutturanlara içerlediğim, «Hâlâ mı yurdu tanımıyoruz?» gibilerden söylendiğim olurdu. Taşıtlar bu kadar çoğaldı, «örümcek ağı gibi» yollar yapıldı; gıldır gıldır yazılar, röportajlar da çıkıyor; hâlâ mı yurdu tanımıyoruz? «Forum»da Mahmut Makal'ın «Memleketi Tanımak» yazısını da aynı garipsemeyle okumuştum. Meğer haklıymış! Sanatta, eğitimde, yönetimde, yurt gerçeklerini bilmediğimizin dolaplar dolusu örneği var. Gezmiş, görmüş de tanımamış, suyla zeytinyağının ayrı durması gibi, gerçeklerimize karışmamış olanlar bir yana, bir de gezmeden, görmeden bilenler, faldan çıkarır gibi yurdun halini Ankara'dan, İstanbul'dan kolaycacık çıkaranlar var...

Öğrencilik günlerinde, Ankara'daki tanınmış bir

köycümüzle ilgilerimiz olmuştu. Tanınmış köycü, Amerikasını, Asyasını, Avrupasını elemiş incelemiş, kitaplar filân yazmış bir kişiydi. Kendisini, çevrilecek yeni köy ve halk işlerinin tek düzenleyicisi olarak görüyordu. Yirmi yıldır Ankara'da oturduğunu, ömrünün en verimli yıllarını bu işler için harcadığını da dilinden düşürmüyordu. Bir kabarma, bir böbürlenme ki, ancak böylelerinde görülür... Fakat bir seferinde, Türkiye köylerinin semtine uğramadığını, yirmi yıldır Ankara'da oturduğu halde, yirmi kilometre ötedeki köye bile gitmediğini ağlzından kaçırıverdi!

Bizde, birçok şeylerin bilginliği, uzmanlığı böyledir. Deniz görmemiş denizcilerimiz, köy görmemiş köycülerimiz, arpayı buğdaydan ayıramayan tarımcılarımız, evine tere diye maydanoz alan bitkicilerimiz tümen tümendir. Son yıllarda daha garipleriyle karşılaşıyoruz. Bu takımdan bazıları, birleşip dernekler kuruyorlar. Söz temsili, kimsesiz çocukları korumak için toplananlar, kokteyl veriyorlar, «eşi dostu» çağırıp ağırlıyorlar. Ellerinde ince belli kadehlerle resimler çektiriyorlar; binler, on binler, kafaları böyle körkütük dumanlamak için harcanıyor. Kimsesiz çocuklara ne artıyor, ne kalıyor?

Tanınmış köycümüz kendini şöyle savunuyordu:

«Bu büyük şehirler böyledir. Yaşam buralarda çok çalkantılıdır. İnsan kendini bir kaptırdı mı, kurtulmanın çaresi yoktur...»

Yurdumuza gelen yabancılar, peçemizi, çarığımızı yazdığı zaman kızarız bir de!.. Karadeniz kıyılarında kadın küfe taşımaz, tadın kocasının üç adım ardından yürümez, deriz... «1923 Türkiyesi koşar adım geriye gidiyor, okullar savsaklanıyor, okuldan çok cami yapılıyor...» denince deli oluruz, öfkemiz

burnumuzdan çıkar. Bunların belli amaçlar için uydurulduğunu söyleriz. Keşke uydurma olsa!.. Ama sen bunu oturup ocağın başında, odanda, sokağında söylüyorsun, yabancı gidip geziyor. Gezince de görüyor. Hem de senden çok görüyor.

Yollar uzamış, taşıtlar çoğalmış... Bizde kalkıp kıpırdamak yok ki! Anlayışımız bu halde kaldıkça, olsa da faydası yok. Büyük şehirlerden beş on kişinin kalkıp üç beş köy dolaşması, üç beş köyde ayaküstü bir söylev çekip geçmesi, hiç de yurdu tanımak olmuyor. İsterse birkaç gün kalsın, yatsın gidenler, sonuç değişir mi? Önce düşünelim, nasıl bir tutumla gidiyor gidenler? Hangi kattan hangi dereceden evlere inip nasıl ağırlanıyorlar? Köylümüzün ser verip sır vermezliği de var. Kol kırılınca yen içinde gizlenir. Tekmil tencereler de kapalı kaynar...

Altı yedi yıl önce, yazılarımdan biri dolayısıyle takıştığımız bir kaymamkam: «Ben memleketi herkesten iyi bilirim. Ben güzel Türkiyemizde 400'den fazla köy gördüm!...» demişti. Ağa konaklarına, varsıl muhtarların evlerine inerek, kuzu yiyerek, kafa çekerek, 4000 köy görsen ne faydası olacak?..

Dışarda kalıyoruz, dışarıda!.. Hattâ yukarıda... Yurdumuzda aydın kişinin tutumu, halka, köye, köylüye hep dışardan, hattâ yukardan bakmak! Yediğinden yememek, yattığında yatmamak! Hattâ tiksinmek, hor görmek, küçümsemek... Halk ayrı, aydınlar ayrı, iki kutup, ara yerde de insanın gücüne giden kocaman bir uçurum... Kılığı kıyafeti dert edinmekten kurtulmuş, yeyip içmeyi beşinci onuncu pâlna atmış, kuru yerde yatacak kadar kalenderleşmiş, kadınlarla, bacı kar deş, erkeklerle akran arkadaş, şakacı, güleç, gursuz, tam «halk adamı» öğretmenler, sağlıkçılar, yöneticiler de var. Ama kaç yazar? Onlar, binlerden

birler olarak, kendiliklerinden çıkıyorlar. Okullarımızla öğütlerimizle öylesini değil, daha çok ve inatla, öteki türlüsünü yetiştiriyor, yetiştirmek için çırpınıyoruz. On yıl, on beş yıl, köyde çocuk okutmuş, yatmış yuvarlanmış öğretmene bile, öteki türlü olmayı öğütleyen mollalar, hep okullarımızda, sularımızın, çarklarımızın başında!.. Okullarımızdan, üniversitelerimizden çıkanlar, vardıkları şehir ve kasabalarda hep nasıl kendi aralarında, kendi kabuklarında yaşıyorlar, nasıl sirkenin üstünde zeytinyağı gibi apayrı duruyorlar, hesaplamak gerek. Kendi şehir kulüplerinde, nasıl kendi kendilerine oturup, nasıl oyunlarını kendi kendilerine oynadıklarını, nasıl içkilerini kendi kendilerine içtiklerini görmek gerek. Aralarına halktan kimse gelemez. Onlar da kulüplerin dışına çıkmazlar. Halkın içine giremezler. Aylar yıllar böyle gelir geçer, saçları sakalları böyle ağarır. Halkla yüzgöz olurlarsa, «otorite»lerinin sarsılacağını sanırlar. Asıl otorite, görevlerini gerektiği gibi, titizlikle yapmadıkları için sarsılır, hiç farkında değildirler. Otorite endişesi, ellerinde bir çeşit beynamaz özürüdür...

Okullar ayarlanacak, okullar... Okullar ayarlanmadıkça, halkçı ve devrimci bir eğitimin gerektirdiği düzenleme yapılmadıkça bunun önü alınmaz. Aydınımız halktan ayrı durmaktan, onu küçümsemekten, ondan iğrenmekten kurtulamaz.

Birşey daha var: Doğudaki, batıdaki, cümle halk çocuklarını okutmak... Kapalı yüksek öğretim kapılarını açıp, onları sanata, politikaya, eğitime, yönetime karıştırmak... Onların, asıl onların bilinçleri, altbilinçleri yurt gerçekleriyle doludur...

(15 Mart 1960)

HEMŞERİME DOKUNMAYIN

Sayın Ferdane Aytaç.

Sizinle hiç görüşmedik. Tanışmıyoruz da. Ankara merkez okullarından birinde Başöğretmen olduğunuzu ve arkadaşlarınız tarafından sevildiğinizi öğrendim. Sevilmenin her türlüsü, «suyunca gitmek», «nabza göre şerbet vermek» yoluyla sağlanmayacağına göre, birtakım erdemleriniz olduğunu kabul ediyorum. Bunun içindir ki size bu mektubu yazıyorum. Bizim toplumun büyük yaralarından olduğunu sandığım «adam kayırma», daha açığı «torpil patlatma» konusunda biraz dertleşelim istiyorum.

İnsanlar gibi toplumların da alışkanlıkları var sanıyorum Sayın Aytaç. Toplumların alışkanlıkları daha sürekli oluyor. Tek başına bir insanın alışkanlıklarını bıraktırmak, onu, hakkın, doğrunun, aklın yoluna sokmak bile bu kadar zorken, toplumların alışkanlıklarını değiştirmek, onları akllın, hakkın, doğrunun yoluna sokmak elbet daha zordur.

Toplumu, büyük çoğunluklar halinde, aklın ve hakkın yoluna sokabilmek aslında uzun eğitim çalışmalarıyle sağlanacak büyük bir evre. Çok sabredilecek. Çok emek çekilecek. Eğitim çalışmaları derken, eğitimi sadece okullarda başardığımız kadarıyle değil, geniş anlamıyle kullanıyorum tabii.

Ortaçağ, insan kafasının çok baskı gördüğü,çok

karanlık bir çağ olarak bilinir. Tarih kitapları, 1453'te Ortaçağ bitti diye yazarlar. Derslerde öğrencilere bunu söylediğimiz zaman, biz öğretmenler dahi, Fatih İstanbul'u alınca baskı kalktı, ortalık hemen aydınlanıverdi sanırız. Üstelik bunu dünya ölçüsünde anlarız. Değil halbuki. Toplumun birçok katlarında baskı kalktıysa bile, birçok katlarında devam etti. Eğer ortalık aydılandıysa, bu da birdenbire olmadı.

Bizim böyle yanlış sanılarımız oluyor Ferdane Hanım. 1945'de, sözde haksızlığa, adam kayırmaya karşı çıkan parti, 1950'de yönetimi alınca, her şey birden düzelecek sandık. Partinin kurucuları, yöneticileri, sözlerinde ve davranışlarında içtenli olsalardı bile, bunlar birden düzelemezdi gene. «Altı ay içinde bu memleketi güllük gülistanlık edeceğiz» sözü üstünden onbeş yıl geçti, hâlâ memleket güllük gülistanlık değildir. 27 Mayıs'tan sonra da aynı sanıya kapılıyoruz gibime geliyor. 27 Mayıs sabahı işlerimiz âdeta göksel bir etkiyle şırp iyiye dönecek, yurt yönetimi İsviçre saatleri gibi tıkır tıkır işleyecek, insanlarımız da o ülkenin insanları gibi yetkisini, sorumunu anlamış «yurttaş»lar olacak. Bu kadar kolay mı bu?

Birçok yönlerden dün ne isek, gene oyuz diyeceğim. Sözlerim yanlış anlaşılmasın diye örnekler üzerinde konuşalım. Bakın, bizim ilde bir fabrika vardır. Bu fabrika son on yıl içinde yapılmıştır. Pek ötekilere benzemez, yurdumuz için faydalı bir yatırımdır. Birçok kimseler oradan iş bulup sebeplenmektedirler... Yalnız, kimler buradan iş bulabilir, kimler bu fabrikaya alınır? orası ayrı. 27 Mayıs'tan önceki yol şu idi: Ocak bucak başkanlarından başlanır, il başkanına varılırdı. O size bir kart verirse fabrikaya girebilirdiniz. Bunun için ünlü V. C. ocak-

larına yazılmanız ve en az il başkanı kadar partizan olmanız gerekirdi... Bugün de köylüler fabrikaya girebilmek için, 1961'de seçimi kazanacağı tahmin buyurulan partinin il başkanından kart götürmektedirler. İyi mi?

Başka bir örnek: Tanıdığım insanlardan bazıları, dış ülkelere gidip gelirlerdi. İyi bilirsiniz, dış ülkelere gidip gelmek, kârlı bir iştir. «Yüz liralık döviz»le, birkaç bin liralık mal getirmek işten bile değildir. Bunun için döviz almak epeyce zordur. Hatırı sayılır bir adam bulmak... Kartya da mektup yazdırmak, telefon ettirmek, gerekir

27 Mayıs'tan sonra gördüğüm bir şeyi anlatayım: Bir ay kadar oluyor, gazetelerden birine uğradım, çok sevdiğim, çok güvendiğim, hani gel beraber ölelim dese öleceğim, ama kendisi gazeteci olmayan bir arkadaşı gördüm. Telefonu çevirmiş konuşuyordu. Dövizi çıkmayan, çıkması da olanaksız olan bir arkadaşı için bilmem ne dairesindeki müdüre: «Aman şekerim, ihmal etme, biliyorsun bu gazete benim gazetemdir, çıkar şu dövizi...» diyordu.

İsterseniz bir tane daha anlatayım: İstanbul yakınındaki illerden birinde bir müdür var. 27 Mayıs'tan sonra kalkıp bir dilekçe yazıyor:

«Beni memleketim olan filân ile verin!»

Bakıyorlar, bu zatın oraya verilmesi şöyle dursun, müdürlükte tutulması doğru değil. Daha önce bir torpil bulup müdür olmuş. Diyorlar ki, senin müdürlüğünü de alacağız. Bir ciyaklama başlıyor: «Ben şöyle iyiyim. Devrime böyle faydam dokundu...» Sökmüyor. O zaman hemen adamını buluyor. Bulduğu adam, hemşerisi ve yetkisi yüksek. Kalkıp gidiyor, müdürün müdürlüğünü almak istiyenlerle konuşuyor:

«Hemşehrime dokunmayın!»

Dokunamıyorlar...

Ne oluyoruz Ferdane Hanım? Bunlardan siz hoşnut musunuz? Bizim işlerimiz hep böyle mi yönetilecek? Biz, şöyle doğru dürüst bir toplum olmayacak mıyız? Açıkgözler hep baş sedirde, hak sahipleri hep kapı dibinde mi kalacak? Ne zaman, nasıl kurtulacağız bunlardan?...

Bakın bunun başka türlüleri de var:

1950 yılında, keskin bir Bakanın hışmına uğramış bir Cevdet Kudret Bey vardı. Adını duymuşsunuzdur. Türk Ansiklopedisi'nde çalışır, yılda on fasikül çıkarırdı. Cevdet Beyi bir bahaneyle attılar, ansiklopedi yılda dört fasiküle düştü. Anlatmak çok uzun sürer, çok haksızlıklar yapıldı Cevdet Beye. 27 Mayıs olalı dörtayı geçiyor, «adamını bulamadığı için» hâlâ işine kavuşamadı yoksul...

Bir Veysel Arseven var, o da öyle. Millî Kütüphane'deki Sami Özdemir'i bilirsiniz. Çoğu kütüphaneyle ilgili birçok derdi vardı. Baskı altındaydı. Bir zaman bekledi, düzelmedi, iki zaman bekledi, düzelmedi, geçen gün duydum ki istifa etmiş!Çorlu'dan Çorum'dan gelenler var, Maraş'tan Mardin'den gelenler var: «Adamını bulamadık işlerimiz düzelmiyor.» diyorlar.. Haklı bir iş görülecekse arada adama madama ne hacet? Daha ne kadar sürecek böyle?

Gene yukarıdaki görüşe döneceğiz Ferdane Hanım. Tüplumsal alışkanlıklardan kurtulmak, aslında zor iş. Devlet Başkanımızın ilk gün radyoda okunan demecini hatırlarsınız: «En büyük derdimiz cehaletimizdir.» diyordu. Geniş anlamıyle kadın erkek, bütün yurttaşları eğitmedikçe, bunlardan kurtulmamız her halde olası değil. Ben bu inançtayım. Onun için, torpili, adam kayırmayı kaldırmak, bütün öteki ay-

dınlardan çok biz öğretmenlerin ülküsü olmalı bence. Türkiye'yi, haklı işlerin araya adam koymadan görüldüğü aydınlık bir ülke yapmak önce bizim işimiz. Ulusumuzun yirmi otuz yıl sonraki işlerini yürütecek bütün çocuklar şimdi bizim elimizde İstesek etkin olmaz mıyız? Niye olmayalım, bal gibi oluruz. Sizinle aynı görüşte birleşmeyi çok isterdim

İlk görevimiz çocuklarımıza iyi örnek olmak. Önce kendimiz torpil kullanmamak. Adam kayırmamak. Bizi kayırmalarını istememek. Ama bakın bunu yapamıyoruz. Tâ baştan beri sözü buna getireceğim.

Sizi Ankara'daki okulunuzdan alıp, gene Ankara'da 400 metre ötedeki başka bir okula vermişler. Sizin gibi (38) Başöğretmenin de yeri değiştirilmiş. Ötekiler gitmiş, siz gitmemişsiniz. Öğrencilerinizden birinin babası büyük yetkili bir adam imiş. Gidip ona sızlanmışsınız. O da size torpil olmuş. Yerinizde kalmışsınız.

Önce inanamadım. Yazdığım yalan olmasın diye araştırdım, doğru! Neden böyle oluyor Ferdane Hanım? Biz öğretmenler, yani biz hocalar böyle yaparsak, cemaat ne yapar? Belki haksız bir işlem gördünüz. Kabul edelim. Ama haksızlığı düzeltmenin haklı bir yolu yok mu?

İşlerimiz er geç yoluna girecek, gerilikten, karanlıktan, yoksulluktan mutlaka kurtulacağız, iyimserim, ama buna benzer haberleri duyunca sarsılıyorum, inanın. Bir umudumuz olması, tutunacak bir dalımız bulunması gerek. Ferdane Hanım. Şimdi büyük küçük hepimiz umudumuzu öğretmenlere bağlamışız. Tam bu sırada, siz de kalkıp böyle yapıyorsunuz. Doğru mu? Niyetim sizi kötülemek, sizi küçültmek değil, asla! Meslektaşız, biriz, beraberiz. Kalkın, şu 400 metre ötedeki okula gidin. Bırakın torpili, mor-

pili. Eller kabul etsin, siz etmeyin. Yanlış söyledim, tenezzül etmeyin.

Hem bakın, 400 metre nedir?

Bunun bir de Iğdır'ı, Burdur'u var...

(13 Ekim 1960)

YAZARLAR VE ÖĞRETMENLER

Bu yakınlarda Amerikalı bir doktora öğrencisiyle konuştum. Türkçe öğrenmiş ve «*Türk Edebiyatında Köy*»konusunu diploma çalışması olarak hazırlamak üzere İstanbul'a gelmiş. Eline, kendisine rehberlik etsin diye iki kişinin adını, adresini vermişler. Bunlardan biri bugün Ankara'da yüksek bir yönetici. Öteki de öğretim üyesi. Yüksek yönetici, «çok meşgul» olduğu için Amerikalı öğrenciyle ilgilenmemiş. Ama öğretim üyesi, oturtmuş karşısına, hangi yazarı, hangi kitabı sorduysa, hepsine «komünist» damgasını vurup bırakmış. Uğurlarken de, «En iyisi sen bu konuyu bırak kızım!» demiş.

Köy konusunda, ve genel olarak edebiyatta damgasız herhangi bir «isim» kalmayışına çok şaşmış Amerikalı öğrenci. Ama bakmış başka yolu yok, başlamış bu sefer de «damgalı»larla konuşmaya...

«Devri dilârayı demokrasi»de, yurdun köyünü, toplumsal sorunlarını kurcalayan tüm ozanlar, yazarlar, tüm adı belli sanatçılar «damgalı»dır. Şu günlerde birer ikişer tutuklanıp tutuklanıp içeri tıkılıyorlar. Tıkılmıyanlar da ya karakolda, ya adliyede. En rahat olanların ardında polis... Eğer bu akıllı yetki sahipleri, damgalı sanatçıları tertemiz içeri tıkmayı başarırlarsa, dışarda sanatçı kalmayacak. İstanbul tiyatrolarını, Muhsin Ertuğrul'u tutan yazar

ve çeviricilerden kurtardıkları gibi, Türkiye'yi de «damgalı» sanatçılardan temizleyecekler. Tâ Homeros'tan, Yunus'tan, Nesimi'den beri gerçeği namusla söyleyip gelen sanatı böylece kapattıktan sonra, İstanbul tiyatrolarını da, Türkiye'yi de bir «uşak sanat»la dolduracaklar. Tarihin apaçık gösterdiği üzere, bu «uşak sanat» her dönemde kolayca bulunabilir, bulacaklar.

Sanatın ve bağımsız düşüncenin taşıyıcısı öğretmenler de böyle bir basıncın altındalar şimdi. Bir uzun süredir oradan alınıp oraya savruluyorlar. Okuduklarına yazdıklarına, söylediklerine sansür konuluyor. Türkiyemiz hiç hak etmediği halde, içerde ve dışarda, «Düşünce ve öğretim özgürlüğünden yoksun ülke» olarak konuşuluyor... Artık öğretmenlik, yukarıdan aşağıdan türlü sıkıştırmalarla, az insanın katlanabileceği bir zorluklar mesleği haline getirildi. Dış sermayenin ve onun içerdeki kollarının örgütlediği din ve politika gericiliği, şimdi doğrudan doğruya sanatın ve öğretmenliğin üstüne saldırıyor. Yüz on sekiz yıllık geçmişinde geriye atılmış bir tek adımı bulunmayan ve bütünlüğü bir türlü bozulmayan öğretmenlik, iki üç yıldır alabildiğine kösteklendi ve az da olsa parçalandı.

Doğu Anadolu'nun bir kasabasında, oğlu sınıfta bırakıldığı için okula ve İngilizce öğretmenine saldıran ağa cezasız bırakılırken öğretmen sınav salonundan uzaklaştırıldı.

Üç dört ay içinde sayısı yüzleri aşan öyle örnekler yaratıldı ki: Öğretmenlik mesleğinin politika içinden ve dışından gelen yöneticileri, geriliğin ve cahilliğin karşısında canla başla savaşan haklı öğretmenin elini kolunu tutup ötekine de, «Vur! Bir fazla vur! Ez onu! Ye onu!» diye göz kırpıyorlar. Bunlar yetmi-

yormuş gibi, Büyük Millet Meclisin'den, öğretmenlerin Müfredat Proğramları ve Alfabe kitapları içine çekilmeleri ihtar ediliyor. Ne anlaşılmaz bir çiledir ki savaşım cephesinde öğretmenler, hem karşıdan, hem kendi kumandanlarından kurşun yiyorlar.

Ah, bir pundunu bulabilseler, ah biraz daha cesur olabilseler, sanatçılar gibi, sayıları yüz bini bulan öğretmenleri de ortalıktan çekecekler, yerlerini yıllardan beri teksir edip geldikleri imamlarla, hatiplerle dolduracaklar. İki yıl önce bunun bir denemesini yapıp elleri yanmış gibi hemen geri çekildiler. Şimdi de, dilleriyle demeseler bile, altbilinçlerindeki «kutsal amaç» budur, bunu yapacaklar.

Ama ne sanatçılara yaptıkları eziyet, ne de öğretmenlere uyguladıkları baskı başarılı olacak. İkisi de en şaşmaz biçimde kırılacak, ikisi de sökmeyecek. Nal ile mıh'ın arasına sıkıştırsalar da sanatçı, namuslu gerçeği söyleyecek, uyarıcı yapıtlarını doğuracak. Darkafalı politika, kalemi kâğıdı kaldırsa basım evlerini durdursa, türkülerle, koşmalarla bu savaşım gene sürdürülecek. Türküye, koşmaya bir kulp taksalar, kulp takamayacakları yeni anlatım araçları bulunacak... Ve öğretmenler, sürülmekle, kırılmakla tükenmeyecekler. Şimdi Başkentten uzak illere doğru genişleyen «atama»lar, isterse hiç dinmesin, hiç durmasın; öğretmeni Türkiye sınırlarının dışına süremeyeceklerine göre, o kentte olmazsa bu kentte, o köyde olmazsa bu köyde, okutmanın aydınlatmanın olanağı bulunacak. Atasalar, açığa çıkarsalar, yüz binden beş binin kılına dokunsalar, yasaların uyutulan maddeleri, yargıçların kararları uyanacak, uygulanacak ve dünya başlarına yıkılacak. İzmir'deki haksız atamalar, babalardan önce «ana»ların tepkisiyle karşılanmış ve «zınk» diye durdurulmuştur.

Yapabildikleri sadece «eziyet» olacak, sanatçıların ve öğretmenlerin çektiği, halkın uyanmasında, sanatları ve öğrettikleri kadar etkili olacaktır.

Karamsar olmanın gereği yoktur. Bu kavga bugünün değil, dünün, önceki günün kavgasıdır. Tarihin her döneminde başka başka adlarla anılan savaşımın özü değişmiyor. Akılcılar, aydınlıkçılar sekiz on kurban verseler bile, tarih bu kurbanları en sıcak köşesine, en güzel sözcükleriyle yazıyor. Tarihin her döneminde, coğrafyanın her yerinde halklar kahramanlarına er geç sahip çıkıyor, adlarını köylere kentlere veriyor, anıtlarını caddelere, alanlara dikiyor. Kreon'un ve kreoncuların rezil adları kimsenin dilinden dudağına gelmezken, anılan Sokrat'ın ve sokratçıların adları oluyor.

Ey bugünün horlanan, aşsız ekmeksiz bırakılan, cezaevlerine tıkılan sanatçıları, ey oradan oraya sürülen, eziyet çeken öğretmenler; sadece bugünü düşünmeyin. «Yarın diye bir şey yoktur» diyen evinsizlere bakmayın, yarın diye bir şey vardır, bugün size bunları yapanların yarınki hallerini, yarınki perişanlıklarını düşünün. Bir yüce yargıcın önünde, nasıl ezilip büzülecekler, nasıl el etek öpmek isteyecekler, tasarlamaya çalışın. Karanlıkla savaşta zafer aydınlığındır. Çünkü göklerin güneşi ayı yıldızı yetmediği zaman insanoğlu, ışığı bulmuştur. Bu ışık tanrıların tekelinde değildir artık. Bu ışığın kaynakları her yıl büyümekte, her yıl gürelmektedir. Hele maddenin en küçük çekirdeği parçalandıktan sonra, karanlığın kazanma olasılığı hiç mi hiç kalmamıştır.

Siz, aziz savaşımcılar, hiçbirinizin muradı o değildir ama, siz isteseniz de istemeseniz de, tarihe yazılacak adlar sizin adlarınızdır, sizin yiğit adlarınız...

(22 Nisan 1966)

ÖĞRETMEN ÜZEYİR

Ben Üzeyir'i tanıdım Ankara'nın kır köylerinden birinde. Daha otuzunu bulmamış bir adamdı. Taşı sıkıp suyunu çıkarırdı. Karısı, dört çocuğu vardı. Topraklarının bir karış altı taş olan «Kösenli» köyünün bebelerini okutuyordu. «Kösenli»nin öteki köylerden hiç farkı yoktu. Belki daha beterdi alınyazısı. İnsanlar ot ekmek yiyorlardı. İnekler, eşekler kemik halinde dolaşıyorlardı. Erkekler kör gibi, kadınlar inanılmaz karanlıkların içindeydi.

Üzeyir yerleşik bir komşu olacaktı o köyde. Okulun yanındaki toprağa soğan sarımsak ekiyor, kuyudan su çekiyor, yaz tatilini falan köyde geçiriyordu. Kitaplar bulup okuyordu. Dergilere yazılar, hikâyeler veriyordu. İmece'de çıkan «Zakey» hâlâ aklımdadır, unutamam. «Öğretmenlerin çok işi var köylerde, mezarlarımız buralara kazılmalı ki işler bitsin!»diyordu. İğne yapmayı bellemişti. Sade erkekleri değil, kadınları bile iğneliyordu. Müthiş güveniyorlardı ona. Herkesin hikâyesini biliyordu. Tarlalarda ağıllarda onlarla ekmek yiyor, gülüyor, üzülüyordu.

Çeşitli yeller, türlü fırtınalar esmerleştirmişti yüzünü. Kaya gibi de sağlam yapmıştı. Yetiştiği okuldan okuduğu kitaba, dergiye, görüştüğü arkadaşa kadar karışılmış, arkadaşları kitle halinde «en tehlikeli biçimde» suçlanmış, nice beyler efendiler ,o döneme

dayanamayıp soyadlarını değiştirirken Üzeyin yıkıldığı yerden doğrulup kalkmış, direnmişti. Ahım şahım bir aylık mı alıyordu? Ona getirip nişan mı veriyorlardı? Ankara'dan biri varıp, «Yaşşa be Üzeyir, biz düşünmüyoruz ama, sen bari düşünüyorsun şu kavruk köyü!» mü diyordu? Hayır. İçinde kutsallaştırdığı bir ülkü uğruna orayı, o kır köyünü bekliyordu.

Karısı da bir uygundu ki kendisine! O taşların içinde, her gününe bir aylık verseler sen duramazsın, Emine duruyor, doğuruyor, gürül gürül de kahkahalar atıyordu. Tasayı getirip götüren duyuları körelmişti sanki! İkindi vakti çıkıp var evine, yoktan yonga yaratsın, kır çiçeği bir sofra donatsın sana. Hem yedirsin, hem güldürsün. Sabah olunca da dikilsin kocasının yanına, yeni doğan güne karşı koca cihana umut versin...

Üzeyir'in «Kösenli»deki işine, eşine, oradaki günlerine kitaplar yazılır. Bugün bile gidin, söylesin köylüler: «O hep ders verirdi bebelere. Bize birinci akıllar gösterirdi. Sorabilirsin bu köyden, kasabada Halim beyden, bir gün bile bırakıp gitmemiştir.» Köylüler anlatsınlar, Üzeyir'in gürzüyle Demirdağı'nı delen Ferhat'ınkine benzer hikâyesini...

Yok şimdi bunların hiçbirisi! «Kösenli»'de Üzeyir yok, Emine yok! Yazın değil, güzün ders zamanı gidin, baharın gidin, zor bulursunuz yerine verilen İrfan Beyi köy içinde, okulda. Beyimiz traş olacaktır. Beyimiz hamam yapacaktır. Beyimiz aylık alacaktır. Beyimiz rahatsızdır, doktora gidecektir. Beyimiz «medeni ihtiyaçları»nı görecektir. Beyimiz fakülteye kayıtlıdır, sınavlara girecektir. Beyimizin canı sıkılır. Beyimiz bulmuştur bir dayı, haklı haksız kaytarır. O fidanlar... kurumuştur! O hastalar... kimse

iğnelemez şimdi onları! O usul usul ışıyan bebeler, yeniden kararmaya dönmüşlerdir. Emine'nin kahkahalarını aramayın. İrfan'ı övecek sevecek bir tek komşu aramayın, yoktur. Diyecekler ki size, «Üzeyir biridi! Bu köyden çekip gitti, öğretmenliği de beraber götürdü...»

Ben insanı hâlâ her koşulun, her zorluğun üstünde görüyorum. Hâlâ ozanımsı bir sevgiyle, «Taşları ezer, dağları deler, otuz iki dişini sıkıp her dertlere dayanır...» diyorum. Ama Üzeyir dayanamadı. Köyden mi yıldı, Emine'nin desteğini mi yitirdi? Hayır! Üzeyir arkadan, Ankara'dan vuruldu. Doğruyu bu dünyada söylemek istersek.. durum bu.

Öğretmenlik, önemsenmez bir iş oldu. Okumaya, okutmaya boşverildi. Üzeyir'e verdirdiğimiz din dersi yetmedi, öğretmenleri alıp köylere imam verme hevesi ince dümencilerin altbilincinden bilincine çıktı. Öğretmen mi? Bir okulda yetişmesi gerekmez, nerde kimi bulursan tut getir sınıfa, okutabilir, dendi. Vura savura ortalığı yaralı öğretmerlerle doldurdular,ilgililerin ağzından bir çift söz çıkmadı. Gözden gönülden düşürüldü öğretmenlik. İşler aylığa, saate ücrete, personel tüzüklerine, tavan taban göstergelerine vuruldu. Şimdi Bakanlıkta pek bol olan yabancı uzmanlar bir araştırma yaparlarsa belki bin neden bulurlar, Üzeyir tedirgin edildi, geri çekildi. Türk Eğitbiliminin 100 yıllık deneylerin ışığında bulduğu çare söndürüldü, yada hemen hemen söndürülmek üzere...

Üzeyir'i Ankara'da gördüm dört ay önce. Gözüne bakar bakmaz, «Kösenli»'yi sorduğumu anladı: «Bırakıp geldim hocam!» dedi. Uzun özür sözleri sıralamaktan bıkmış gibi elini sallayıp, «Boşver!» dedi. Çocuklar, Emine... hep Ankara'daymış. Ama müthiş

sıkılıyorlarmış. Başına ağrılar geliyormuş kadının. O gülmeleri unuttuğu gibi, dırdır edip günleri de acılaştırmağa başlamış. Çocuklar habire benizden düşüyorlarmış... Oturup bir yerde kahve içtik. Havadan sudan iki konuşup sustuk. El sıkışıp ayrılırken dikkat ettim, eli gene o eski güzel eldi. Yazı yazan parmakları duruyordu. Ama gövdesi bırakmıştı parmaklarını. Beşini birden havaya kaldırıp, «Ankara'ya da boşver hocam!» dedi.

Geçenlerde bir daha raslaştık.

«Sıramız çıktı, Almanya'ya gidiyoruz.» dedi.

«Kiminle gidiyorsunuz Üzeyir?»

«Emineyle.»

«Toto mu oynadın, ne oldu?»

«İşçi olarak gidiyoruz, çalışacağız.»

Çocukları bir yere bırakıyorlarmış, altı ay sonra götürüp orada okutacaklarmış. Pasaport filân tamammış. Çok para gitmiş ama satıp savmışlar. Karı koca gitmek isteyenlerin sırası erken geliyormuş. Orada bir meyve suyu fabrikasında çalışacaklarmış. İki üç gün sonra yola çıkıyorlarmış.

Ayrılırken, «Size adres bildireceğim, ara sıra dergi mergi yollayın.» dedi.

Elimi sallayıp, «Boşver Üzeyir, dergiye mergiye!» demek geldi içimden, kendimi haklı görmedim, vazgeçtim. Nice sevgili arkadaşıma, dostuma dediğim son sözleri söyledim:

«Sağlık olsun! Güle güle...»

Gözümün önüne bir karanlık çöktü. «Kösenli»'deki ışık silinip gitti.

Türk köylerinin eğitim sorunu hâlâ çözüm bekliyor. İpin ucu bugün de, yerleşik öğretmeni hazırlayan kaynakları kurutup «essah öğretmen» getireceklerini söyleyenlerin elinde. Getirsinler, istemeye-

nin gözü çıksın. Ama uyarmanın en uygun zamanında onlara bir çift sözümüz var:

Devlet Personel Dairesi'nde, sendikacılarla yapılan toplantıda, dairenin vaktiyle valilik falan yapmış genel sekreteri, «İlkokul öğretmenine büyükelçi aylığı mı istiyorsunuz?» diye sormuştu bana. Bu soruya biraz durduktan sonra karşılık vermek gerekiyordu. Öğretmenliği aylık hesaplarıyla, vali ve büyükelçilerle kıyaslatmaya razı degilim ben. Bakın asıl dert nedir? Senato seçimleri sırasında bir partinin yetkili sözcüsü, tam akşam yemeği zamanı radyodan, aklı sıra bir söz oyunundan yararlanıp, Üzeyir öğretmene ve onun binlerce arkadaşına, «veled» dedi. Bazı öğretmenler bağırıp çağırdılar, kızdılar. Mahkemelik olmaya kalktılar. Bensem, uzun süre radyodan gazeteden bir haber bekledim: Binlerce öğretmen için değil, isterse sadece bir tek öğretmen için söylenmiş olsun, bu saygısız sözü, partinin genel başkanı geri alacak mı, almayacak mı, «büyük Türk milletinin öğretmenleri»nden özür dileyecek mi, dilemeyecek mi?

Geri almadı, özür dilemedi.

Eh isterseniz büyükelçi aylığı verin. Üzeyir'i, Üzeyir'in arkadaşlarını döndüremezsiniz Almanya yolundan.

(28 Haziran 1966)

TURNA GÖÇÜ GİBİ...

İlçede havalar bozdu gene. Sadece öğretmenler değil, birçok kamu görevlisi «sepet havası» oluyor. Mal müdürünü, özel idare memurunu, tarımcıyı, tekelciyi yolladık. Şimdi savcının, doktorun sırada olduğu söyleniyor. Uzak yakın demiyorlar. Göçler çoğunluk yolluklu oluyor; yüklerini yükleyip gidiyorlar. Bu kadar çok göçün nedeni nedir, düşünüp edip içinden çıkamıyoruz. Bizim ilçede deprem olmadı. Bir havalar bozmayla bu kadar göç olur mu? Bu olup bitenlere nasıl akıl erdireceğiz, anlamıyorum.

İlköğretim müdürü Cevdet Bey bir torpil patlatıp merkeze sıvıştı geçen güz. Ardında büyük boşluk kaldı. Dedik ki, «Sadri Bey doldurur yerini.» Varıp askıntı olduk: «Ne olsa bu yerlerin çocuğusun. Deneyse sende var. Kıdemse gene sen önde gelirsin. Bir dilekçe ver, başımıza geç. Bizi ellere bırakma.»

Sadri Beye, «Gel seni bir daha everelim.» desek eski dirliğini bozmazdı. Hep birlikte yüklenince bizi kıramadı.

Kaymakam dedi: «Tamam, uygunu budur.»

İldeki vali de, müdür de böyle dediler. Dosyasına baktılar. Puvanlarını saydılar. Bakanlığa bir güzel yazı yazdılar. Bizim demokrasi henüz yerini yadgırgadığından ilçe memurları bile Bakanlıktan atanıyor.

Ama ilden yazarlarsa hayır demiyorlar. «Sadri'nin işi oldu bitti.» diyorduk. Adam, bunda dipli köklü çıkarları var gibi bize bir şölen verdi üstelik. Bizimle birlikte gevrek gevrek gülerek kadeh kaldırdı, sarhoş oldu.

Üç gün sonra bir duyduk, partinin büyük küçük «baş»ları, hem de «başkan» ları hemen ayaklanıp il'e varmışlar. Bütün saylavları ayartıp valiye çıkmışlar ki: «Biz asla Sadri'yi istemeyiz. O şöyle şudur, böyle budur, bunca yıldır inanıp güvendiğimiz, adamoğlu adam Sadık Beyimiz var, onu isteriz!»

Valiye göre hava hoş. Nasıl olsa biri Sadri, biri Sadık. Sadık'ın puvanları biraz eksikmiş ama puvanın ne önemi var? Bozun kararnameyi, yapın yenisini... Emir demiri keser mi keser.

Biz Sadri'nin onayını beklerken Sadık'ınki çıkıp gelmesin mi? Bir dalgınlık olmuştur dedik. Ama hemen anlaşıldı ki, işin içinde iş var. Partiden karıştırmışlar! Kasaba bir alabora oldu. Gene partiden başka «baş»lar, «başkan»lar ayaklandılar. Diş dişe birbirlerine girdiler. Merkezle ilçe arasında özel bir yol dokudular ki, Sadri olacak, Sadık olacak... Geceleri uykuyu tüneği uçurdular. Âşıkpaşa Tarihindeki gibi «mübalâğa cenk» olundu. Kış boyu filimlere filân gitmez olduk. Bebeler «Red Kit», «Tom Miks» okumaz oldular. Sanki ortada bir tepe vardı. Bu hafta beri yaka ele geçiriyordu, şu hafta öte yaka! Ama kesin sonuç alınmıyordu. Kış çıktı bahar geldi, uzun tatil ayları geldi, Cevdet Beyin yeri dolmadı. Müfettiş Tevfik Bey de teftiş edeceğim diye gelir gider, ama müdürün masası boş, kimi teftiş etsin. Seminer ayı da gelip çattı... yok... yok!

En sonu araya bir kurnaz adam girdi. Muskacılar, büyücüler, sabun gömücüler, «el, dil, bel» bağlayı-

cılar harekete geçti, Sadri Beyi müdürlükten soğuttular. «İçirdiğim rakılar helâl olsun.» dedi, bir dilekçe yazdı. İşler düzelsin diye il merkezinden bir okula atayıverdiler kendisini. İlçedeki koltuk da Sadık Beye kaldı... Bütün olanlar hep su gibi sarı samanın altından oldu.

Sadri Bey, Fatih Mehmet okulunun müdürüydü. İl'e gidince onun yeri boşaldı bu sefer. Öğretmen kısmı biraz saf mı oluyor ne? Sendikada, dernekte toplaşıp «Aliyi müdür yaptıralım oraya!» dediler. «Sadri'yi istediniz de, yaptırabildiniz mi, durun oturun.» diyecek oldum, «Canım hoca, bunda ne var, bir okul müdürüne de mi karışacaklar? Bu garanti!» dediler. Ama yanıldılar.

Kasabada akşam ezanı okunurken partinin başları başkanları ayaklandılar. Atlarını eyerleyip, eşeklerini semerleyip sürdüler. Belediyenin seçim öncesi döktürdüğü asfaltta bir şakırtı başladı. Yatağa yattığım zaman kulaklarımda nal sesleri yaklaşıp uzaklaşıyordu. «Aliyi değil, Veliyi isteriz. Veli olmaz, Aliyi isteriz... İsteriz, istemeyiz...» İnsanlar, bir eski zaman romanındaki gibi kılıç kalkan birbirlerine yürüdüler. Derken okullar açıldı, dersler başladı. Zil çalıyor öğrenciler içeri. Zil çalıyor öğretmenler dışarı. Kitaplar alındı, defter kalemler tamam. Ama sanmıyorum ki yaklaşıp uzaklaşan nal seslerinin gürültüsünden öğretmenler ders yapsın, bebeler bir şey öğrensin. Her gün onar sözcük ziyan etseler şu kadar olur. Biz gelecek yıl da aya yıldıza gidemeyiz. Ulusal geliri nüfus artışına denk yapamayız. Ve gene yabancı ilâç firmalarını kârla, sermayeci devletleri senetle, bonoyla karşılarız. Yarınımızı kurtaracak, bugün okullarda okuyan bebeler değil mi?

Bir gün ilçeden kalkıp il'e geldim. Sadri'yle Sa-

dık'ın, Ali'yle Veli'nin hikâyelerinden duyduğum şaşkınlığı anlatıyorum. Hiç kimse tınmıyor. Arkadaşlarda bir susku, bir sessizlik! Her şeyi olağan bulmuş gibi bir hal hepsinin yüzünde...

Hey gidi güzel Ankara, aslan Ankara!... diyordum içimden. Derken, gecekondulardaki Çakıltepe okul müdürü Kemal Bey üçlü öğretim listesini çıkarıp önüme koydu. Sabahçılar, öğlenciler, akşamcılar ayrı ayrı birer sütun. 800'den fazla öğrenci, 10 tane dersliğe birer sefer girip çıkıyorlar.

«İyi mi?» dedi Kemal Bey.

İyi değildi ama, «İyi.» dedim.

Hemen bir «kartvizit» çıkarıp burnuma uzattı. Filân ilin milletvekili Falan. «Çevir de ardını oku.»

Çevirip okudum içimden. Üst üste birkaç kere okudum.

«İşte böyle, bizi kendi halimize bırakmıyorlar hocam!» dedi Kemal Bey.

Efendim, Emel hanımı sabahçı yapmışlar. Milletvekili diyor ki, «Emel'i öğleci, yada akşamcı yapmanızı rica ederim. Çünkü sabah sabah kalkıp tâ Çakıltepe'ye gelmesi zor oluyor.»

Şavşat'tan dönerken Trabzon'a uğramıştım. Kahvelerde bir hikâye konuşuluyordu o zaman. Mezarlık bekçisi Taştan Ağayı işten atmışlar. Nedeni de bekçinin Halkçı oluşu. Fıkradır diye inanmadımdı. Lisedeki arkadaşım beni götürüp Taştan Ağayla konuşturdu. Kendisi gerçekten Halkçıydı. İnanmak zorunda kaldımdı. Bu sefer milletvekilinin kartına fıkradır diye inanmazlık edemedim. Dosdoğruydu mübarek!

Merkezde biraz dolaştım. Sağı solu kolaçan ederken neler neler çıktı karşıma. Anıttepe'nin bağrında bir Zübeyde Hanım anaokulu var. Örnek diye açılmıştır. Ama örnek olmasına kalmadan, İtalyan usulü

mü, Amerikan sitili mi, lüks bir okul olup çıkmıştır. Bütün taksili, yetkili büyükler, büyüklerin sekreterleri, özel kalem müdürleri, hem de sayın eşleri bebelerini kucaklayıp koşmaya başladılar. Kellerle körlere on «ihtilâl» olsa, sıra gelmez. Milli Eğitim Müdürlüğü bir komisyon kurup, bebeleri şu yönetmeliğe göre seçin demiş. Komisyon seçimi yapmış... Ama ne olduysa ondan sonra olmuş. Kırkında, kırk birinde «çok muvaffak», «çok büyük» politikacılar gelip gidip baskı yapıyorlar ki, benim bebe niçin alınmadı? Bu ne demek?

Yazılarımda abartma yapmam. Hattâ biraz «düşme» yaparım ki abartma var demesinler. Demir bakır işlerini, çimento, su düzenlerini, tuğla fırını «kapalı zarf usulü» eksiltmelerini bilmem. Daha başka nerelerde ne dolaplar döner, ne patlayıcı, patlamayıcı maddeler kullanılır, iç yüzleriyle bilemem. Ama Milli Eğitimin durumu, sadece bir yanıyla, budur, böyledir. Doğuya batıya, oraya buraya, turna göçü gibi bir öğretmen göçüdür ki, yaşlı koca, suçlu suçsuz demeden, alıp yürümektedir. Çok kez bir partici şikâyeti yetmektedir. Müfettiş koğuşturması şöyle sonuçlanmış, böyle sonuçlanmış, ayırt edilmeden, okulda okuyan çocuğuna, yaptığı savaşa, gözündeki yaşa bakılmadan yolluklar çıkartılıp öğretmenler yolcu edilmektedir.

Bundan kimin zarar göreceği besbellidir. Ama faydalanacak olanlar belli değildir. Daha doğrusu bu yollardan «demokrasinin vazgeçilmez unsurları olan» partilere yarım santim bir fayda gelecek midir?

Cemal Gürsel bir hayli açıksözlü bir devlet adamıydı. Geçen yıl okullar açılırken kendisine gitmiştik. Eğitim konusu açılınca bizim grupu uzun süre tuttu. Zaman zaman Milli Eğitim Bakanlarını çağırıp bu

işlere politika karıştırılmasın diye öğütler verdiğini söyledi. Sonra da elini yakasına götürüp şöyle bir silkti, hiç unutmam:

«Karşımda dururken peki diyorlar, bükülüyorlar. Ama çıkıp gidince gene bildiklerini okuyorlar. Eğitim işlerine kötü politika sokmadan edemiyorlar!...»

Öyle...

(23 Ekim 1966)

DEDELER KÖYÜNÜN OKULU

Üvey çocukların okulu...

«Dedeler» köyüne beş altı kez gittim. «Anadolu Garajı»ndan kalkan Şabanözü arabasına bindin mi bir buçuk saat sonra Cinderesi. On dakikacık bir yürüyüş ve köy. «Dereler» köyü... Sabahları gün ışığı almayan bir bayırın yüzünde 35-40 ev. Saçaklardan uzanan mertekler çürümüş. Kimini de kurt yemiş. Dam başlarında birer lokmacık yuvak taşları. Helâlar, karasinekler, çıbanlı çocuklar sokaklarda. Avlu çitlerinin ardında eski tarımın taştan tahtadan araçları. İnsanların yüz etleri, ay karanlık gecelerde görünmez bıçaklarla soyulup alınmış gibi... Uyarıcı, etkin bir eğitimle kalkındırıcı devlet eli Anadolu'da en çok bu köye gerekli dersiniz...

Varması bu kadar kolay, gelmesi bu kadar zahmetsiz. Köye okul ancak iki yıl önce yapılabilmiş.

Evine konuk gelmesini, küçük aile işletmesi için bereket sayan, bu yüzden yoldan geçen yolcuya bile sofra açan Ese dayı, dört oğul sahibi. Dördünü de evermiş, kayırmış, birini köyün başına muhtar yapmış. «Dedeler»e okul «kısmet»i çıkınca hemen öne düşmüş, kumunu çakılını taşıtmış, taşını tuğlasını getirtmiş. Komşuları da ayarlayıp döğüş, çekiş, ceviz kabuğu büyüklüğünde üç tane yapıyı dikmişler. Biri öğretmen evi, biri helâ-kömürlük, biri de okul. Ak sıvalı, kırmızı kiremitli. Mühendisin dediğine göre İsrail tipiymiş! Yakındaki çeşmeden suyu gelir.

İşçiliği köylü yapmış ama, yapıya kireç ve çimento karıştığından galiba, hükümet, yapımı bir «mütâyit»e vermiş. Onun %25 belli kârıyla birlikte 80 bine patlamış. «Biz dağın başında bir köyüz. Bunca yıldır oy verir, hay hay çekeriz. Ellerin köyü gibi ne cami istedik, ne minare. Amma çok izanlı bir hökümet ki sonunda bize bu okulu yaptı. Mühendisini yolladı, asri bir okul olsun deyi parasını esirgemedi. Biz de bebeleri tam salarız. Gelen öğretmeni hoş tutarız.» demiş Ese dayı.

İlk öğretmen Sarıkamış'tan vatani görevini «yedek subay öğretmen» olarak yapacak bir delikanlıydı. Başkentte bilmem ne fakültesine de kayıtlıymış. Hem askerlik, hem öğretmenlik, hem de öğrencilik yapacakmış. O yıl otuz öğrenci verdi köylüler. Evleri de sıraya dizdiler, her gün biri çorba çanak, Dündar efendiye yemek çıkaracak. Odunu sobası, silgisi süpürgesi de hazırlandı. Çok da kötü olmadı. Asker öğretmen, gündüz çocukları, gece kendisini yetiştirdi, sınav zamanları da gidip takıntılarını verdi.

Çevre köylerde Dündar efendi gibi çok öğretmen var. Çoğunu ilin, ilçenin otellerinde, doktorunda görürsünüz raporlu. Bizimki kaçmayı düşünmedi pek.

Ese dayı da yaş yaşamış, diş dişemiş:

«Allah razı olsun, ne götürsen yiyor. Bebeleri de ataş gibi dersliyor. Memnunuk. Zaten de at sahabının altında kişner, sahaplığımızı yapıyoruk...» diyor. Her öğretmen böyle çıkacakmış gibi Dündar efendiyi yollayan hükümeti öğüyordu: «Düşümüzde görsek çıkar mıydı? Otuz evli müstamel bir köy, seksen binlik okul, yirmisinde bir öğretmen! Alayhında konuşanın ağzı eğrilir. Her tuttuğu altın olsun Ankara'dakilerin...»

«Kısa aklıyla» okulun değerini de, «Yarın şeherin

koltuğuna varıp bir işe sokulacak olsan diploma soruyorlar. Bebelerimiz rahat eder.» diyor, bunda görüyordu. Dündar efendinin ufak tefek etkinliklerini büyüte büyüte bir kalıyordu. Ben de diyordum ki, körelen bağları, hünersiz kalmış yetişkinleri, dinik tarlalardaki ekmek kavgasını, içerden dışardan sömürüle sömürüle bir din, bir iman kalan insanları da hesaba katabilen eğitimci ile onu destekleyen örgüte olan özlem, biraz daha durakoysun! Zaten Dündar efendi bu işin adamı değil, yokluğun öğretmeni. Elbet devletin dermanı artar, o tip öğretmenleri de çoğaltır. O vakte kadar da, köy eğitiminin niteliği yeniden belli edilir. Tonguç'un unutulan, yeni baskısı kimselerin aklına gelmeyen kitapları bir yana, Ş. Süreyya Aydemir'in «Ekmeksiz Köy Öğretmeninin Anıları»na yenileri eklenir. Çakırkeyif Hürrem Bey Tuna Lokantası'nda yakaladığı her eliboş aydına aktardığı deneyleri yazar, Makal'ı kimse hesaba almasa da, yarınki canlı öğretmenlerin yararlanacağı bir«Eğitbilim Kitaplığı»nın hiç değilse çekirdeği yapılır, Türkiye, köyleriyle birlikte ay yolunda yayalıktan kurtulmaya yönelir... üç buçuk sayfa roman yazınca, hayal gücüm böyle tıkır tıkır işliyordu.

Askerliği bitince Dündar efendi başkentteki fakültesine döndü. Öğretmen açığı listesine «Dedeler»i yazdık. Ese dayının odasında, bilincimizden, bilinçaltımızdan, öğretmenliğin okulundan çıkma köklü bir öğretmen geçiyordu. Ama onlar eskilerden sürüp gelen sezginin, ben de merkez hakkındaki bilgimin etkisiyle bunu dillendiremiyorduk.

Yeni atanan öğretmenlerin listesi her yıl geç çıkar bizde. Okullar açılmadan herkes yerini bilse, gelip hazır olsa iyi değil mi? Ama olmaz. Hattâ bu iş öyle aksar ki, atamalar bir listeyle bitmez, parça bölük

üç dört liste sürer gider. Dedeler'in öğretmeni ilk listede çıkıverdi bereket. Hem de bir bayan. Tepemden aşağı bir teneke sevinç döküldü. Sekiz yıl da pişmişliği var meslekte. Bir yandan da telâşlandım. Öğretmenin köye göre olup olmadığını değil, köyün öğretmene göre olup olmadığını düşünmeye başladım. Her ne kadar bunlar bizim öz köylerimizse de... kadın konusundaki tutumları pek tevatür edilir ya... Gerekli hazırlıklar için köye çabucak bir gideyim dedim. Gittim hemen. Ucundan kıyısından Ese dayıya, hâlâ muhtar olan oğlu Osman'a konuyu duyurdum. Onlardan önce öteki komşular ne dese beğenirsiniz:

«Nasıl olsa kızları veriyoruz, okuyorlar. Avratları da verelim ki gecekondulara gidenlerin elinde diploması olsun. Eğer şaka edip bizi kandırmıyorsan bu iş eyi!»

Merkezde nöbetteydim. Yeni öğretmen bir akşamüstü köyü görmeye gelmiş. Ese dayının gelinleri koşuşmuşlar.

Ese dayı anlatıyor:

«Efendi günde kırk kere derim gelinlere ki şu evi süpürecekseniz önceden süpürün, misafirin önünde toz etmeyin! Gadın öğretmen gelince Osman'ınki bir süpürge aldı, Ali'ninki çulu silkmeğe kalktı. Köy evini de bilirsin. Göz edip kaş edip gelinleri bastırdım amma ayaklanan tozu bastırmak ne mümkün! Görünüşe göre eli yüzü düzgün, dayanıklı hatuncazdı yeni öğretmenimiz. Çay bişireyim kızım? Cık! Süt bişireyim kızım? Yok! Yoğurt katayım kızım? Karnım tok!.. Gene de eyi kötü bir zufra düzdük. Yuka ekmeği vardı, ikrama geçer deyi çıkardık. Gelinlerim bülüç kestirip pilâv yaptılar... Yemedi efendi! «Bulgurun hazmı zordur, siz de yimen! Yukanın mayası yoktur, mide hastalığı yapar.» Üçetekle yün çoraplar

hakkında da öğüt verdi. Yanlış bir lâf konuşursam incinir deyi, «Sağol kızım, varol!» dedim, ağzımı kapadım. O da tomatis peynir, karnını bastırdı. Bizde namlı şanlı bağ bahçe yok tabii. Söğütlerin altına endirdim, damların başına çıkardım, köy bitti. Ol gör, yüzü gülmedi. İkindine doğru da eyvallah deyip yola koyuldu bu. Pırtılarını alıp gelecek deyi bekledim, bekledim, bekledim...»

Bayan öğretmen «Dedeler»i beğenmedi. Merkezdeki yetkililer daha yakın köyleri tarayıp beğeneceği bir yer seçtiler. «Dedeler»e bu sefer Konya'dan bir öğretmeni atadılar. Onay işi uzadı. Okullar açıldı. Şehir ve kasabalarda çocuklar koşar koşar gibi okuyorlar. Konyalı öğretmenin 15 gün «mehil müddet»i var. On beş gün doldu yirmi gün doldu, yok! Sorup soruşturmuş, Konyalı da «Dedeler»i beğenmemiş, Ya istifa etmiş, ya başka yolunu bulmuş. Dedelerin bebeleri ki çoğunu adlarıyle tanıyorum, geçen yıl öğrendiklerini her vardığımda yineleyip duruyorlar. Bu yazıyı yazdığım tarihte hâlâ öğretmenleri yok. Gitmesi gelmesi, bu kadar kolay köy. Başkente uzaklığı 60 kilometre ancak. Ama başkente uzaklığı 600 kilometre olan köyün alınyazısından farkı yok. Köy okulları üvey çocukların okulları...

Yüksek sorumlular asıl bunlardan dolayı sorguya çekilmeli. Toplantı düzenleyip, yanlış rakamların doğru cem edilmesiyle meydana getirilmiş istatistikleri söyleyip durmak neyi düzeltir? Tabii, %83'ü okula kavuştu dediğiniz çocukların içine bu köyün bebelerini de katıyorsunuz rahat rahat. Neresi gerçek bunun?

Ve Türkiye'de kaç köy okulunun durumu «Dedeler»inki gibi değil?

Ese dayının ellerine, titreyen dudaklarına bakıp bakıp kahroluyorum.

«Yeni öğretmenler komşunun karşısında beni itten rezil ettiler efendi. Öne düşüp taşını kumunu çektirdik. Çok araba aşırttık, boyunduruk kırdık. Kendimize göre bin zorlukla bu okulu yaptırdık, eyi ettik! İşte gelen yok, giden yok kaç gündür! Köy içine çıkasım yok, mahçup oluyorum. Komşular diyorlar ki, «Bari bir imam bulup bebeleri ona verelim, süphaneke sümbülteke okuyup yasine ulaşsınlar...» Öğretmen gelmiyor deyi boş okulu benim başıma kakıyorlar. Okulu da gör efendi, iki yılın içinde sıvaları döküldü, demir betonu kavladı. Mütayit südü bozuğun tekiymiş...» Dert yanıyor acı acı, haklı haklı.

En az on beş yıldır, öğretmen okullarının giriş sınavlarını bilirim, izlerim. Beni alın, bunu alın diye köy çocukları babalarıyla birlikte okulların çevresine çadır kurarlar. Ama buralarda altı yıl okuyup çıkanlar, çıktıkları köyü beğenmez olurlar, neden?

Köye göre yerleşik öğretmen tipini çoğaltmaya çalışanları on parmaklarıyla karalamak, en başta Milli Eğitimin bu dönemlerdeki yöneticilerine kolay geliyor. En dinamik, en becerikli elemanları şucu, bucu diye saf dışı edenler de bunlar. Şimdi öğretmenler köy beğenmiyor. Okullar boş. Meydanı da öğretmen yetiştirmenin yolunu yöntemini bilmez, yetişmiş öğretmeni vaktinde köylere dağıtmayı, dağıttıklarını çalıştırmayı beceremez figüranlar almış...

«Otuuuuuuuuuuz dokkuz gün efendi! Her gün üçer yaprak devirseler yüz yaprağı aşardı. Ne olacak bu bebelerin hali? Söyle: Kendi beben olsa susar mıydın? Susma bir çare söyle!..»

Bildiğimiz çareleri söyleyince bizler kötü kişi oluyoruz ay Ese dayı! Sen gözünü aç, sen kafanı işlet, sen söyle! Çare sizde, haydi bakalım!

(12 Aralık 1966)

SARI EĞİTİM

Yarın bir Milli Eğitim Bakanı sadece, «Öğretmenlerin görevi sınıfta ABC öğretmektir» sözünden dolayı anılacaktır.

Eğitim, eğer milli bir eğitimse, milletin ihtiyaçlarına, milletin içinde bulunduğu dertlere, milletin sahip olduğu olanaklara sıkı sıkıya bağlıdır. Hangi konuda neyin, nasıl öğretileceği, bu bağıntıdan çıkar. Milletinin durumuna göz atmayan Eğitim, taklitçi, onun bunun buyruğunda, tavırsız, etkisiz bir eğitim olur.

Daha beteri, yerli ve yabancı işbirlikçilerinin güdümüyle yaratılmak istenen «sarı» bir eğitimdir ki, proğramlarıyle, metodlariyle, bile bile milleti uyuşukluğa ve körlüğe götürmek ister. Eğitimi yürüten ve yöneten kadrolar sindirilmeye, sindirilmezse saptırılmaya, yada satın alınmaya çalışılır.

Türkiye'nin bugün 1961 tarihli bir Anayasası var. Bunun gösterdiği amaçlar ileridir. Ama milletin yaşamı, tâ Sultan Osman'dan kalma bir yaşam. Mülkiyet, vergi, çalışma, ticaret, bankacılık, sağlık, ulusal gelirin bölüşümü... anayasanın çok gerilerinde kalmıştır.

Millet % 60'ıyla kör ve sağır bir durumda. Eski dogma ve dolmalarla ninnilenmekte ve uyutulmaktadır. El yordamı bir uyanma, kör topal bir örgütlenme, dertlerin devası olamaz ki! İşbirlikçiler

bu kadarını da çok görüp ufacık kıpırtıları bile bastırmağa çalışırken, eğitimin bir köşede ABC öğretmekle yetinmesi, öğretmenlerin sadece böyle bir işin öğretmeni haline getirilmesi, gerçek milliyetçilikle nasıl bağdaştırılabilir?

Bir de, kimi çağrılı, çoğu çağrısız gelen yabancı uzmanlar var. Bunlar, milli eğitimin en nazik bölgesi olan Müfredat Proğramı ve Öğretmen Okulları işine el atmışlarken, aydınlar ve milli eğitimin başlıca sahibi olan öğretmenler seslerini çıkaramazlarsa, tarih bu kaygısızlığı yarın çok kötü yazar.

Yabancı uzmanların ve yabancılaştırılmış yerli yetki sahiplerinin kabulünü istedikleri yeni Müfredat Proğramlarında Reformlar ve Devrimler yoktur, neden? Bin türlü hile ve fitne ile bugünkü öğretmenleri parçalayıp güdümlerine alamadıklarına göre, öğretmen okullarına el atıp yarınkilerin tavırlarını keyiflerince ayarlama istekleri de artık besbelli.

Ama yalasınlar avuçlarını! Buna, okuldan atılmak pahasına da olsa, öğretmen okulu öğrencileri bile karşı koymaktadır. Yapılmak istenen her değişiklik, derinlerden derinlerden kuşkular uyandırıyor, direnç yaratıyor.

İşbirlikçiler Türkiye'de bir «sarı eğitim» yaratma sevdasına iyice düşmüşlerdir. Petrolden söz eden öğretmeni atacaklar, ama kendileri sınıfları yabancı petrol takvimleriyle donatacaklar. Toprak Reformunu kötüleyen kitapları okullara paket paket sokacaklar. Öğretmen, milli eğitimin ana ilkelerini bir yana bırakıp kuru tarih, kuru aritmetik okutacak, onlar da Türkiye'nin iç ve dış ticaret gelirlerini cebellezi edecekler. Yeraltı, yerüstü kaynaklarını daha iyi sömürecekler. Tarımı gerilik içinde bırakıp endüstrileşmeyi engelleyecekler. Adaletsiz vergi düzenini hal-

kın gözünden gizleyecekler, kör parmağım gözüne ö.neği bir ilâç soygununu sürdürecekler. İçeride ve dışarıda barışçı, yoksul bir millet olduğumuz halde NATO giderlerine Amerikan'dan sonra en çok katılmamızı, bir milli savunma gereği imiş gibi yutturacaklar. Milletin yoksulluğu artacak, karanlığı büyüyecek, beylerin kulu kölesi olacak...?

Bir «sarı basın» yaratılmıştır. «Sarı sendika»lar da vardır. Ama eğitimde bir kıymık bile sarılık olmayacaktır. Türkiye'nin öğretmeni ezici çoğunluğuyla, bu oyunu sezmiş ve halkın çıkarları yönünde en doğru tavrı almıştır. O, hem sınıf içinde, hem sınıf dışında, radyodan gazeteden ve düzme politikadan daha etkili olan çabalarıyla, uyandırma görevini sürdürmektedir. Karanlığın dağlarında aydınlığın tünellerini açmaktadır. Duyulan gümbürtüler Ferhat'ın değil onun gürzünün sesleridir. Sarı değil, özüyle, eviniyle bir ulusal eğitimdir onun yaptığı...

(30 Mart 1967)

SÜRÜLEN ÖĞRETMENLER

Sabah dokuzda girip akşam beşte çıkıyoruz. Günlük işimiz. Hem de resmi işimiz. Karşılığında aylık alıp ekmek yiyoruz, Resmi işimiz bitince, 624 sayılı ve ünlü yasaya göre «hür sendikacılık» yapmak üzere TÖS'ün Tuna Caddesi'ndeki genel merkezine geliyoruz. Beşten sonrayı bekleyen işler, daha biz girmeden masalara yığılmış oluyor. Rahim, başlıyor içleri dert dolu mektupları açmaya. Safa Bey şehirlerarası telefonları dinleyip not alıyor. Ömer, elinde hesap cetvelleri. Fikri, geçen toplantının kararlarını imzalatıyor. Cafer efendinin gecekondusu tâ Sincan'da. Daha bi iki saat ayrılamaz. Gece yarıyı bulur evine varması.

Adapazarı'ndan Ankara'ya verilen bayan öğretmenin babası gelmiş:

«Kızım doğum yapacak, bize kömür vermiyorlar; çare?»

Kavak'tan gelen arkadaş: «Boğazımdan ameliyat oldum, iyileşmedim. Doktorlar «Londra'ya git» diyorlar. Bakanlık yollamıyor. Şimdi, dönüp Kavak'ta öleyim mi, yoksa TÖS beni yollar mı Londra'ya?»

Ağrı'dan Haşim Özonur burada:

«İki yıl önce lise öğretmenliğinden indirdiler kâtipliğe! Danıştay'ın kararı da çıktı, ama nə zaman dönecek bu yanlış hesap Bağdat'tan?»

Burdur'da da çalışmıştı. Oradan tanıyordum. Çok iyi kaynaşırdı öğrencilerle. Bir sanatsal ortam oluştururdu, herkese açık.

Amasya'dan Talip Apaydın'ın yeni bir mektubu:

«Kedinin suçunu önüne korlar, ondan sonra döverler. On sekiz aydır açıktayım, daha suçumu bilmiyorum. Kalkıp Danıştay'a gittik, yargıçlar da söylemediler. Nasıl olur? Bu nasıl hukuk devleti böyle?»

Ve geçen yıl Atatürk'ün sözlerini halka duyurdukları için açığa alınan Anamurlu öğretmenlerden Arif Şahin dalıyor içeriye:

«Şükür, bitti! Danıştay'ın kararlarından sonra aynı yere verildim. Gidip göreve başlayacağım. Ama arkadaşımız A. Kadir Bulut hâlâ açıkta! Beyaz ipek gibidir. Keşke onun işi düzelseydi de, arkaya benimki kalsaydı...»

Cafer efendi kapıyı aralayıp haber veriyor:

«Üç öğretmen geldi uzaktan.»

Çoğumuz bir aradayız. Giriyorlar. Üç öğretmen, yaşları ayrı, boyları ayrı. Üstleri başları şöyle böyle ve yanık yüzlerinde bir hüzün. Dudakları yarılmış.

Oturup ellerini dizlerine koyuyorlar.

Murat Şen arkadaşımız soruyor:

«Nasılsınız arkadaşlar?»

Zor belâ gülüyorlar.

Ortadaki:

«Demir çelik gibiyiz!» diyor. «Bunca yıldır sürüle sürüle bakın ne hale geldik. Evde soba demeye soba yok. İki yıla bir göç yaptığımızdan, pahalıya aldığımızı ucuza satıyoruz. Ama artık para da yok, soba da yok...» Çok üşümüş galiba, ilk sözü soba, soba...

Safa Bey:

«Dur bakalım dostum, bir çay iç, biraz dinlen.» diyor.

Kolunun altındaki yaranın kabuğu kalkmış gibi yüzü buruşuyor öğretmenin:

«Duru muru kalmadı hocam! Bittim 23 yıldır sürüle sürüle! Artık sürülmek istemiyorum, sendikaya bunun için geldim.»

Safa Bey, «Kabul ediyoruz hanfendi!» diyor PTT-deki kıza. Sonra uzaktan gelmiş üzgün öğretmene dönüyor: «Peki sürülme! Kim diyor sürül diye?»

«Ama sürüldük hocam!» diye çırpınıyor arkadaşlar. «Hem bu sefer dört il öteye sürüldük. Verdikleri yolluk bir il öteye götürmez. İyi kötü, çocuklar okuyordu. İkişer dönüm toprak aldık, elmalık yapalım diyorduk. Artık süremezler diyorduk, sürdüler...»

Üçer dörder yıl arayla aynı okuldan çıkmışlardı. Okulu bitirecekleri yıl, Ankara'nın 19 Mayıs Stadı'nda başkent okullarından biriyle maç yapmışlar. Maçtan önce davul zurna çalıp halay çekmişler. Halk alkışlamış. Sonra maç başlamış. Yenmişler. Bu sefer de yuhlamaya başlamasın mı seyirciler: «Yuh komünistler, yuh!» Okula dönüp diplomalarını almışlar ve köylere gitmişler. Aynı il içinde hep yer değiştirmişler.

«Bizim orda köyler birbirine yakındır, üç köy öteye bile sürülsek dokunmuyordu. Şimdi dört il öteye sürüldük bakın...»

TÖS'ün yönetimine yeni katılan Ahmet Cenan soruyor:

«Peki sebep?»

Öğretmenler gülüyorlar gene:

«Birinci Dünya Savaşı gibi, bizim işin de iki sebebi var. Biri zahiri, biri hakiki. Zahiri sebep, çevrede huzursuzluk yarattığımız. Okulda din dersi okutmadığımız. Ahlâken zaaf göstermiş olup dere boyunda çamaşır yıkayan kadınlara baktığımız. Hakiki sebebe gelince, o biraz karışık...»

Sürgünün gerçek nedenini anlatmağa başladı:

«Bekir efendi adında biri, İl Genel Meclisi'ne yedek üye seçilmişti. Kendisi ilçenin eski siyasilerinden olur. Üç partinin de başkanlığını yapmıştır. Peygamberin kedisi gibidir, minareden atsan ayakları üstüne düşer. Eskiden olduğu gibi en çok banka kredisi hâlâ ona verilir. Zirai Donatım'dan 800'e aldığı aracı çiftçiye 1600'e satar. Tapuda, tahriratta çok adamı var. El attığı iş olur. Ankara'daki politikacılarla mektuplaşır, telleşir. Onlar gelirse bunun evinde, bu gelirse onların evinde...»

Safa Bey, araya giriyor:

«Fena mı, el ele vermişler, memleketi yönetiyorlar!»

«İl Genel Meclisi'nden bir üye ölünce, Bekir efendi geldi. Hem de doğruca İl Disiplin Kurulu'na üye oldu. Ve hemen, «Şimdi görün, öğretmenler ne çekiyorlar elimden!» diye öttü Koca Çınar'ın altında. Kuruldaki milliyetçi dernek üyesiyle birlik olup gözlerine batan her öğretmeni kıydılar. Parti arkadaşlarından ikisi şikâyet ediyor, üçü tanık oluyor. Müdürü müfettişi zaten baskı altına almışlar. Bir soruşturma, bir rapor, tamam. Geliyor dosyalar Disiplin Kurulu'na.

«Canım Müdür Bey, sen ne gonuşuyon gardaşım? Vetandaşın avradı derede geysi paklıyor, oretmen beyimiz de okulun camından, bak hele bak, dikiz geçiyor!»

Dışarı çıkınca ekliyor:

«Sayıyla teslim etmediler ya bunları benim elime!...»

Bu sırada avukat arkadaşımız Cemal Başbay çıkıp geliyor, soruyor: «Bir yardımım olabilir mi?»

«Otur da dinle Bekir efendi neler yapmış!» diyoruz.

Oturuyor.

Anlatmasını sürdürüyor sürgün öğretmen:

«Köy öğretmenlerini böyle halleder. Öteki öğretmenler için de Ankara'daki politikacıları kor araya. Bakana heyetler yollar. Lise müdürünü böyle attırdı. Felsefe öğretmenini böyle sepetledi. Şimdi, bizim mesleği Bakanlık mı yönetiyor, Bekir efendiler mi, anlamak zor...»

«Peki garazi ne bu Bekir'in size?»

«Şimdi Birinci Dünya Savaşı'nın hakiki sebebine geldik. 27 Mayıs'tan sonra biz çıkıp köyleri dolaştık. Kürsülerde konuştuk. Olup bitenleri anlattık. Açığını isterseniz bugün de anlatıyoruz: Ne diyor Anayasa? Neden geri bu çoğunluk? Ve devlet neden yoksul? Neden yeraltı servetlerimizin işletilmesi yabancılarda, ticaretin kârı dışarıya gidiyor? Milli ilâç sanayii ve gerçekten milli olan bir eğitim ne zaman sağlanacak? Kalkınmamızı geciktiren aracılar, kârcılar, komisyoncular; Atatürk'ün «istiklâli tam» dediği... Bizi bir ucuz ham madde alanı, pahalı mâmul eşya pazarı ve her an ateşe tutulabilecek bir ileri karakol yapmak ve geri bir tarım ülkesi olarak bırakmak isteyen yeni kapitülâsyon koşulları... Bunları biz de anlatmazsak halk ne yapacak? Nasıl kurtulacak körlükten ve nasıl çıkacak karanlıktan aydınlığa? Anlattık bunları. 27 Mayıs'tan sonra Samsun'dan bando getirip çaldırdık. Bekir efendi atmış bunu içine. Şimdi öç alıyor.»

«Öyleyse gidin sürdükleri yere?»

«Neden? Biz görevimizi yapıyoruz. Bir ulusun öğretmenleri bunları konuşmaz da, uyutucu ninniler söylerse o zaman sürülmelidir. Hakkımız ceza değil, «ödül»dür aslında. Bu kutsal yükü çekiyoruz da ne alıyoruz devletten? Karımız hasta oluyor, baktıran

yok. Cenazemiz ortada kalıyor öldüğümüzde. Devlet bizi var gücüyle desteklemeli ki, Türkiye uyansın ve kurtulsun.»

O sıra da Osman K. Akol girip geliyor:

«Buldun, diyor, o devleti!»

Vakit ilerliyor. Radyo, 22.45 ajansında New-York öğretmenlerinin boykotunu anlatıyor. 11.000 öğretmen sınıfların koşullarını ve aylıklarını düzeltmek için savaşıyor. Öğrenciler açıkta. Memleket çalkanıyor. Sınıfların koşullarını ve aylıkları düzeltme savaşı... Bizimkiler ise istiklâli tam, ulusal servetler, kalkınma, sosyal adalet, hukuk devleti ve Anayasa için savaşıyorlar.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da bir buçuk iki aydan beri öğretmenler oradan oraya atılıyorlar. Bu böyle Kasım sonuna kadar sürecektir. Başkent köyleri bile Kasım sonuna kadar öğretmen karşılayıp uğurlayacak. Kasaba politikacısı dışardan, Bakanlık yöneticileri içerden, habire tırpan atacaklar. Denizlideki Kâmil Baykara kimbilir kimin gözüne girmek için, Avni Aytan'ı Yozgat'a, Mustafa Üste'yi Siirt'e; Kütahya'daki Hasan Basri Özgen, Celâl Alakuş'u Erzurum'a, Abdullah Ertürk'ü Maraş'a; İzmit'teki keskin Bey de seçilmiş TÖS yöneticilerini çevre illere dağıtacak ve dağıtacak. Daha en az 52 ilde, politikacılar, müdürler; öğretmenleri ellerinden geldiği kadar sürecek, savuracak ve tedirgin edecekler. Ama bir şeyi hesap etmiyorlar: Bu böyle gitmeyecek! Bin defa, beş bin defa süreceklar, bir gün süremez, savuramaz olacaklar.

Sürgün arkadaşlar yeni yerlerine giderken Ankara'dan geçiyorlar. Bakanlığa varıp randevu istiyorlar. «Vekil bey yok, Avrupa'da.. Müsteşar bey İstanbul'da. Genel müdür bey komisyonda...»

Kara liste yapıyoruz ya. «Bizimkini en başa yazın, örnek olsun.» diyor arkadaşlar. Herkes kendi illerindeki örneğin başa yazılmasını istiyor.

Bu arada, bir nokta üzerinde çok duruluyor: 624 sayılı sendika kanunu çıkalı iki yıl oldu. Özgür sendikacılığın ismi var, cismi yok ortada. Bütün haklar kısıtlanmış. Toplantı ve gösteri yürüyüşü yok. Grev, toplu sözleşme yok. Başka sendikalarla birleşme yok. Yöneticilere güvence yok. Böyleyken TÖS, iki yıl içinde 45.000 üye topladı. Sendikal bilinç gelişiyor ama yavaş gelişiyor. İş verenimiz tek olduğu halde biz birçok örgütlere bölünüyoruz. Bugün Türkiye'de 44 tane öğretmen sendikası var. Halbuki, ilki, ortası, lisesi, yükseği aynı baskının altındadır. O büyük gücü neden parça parça ederiz? Edenlere neden destek oluruz?

İşte bu yıl da okullar açıldı. Öğretmenler yoğun bir meslek savaşımı vermek zorundalar. Dertleri çok. Okulların sorunu çok. Çalışma ve can güvenliği, öğretim özgürlüğü pamuk ipliklerine bağlı. İlgililerin de ciddi bir kıpırtısını görmüyoruz. Bütün umut kamuoyunda ve öğretmenlerin bilincindedir gene de.

Yeni ders yılı çocuklara, çocuk ana babalarına ve öğretmenlere kutlu olsun diyelim. Söz gelimi...

(16 Eylül 1967)

ÖĞRETMENLERİN DİRENCİ

Hayli uzun bir geçmişi olan öğretmenlik mesleği, ilk kez kendi «kötü yazgı»sına karşı çıkıyor. İlk kez, tek yanlı buyruklarla çalıştırılmak, açığa çıkarılmak, sürülmek; maaş azlığı, sağlık bakımlarının yokluğu yüzünden süründürülmek gibi sindirici, küçültücü koşulları parçalamak istiyor. Bunun için sekiz güney ili öğretmenlerinin Antalya'da aldığı «direnme kararı»nı, TÖS ve TÖDMF'nin merkez karar organları oybirliğiyle, ayakta alkışlarla kabul ettiler.

Bilindiği gibi Bakanlık, yeni ders yılı başlar başlamaz, öğretmenler üzerindeki yönetimsel baskıyı artırdı. Yakın zamana kadar öğretmenler, Bakanlık yada il buyruğuna alınarak, aylıkları kesilerek cezalandırılıyordu. Sendika (TÖS), iki yanlı bir önlemle, bir yandan bu öğretmenlerin aylıklarını vererek, bir yandan da yasaya aykırı ceza işlemlerini yargı mercilerine götürerek, bu baskıyı kırdı. Bunun üzerine Bakanlık, başka baskı yolları uygulamaya başladı:

Anayasacı, devrimci, gerçek milliyetçi öğretmenlerin birleştiği meslek örgütleri yöneticilerini, beş altı il aşırı yurt köşelerine sürmek! Böylece öğretmen temsilcilerini evlerinden ocaklarından ayırmak, çalışan eşini, okuyan çocuğunu perişan etmek, ötekileri de korkutup sindirmek!

Çok eski zamanların âmirlik alışkanlıklarından

olan bu yol, sözüm ona, yasalara uygun biçimde uygulanıyor, ama bu arada öyle açıklar veriliyor ki, Antalya öğretmen temsilcilerinin sürülmesinde olduğu gibi, önce sürgün kararı çıkarılıyor, sonra koğuşturma yapılıyor; sonradan sonra öğretmenlerin savunması(!) alınıyor.

Daha başka baskı biçimleri de var:

1) İlkokul öğretmenleri, orta dereceli okullarda fazla ders okutarak ek ücret alıyorlar. Bu üç beş kuruşluk olanağı sendikalı öğretmene vermemek.

2) Okul ve ilköğretim müdürlüklerini, müdür yardımcılıklarını sendikalı öğretmenlerden geri alarak sadece «yandaş»larına dağıtmak.

3) İlköğretim müdür ve müfettişleri sendika şube yöneticiliği almışlarsa, onları ilkokul öğretmenliğine döndürmekle zarara uğratmak...

Uçları Bakanlığın «TÖS'ü hizaya getirmek» ilkesinde toplanan bu baskılarla mesleksel örgütlenme özgürlüğü boğulmak isteniyor. Ama örgütlenme özgürlüğü boğulamayacaktır. Örnek olarak Antalya'yı alalım: Biliyorsunuz TÖS şubesinin bütün yönetim kurulunu, başkanını, sekreterini sürdüler. Daha genç, daha gözüpek bir takım işbaşına geldi. Erzincan'ın Tercan ilçesi Mercan köyüne giden Rahmi Vural'ın yerini dolduran Nuri Erkal'a soruyorlar:

«Seni de doğuya sürerler, korkmuyor musun?»

«Ne korkayım?» diyor genç başkan. «Ben zaten doğuluyum, sürerlerse orada daha etkili olurum!»

Örgütlenen öğretmen, haklarını istemeye başlamıştır. Hem de bu isteğini, Türkiye'nin müzmin yapı bozukluğuna bağlayarak ortaya koymaktadır. Temel önlemler alınmadan, köklü dönüşümler yapılmadan, öğretmene şehir otobüsünde paso vermek, yakacak ödüncü bulmak, birer konut adamak, yada

aylıklara üç kuruş zam yapmak bu sorunu çözmeyecektir. Enflasyon parasıyla yapılan zamların piyasadaki doludizgin hıza ulaşamadığı, bu zamların hiçbir derde sağlık getirmediği iyi biliniyor. Hattâ ek ders ücretleri, eğitim ödenekleri (ki sadece 100-150 liradır,) gülünç parasal önlemlerdir; öğretmenleri susturmak için lütfen düşünülmüştür. Ciddi önlem; devlet maliyesini iç ve dış asalaklardan kurtarıp öğretmene doğru dürüst, onuruna yaraşır aylık vermektir. Öğretmen yarım insan mı ki, şehir otobüsüne yarım ücretle binsin? Bu bir horgörmedir.

Sadece bu değil, başka horgörme biçimleri de var: Ortaokul derecesinde öğrenim görmüş ebe, bir örnek olarak alıyorum, devlet konutunda oturmakta, 1100 lira da ücret almakta, ilkokuldan sonra dokuz yıl okuyan ortaokul öğretmeni, altı yıl okuyan ilkokul öğretmeni 5-600 lira ile perişan olmaktadır. Sosyalizasyon bölgelerinde sağlık personeline verilen yoksunluk bölgesi ödeneklerini düşünün. Bu ödenekler bile öğretmenin aylığından yüksektir. Dört beş özel okulun ve kolejin açıldığı şehri bırakın, eğitim de her yerde, sağlık uygulamalarında gördüğümüz anlamda «sosyalize» değil mi zaten? Aylıklarda niçin adalet yok öyleyse? Öğretmen, ilgililerle bir masaya oturup bu durumları, tâ ulusal gelir bölüşümünden başlayarak tartışmak ve adaletli kararlara bağlamak için örgütlenmiş, direnmeye başlamıştır. Evet, bütün sistem yeniden gözden geçirilmelidir.

Sadece bu değil, öğretmenlerin sağlıkları için de ciddi önlemler alınmalıdır. İşçiler örgütlenmiş, iyi kötü sosyal sigortaya kavuşmuş, eşleri, çocukları, yakınları bu olanaklardan yararlanmakta, ilâç ve yatak yüzü görmektedir. Subayların reçetesi hemen her eczanede ilâca çevrilmekte, gözleri, dişleri titizlikle

bakılmaktadır. Bizim Bakanlık kalp hastası öğretmeni hastaneye yatırma sorumluluğu duymuyor. Kolu kırılan Develi lisesi öğretmeni Ankara'da, «Bakanlığınız para vermiyor» denilerek hastaneden çıkarılmıştır. Karslı bir öğretmenin cenazesi ortada kalmıştır. Öğretmenlerin yaşlılıkları, yazları yorgunlukları, okuyan çocukları için de hemen hemen hiçbir önlem yoktur. Bakanlık durmadan İmam-Hatip Okulu açmakta, liselere din dersi koymakta ve olanca gücüyle öğretmen sürmektedir! Öğretmenler ise sadece kendileri için değil, herkes için bu önlemlerin alınması için savaşmaktadırlar.

Öğretim özgürlüğü...

Öğretim özgürlüğü boğulmak istenmektedir. İçeriksiz bilgi ve becerilerden ibaret bir öğretim uygulanması istenmektedir. Pozitif bilimleri öğretmek, araştırmacı, bilinçli öğrenci yetiştirmek, Bakanlığın, egemen çevrelerinin keyfini kaçırmaktadır. Sözgelimi, bu yüzden liselerde felsefe öğretmeni kıtlığı çekilmektedir. Çünkü yarıdan çoğu meslekten çıkarılmıştır. Öğretim özgürlüğünü tam kullanan öğretmenlerden döğülenler, boğulmak istenenler vardır. Atatürk bile tabu olmuştur birçok yerlerde. Yazı yazan, 10 Kasım'larda, 27 Mayıs'larda konuşma yapan öğretmenler, kitap okuyanlar, okutanlar mimlenmekte, sorgulara çekilmektedirler. Doğu ve güney doğudakiler, tıpkı oradaki yoksul halk gibi, ağaların şerrinden illallah demektedirler.

Ulusal bağımsızlığın iyi öğretilmesi, kamu çıkarlarının nerelerde ziyana uğratıldığının kavratılması, yeraltı ve yerüstü kaynaklarımızın neden ulus yararına uygun olarak değerlendirilmediği, devlet maliyesinin, savunmamızın, sağlığımızın, tarım ve endüstri sorunlarımızın, yerine ve yaşına göre, bütün

eğitbilim, ruhbilim ve öğretim ilkeleri içinde öğrencilere ve halka anlatılması, bir ulusal bilinç ve uyanıklık yaratılması; egemen çevrelerin etkisindeki Bakanlığı son derece pirelendirmektedir. Bu öfkeyle, bu korkuyla, öğretmenleri hesaplı hesapsız, yollu yolsuz sürmektedir.

Öğretmeni sindirdikleri ve öğretmen örgütlerini boğdukları zaman koruyacakları düzen şudur:

Türkiye karanlıklar içinde kolay sömürülen, endüstrileşmiş «dost»larına hammadde üreten geri bir tarım ülkesi kalacak. O zaman «dost»larımızın dikiş iğnesinden savaş aracına kadar her çeşit fabrika malını pahalı pahalı alan bir müşteri topluluğu olacağız. Ve «barışsever» büyük devletlerin ateş hattında mayın döşeli bir «ileri karakol»u olarak kullanılacağız... Öğretmen sindirilir ve öğretmen örgütleri boğulursa, 1961 Anayasasından çok öncelerde dondurulmuş olan adaletsiz kamu düzeni sürüp gidecek, köklü dönüşümler önlenecek, sadece yarım milyon kadarcık bir azınlık, kadillak ve lüks apartmanların refahında can sıkıntısı çekerken, milyonlarca yoksul aile kağnıda karasabanda, balçık evlerde, bakımsız gecekondularda, yol yok, posta yok, orta ve yüksek okul yok, kolej hiç yok, baskı altında, korku içinde, öylece kapanıp kalacak ve dört yılda bir, o yarım milyonun çıkarlarını koruyacak aday listelerine oy verecektir.

Bence Türkiye artık o Türkiye değildir! Öğretmen de eski öğretmen değildir. Binbir kısıtlama içinde fırsat bulup nereye gittiysem, ister ilkokulda, ister başka okulda, çevremi saran öğretmenlerin, Atatürk'ün gözlerine benzeyen mavi birer çelik gibi dikildiklerini ve «Petrolün ne olduğunu öğret, ama politikasına asla karışma!» diyen bakanları çok ge-

rilerde bıraktıklarını gördüm, saptadım. Öğretmen uyandı mı, uyanmadı mı? Halkın uyanması zor değildir artık!

Şimdi öğretmenler bunun için direniyorlar. Halkı uyandırmak için... Bu direnç sayesinde öğretmenlik rahat çalışılır bir meslek olacaktır. Öğretmenlerin aylıkları, sağlık bakımları yeniden gözden geçirilecek, öğretim özgürlükleri sağlam kazıklara bağlanacak, bugüne kadar sürüp gelen Horgörme'lerden kurtulacaktır. Öğretimin verimi artacak, proğramları Türkler yapacak, Ulusal Eğitim Plânlamasının başındaki «Ugly Americans», çirkin Amerikalılar çekip gidecektir. Ulusun kendisi ve çocukları, daha iyi nitelikli bir eğitim görecektir. Hiçbir öğretmene, müdüre sorulmadan çıkarılan «sınıf geçme ve sınav yönetmelikleri», kaşla göz arasında açılan İmam - Hatip Okulları, liselere konan din dersleri ulusal Eğitimde birer ciddi uygulama imiş gibi anlaşılmaktan çıkacak; yurdun ve insanlarımızın gereksinmelerine uygun, işe yarar, göz açar, tutumlu, bol üretir, bol yaratır bir eğitim uygulaması olacaktır. Öğretmenler bunun için direnmektedir.

Bu direncin silâhı yurtseverlikleridir. Ve elbet eğitimin kendisi de bir silâhtır. Mahatma Gandhi de topsuz tüfeksiz bir savaşçıydı. Gandhi mistik ve ekonomik anlayışı elbet tartışılabilecek bir insandır, ama ortaya koyduğu direnme yöntemleriyle örnek bir savaşçıdır. Öğretmenler şimdi onun yaşamını okumakta ve Atatürk'ün «Hak verilmez alınır» sözünü düşünmektedirler, bunun için direnmektedirler. Üstlerine polis gelse karşı koymayacaklar, coplansalar seslerini çıkarmayacaklardır. Ama o zaman Türkiye'de öğretmenlere Bakanlık yapmak, hattâ hükümet olmak çok zorlaşacaktır.

Direncin son amacı, öğretmenin Ulusal Eğitimde söz sahibi olmasıdır.

(14 Kasım 1967)

MİLLİ EĞİTİM BAKANLARININ BİLMEDİĞİ

Birincisi 1959 sonundaydı. Şavşat'taki ortaokuldan geri çektiler. Teknik Öğretimin alt katında bir odaya sıkıştırdılar.

Öğleleri kâtipler, hademeler, çay ekmek, zeytin, peynir idare ediyorduk. Suçum, okulların, köylerin, yurdun haline Şavşat'taki «*Efkâr Tepesi*»nden bakmak, gördüklerimi «kör parmağım gözüne» makamıyla yazmaktı.

O zamanki Milli Eğitim Bakanı da tıpkı bugünkü gibi politikanın ve «politikayla iştigal» etmenin ne demek olduğunu bilmiyordu. Ama fırıldak çevirmeyi çok iyi biliyordu: Beni romanımdan vurdu. Talim Terbiye'den bir karar çıkarttı, «*Yılanların Öcü*»nü yazan bir kimse Türk çocuklarına mürebbîlik yapamaz!» dedi.

Garip bir çelişme idi. İçlerinde Sabahattin Eyüboğlu, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adıvar, Orhan Kemal gibi edebiyatçıların bulunduğu bir seçici kurul bu romana birincilik vermişti. Bir ağzıkaranın ihbarı üzerine de koğuşturma açılmış ama mahkeme beraat çekmişti. Şekvacı bakan, fetvacı bakan, savcı yargıç hepsi aynı adam, aynı makam; sorgusuz savunmasız «Bakanlık emri»ne aldı beni.

Ama altı ay sonra 27 Mayıs 1960'ta «İhtilâl» patladı. Ben işimin başına döndüm, o Yassıada'ya gitti. Altı değil, onaltı ayda kurtaramadı. kendini.

İkincisi 1966 sonunda oldu. İlköğretim müfettişliği yapıyordum. Çubuk'un dağ köylerinden dönüp geldim. Elime bir kâğıt tutuşturdular. «Tavırlarım, hareketlerim, yazılarım, müfettişliğin ciddiyetiyle bağdaştırılamadığından» başka işte çalıştırılmak üzere Kültür Müsteşarlığı emrine verilmişim.

Hangi iş olduğu belli değil. Bir yazı ile görüşmeye çağrıldım.

«Size ne iş verelim, ne yapalım?»

Öğretmenleri ana doğurmuyor, öğretmenlerin canı, cini, onuru yok; onları yetiştirmek için halkın parası harcanmamış gibi yerden alıp gökte savuruyorlar. Onlara sormuyorlardı, ben onların Sendikasına başkanlık ediyordum, bana soruyorlardı. Alaturka bir kurnazlıktı!

«İstediğiniz yere verin gider çalışırım, ama hesabını da sorarım...»

Beş ay iş vermediler. Altıncı ayda uyduruk bir masaya oturttular: «Otur ve sus!..» demekti bu. Ama dünya değişti, şimdi otur dediğin zaman çocuklar oturmuyor, sus dediğin zaman çocuklar susmuyor.

Üçüncüsü de bu, 1967'nin sonunda örüldü başıma. Bu seferki daha cinfikir bir bakan. Boyu da kısa biraz. Gelip geçen yetmişin içinde, öküz altında en iyi danaları bulabilir, yumurtalara çok iyi kulp takabilir. Sendikacıları, dernekçileri yedi il aşırı köylere, kasabalara sürebilir, ama «bilgi» yayan bir Bakanlığın başında bulunduğu halde bilgisizdir. Türk Eğitimi hâlâ küçücük bir başarıya muhtaç olduğu halde başarısızdır. Sorunlarımız çok diyor,ne sorunlardan haberi var, ne çözümlerden. Eğitimin koluna vuruyor, belini kırıyor. Hasan Alî Yücel'den sonra işe yarar, iş yapar bir Bakan bize haram imiş gibi, bu da başarısızlar halkasına eklenip gidiyor işte. Ek-

leniyor, çünkü (Bu çünkü'nün önüne bir parantez açalım; öğretmenlerin savaşımı, benim Bakanlık emrine alınmam bu çünkü'nün içindedir;) çünkü:

Hasan Ali Yücel'den sonra gelip geçen bakanlar gibi bu da, öğretmenlerin şevkli desteğini sağlayamamıştır. Öğretmenlerin desteklemediği bir bakan, aşağıdan ve yukarıdan ne kadar başka destek görürse görsün, bu görevde başarılı olamaz. Türkiye'de değil, dünyada yok böyle bir mucizenin örneği!

Öğretmenler de böyle bakanları desteklemezler. Bu bakanlar öğretmenleri hor gördüler. Bakmadılar. Başka her memurun aylığı yükseldi, üçe beşe katlandı, onu Almanya'lara işçi gidecek durumlara düşürdüler. Devlet maliyesini iç ve dış farelerden kurtaramadıkları, kendilerini, yakınlarını düşünmekten öğretmeni düşünmeye vakit bulamadıkları için onu dirliksiz ettiler. Ve daha büyük bir kötülük ettiler: Böldüler onu! Okuduğu okulları kötülediler, kapattılar. Yoksul çoğunluktan yana olmadılar; varsıl azınlığı tuttular. Yoksul halk çocuklarına okul açmadılar, açılanları perişanlıktan kurtarmadılar. Yoksul köylerin öğretmenlerini unuttular, varsıl azınlığın çocuklarına katmerli fırsatlar sağlamak için resmî kolejler açtılar, devlet parasıyle yetişmiş profesörleri kiralayan özel yüksek okullar icat ettiler. Eğitimin yerlilik ve ulusallık niteliklerini bozdular. Şartlı şurtlu yabancı uzmanları, yabancı paraları, yabancı yöntemleri ve ne idüğü belirsiz yabancı adamları daha Meclis'ten karar çıkmadan «Barış Gönüllüsü» diye Ulusal Eğitime soktular. Açlıktan ölse onurunu çiğnetmeyen bir ulusun çocuklarını Amerikan süttozlarına alıştırdılar. Yabancıların programlarımıza parmak atmasına gözyumdular, böylece reformları, devrimleri

okunacak dersler arasından çıkarttılar. Uyuşuk kör bir toplum yetiştirmenin düzenine öğretmenleri «araç» etmek istediler. Sonra da, «Siz öğretmensiniz, tarafsız olmalısınız!» diye baskı yapmaya başladılar.

Destekleme şöyle dursun, bu yüzden devrimci ve gerçek milliyetçi öğretmenler bu türlü bakanlarla ve onların işbirlikçileri ile savaşıma giriştiler. Bu savaşımda ben, öğretmenlerin temsilcisi olduğum, onların sözlerini söylediğim, onların imzasını attığım için üçüncü kez bakanlık buyruğuna alındım işte. Bakalım başka neler var haritamda? İlerde neler gelecek başıma?

Elbet meslektaşlarımın çektiği çileyi ben de çekeceğim. Ama kavgamızı yargıcın önüne bir daha götüreceğim. Aklı sıra bakan, beni şimdiden suçladı, yargıladı ve mahkûm etti. Yağma yok. Ben bu işte asıl onu suçluyacağım. Bundan önce kendimize de bir tek sözüm var: Ona ve bütün onun gibilere iyi öğretmenlik yapamamışız. Vaktinde gereği kadar çekmemişiz kulaklarını.

Beni suçlayan «Müdürler Komisyonu» kararında: «mesleğe girişinden bugüne kadarki davranışı ve tutumu da göz önünde bulundurulmak suretiyle...» diyor. Eh, kaç kez gördük bu nesnel ölçülerden uzak cezaları; ve kaç kez af geldi geçti ben mesleğe gireli?.. Üstelik bir tek ceza almamışım!

Bay bakan, «Adalet» gazetesine verdiği özel demeçte, «bir öğretmenin göstermemesi gereken politik davranışlar» gösterdiğimi ileri sürüyor. Yaza yaza kalemlerimizde, söyleye söyleye dillerimizde tüy bitti. Politika bakanın anladığı değil, yasada, kitapta ve sözcükte yazılı olandır. İktidara gelmek ve iktidarda kalmak için yapılan örgütlü çalışmadır. Biz öğretmenliğimizle, sendikacılığımızla, çok başka, çok farklı

bir iş yapıyoruz. Yurt sorunlarıyla ilgilenmek sadece size değil, herkese tanınmış bir haktır ve üstelik ciddi bir görevdir. Bunun çok etkili bir örneğini Ankara Asliye Ceza Mahkemesinin 8280 numaralı yargıcı Fikri Alemdaroğlu vermiştir. Emekli öğretmen Osman K. Akol ile Cemal Başbay'ı beraat ettiren bu yargıç, barış gönüllülerini, dış politika sorunlarını, iç politika sorunlarını ele almanın suç olmadığını 31. 11. 1967 günlü 967/495 sayılı kararıyla saptamıştır. Daha önce de yazdım, andım bu yargıcın kararını. Bir sendika başkanı olarak öğretmenlerin ve kendimin eğitim, yurt ve dünya sorunları üzerine görüşlerimizi söylemem; sendika yoluyla öğretmen, eğitim ve yurt sorunlarının çözümünü araştırmam nasıl suç olabilirmiş bakalım?

Bakanın, aymazlık içinde kırdığı asıl pot şudur:

«Baykurt...*Türkiye'yi tam bağımsız bir ülke yapmak* deyimini kullanmıştır. Demek ki Baykurt'a göre Türkiye tam bağımsız bir ülke değildir. Bunu değil bir öğretmen, hiç kimse iddia edemez.» (Adalet, 11 Aralık 1967)

Bir bakanın bu kadar uyumaya düşmesi, sadece eğitim için değil Türkiye için talihsizliktir. Ona şimdilik Atatürk'ün,

«İstiklâli tam denildiği zaman, bittabii siyasi, malî, iktisadî adlî, askerî, harsî ve ilâh, her hususta istiklâli tam ve serbestiyi tam demektir. Bu saydıklarımdan her hangi birinde istiklâlden mahrumiyet millet ve memleketin, mânayı hâkîkisiyle bütün istiklâlinden mahrumiyeti demektir.»

Sözleriyle yaptığı «tam bağımsızlık» tanımını hatırlatacağım. Okusun, anlasın ve böyle sözler etmesin bir daha. Eğer Atatürk'ün ne demek istediğini hâlâ anlamıyorsa Birleşik Amerika ile olan ilişkilerimizi,

Kıbrıs çıkarması girişimlerimizin kaç kez baltalandığını düşünsün. Giremediğimiz, sökemediğimiz üsleri, yargılayamadığımız sanık Amerikalıları, elimizi kolumuzu, maliyemizi, yeraltı servetlerimizi, ticaretimizi sımsıkı bağlayan ikili anlaşmaları düşünsün; yurtsever öğretmenlerin ve onların sendikasının neden böyle kıvrandığını ve davrandığını anlasın. Anlamakta çok geç kalmasın, bu uyuma, hesabı çok zor verilecek bir uyumadır. Halkımız bugün böyle düşünen ve davranan bir bakanı, yarın mutlaka yargılayacaktır. O zaman, «Bilmiyordum Reis Bey Hazretleri» diyemez. Çünkü, öğretmenlerin temsicisi olarak işte kendisine hatırlatıyorum.

Öğretmenlerin, Milli Eğitim Bakanlığıyla çatışması acıdır. Aslında daha derinlerdeki bir rahatsızlıktan ve bir müzmin düzen bozukluğundan ileri gelen bu takışma, büyük ve genel savaşımın öğretmenlik kesimine vuran bir yansımasıdır. Çilekeş meslekdaşlarım üzülmesinler ve korkmasınlar. Çektiklerimiz asla boşa gitmeyecektir. Halkımız ne güzel, ne pırıl pırıl uyanmaktadır. Her bozukluğu onun uyanıklığı değiştirecek, ve meslekdaşlarımı süren, beni bakanlık buyruğuna alan bakanların adını onun uyanıklığı silecektir. Halkımız güçlüdür. Üç değil dört sefer, kırk sefer bakanlık buyruğuna alsalar, tarih içinde yenilen biz olmıyacağız, onlar olacaktır.

Öğretmen düşmanlarının bilmediği işte budur.

(13 Aralık 1967)

SÜRÜP GİDEN ÇİLE

Kırk yıl önce olması gereken «gerçekleştirmeler», bugün de hâlâ, toplumsal dinamizmin çekirdeği sayılan güçler tarafından, yeni baştanmış gibi ele alınmakta, egemen azınlığın gece bekçisi güçlere karşı bunların savaşımı verilmektedir.

Aslında, Mustafa Kemal gününde ve sonra kaçırılan fırsatlar; halkçı ve devrimci güçlerin acı bir yenilgisidir.

Ama bir kez yenilen, her zaman yenilecek değildir. Tutucu güçlere karşı girişilen bu seferki savaşım, daha derinlerden ve sessiz gelişmekte ve utkuya doğru koşmaktadır. Bir tarihsel gecikme olan bu utku, daha geniş bir kadronun, halkın gücüyle oluşmaktadır. Öğrenciler, öğretmenler, bilcümle ilerici aydınlar, köy ve kır emekçileri bu savaşıma alın terlerini, göz nurlarını katmaktadırlar. Kıyasıya bir savaşım ki, öğretmenler kesiminde olup bitenlere bakınca bile, ne denli büyük, ne denli derinlerden gelme ve ileriye uzanık olduğunu anlayabiliriz.

Bu iyimserlik, atasözündeki gibi, «geç olsun da güç olmasın» iyimserliği değil. Belki gene biraz geç olacak, ama birtakım «yokluk»larla 30-40 yıl önce olmasından, bugün olmasının üstünlükleri çoktur. Otuz kırk yıl önce hemen hemen yok olan belli başlı «sol yayınlar»ı, tutuklanarak, yargılanarak, ker-

piçleşmiş bir bağnazlığı kırarak yayınlanan ve o büyük gecikmenin temel açığını kapayan Muzaffer Erdost ve arkadaşları, ancak yeni yeni, devrimci güçlerin önünde birer ışıldak gibi parlamaktadırlar.Uzak köylerde, kasabalarda öğretmenlerin ellerinde şimdi bu ışıldak yayınlar vardır. Sadece «özel okullar» konusunu değil, çıkmaza saplanmış topyekûn eğitim düzenini protesto için yürüyen öğrencilerin ceplerinde bu yayınlar vardır.

İyimserliği besleyen başka bir gözlem, öğretmenler gibi bu gençler de artık «Çamlıca» tepesinin çok berilerinden, Antalya'nın Serik'inden, Antep'in, Urfa'nın, Ardahan'ın, Arhavi'nin köylerinden çıkıp gelmektedirler. Köy Enstitüsü kanallarını tıkadılarsa da, halk gücü başka delikler, yarıklar bularak, özsuyunu yer üstündeki toplumsal savaşım alanına doğru pompalamaktadır. Hattâ bu yüzden tarihsel gecikme hüzün verici değil, toplumun hazırlıklarını pekiştirdiği için güven vericidir.

Görmeyenler ve karamsar olanlar bile farkında, önümüzde büyük bir toplumsal savaşım cereyan etmektedir. Önceleri yavaş, sonra birden uyanmağa başlayan gençler, öğretmenler, öteki sağlam güçler; halk kitlelerini de etkilemeye başladı. Bunun bilimsel belirtilerini tartışmak işini yetkililere bırakalım. Ama egemen azınlıkta ve onların çıkarlarını bekleyen takımda öyle bir telâş var ki, bence bu çok anlamlıdır. Bu telâş yüzünden, okul yapılan üç Güney Doğu Anadolu köyünü ağalar yıkıp başka kuytulara taşımışlardır. Okullar ortada kalmıştır. Kalsın. Onlar köyleri taşıdılarsa, sadece onların olmayan devlet de kız oğlan bebelerin kapatıldığı kuytulara okulları taşıyacaktır. Bir yerde bu kaçma kovalama bitecek, ağaların ağalığı usulca sona erecektir... Türk eğiti-

minin belinde bacağında, müzmin bir romatizma gibi sancıyıp duran «öğretmen kıyımı», artık sadece görünürde var olan «yasaya uygunluk» ölçülerinin de dışına çıkmış, bir hesap günü kurulduğunda, ilgililerini (suçlularını demiyorum şimdilik) asla kurtulamayacakları hallere getirmiştir. Yüzlerce örnek arasından alınmış şu birkaç örnek, durumu daha iyi belirtecek ve telâşa düşmüşlerin encamını daha iyi sezdirecektir:

Ulusal Egemenlik bayramında, öğrencilerden birazını eski kılıkla, birazını da yeni kılıkla donatıp geçit yaptıran Egeli bir İlköğretim müdürü, oradaki palamut, üzüm ve tütün tüccarlarınca, «Gutsal geleneklerimize hakaret etti!» diye şikâyet ediliyor. Zaten çoktandır her hareketi göze batıp durmaktadır. Çünkü bu eğitimci, tüccarlardan yana değil, onlarla toplumsal bir hesaplaşma halinde bulunan yoksul çoğunluktan yanadır. Müfettişlerin verdiği rapor İl Disiplin Kurulu'na gidiyor. Elimde bu kurulun karar örneği var: «... bu itibarla, hakkında tayini muameleye lüzum olmadığına...» diyor. Ama halktan yana eğitimcinin oradan gitmesi gerek! Değilse her şey alt üst olacak. Gönderiyorlar! Ankara'daki Bakan da hâlâ bu işleme «yasaldır» diyor.

Ankara'ya yakın bir yetiştirme yurdunun müdürlüğü açık. İstekliler içinde puvan durumu yüksek olan bir öğretmen, Bakanın kendi onayı ile 31. 8. 1967 günü atanıyor. Öğretmen kesimindeki «milliyetçi» desteklerinden birinin gelmesi gerek yurt müdürlüğüne! Daha önce dört öğretmenle bir «dernek» kurup hatırlarını hoş eden «millyetçi»nin puvan durumu elverişli değil ama olmasın, aynı Bakan 23. 9. 1967 günlü başka bir yazıyla atama işlemini «iptal» ediyor, düşük puvanlı «milliyetçi»yi getiriyor yurt müdürlüğüne!

Telâş o kadar büyük ki, yüzlerce öğretmenin önünde bu şaşılacak işlemler yapılmakta, yapılabilmektedir.

Samsun'un Engiz köyünden beri tanıdığım bir öğretmen var. Bu arkadaş edebiyata, öz Türkçeye düşkündür. Dışardan Eğitim Enstitüsü bitirme sınavlarına yazıldı. Her dersi verdi, ama öz Türkçeye düşman bir öğretmen not vermediği için tek dersten bütün haklarını yitirdi. Sonra Ankara'nın bir ilçesine geldi. Bu arada müfettişlik kursuna yazıldı. Doğuda çok çetin bir ile verdiler kendisini. İki yıldır çalışıyordu. Bütün öğretmenleri uyaracak yazılar yazıyordu. Hemen göze battı. Bir buçuk yıl önce soruşturma açtılar. Ama disiplin cezası vermediler. İşi adliyeye getirmek istediler, İl Yönetim Kurulu «men-i muhakeme» kararı verdi. Danıştay da onayladı. Kalması gerek değil mi yerinde? Hayır! Aldıar oradan! Hem de öğretmenliğe indirerek! Başka bir ile, ilin de bir köyüne verdiler. «Yahu eşim öğretmen?» dedi, anlamadılar. «Kıdem?» dedi, dinlemediler. «Okuyan çocuklarım?» dedi, işitmediler. Karısı bir yerde, kendisi bir yerde...

Ankara'daki Bakan da konuşuyor:

«Haksız yapılmış tek işlem varsa gösterin...»

Enez'deki sendikacı öğretmenin «sosyalist»liği suç sayılmış. Vermişler adliyeye. Adliye yok bir suç demiş. Ama bu karar yetmemiş, ilin ileri gelenleri, sürelim şunu il dışına demişler. Yazmışlar Bakanlığa. Şimdi siz Bakanlık olsanız Adliyenin sorumlu görmediği öğretmeni il dışına sürer misiniz? Diyelim ki sürersiniz. Edirne'den alıp nereye verirsiniz? Çanakkale, Balıkesir, Afyon... Hayır, tâ Hakkâri'ye! Anayasanın 20. maddesini bilen bu öğretmen, ortada hiçbir yasal fol ve yumurta yokken, daha ötelerde bir Türk okulu olsa, oraya kadar sürülecekti demek!

Tanıdığım öğretmenlerden bazıları, 1965 seçimlerinde aday oldular. Şimdi iktidardaki partinin listesinden girip de kazanamayanları, okul müdürü, ilköğretim müdürü yaptılar. İçlerinden şube müdürü ve genel müdür olanlar var. Ama başka bir aday öğretmenin başına gelene bakın:

Yeni ders yılı başlayalı aylar olmuş, öğrenciler kitabı yarılamış, bizim öğretmeni bir sürmüşler, tam altı il aşırı başka bir ilin on altı saatlik bir köyüne! Sürgün yazısını gördüm, ne diyor biliyor musunuz?

«Kendi isteği üzerine...»

Yok kendi isteği!

Telâş artınca devlet işlerine yalancılığı da sokuyorlar böyle...

Batı Anadolu'da, gene bir öğretmen okulu var. Kasabanın halısını, ticaretini, her şeyini 20-30 kişi eline almış. Bir öğretmen, Eğitim Sosyolojisi dersinde bazı hesaplar yaptırıyor: 200 tezgâhı kendine bağlamış bir tüccar, orta derecede bir halı emekçisi aileden 320 defa fazla kazanmaktadır. Eğer bir kooperatif kurulabilse emekçi ailenin geliri % 180 artacak!.. Tutarlar mı bu öğretmeni? Şikâyet, soruşturma, hemen Bakanlık buyruğuna alıyorlar!

Beş altı günlük bir gezi yapıp geldim Merkeze. Öztekin Yiğit'ten sonra TÖS'ün genel yönetim kurulu üyesi Nafiz Şentürk'ü de sürmüşler Balıkesir'den. Balıkesir'i bilirim. Bir «milliyetçi» vardı, kırdığı yumurta kırkı geçmişti. Tutulacak yeri kalmadığı için ildeki müdür bu «milliyetçi»yi sürmüş. Encümendeki politikacılar dururlar mı?

«Bizden bu gitti, TÖS'ten de Nafiz gidecek madem!»

«Yahu bir neden yok, olur mu?»

Olur olmaz, yazmışlar Ankara'ya, Nafiz yürümüş.

TÖS kurulduğunda, «İmam-Hatip Okulu öğretmeniyim, TÖS'te bana da görev verir misiniz? «diye gelmişti. Bölge temsilcisi yaptık. Eşi Tekel'de memurdu. Çocukları vardı. İki binden fazla öğretmenin derdiyle haşır neşir olup gidiyordu. Akıllı, ağırbaşlı idi. Kendisi için hiçbir şey istemiyordu. Beş kuruşluk çıkar düşünmüyordu. Attılar...

Suçu yok günahı yok öğretmeni Enez'den al, Hakkâri'ye sür. Ocakları dağıt. Bütün bunlar insana karşı işlenmiş suçlardandır. Sadece birkaç partizanın gönlünü almak için suçsuz Nafiz'in huzurunu bozuyorlar. Kimse unutmasın ki, insana karşı işlenmiş bütün suçların öcü alınır. Bakanlar, bakana yakın olanlar üç günlük ikbal için bu tarih gerçeğini unutmamalıdırlar.

TÖS'ten çıkarken, «Ocaklarımızı söndürenlerin ocakları sönsün!» diye şiirler yazan Nebi Dadaloğlu ile eşini gördüm. Nebi'nin şiirleri güzelleşmeye başladı son aylarda. Mısraları mavi birer çelik. «Öğretmenlik karın doyurmuyor» diye karı koca Almanya'ya yazılmışlar vaktiyle. Şimdi sıraları gelmiş. «Ama gitmeyeceğiz!» diyorlar. «Öğretmenleri bu kadar sürdüklerini gördükten sonra vazgeçtik. İstersek acımızdan öleljm, burada kalıp görevimizi yapacağız. Buna gerek var!»

Toplumsal ilerlemedir bu. Tarihin buyruğu. Ne yapsalar, ne etseler, toplumun yeni yeni güçleri böyle bilinçlenip bilinçlenip dikilecektir karşılarına. Ve kıyılan öğretmenlerden hiçbirinin yeri boş kalmayacaktır. Kudret sahipleri sağduyu denen şeyi iyice yitirebilirler. Öğretmenlere, onların sendikasına iyice yüklenebilirler. Yenilecek olan kendileridir gene en sonunda. Bizim bundan hiçbir kuşkumuz yok. Onun için yılmıyoruz, savaşımı sürdürüyoruz. Yaşam, zaten savaşım değil mi?

(9 Aralık 1967)

ZİNDANDAKİ ÖĞRETMEN

Otuz yıl önce «Tuzakçı» köyünde, saçları sarı, dudakları yalama, dalaklı, şiş karınlı bir çocuktu. Gönen çayının iki yanları sazlık söğütlük. Pirinç de ekiyorlar. Sivrisinek çok o zamanlar... Gel olmuş, git olmuş, Savaştepe'ye vermişler okusun diye. Öksüz bir oğlan. Bir dul anası var. Savaştepe büyütmüş, öğretmen etmiş Ahmet Öztaş'ı.

«Tuzakçı»nın yakınındaki «Yortan» köyüne vermişler. O zaman tek öğretmenli küçük bir okuldu. Sazdan samandan balçık bir yapıydı. Şimdi ak sıva, kırmızı kiremit. 186 öğrencisi ve dört öğretmeni var. Duvarına, «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir» yazmışlar. «Öyle mi?» diyesi geliyor görenin...

Askere gitmiş, gene gelmiş. Buradan evlenmiş. «Tuzakçı»daki birkaç dönüm toprağı, çürük evi satıp «hanım köyü»ne gelmiş. Ahmet Öztaş 23 yıllık öğretmendir bu köyde ki, görev yaptığı toprağa iyice kök salmış!

Eşi Melâhatla birlikte sırt sırta verip orta karar bir ev yapmışlar. Üç evlek bahçe çevirmişler. Üç çocukları, kazları, inekleri... «Mezarım bu köyde olacaaaaak!..» diyormuş sık sık. Köklü öğretmen dedik ya! 27 Mayısçılar eski muhtara yol verip gel demişler Öztaş'a. Öğretmenlikte yorulduğu yetmiyor gibi, iki yıl da muhtarlık yaptırmışlar.

Ortaanadolu türküsü, «Bizde âdet böyledir, güzeli oynatırlar!» der ya, köyde muhtarı oynatırlar. Nitekim o muhtarlıklar döneminde çok arkadaşımız oynadı, hikâyelerini bilirim. «Yortan» 340 ev, 1494 nüfus. Salçasıyla ünlü. Fasülyecilik yapıyor. Sağmal hayvancılık, süt. Ve sokakları kaz dolu. Kazıyla da ünlü. Bir kıyamet yoksulu, bir düzene de varsılı var. 3 otobüs, 2 kamyon, 1 pikap, 17 traktör; hepsi kişilerin. 250 kadar Aygaz, İpragaz, 200 kadar radyo. Yeni minarede 3 tane sesdağıltan. Ezan okununca tâ İmroz'dan duyulacak. Herkes elektrik alabilmiş mi bilmiyorum ama, iki evde buzdolabı var. Birinin sahibi, Öztaş öğretmeni ihbarlatmış. Ve aleyhine tanıklık ediyormuş!..

Öğretmenliğinde söz geçirip yaptıramadıklarını muhtarlığında bir bir ele almış Öztaş. Köprü mü? Onartmış. Elektrik mi? Getirtmiş. Kavak mı? Diktirmiş. 35 dönüm bir kavaklık kurmuş ki yarın büyük büyük dertlerini savar. Kavak dikmeyen, kavak satın almayan bilmez pek. Toprağında kavağın olsun buralarda. Ve ayrıca yol kıyılarında kavaklar... şimdiden boylanıp dallanmışlar. Dikilişini bir efsane gibi anlatıyorlar. Ama sesleri fısıltı. Pek korkak olur köylünün yoksulu, çoğunluğu. Öztaş öğretmen zindanda olduğu için, ondan, onun işlerinden konuşmak sakar ve sakıncalı geliyor anlatanlara: Her öğrencinin eline birer fidan veriyormuş.

«Dizilin beşer metre arayla!» diyormuş.

Bir uzun ip çektiriyormuş:

«Hizaya geeeeel!»

Hizaya geldiler mi, «Dikin!» diyormuş. Kavağın dikmesi böyle kolay, ama bakması çok zor. Kavağı dikeceksin, maldan maşattan, hayvandan haşarattan koruyacaksın, dibine kabak uğratmayacaksın! Bun-

lara dikkat ettin mi, kavakların büyür, yücelir. Kendin cezaevlerine düşsen de salınırlar rüzgârda, kuş ve güneş yüklü dalları durmadan hışırdar...

Ahmet Öztaş'ın tutuklanışını düşünüyorum: TÖS'e haber geldiğinde akşamın dar vaktiydi.

«Klâsik tertiplerden biridir!» dedi arkadaşlar.

Tertibin klâsiğini pek önemserim:

«Avukat tutalım, bakalım, baktıralım!»

Gönen'den hemen Bandırma'ya kaldırdılar Öztaş'ı. Sendikacı öğretmenlere telefonlar, telgraflar... O kadar çok başı belâya giriyor ki öğretmenlerin her yerde. Sonra onunkini unutturanlar çıktı peşpeşe. Fakat o çevreden gelen mektuplarda bir sıkıntı, bir inilti, biraz da korku. Kalkayım gideyim dedim, gidip gözümle göreyim.

Bandırma'da sendikanın güler yüzlü Başkanı Remzi Saraçoğlu, Sekreteri Ahmet Kundak, bir de Müdür Ethem Yüksel hoca, çıkıp vardık cezaevine. Gardiyanlar ince bir koridora aldı bizi. Öztaş'ı çağırmaya gittiler. Taş duvarların, parmaklıkların arasında kaldık. Bir de karanlık içerisi! Birbirimize «Hocam hocam!» derken, gardiyanların biri hocaları tanıdı, bir dersane varmış içerde, oraya aldı. Öztaş öğretmenle orada konuştuk. Üstünkörü bir özetle macerasını anlattı. Sıraların üstünde oturuyoruz. Karatahta, silgi, tebeşir, duvarda birkaç ders levhası. İkide bir dikkati dağılıyor:

«Yahu önemsemiyordum! Ben hattâ avukat filân gerekmez dedim. Arkadaşlar üsteledi. Fakat giriyoruz çıkıyoruz mahkemeye: Talik! Tahliye isteminde bulunuyoruz: Red! Ne uzadı bu iş yahu! Bir iş dönüyor ama bilemiyorum. Yahu bir sürü tanık dizmişler. Olay günü hiçbiri yoktu orda! Yargıcın karşısında takır takır, makineli gibi konuşuyorlar...»

Birtakım adlar sayıyor. Kimi kasabada eşraf. Kimi hazineden mera sökücü. Kimi politikacı, vekil. Eski tartışmalarını anlatıyor. Bir de milliyetçi bey var. Köyden muhtarı, üyeleri komşuları sayıyor. Gülüyor, gülünce yarılmış dudağından kan çıkıyor.

Ve ellerini açıyor hayretle:

«Benim bildiğim, bunların hepsi temiz arkadaşlardır, iyi düşünürler. Ama neden böyle uzuyor bu iş? Kalkıp bir de son sınıfları aldık bu yıl. Mezun olacaklar! Daha uzayacak mı bilmem ki!..» Dalıyor dalıyor: «Bir çayırlık konusu var. 400 dönüm. Köy adına söktük, icara vereceğiz, bütçeye gelir olacak, köprü yapacağız. Tutup iki kişiye verdiler. Pirinç ekilecek. Dedim yahu yazıktır, verelim iki yüz kişiye, herkes sebeplensin. İleri gelenler çok kızdılar. Peki, uzarsa ne olur bizim son sınıflar? Yahu, okumaya gidecek çocuklar vardı içlerinde! Tüüh be!.. Bu bizim «Yortan»ın elektiriği 117 bine çıktı. Komşu köyler de heveslendi. Herkes 117 bini kolay sanıyor. Ama bulduk çaresini: Beş köyü bir şebekeye bağlayacağız. Komşu «Alâaddin» köyünün parasını toplayıp yatırdık. Ama düşmek lâzım peşine. Projeleri getir götür, Ankara'ya, Balıkesir'e tel çek, telefon aç. Peşine düşen olmayınca kalır iş. Peki ama bizim yargıçlar bir bakmada neden anlamaz bir dâvanın aslını? Yahu adamları tanık diye diziyorlar, hiçbiri yoktu o gün kahvede! Kimse yoktu ama şimdi tutturmuşlar, Stalin, Lenin, sosyalizm... Yahu kimse yoktu kahvede, santralcı Ahmet'le ben, bir de ocakçı ibrahim...»

Gönen'deki öğretmenler of puf edip duruyorlar. Fındık kabuğu kadar bir lokalin içinde, iki sözün biri Ahmet Öztaş üstüne: «Öğretmenin yıldızına çattılar! Ama iyi ki ona çattılar! Öztaş kurtulur, hem de

nasıl kurtulur, görürsünüz...» Akşam'dan Tanju'nun resimli röpartajını camlayıp radyonun altına asmışlar. İnsanı ağlatacak kadar güzel bir dayanışma var aralarında. «Peki ama neden hâlâ yatıyor bu arkadaş zindanda? Tahliye istemleri reddediliyor? Bir bit yeniği var bunun altında, ama durun balkalım...»

Kalkıp «Yortan»a gittim. Adını değiştirip «Bostancı» yapmışlar. Bir tepenin kucağında. Göçmen köyünü andırıyor. Kahvedeki komşular ilgi ve saygı gösterdi. Temiz de bir köy. Sokakları kaz dolu. Evini çocuklarını sordum, gösterdiler. Yer yükseği Öztaş'ın evi, tuğla kiremit. Bahçesi güzelce sürülüp işlenmiş. Üç tane çocuk peşpeşe. Anası bir yaşlı kadın.

«Hayrola teyze, nişledin, nasılsın?»

Çocuklar birbirlerine girmişler. Ortalık toz duman. Maşinganın boruları da çekmiyor galiba.

«Bir yanım zindanda, bir yanım dumanda, nasıl olayım? Gâvura gâvur demek yasak. Bir lâf çıkardılar komünis komünis... Asacaklarmış oğlanı. Assınlar ellerinden geliyorsa!..»

Çocuklar gene sarıyorlar birbirlerine. Emine teyze iyice daralıyor:

«Çıkıp gelse gayri çocuklarının başına canım! Durmuyorlar bubasız! Hepten birbirlerine sarıyorlar. Vallaha billâha zaptolmuyorlar!»

Melâhat yenge pazara gitmiş. Büyük kıza manto alacakmış da, duruşma günü Bandırma'ya gideceklermiş. Dönerken yolda görüştük. Ahmet mektup yazmış: «İki çuval un alıp atın eve.» demiş. Okuldaki arkadaşlarına yazmış: «Çamları sulayın aman çamları kurumasınlar!»

Melâhat yenge gülüyor:

«Hâlâ aklı fikri çamda kavakta! 23 yıldır yetmedi mi? Böyleydi, kendi işini düşünmez köyün

işini düşünürdü. Çıkıp gelse gene yapacağı odur. Huy! Ama niçin çıkıp gelmiyor? Diyormuş ki düşmanları: Yedi yıl gün aldıracağız! Gönen'in akıldaneleri de aman aldırın diye fikir veriyorlarmış. Gün aldırmadan çıkarırsanız, namus dâvası açar, kendiniz gidersiniz okkanın altına...»

Kasabada Ahmet Öztaş'ın müfettişlerini gördüm. «Yoktu arkadaşı içerde tutacak bir şey! Biz konuyu inceledik. Hiç bilmiyoruz neden hâlâ tutuyorlar? Her halde bir iş var işin içinde. Bir tertip. Eh, mahkeme bulur çıkarır er geç...»

Bir hayli tuttular Öztaş öğretmeni içerde, karanlıkta. Sonunda iş anlaşıldı: Sinsi, karanlık bir tertip!

Balıkesir'in eğitim yöneticileri de 23 yıllık Öztaş öğretmeni «Bostancı» köyünden alıp Susurluk'un «Karapürçek» köyüne vermişler. Cezaevinde gördüğümde toprağından sökülmüş bir çınara benziyordu. Sararıp soluyordu. 23 yıllık çınarı söküp toprağından, götürüp başka bir toprağa dikersiniz de tutar mı beyler, beyoğlu beyler?..

(22 Aralık 1967)

GENİŞLEYEN SORUMLULUĞUMUZ

Milli Eğitimi yöneten kimseler ve onların başındaki politikacı, ne derse desin, öğretmenlerimiz artık kabuklarını kırmışlardır. Öğretmenlik, kitaptaki bilgileri çocuklara aktaran ve «Günaydın!»la başlayıp «Paydos!» la biten beş altı saatlik iş olmaktan çıkmıştır. Bugüne kadar, Bakanlığın tek yanlı yetki anlayışıyla yaptığı proğramların, yazdırdığı kitapların ulusal varlığımıza pek bir şey kazandırmadığını öğretmenler iyi biliyorlar. Bu bilinçlenme yüzünden Türkiye'de eğitimin sınırları ve sorumluluğu genişlemiştir. Buradaki «sınır» sözünde bile yanlışlık var. Eğitim ve öğretim proğramlaştırılabilir, ama sınırlandırılamaz. Bu sınırsızlıktır ki, öğretmenlerin sorumluluğunu, başka mesleklerle kıyaslanamayacak derecede artırmıştır.

Bugün öğretmen, çocukları yetiştirmek kadar, eğitimin ulusallık niteliğini sağlamaktan ve onu korumaktan da sorumludur. Ulusun bugünkü ve yarınki gereksemelerine cevap vermeyen, sadece okutup ezberleten ve unutturan bir eğitim «Ulusal Eğitim» değildir. Proğram geliştirme çalışmalarında kılavuzluğu Amerikalıların yaptığı, eğitim plânlamasına Amerikalıların karıştığı bir ülkede eğitim ulusallığından çok şey yitirmiştir. Tarımda verim alabildiğine düşükken, ne türlü bir «ulusal» hesaba dayandırıldığı anlaşılmaz, dikkatlerin din eğitimine kaydırılması da üzerinde

durulacak bir noktadır. Teknolojik geleceğimiz bakımından, 15-20 yıl sonra gerekseme duyacağımız mühendisler ve teknisyenler için alınmış ciddi önlemlerimiz yoktur. Buluşçu çocuklarımızı yetiştirici kurumlar sadece göstermeliktir. Proğramlarımızı bu gereksemelere göre kendi öğretmenlerimiz ve uzmanlarımız yapmalı, eğitim plânlamasından yabancı uzmanlar çekilmeli, bu işlerde kendi uzmanlarımız, kendi öğretmenlerimiz, onların gerçek temsilcileri çalışmalıdır. Eğitimin ulusallığını sağlamaktan Bakanlık kadar öğretmenler de sorumludur.

Başka geri kalmış ülkelerde olduğu gibi bizde de halk çoğunluğu, dışardan ve içerden kanına iliğine kadar sömürülmektedir. Dünyada egemen olan sermayeci uluslar bizi her zaman ucuz ham madde yetiştiren, kendi endüstri üretimlerini pahalı pahalı satın alan, gerektiğinde sermayelerini ve tatlı canlarını korumak için ölüme giden bir «dost» olarak tutmak istiyorlar. Bu yüzden elimizi kolumuzu bağlıyorlar. Ancak bazı endüstri kollarında montajcılığa kadar gelmemize ve işçilerimizi yabancı ülkelerde çalıştırmamıza göz yumuyorlar. Alışverişi kendileriyle yapacağız. Rize'deki fındığın fiatını Bombay'da onlar saptayacak. Savunmada, sağlıkta, kültürel ilişkilerde, haberleşmede onlarla yapışık ve bitişik kalacağız hep! «Tekrarın tekrarı» olacak ama, Atatürk'ün bugün en çok anılacak sözü «istiklâli tam» la ilgili olanıdır:

«İstiklâli tam denildiği zaman, bittabi, siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, harsi ve ilâh, her hususta istiklâli tam ve serbesti yi tam demektir. Bu saydıklarımdan herhangi birinde istiklâlden mahrumiyet, millet ve memleketin, mânâyi hakikisiyle bütün istiklâlinden mahrumiyeti demektir.»

Öğretmenler, yurdumuzun bugünkü durumunu

bu tanımın ışığı altında düşünmeli, Ulusal Eğitimin başındakiler ve politkacılar ne derlerse desinler, çocukları ve yetişkinleri «tam bağımsızlık» konusunda çok sağlam bilinçlendirmelidirler. Bunu yapabilenler, devrimci ozan Ceyhun A. Kansu'nun bir şiirinde deyimlediği gibi, gerçekten «bağımsızlık öğretmeni» olurlar. Bugün milliyetçilik, yurtseverlik, bu görevi yapıp yapmamaya bağlıdır. Sömürgeciliğin sadece eski biçimlerini değil, yeni biçimlerini de görüp ona karşı çıkmayanlar ne milliyetçidir, ne yurtsever...

Fakat asıl büyük sorumluluk, öğretmenin devrimcilik sorunudur. Halk çoğunluğu bizi bakıp büyüttüğü, okuttuğu ve bunca politikacıyı, aydını, birer hazır yiyici gibi beslediği halde kendisi çamurun ve batağın içindedir. Yemesi yeme, yatması yatma değildir. Hastanesi, ilâcı, yolu, okulu, suyu, hamamı, güvenliği eksiktir. Ömründe bir sefer şehre inmeyen, lokanta yemeği yemeyen, sinema görmeyen ve bilmediğimiz dağların ardında kula kul olarak yaşayanlar vardır. Karakolda, mahkemede, tapuda yitirilmiş haklarını alamayan, alma yolunu bulamayan... tefeciden, tüccardan kazık yiyen ve alın teri büyük vapurlarla tâ firenk fabrikalarına giden, gücü ziyan olan... her yerde hor görülen... Kısacası, halk çoğunluğunun yaşamı, çok öncelerden dondurulmuş bir perişanlığın içindedir. Bu yaşamın 1961 Anayasasında belirtilen çizgiye getirilmesi için toprakta, ticarette, maliyede, eğitim ve sağlıkta temel dönüşümlerin Anayasadaki halkçı ve devrimci öze uygun olarak yapılması zorunludur. Bu çizgiye ulaşılması için halkın kendisinin politikaya girmesi ve en uygun yöneticilerini ileriye sürmesi gerekmektedir. Halkın bu konudaki bilincini bulması için de, halk içinde tek bilim ışığı olarak var olan öğretmenin uyarma gö-

revine dört elle sarılması zorunludur. Halk çoğunluğunun hayatı geliştikçe ve bilim, uygarlık ilerledikçe, yeni amaçları da öğretmen belirtecek, böylece devrimin sürekliliğinde eğitsel öncülüğü yapmış olacaktır. Bilmeyenler, eğitimi ne kadar küçümserse küçümsesinler, tarihin önümüze koyduğu gerçek budur.

Böyle büyük bir hizmetin içine girmiş olan devrimci öğretmenlere bugün her kıpırdayışta, «tarafsızlıktan ayrılıyorsunuz, görevlerinizin dışına çıkarak politika yapıyorsunuz!» diye baskılar uygulanmaktadır. Bakana ve onun bazı yüksek yardımcılarına göre, öğretmen «tam bağımsızlık» tan, yeraltı ve yerüstü servetlerin devlet yararına işletilmesinden ve korunmasından söz edemez. Proğramlara ve eğitim plânlamasında çalışan Amerikalı uzmanlara, dil uzatamaz. Barış Gönüllülerinin okullarımıza sokulmasını, çocuklarımızı kusturan süttozunu eleştiremez. Bunların hepsi «politika yapmak» sayılır. Kazın ayağı böyle değildir. Politikanın ne olduğunu kitaplar ve politika bilirkişileri çok tanımlamışlardır. Kaç kez yazdık, yineledik, anlatamadık. Ankara Asliye Ceza yargıcı 8280 Fikri Alemdaroğlu da bu yakınlarda bir tanımlama yaparak karara geçti. TÖS'ün ilk Genel Kurul toplantısında, Barış Gönüllülerinin okullarımızda görevlendirilişini yeren Osman K. Akol ile Genel Kurul Başkanı Cemal Başbay'ı aklayan bu yargıç, bilimsel bir doğrulukla, politikayı ve politik faaliyet'i birbirinden ayırdı. Öğretmen Akol ile Başbay'ın iktidara gelmek ve iktidarada kalmak için politik faaliyet yapamayacaklarını, ama geniş anlamda politik konular sayılan reformları, yurdun iç ve dış sorunlarını ele alıp Anayasanın 20. maddesindeki temel hak gereğince görüşlerini söylebileceklerini, eleştirme ve uyarma yapabileceklerini ortaya koydu. Bir sefer daha,

öğretmenlere yöneltilen «tarafsızlıktan ayrılıyorsunuz, politika yapıyorsunuz!» suçlamaları söndü.

Tarafsız değil, Anayasa ve halk taraflısı öğretmenler, hiçbir korkuya kapılmadan, öğretmenliğin genişleyen sorumluluğuna uygun olarak Türk halkını uyarma çabalarını sürdüreceklerdir.

(30 Aralık 1967)

ÖĞRETMENLERİN ÖRGÜTLENMESİ

İki yıl önce, sayıları hayli çoğalan Milli Eğitim müsteşarlarından birini, Karayolları Genel Müdürlüğü personelinin Ayvalık yakınındaki pek güzel bir kampında «misafireten» denize girip çıkarken gördüm. Kampın düzeni, temizliği, bakımı, dış ülkelerdeki turistik kuruluşlar derecesinde başarılı idi. O gün sadece öğretmenlerin değil, çalışıp yorulan her insanın böyle yerlerde 10-15 gün dinlenerek yıllık hızını alması olanaklarının ne zaman sağlanacağını düşünüyordum.

Karayolları Genel Müdürlüğü personelinin bu kampına beş kilometre çeken kayalık kıyıda da Savaştepe öğretmenlerinin kampı(!) varmış. Ayvalık'tan Karayolları kampına kadar gelen dolmuşlar buraya geçemiyordu. Yol bel yok gibiydi.

İki arkadaş güçlükle kampa ulaşıp durumu görmüştük: Yirmi kadar öğretmen ailesi, derme çatma çadırlarını tepenin dibine kurmuşlardı. Suları yoktu. Ailelerin gücü yeten çocukları uzak bir yerden su taşıyorlardı. Erzak için kasabadan araba tutmak gerekiyordu. Kampın ve çevrenin temizliğini sıraya bindirmişlerdi. Gece bekçileri yoktu. Okul yönetiminden gemici feneri, kap kacak istemişler, ama bu gibi eşyanın «özel işlerde kullanılamayacağı» karşılığını almışlardı. Güzel bir yaz, güzel bir deniz kıyısı; gelmişler dinleniyorlardı. İçleri hüzün doluydu.

Milli Eğitim müsteşarını Karayolları kampında «misafireten» dinlenir gördüğümü Savaştepeli arkadaşlara söylemedim. Ama ayrılacağımız sıra bunu çoktan bildiklerini anladım. Acı acı gülümseyip ayrıldık. «Gene iyi!» diyordu bazıları. «Biz geldik burayı bulduk, Sarıkamış'taki arkadaşlar ne yapsınlar?..»

Türkiye'de cahilliğin yenilmesi; kültürün, ulusal eğitim ve öğretimin yol uğramaz yerlere kadar yayılması için 120 yıldan beri savaşan bu insanlar, diyebilirim ki, her hususta böyle arkaya itilmişlerdir. Topluma değer katan her meslek gibi onurlu olan öğretmenliğin üyeleri, asla öğretmenden daha fazla çalışmayan, hattâ öğretmen olmasa çalışması bir işe yaramayacak olan müsteşar kadar dinlenemezler. Dinlenebilmek şöyle dursun, karınlarını doğru dürüst doyuramazlar, doğru dürüst giyinemezler. Verimli çalışmalarını sağlayacak evlerde oturamazlar. Hastalıklarında ancak yarım yamalak bir bakım görürler. Görev yerlerinden uzakta, tedavi için geldikleri Ankara'da, İstanbul'da ölürlerse cenazeleri ortada kalır. Soğuk hava deposundaki tabutları memlekete yollayacak bir ilgili bulunamaz. Hele eşlerinin, çocuklarının muayenesi, bakımı, çocuklarının okutulması hâlâ kimsenin el sürmedği bir konudur. Bu alandaki «vaâd»ler «cekcak» biçimine yeni girmiştir. Belki biraz bundan, biraz yöneticilerin yetersizliğinden, biraz da yüksek yöneticilerin öyle uygun görmesinden; beş yıllık yalınkat ilköğretim bile %100 başarılamamıştır. Dere boylarında doğru dürüst çamaşırlığı bile bulunmayan köylüye çamaşır makinesi, buzdolabı verileceği konuşulmakta, fakat onun ilköğretimi, mesleksel öğretimi, dilden dudağa gelmemektedir.

Öğretmenler arasında epey bulundum ve top-

lulukları önünde konuştum. Ne zaman onların bu durumlarını ele aldımsa incindiler. Hattâ bir çeşit «meslek egoizmine kaydığım» yollu eleştirildiğim oldu. Gönül alçaklığının bu kadarı doğru mudur, değil midir, bilmem. Bu dönemin öğretmenleri, eski meslekdaşlarından geri kalmayacak derecede özveri sahibi olmayı başarmışlardır. Onlar iki nedenle kendi sıkıntılarını hep arka plâna atıyorlar. Birincisi, devletimizin içinde bulunduğu zorluklar. İkincisi, yurdun bağımsızlığı, devletin yönetimi, vergi ve reformlar yoluyla ekonomik ve sosyal adaletin sağlanması, ulusal servetlerin ve kaynakların korunması, bunların yurt yararına kullanılması gibi çerçeve sorunlar çözülmeden kendi durumlarının düzelmeyeceğini anlamış olmalarıdır. İç ve dış sömürü durmadan, bütçe gelirleri artırılmadan, herkes gönence kavuşmadan, âdeta Lâtin Amerika subaylarına yapıldığı gibi, öğretmenlere gönenç nasıl sağlanabilir?

Yakın zamana kadar gerektiği şekilde örgütlenemedikleri için, hizmetine koşuldukları «milli eğitim», proğramları bile yabancıların rehberliğinde yapılan, parasal kaynakları, araçları, metodları yabancılardan alınan, ayağı yurt toprağından kesik, soyut bir eğitim haline gelmiştir.

Buna karşılık yerli bir eğitim uygulaması için çırpınan öğretmenler de zayıf örgütlenme yüzünden kolayca kıyılmışlar, saf dışı edilmişlerdir. «Öğretmen sadece ABC öğretsin» deyip eğitimi «sarı»laştırmak isteyen Bakanın karşısında gerçek milliyetçi öğretmenler silâhlar ve koşullar eşit olmadığı için yenik düşürülmüşlerdir. Uzun süredir astığı astık, kestiği kestik bir «patron» anlayışı içine düşen Bakanlık, öğretmenleri cezalandırabilmek için daha çok toplantı yapmakta, telefon etmekte ve imza atmaktadır. Çağ-

daş demokrasi kurallarına uygun düşmeyen bir «tekkale» oyunu ki, ellerinden gelse, öğretmeni bu oyunda seyirci olarak bile bulundurmayacaklardır. Atatürk'ün «Bursa Söylevi»ni okumaktan (ki en yüksek yargıcımız da okumuştur), bir sosyalist yazarla mektuplaşmaya kadar, bin türlü neden yüzünden öğretmen cezalandırmanın örneği dün yoktu, eminim, yarın da olmayacaktır. Bu örnek, bugünün personel ve yönetim anlayışının ilkelliğinden doğmaktadır. Uygulanan ceza işlemlerinin % 90 ında yasallık bulunmadığını yüksek yargı organlarının kararları göstermektedir: Üst üste yüzlerce «yürütmeyi durdurma» kararı... Anlaşılıycr ki İdare, verdiği cezayı yasada yazılı bir suça bağlama gereği duymuyor. Takdir yetkisini, nesnel ölçüler yerine, öznel ölçülerle kullanıyor. Disiplin işlemleri hizmetin daha iyi yürümesini sağlayacak yerde, aksamasına neden oluyor.

Suçla, kabahatla kıyaslanmayacak derecede yüksek cezalar vermek de yeni bir alışkanlık olarak karşımıza çıkmaktadır. İhtar, tevbih, tembih unutuldu gitti. Altı gün izinsizliğin yasadaki cezası birinci sefer üç günlük maaş kesimi ise, bizimkiler il dışına sürdükten başka üç yıl da kıdem indiriyorlar.

Bunlarla ilgili koğuşturmalar ise hâlâ alaturkalığını sürdürmektedir. Ceza takdir edecek merci önünde savunma yapabilmek, hâlâ olanak dışıdır. Hukukun değişmez ve evrensel ilkeleri öğretmenlik kesiminde çiğnenip gitmektedir.

Bu tutum, uzak yakın yurt köşlerinde, özellikle kasabalarda, din, ticaret ve politika erbabını yüreklendirmeye yaramaktadır. Onlar var güçleriyle hareket geçip altı ayda bir gazete okumayan halkımızı kışkırtarak öğretmenler aleyhine hoş olmayan duygular geliştiriyorlar, bundan da öğretim özgürlüğü

zarar görüyor. Böyle kasabalarda öğretmen olarak sınıf dışı görevleri yerine getirmek, çevreyi uyarmak şöyle dursun, hastalıkları mikropların yaptığını, cin peri olmadığını söylemek bile sorun olmaktadır. Geçen yıl Suşehri, Malatya, Sarayönü, Horasan öğretmenlerinin katlanmak zorunda bırakıldığı olaylar sadece birkaç örnektir.

Eğitim personeli arasına sokulan partizanlık ise ayrı bir yaradır. Öğretmenin, yasal bir hakkını kullanarak ve aday olarak dört yılda bir seçime girmesinin sonucu ise onun aday olduğu partiye göre değerlendirilmektedir. Şu partiden aday olmuşsa, «taltifen» genel müdürlüğe getirilmekte, bu partiden aday olmuşsa, «şarka sürülüp» postadan çaldırılan mektupları BMM'de okunmaktadır. Atama ve yer değiştirme işlerinde öyle örnekler biliyoruz ki, bırakın iki üç parti meyillerinin çatışmasını, bazan bir parti içindeki iki üç hizbin gönlünün alınması bile göz önünde tutulmakta, bu yüzden öğretmenin dirliği toz olup gitmekte, hizmet bir koca yıl sürüncemede kalmaktadır. Bunları yazıp çizenler, ilgililere duyuranlar da ustaca damgalanmaktadır.

Yapılacak iş, 120 yıldır ilk kez ele geçen örgütlenme olanaklarını iyi kullanmaktır. Çok eksiği bulunan 624 sayılı sendika yasasını bir yandan iyileştirmeğe çalışırken, bir yandan da bu yasadan yararlanıp en güçlü bir biçimde örgütlenmek, bu örgütün gürbüz olarak gelişmesini sağlamaktır. Cahillikle onun yerli ve yabancı ortakları tilkiler kadar kurnaz, destekli, düşünceli davranırken, her sabah «Türküm, doğruyum, çalışkanım!» diye derse başlayan öğretmenlerin, erik çekirdeğini doldurmayacak nedenlerden dolayı elli parçaya bölünmeleri, olsa olsa zayıflık olur, kuvvet olmaz. Gelip geçici eğilimler, an-

cak politika esnafının yararlanacağı partisel bloklaşmalar, öğretmenlik mesleğinin işlerini durakladır, az gidip uz gidip dönüp bakılınca görülür ki ancak bir arpa boyu yol gidilmiş olur. «Her şeyin iyisini ben bilirim, ben yurtseverim, ben milliyetçiyim,» gibi çıkışlara bugün aklı başında kimse değer vermiyor. Gerçekten «*öğretmen*» olan bir kimse elbet iyisini bilecek, yurtsever ve gerçekten milliyetçi olacaktır. Ama kimsenin gereksinmesi bunların lâfı sözü değildir. Mesleğin ve memleketin gereksinmesi iş ve hizmettir.

(23 Ağustos 1967)

BİGA'DAN GEÇERKEN

Çanakkale il ve ilçe öğretmenleri arasında birkaç gün gezip dolaştım. Biga'dan geçerken, gördüklerimi birkaç satırla özetlemek istiyorum.

Yurdun başka yerlerine kıyasla burada daha ağır bir baskı vardır. Bu baskı çocuklarımızı okutan, halkımızı uyaran öğretmenlere yapılmaktadır. Politikacılar, politikacı olmaya niyetli yöneticiler «türlü çeşitli» yollardan öğretmeni sürmekte, sürdürmekte, tedirgin etmektedirler.

En çok kullanılan çamur, öğretmenin particilikle uğraştığını söylemek olduğu halde bunlar kendileri particiliğin daniskasını oynamaktadırlar. Kimi, yarınki seçimi mutlaka kazanacakmış gibi kasılan adayı, kimi de Ankara'daki siyasetçinin buradaki kâhyasıdır. Memurluk ve âmirlik sorumluluğunu unutarak köy köy, ilçe ilçe siyaset yatırımı yapanları, devlet parasını, benzinini bu yolda bol bol ziyan edenleri biz de görüyoruz, biliyoruz. Bunlar işte, kalkmışlar da öğretmene baskı yapıyorlar siyasetle uğraşıyorsun diye! (Üstelik biraz uygar olabilseler, bugün insana, işçiye, öğretmene siyaset ayıp değil, yasak da değil...)

Fol yok, yumurta yokken sürülen, tedirgin edilen öğretmen sayısı durmadan artmaktadır. Rıfat Çetiner'den önce sürülenler bir yana, şimdi sıranın İb-

rahim Keskin'e ve Bayramiç'ten Mustafa Yılmaz'a geldiği söyleniyor. Havadaki bulutlar, bu söylentilerin gerçekleşeceğini, bunları başka sürgünlerin izleyeceğini gösteriyor.

Olsun!...

Akıl ve ahlâklarının elverdiği herşeyi yapsınlar!...

Bilsinler ki, dünya yuvarlaktır, döner. Ve rüzgârlar her zaman bir yandan esmez. Müdürlük, âmirlik kimsenin mülkü değildir, bu saltanatın da sonu gelir; o zaman ifade vermek, hesap vermek çok zor olur. Bunu da iyi bilsinler...

Bir de öğretmenlere sözüm var: Korkmasınlar. Korkunun ecele, kıyıma, sürgüne hiç yararı yoktur. Üç yıldır Biga dolaylarında kaç öğretmenin başı yendi, düşünsünler. Çok çok elli öğretmen, yüz öğretmen. Öyleyse 1500 öğretmenden 1400 yada 1450 tanesi yok yere korkmuş olacaktır.

Yapılacak iş, korkmak değil, birleşmek; baskıyı omuz omuza karşılamak ve kırmaktır.

Gezilerimde, bu bakımdan başka yerlere örnek olacak kadar güzel birleşen ve korkmadan direnen ilçeler; kararlı, mert öğretmenler gördüm. Hergün biraz daha çoğalarak yarınki mutlu Türkiye'ye doğru yürüyen bu meslekdaşlarıma, onların desteği öğretmen dostu halkımıza candan saygılar...

(15 Mart 1968)

SÜRGÜNDEKİ ÖĞRETMEN

Bir arkadaşın cipiyle gittik Dinar'ın «Kabak»lı köyüne. Necati'yi Erzurum'dan oraya sürdüler. Onu göreceğiz. Aşağıdan demiryolunu geçtik, iki yüz metre kadar sonra köy başladı. Karayolu da var yakından geçen! Ama köy hep o köy. Bir tepenin eteğinde. Gün doğuya doğru 25 kadar balçık ev. Kerpiç avlu, çalı, çit. Arada ahırlar, ağıllar. Baharın başındayız. Dışarda toprak işleri başlamış. Ortalıkta in cin yok gibi. Nüfus 160 kadarmış zaten.

Vardıktan yarım saat sonra muhtar Hasan Tosun geldi:

«Seferberlik'te batmış bu köy!» diyor.

Okumamış, orta yaşlı bir köylü... Seferberlik'ten önce ne kadardı kimbilir? Şimdi böyle. Tükenmiş. Hiçbir yerine el değmemiş gibi. Yola benzeyen yol yok ana karayolundan bu yana. Suya benzer su, okula benzer okul yok. Ağaç yok. Görünürde tek tük pencere, ama çiçek yok, şenlik yok! Bu füzeleri, sputnikleri yapan teknikten el kadar bir işaret, gönyeden geometriden ufacık bir nişancık yok...

Okuldayız. Sürgün öğretmen Necati derste. Belli belirsiz bir inilti geliyor. Büyücek bir kerpiç yapı. Kapı pencere, tavan taban yok. Öğretmen odası olması gereken bir odayı açılmaz iki pencereyle kapamışlar. Tabana çakıl serip girmişler içine.

Kapının dibindeki gazocağının başında, sağlığı henüz bozulmamış bir kadın, pişirip taşıracağım, o dar yerde sağa sola döneceğim diye çabalıyor. Necatinin Erzurumlu eşi. Beş arkadaş geldik. «Buyur buyur» etti gene de.

O dar kapı önünden hemen sağa bir kapı açılıyor. Ufacık, iki buçuk çarpı üç bir oda. Bir soba, bir karyola. Sandalye koyacak yer yok. Duvarlar doğru dürüst sıvanmamış. Taban çakılmamış. Biraz çakıl da buraya serpip hasır atmışlar.

Eşi buyur buyur ederken Necati'nin haberi oldu. Eski gevrek gülüyüşle çıktı geldi. Odaya iki tabure sıkıştırdı. Onların ve yatağın üzerine oturduk. Gülüşüyle, bıyıklarıyla hep o eski Necati! Sırtında hep o iki yıl önceki giysiler. Traş olmuş, boyun bağı takmış, kazağı bile aynı. TÖS'ün genel yönetim kurulu üyesiydi. Erzurum Şubesi başkanı ve bölge temsilcisiydi. Taşa çalsan giderdi. Bu okulu değil, bir ilin eğitim işlerini çevirirdi. Bilgili, becerikli, metin, savaşçı tipten bir öğretmendi.

Anlatıyor:

«Bir ay kadar önce geldik. Alıştık. Buraya sürüldüğümüz belli olunca, bilenler çok kötü bir köydür, insan yaşamaz, dediler. İyi insanların oturduğu bir köymüş. Her akşam bir eve çağrılıyoruz. Varlarını yoklarını çıkarıyorlar. Yiyip içip konuşuyoruz. Ellerini üstümüzden eksik etmiyorlar. Eksiğimiz, gelip gidecek bir şeyimiz var mı diye akşam sabah sorup duruyorlar. Gündüz okulda ders yapıyoruz, gece onlarla haşır neşir. Demiryolu şurada. Ama tren salıdan salıya duruyor. Sekizi kız, üstü erkek 27 öğrencimiz var. Eskiden «Kızıllı» ve «Yüksel» köylerine giderlermiş, şimdi dört sınıf halinde biz oku-

tuyoruz.» Karısını gösteriyor: «Çocuğumuz yok, öğrencilerle uğraşıyoruz.»

Necati'nin Erzurum'dan buraya sürülmesi neden diye merak eder misiniz? Orada TÖS başkanıydı ya. Öğretmenleri örgütlüyordu tabii. Eğilmeden bükülmeden, öğretmen onurunu yerlere düşürmeden çalışıyordu. Arkadaşlarıyla uyum içindeydi. Büyükle büyük, küçükle küçüktü. Genel Merkezdeki toplantılara düzenli katılıyordu. Devrimci ilerici bir meslek savaşı için çırpınıyordu. Bölgesinde fırsat bulup bir oraya bir buraya koşuyordu. Horasan olaylarında valiyi kaymakamı uyarıyordu. İlgilileri sıkıştırıyordu. Daha ortaöğretimde bile, hastalıkların mikroplardan, eksik beslenme ve yoksul yaşama koşullarından ileri geldiğini öğretemiyorduk. Geri politikacılar halkı cin peri peşine takmış, hastalık bunların ürünüdür deyip cami halkını öğretmenlerin üstüne sürüyorlardı. Bir cumhuriyet çocuğu olan vali de, ortaokul müdürünü, öğretmenleri geri çekiyordu. Bu tutumla savaşıyordu Necati.

Gel zaman git zaman, Eğitim Bakanı Erzurum'a geliyor. TÖS adına bir rapor veriyorlar kendisine:

«Öğretmenlerin ihtiyaçları şu. Eğitimin hali bu. Yurdun ve halkın durumu da bu. Olanakların kısalığından, bütçe yetmezliğinden söz ediyorsunuz, kaldırın sömürü düzenini, olanaklar çoğalsın. Kamunun olması gereken gelirleri bütçeye akıtın, çok işyapılabilir. Yoksulluk alın yazısı değil...»

Bunlar siyaset oluyor. Gerçekte sendikacılık siyasettir elbet. Sanki anayasa yok. Sanki anayasada düşünce ve söz özgürlüğüyle ilgili bir yirminci madde yok! Kılıç gibi iki yanı da keskin bir bakan, kızıp köpürüyor:

«Sömürü düzeni falan yook!» diye bağırıyor.

Bunlara sorarsan ülkeizde verem de yok. İşsizlik de yok. MTA nın 16 odacı için açtığı sınava 2000 kişinin katıldığı, işsizlerimizin Avrupa'ya Afrika'ya akıp gittiği de yalan.

«Bir öğretmen böyle sömürü düzeninden falan söz edemez!»

Öğretmen değil, tek yanlı bir plâk, yada kapı kulları düşünüyorlar okullarda. Ankara'dan ne buyurulursa, her yerde hece hece sadece onu öğretecekler. Yurdun, halkın hali şu deyip kafadan, gönülden bir şey katmayacaklar!...

Müfettişler geliyor Erzurum'a. Soruşturma, koğuşturma, disiplin kurulu... Bakana rapor verdiğinden, sendikacılık yaptığından, sömürü düzeni ve tam bağımsızlıktan söz ettiğinden dolayı sürüyorlar Necati'yi. Erzurum nere, Dinar nere? Beri yanda Erzincan, Sivas, Kayseri, ötede Ağrı var. Versene oralara. Hayır doğudakini batıya, batıdakini doğuya sürecek, attı mı yedi il, on yedi il aşırı düşürecek. Enez'den alıp tâ Hakkâri'deki Yüksekova'ya fırlatacak ki, yalnız sürülene değil, cümle öğretmenlere «ögrence» olsun!

Yüksekova sürgünü Kaya Turan da diyor ki:

«Sağlık olsun, daha ötesi de yok ya!»

Necati'yle arkadaşları da aynı şeyi söylüyorlar:

«Biz bu sözlerin altına sadece imzamızı değil, canımızı koyarız. Her türlü esbabı cefanızı toplayıp gelin, kalırsak kahpeyiz doğruları söylemekten, öğretmekten...»

Öretmenler ve öğretmen dostları toplanıp bir uğurlama yapıyorlar. Erzurumlu bir arkadaşım yazıyordu mektubunda:

«Bakan böyle ağırlanıp uğurlanmamıştır. Necati için herkes yollara döküldü...»

Soruyorum da başını yere eğiyor kendisi:

«Arkadaşlar bizi çok mahçup ettiler, sevgiye boğdular hocam, utandık!» diyor.

Dünden değil, tâ ezelden beri çile çekip gelen bir öğretmen soyu var yurdumuzda. «Tam bağımsızlık» sözü ediyorlar. «Sömürü düzenini kaldırın!» diyorlar.

Bu sözü eden öğretmendir. Öğretmenin bir bildiği vardır. Bir dayandığı vardır. Konuşan ağızları kapamakla, yazan elleri tutmakla, öğreten öğretmenleri sürmekle ve zindana atmakla dünyaya gülünç oluyoruz gülünç. Yok da sömürü düzeni nedir şu köyün, şu yurdun hali!

Muhtar Hasan Tosun:

«Nolur bizim köye birez gayrat edin!» diyordu.

Neden bu köy bu kadar yoksul düşmüş? Tembelliğinden, talihsizliğinden, akılsızlığından değil, elbet içerden ve dışardan sömürüldüğünden.

«Kabaklı»dan kalkıp Çivril'e, Sivaslı'ya, Karahallı'ya, Banaz'a gittim. Uşak'a uğradım. Bayramda ufacık bir kış olmuştu. Sular azmış, dereler taşmıştı, Bütün köprüler gitmiş, ekinler batmış. Tarlalar kuma kesmiş. Sömürü olmayan ülkelerde değil kocaman ırmaklar, en küçük çaylar bile disiplin altına alınmıştır. Yatakları taranmıştır. Sedlenmiş ve böğenmiştir. Tarım sulaması ve, elektiriklendirme tamamdır. Sade bunlar değil, her şey tamamdır. 130 yıl önce yürürlüğe giren İngiliz Ticaret Sözleşmesi... hep pahalı mamul madde alıp ucuz hammadde satışımız... 100 yıl önce kurulan Düyunu Umumiye yönetimi... Ticaret açığımızı kapamak için, incir üzüm, fındık, ceviz, nemiz varsa vermişiz. Madenleri vermişiz. Götürüp salonlarına mobilya yapsınlar diye ceviz ağaçlarımızı vermişiz. Uzun anlaşmalarla bütün ticareti-

mizi, petrollerimizi onlara bağlamışız. Gene de açıklarımızı kapatamamışız. 1954'te Düyunu Umumiye taksitlerini bitirmişiz, bu sefer de Truman Doktrininin borçlarında boğulmaya başlamışız. Gene borçlu, gene taksitliyiz. Neden? Yabancı sermaye bir yatırıp dört götürüyor. Neden ? Bir otomobilin yenisi yurdunda beş bin lira, burada eskisi altmış bin lira, neden? Aynı değerdeki bir ilâcı, yerli şirket 970 kuruşa, yerli özel teşebbüs 13 liraya, Amerikan firması 20 lira 20 kuruşa satıyor, neden? Her şişedeki 10 lira 59 kuruşluk bu farklar sömürü değil de ne? Milyonlarca şişedeki, milyar tane ilâçtaki fazla fark ne? Böyle bir ticaretin kafalarda ve gönüllerdeki ortamını sürdürmek için yalnız ulusal eğitimde 1950-64 arasında tam 18 tane Amerikan projesi uygulanıyor. Öğretmen yetiştirmeden proğram geliştirmeye kadar karışmadıkları alan kalmıyor. Değilse bu yurt, bu halk bu kadar yoksul olur muydu? Neden bizde birey başına yıllık gelir 2000 lira, onlarda 20 000 lira? Ve neden Necati böyle konuşmak gereğini duyuyor durduğu yerde? Fol yok, yumurta yok da, sömürü yok da... ve madem yok, bu öfke, bu tafra bu sürgünler neden?...

Doludizgin değişen bir dünyada bunlar da değişir: Sürgüne devam! Kıyıma devam! Devam baskıya anlı Beyler, şanlı Beyfendiler!...

(13 Mayıs 1968)

LOKALCİLİK

«Bölgecilik» anlamına değil, öğretmen örgütlenmesinde bir eğilimin adıdır bu: «Lokalcilik aşağı lokalcilik yukarı!» Çok konuşuluyor. Devrimci arkadaşlar haklı olarak bir küçümseme anlamı katıyorlar bu sözcüğe. Hele sendikacılığa boşverildiği zaman bu söz bir ayıplamayı da içeriyor.

Bilindiği gibi «lokal» yer demek. Toplumsal savaşımda lokalcilik, «bölgecilik» anlamına da gelir ama, onu konu dışı tutalım. Derneklerde, sendika şubelerinde üyelerin toplandığı, oturup dinlendiği ve biraz da eğlendiği yerlere «lokal» diyoruz.

İ. Hakkı Tonguç, ömrünün sonuna doğru bir Avrupa gezisi yapmıştı. İzlenimlerini o zaman Isparta'daki köy öğretmenlerinin yayınladığı «Demet» dergisinde yazmıştı. Yazılarında Tonguç, Avrupa öğretmenlerinin çok iyi örgütlendiğini, fakat onların bizdeki gibi özel lokalleri bulunmadığını, halkın oturduğu yerlerde oturup halkla «anca beraber, kanca beraber» olduklarını belirtiyordu.

Avrupa öğretmenleri ki, sorunlarını aza indirmişlerdir. Bizim ise önümüz, ardımız dağlarca sorun dolu. Halkımız uyandırılacak. Gençlerimiz, çocuklarımız yarının diri yurttaşları olarak yetiştirilecekler. Halkın ve öğrencilerin önü alabildiğine kapalı. Parası olmayana orta ve yüksek öğrenim olanağı yok. Bu

yüzden yönetim cansız. Dış politikamız bağımlı. Maliyemiz zayıf. Halkın büyük gücü devlet çarkını döndürmeye katılmıyor. Belli başlı güçlerden biri olan köylüler örgütsüz. Var olan örgütler de birbirine girmiş. Çalışmada, bölüşmede ancak binlerle anlatılabilen eşitsizlik dilimleri var. Öğretmenlerin kendileri, eşleri, çocukları bakımsız. Ve meslek baskı altında. Milli Eğitim, «milli» olmaktan uzak...

Biz, böyle zamanda, öğretmenlerin, halktan ayrılıp lokallere çekilmelerini, oyuna, eğlenceye dalmalarını, geç vakitlere kadar kafa çekmelerini doğru görmüyoruz. Örgütlenmeyi, lokal işletmek biçiminde anlayan ve uygulayan arkadaşlarımızı ayıplıyoruz. Bugün onun günü değildir. Daha uzun zaman onun günü olmayacaktır.

Dolaşırken görüyorum:

Dernekler, sendika şubeleri paraya kıyıp iyi yerler tutmuşlar. Bir bölümünü «büfe», bir bölümünü «oyun yeri», bir bölümünü «salon» yapmışlar. Okuma yeri yok. Bir masa ayırmışlar, gürültüden okumak mesele! Haftada, on beşte bir toplanıp sorunlarımızı tartışmak, bir konferans dinlemek yok. Varsa da oyun, yoksa da oyun, içki!... Ne anladık biz bu sendikacılıktan? Hani kitap klüpleri kuracaktık? Hani yaptığımız anlaşmalara göre bazı yayınları %40, %50 indirimle alacaktık? Çoğu yerde hiçbirinden iz eser yok...

Evet, lokallerde toplanalım. Oynayalım ve dinlenelim. Çünkü yoruluyoruz. Çünkü alışmışız. Fakat bir yere kadar! «Üye olmayanlar giremez!» yazıları hemen kalkmalı. Lokallerimize halk da gelmeli. Biz halkın kahvesine gitmeliyiz koşarak.

Ve biz, lokalciliği bir an önce bırakıp, görevimiz ve sorumluluğumuz olan sendikacılığa girişmeliyiz. Çağımız bunu gerektiriyor. Tarih böyle buyuruyor.

(16 Mayıs 1968)

DEVRİMCİ EĞİTİM ŞÛRASI

Öğretmenlerimizin çoğunluğu ile Millî Eğitim Bakanlığı arasındaki görüş ayrılığını belirleyen bir tartışma, öğretmen Hakkı Yalçın ile Bakan İlhami Ertem arasında Kayseri'de geçmiştir.

Hakkı Yalçın'ın, «Eğitimimizde uygulanan yöntemler çağın koşullarına uygun değildir. Bugünkü eğitim, Ortaçağın kürsü eğitimidir. Yabancı etkiler altındadır. Bir an önce ulusal eğitim sistemine dönülmelidir.» yollu uyarısına Bakan, şu karşılığı vermiştir:

«Eğitimin ulusal olmasını istemekle, sanki eğitimimizin ulusal olmadığı anlatılmak istenmiştir. Bu, tamamen politiktir... Öğretmenler ulusal konuları savunacaklarsa, tüm imkânlar hazırdır, görevlerinden çekilsinler, karşımıza çıksınlar.»

Öğretmenlerin «ABC» dışında kalan konulara karışmasını «politika» sayan bu görüş; sayısız mahkeme kararlarına aldırış edilmeden, hâlâ ayakta tutuluyor. Öğretmeni sadece bir öğretim aygıtı, yalın bir memur saymak, ne kadar sakıncalı anlayıştır! Bu kısır döngünün dışına çıkanları meslekten ayrılmağa çağırmak gülünecek bir tutumdur.

Bugün öğretmen çoğunluğu Bakan gibi düşünmüyor; ulusal konularla ilgileniyor; ulusal bağımsızlığın, yurt çıkarlarının, doğal servetlerin korun-

masını, yurt koşullarına uygun kalkınma yolları izlenmesini, gerilik ve yoksulluğumuza neden olan sömürüyle savaşılmasını önermeyi görev sayıyor.

Bu görüşte olan 100 binden çok öğretmenin çekilip politikaya atılması ve Bakanla savaşması olacak iş midir? Üstelik, bütün devrimci kişi ve kuruluşlar gibi öğretmenler ve öğretmen kuruluşları da biliyorlar ki, bugünkü bunalım, bir Bakan sorunu olmaktan çok, genel bir yurt ve dünya sorunudur. Savaşılacak kişiler ve kurumlar, Bakan değil, onun ardındaki egemen sınıfın sürdürmeye çalıştığı bozuk düzendir.

Öğretmenler ilgilenmediği zaman, bırakın genel yurt sorunlarını, sadece eğitim sorunlarının ne hale geldiğini de düşüneceğiz: Çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin eğitimi yolunda ciddi önlemler alınmadığı için okullar ve okul dışı eğitim kurumları hem yetersiz, hem bakımsızdır. Bütün yüksek öğrenim kurumlarının komünistlerle dolduğu gibi bir saplantı, devletin eğitim politikasını din eğitiminden geçmiş personel hazırlamaya doğru kaydırmıştır. İmam-Hatip okulları bir yandan çoğaltılırken bir yandan da, dinci olmasa bile ona yakın bir öğretim bütün lise kesimini tutacak biçimde genişletilmek isteniyor. Devlet kredilerini ve devletin yetiştirdiği öğretim üyelerini kullanarak daha çok özel okul açılıyor; hali vakti yerinde ailelerin çocukları için geniş olanaklar yaratılırken, yoksul aile çocuklarına perişan ortaokul, lise, sanat enstitüsü kapıları ile İmam - Hatip okulları kalıyor. Nitekim büyüklerin çocukları da İmam - Hatip okullarında değil, yurt içinde ve dışında iyi okullarda yetiştiriliyor.

Unesco'yu benimsemiş devletlerden biri olduğumuz halde, onun 1967'de aldığı bir karara göre, ulusal eğitim politikasının öğretmen kuruluşlarınca

saptanması gerekirken, resmî öğretmen kuruluşları horlanıyor, hattâ Bakanın deyimiyle «Sapık ideoloji kuruluşları» sayılarak; eğitim düzenimiz onların iyileştirici katkılarından yoksun bırakılıyor. Mahallede çocukların «tek kale» dediği bir futbol türünü uygular gibi, Bakanlık, kimseye sorup danışmadan, bozuk eğitim düzenini, 130 bin kişilik öğretmen kitlesine, 5 milyondan çok öğrenciye ve bütün halka kabûl ettirmek istiyor.

Elimizde 10. 6. 1933 günü çıkmış 2287 sayılı bir yasa var. Buna göre, «Cumhuriyet maarifinin terbiye ve tedrisata taallûk eden işlerinde «üç yılda bir yetkili eğitimci ve düşünürlerin toplanarak konuları incelemesi» ve «karara bağlaması» gerekmektedir.

İlki 1939'da toplanmış olan Millî Eğitim Şûralarının sonuncusu da 1962'de toplanmıştır. Aradan iki şûra'lık bir süre geçtiği halde Bakanlık sırf yukarıda belirtilen sakıncalı anlayış yüzünden şûra geleneğini unutmuş, unutturmuştur. Altı yıldır Türk eğitim düzeni içerdeki ve dışardaki çok önemli gelişmeleri izlemeden 130 bin öğretmenini, 5 milyonu aşkın öğrencisini, bütün halkı ve bu halkın ödediği vergilerle toplanan eğitim bütçesini geri bir tutum ve anlayışla yönetip gelmiş, yönetip gitmektedir. Bakanlık görevini doğru dürüst yapıyor mu ki, öğretmenler ve onların kuruluşları «ulusal konuları» savunmaktan geri dursunlar, sadece «ABC» sınırları içinde, sınıfa kapalı, gerçeklere ve halka sırtı dönük bir eğitimin yalınkat memurluğunu sürdürsünler?

Belirtelim ki, dünya değişmekte, yeni üretim, yönetim ve yaşam biçimlerine doğru hızla gelişmektedir.

Öğretmenlerin huzursuzluğunu sadece anlamak değil, dikkatle ve doğru olarak değerlendirmek gerektir.

Türkiye yüksek öğrenim gençliği, dışardaki yaşıtlarından daha haklı nedenlerden ötürü tedirginlik içindedir. Gençlik, ne istediğini büyük olgunlukla anlatmıştır.

Bugün susan, sessiz görünen kitlelerin yarın da susacağını ve sessiz kalacağını sanamayız.

Biz isterdik ki Bakanlık yapılan uyarıları dikkate alsın, vakti geçmeden Millî Eğitim Şûrası'nı, objektif ölçülerle toplayıp özgürlük içinde çalıştırsın, yapılacak işleri, alınacak önlemleri açık seçik ortaya koysun. Yapmamıştır.

Bu yüzden bugün eğitmenden profesöre kadar öğretmen çoğunluğunun resmî temsil organı olan TÖS, Eylûl başında, dar olanaklarını ortaya koyarak «Devrimci Eğitim Şûrası»nı toplamağa karar vermiştir. Yurt içinden beşyüzden fazla öğretmenin, eğitimcinin, düşünürün, gençlik ve halk temsilcisinin katılacağı bu şûraya yurt dışından Russell ve Sartre gibi tanınmış filozofları da çağırmıştır. Gönül, böyle ağır bir işi, TÖS gibi henüz dört yaşına basmış bir öğretmen kuruluşuna bırakmadan devlet olanaklarından yararlanarak Bakanlığın üstlenmesini isterdi.

Önce bugünkü durumu bütün gerçekçiliğimizle eleştirmeğe, alınacak parasal ve yönetsel önlemleri bulmağa, Türk toplumunu yeni amaçlara vardırıcı eğitim biçimini saptamağa gerek vardır.

Şimdi pek çok kimse, basında, okulda, alanda eğitim reformu yada eğitim devrimi diyor.

Bu nedir, nasıl yapılacaktır? İlkeleri, amaçları, yönemleri, ulusal öncelikleri belli midir? Ayrıntılara inilmedikçe, tutulacak yol ışıtılmadıkça, bütün didişmeler verimsiz sonuçlanır.

Bizim dört, çok çok beş gün sürecek şûramız,

aşağıdaki konuları inceleyerek kararlara varacak, önerileri ortaya koyacaktır. Şûra çalışmalarını genel bir redaksiyondan geçirip basmak, bütün ilgililere yaymak da yapacağımız işler arasındadır:

1. Ülkemizin temel çelişkileri ve bu çelişkilerin eğitime etkileri,

2. Geri kalmış ülkelerde eğitim sorunları ve devrim gereksinmesi,

3. Türk kültür ve eğitiminde emperyalist etkiler,

4. Kapitalist düzende, özellikle ülkemizde eğitim kurumları ve işleyiş biçimleri (Vakıflar, yabancı okullar, özel okullar, dışa dönük üniversiteler, işbaşında eğitim, kurumlarda eğitim durumlarının, eleştirilmesi),

5. 1961 Anayasasında devrimci eğitimin kökleri,

6. Türk eğitim devriminin amaçları, ilkeleri, yöntemi ve ulusal öncelikler,

7. Türk toplumunun gereksindiği yeni eğitim ve kültür kurumları,

8. Öğrencilerin temel gereksinmeleri,

9. Eğitim devrimini gerçekleştirmede ve toplumu yeni amaçlara ulaştırmada siyasal ve toplumsal kuruluşların izliyeceği yollar (plânlama, finansman, yönetim),

10. Köy Enstitüleri uygulamasından çıkan sonuçlar,

11. Ülkemizin teknolojik açığını kapamak için eğitim kurumlarımızı nasıl düzenlemeli ve çalıştırmalıyız?

12. Öğretmen yetiştirme, öğretmenin örgütlenmesi ve güvenliği...

Her konuda bir kişi yada bir yarkurul çalışarak

«Bildiri» hazırlayacak, bunların, karar ve önerileri genel kurulun tartışmasına ve oyuna sunulacaktır.

Devrimci Eğitim Şûrasını desteklemek, basının, bütün devrimci kuruluşların, unutmadan ekleyelim, Millî Eğitim Bakanlığının başta gelen görevidir.

(29 Temmuz 1968)

ÖĞRETMENLERİN GÜVENLİĞİ

Türkiye öğretmenleri, geçmişte korkudan, baskıdan uzak ve «Oh!» diyerek, rahat bir çalışma ortamı bulabildiler mi acaba? Atatürk'ün özel ilgisiyle Cumhuriyetin ilk yıllarında onlara «valiler kadar» saygınlık gösterildiği söylenmektedir. O zaman Cumhuriyet balolarında, öteki protokol ilişkilerinde öğretmenlere yer ayrılıyormuş. Bunlar, önderin sağlığında görülen, ama güvenliğin temel dayanaklarından sayılmayacak geçici tutumlardır.

Güvenliğin temel dayanakları nedir? Günümüzde öğretmenin tedirgin edildiği belli başlı noktalara bakarak ve yapılanların karşıtını düşünerek bunları saptayabiliriz.

Önce bir «meslek güvenliği» yoktur. «Bilimi sanatı serbestçe araştırma, öğrenme, öğretme, açıklama, yayma» herkes için bir temel hak olduğuna, hem de bu hak Anayasada apaçık yer aldığına göre; öğretmenlerin öğrettiklerinden ötürü tedirgin edilmesinin hukukta yeri olamaz. Meslek okulunu bitirerek gerekli yetki belgesini almış bir insan, atandığı okulda ve çevresinde «öğretmen» sorumluluğu yüklenmiştir. Anayasada yer alan «öğretme özgürlüğü», bazı mesleksel ölçülerle ancak «özüne dokunulmaksızın» sınırlanabilir. Buradaki «sınır» sözünü, öteki hak ve özgürlüklerin kullanılmasında konan yasak-

larla bir tutmayıp, eğitim ve öğretimi «proğramlaştırma» anlamında düşünmeliyiz. Süregelen tartışmalardan çıkardığımıza göre proğramlaştırma bile kesin olamaz. Uygulama içinde öğretmenin proğramı aşan zorunlu davranışları olabilir. Ayrıca bütün proğram ve Anayasa sınırlamaları, tarih ve çağdaş bilim verilerinin gösterdiği yönde ileriye açık olmalı; günümüzden, gelecekten, halktan ve insandan kopuk, işlevsiz olmamalıdır.

Konuya bu gözle bakıldığında, öğretmenlerin bugünkü meslek güvenliğinin çok eksik, hattâ yok denecek derecede az olduğunu görürüz.

Cumhuriyetin tek ve çok partili dönemlerinde o kadar çok felsefe öğretmeni, öğrettiklerinden dolayı işten atıldı ki, bugün liselerimiz felsefe öğretmeni sıkıntısına düştüler. Felsefe öğretmenliği yapacak sayıda öğretmen yetiştiği halde, toplumların ve bireylerin sosyal, politik ve dinsel inançları üzerinde nesnel tartışma ve çözümler büyük bir tepkiyle karşılanmakta; ve ne yazıktır ki bu dersin öğretimi engellenmektedir.

Hastalıkların cin ve perilerden değil, bozuk yaşama ve beslenme koşullarından ve mikroplar yüzünden olduğunu söylemek bile tepki yaratmakta, üç beş politikacının kışkırtmasıyla çevrenin bilgisiz halkı ortaokul öğretmenlerini boğmaya yönelmekte; görevi Cumhuriyet eğitimini kollamak olan valiler öğretmeni ve okul müdürünü oradan çekip almaktadırlar. Ne yazık ki 1966'da Horasan'da böyle bir olay yaşanmıştır.

Devrimleri ve tarihi, gerçekçi ve toplumcu açıdan anlatan öğretmenler ise, yüksek dereceli okullardan alınıp iki üç derece alt okullara atılmakta, öğretimde düşünce ve söz özgürlüğü temelinden

sarsılmaktadır. Okuduğu yazdığı koğuşturma konusu yapılan öğretmen saymakla bitmez. Öğrencisine salık verdiği kitap ve yazarlardan dolayı yeri değiştirilmiş, bu yüzden işine son verilmiş öğretmen sayısı da çoktur. Atatürk konusu bile serbest olarak öğretilememektedir. 1966'da Anamur'da görüldüğü gibi, O'nun ölüm yıl dönümlerinde, sözlerinden yapılan uyarıcı bir seçmeyi köylülere dinletmeyi tasarlamak, sekiz öğretmenin açığa alınmasıyla sonuçlandı.

Öğretmenlikle ilgili yasaların çok eski; ve günün koşullarına, Anayasa ilkelerine aykırı oluşu; yönenetimdeki valiye, kaymakama, müdüre «yargı denetimine açık» olmayan yetkilerin verilişi de, okulda ve çevresinde devrimci etkinlikler gösteren öğretmenlerin ders yılının ortasında sekiz on il uzaklıklara sürülmesine yol açmaktadır.

Dünya görüşü ve eylemiyle gerici sınıflara araç olmayan öğretmenlerden, hak ettikleri yükselme olanakları esirgenmekte, sözgelimi, «milliyetçi» öğretmen derneklerine yazılı olanlar müdürlüğe, genel müdürlüğe, müfettişliğe atanırken, berikiler yıllar yılı sınıf öğretmenliğinde bekletilmektedirler.

Atama ve yer değiştirmelerden başka, disiplin koğuşturmaları da tarafçılıkla sakatlanmakta, öğretmen topluluğunun huzursuzluğu artmakta, pek çoğu haksız işlemlerle inletilmektedir. İl ve Bakanlık disiplin kurullarının o kadar çok kararı, üst yargı organı olan Danıştayca bozulmuştur ki, bu noktayı fazla tartışmaya gerek kalmamıştır.

Hele meslek örgütlerinde Hükümetin her dediğini kul gibi kabullenmeyen, partizan buyruklara tepki gösteren, iş ve emek savaşımını çağdaş anlamda yürüten ve özellikle sendikal savaşımı «yeni haklar elde etme» yanında, bir «düzen değişikliği savaşımı»

biçiminde anlayan öğretmenler ise daha çok baskı ve haksızlık görmüşlerdir. Çevrelerinde halkı devrimci yönde uyaranlar, bunu sendika aracılığıyla yapanlar oradan oraya savrulmuşlar ve sindirilmek istenmişlerdir. Sendika başkan ve genel başkanları da bu baskılara uğramışlardır.

Sayılmayacak kadar çok baskı çeşidi yanında eğitmenlerin ve öğretmenlerin asıl yoksun olduğu sosyal güvenlik ise, devletin hâlâ gerçekleştiremediği bir konudur. Anayasaya göre «herkesin sosyal güvenlik hakkına sahip» olmasının, «beden ve ruh sağlığı içinde yaşama ve tıbbi bakım görme»sinin sağlanması, «çalışanların insanlık onuruna yaraşır bir yaşayış düzeyine ulaştırılması» gerekirken, öğretmenler yıllardır kısır güvenlik koşulları içinde kapanıp kalmışlardır. Dağ başındaki köyden, kentteki liseye kadar pek çok eğitmen ve öğretmen hastalandığı zaman bakım görmez, hastaneye alınmaz, perişan bir durumun içindedir. İlgisizlikten, yerinde ve hastane yolunda ölenlerin, kırtasiyecilik içinde boğulup kalanların örneği çoktur. Bunların eş ve çocukları için ise, hâlâ herhangi bir önlem yoktur. İşçiler, eksik de olsa, Sosyal Sigortalarla bakılmakta; bunu ücretlerinden ödedikleri %9 ve işverenin kattığı %11'lerle sağlamaktadırlar. Memurların Emekli Sandığı'na ödediği % 6'lar, sadece kocalıkta küçük emekli aylığı bağlanmasıyla, turistik oteller yapılmasına gitmektedir. İlkokul öğretmenleri için kurulmuş bir sandık ise, öğretmene çok az yerde ulaşmakta, daha çok merkezdekilerin yararlandığı bir kurum niteliğinde kalmaktadır.

Bu konuda düşünülenler ise asla doyurucu ve ciddi değildir. Sadece eğitimciler için tasarlanan bir Yardımlaşma Kurumu, öğretmen aylıklarından %5

keserek güya sosyal güvenlik sağlayacaktır. Üstelik sosyal güvenlik devletin görevidir. Tasarıya göre öğretmen %5 ödeyecek, ama devlet 5 kuruş katmadığı bu kurumla, öğretmene konut, öğretmen çocuğuna öğrenim kredisi sağladığını söyleyecektir. Sadece eğitimcileri değil, bütün kamu görevlilerini kapsayacak bir «yeni düzenleme»ye gerek vardır. Bu da Emekli Sandığı'nı hesap dışı tutarak olmaz. Çağdaş ölçüler, bütün toplumu sosyal güvenlik altına almayı zorunlu sayarken, sadece eğitimciler için düşünülmüş eksik bir yardımlaşma tasarısını «sosyal güvenlik» olarak savunmak yanıltıcıdır. Bu savunmayı bazı meslek kuruluşlarının yapması ise acıdır. Burada hemen belirtelim ki, ülkemizin öğretmen çoğunluğu, halkının pek çoğu mağara da, çadırda ve %22'si gecekonduda barınmaya çalışırken, kendilerine özenli konutlar yapılacakmış gibi bir propagandadan üzüntü duymaktadırlar.

Konuyu, her türlü güvenlik önlemini kapsayacak biçimde bağlamak istersek, yapılacak pek çok işin ortada beklediğini görürüz.

Yasalar ve yönetmelikler eski ve yetersizdir. Yeterli olsalar bile uygulanmayan, uygulanması adaletli olmayan yasa ve yönetmelikler güvenlik değildir. Atama, yer değiştirme ve disiplin kurullarına alınması gereken «tek» öğretmen temsilcisi yerine, parti temsilcilerinin zaten katıldığı bu kurullara, partizan elemanlar seçilip alınmaktadır. Gerçek öğretmen temsilcilerinin alınması da yetmez. Disiplin işlerinin bağımsız kuruluşlu «yönetim mahkemeleri» ne verilmesi zorunludur. Sosyal güvenlik ise, Anayasanın istediği biçimde ve çağdaş ölçüler içinde tümlenmeli ve uygulanmalıdır.

Fakat asıl güvenlik, öğretmen topluluğunun ge-

liştirileceği sağlam, güçlü ve tek tüzel kişilikte birleşmesindedir. İç ve dış örneklerden biliyoruz ki, hak ve özgürlüklerin yasalara ve Anayasaya yeni ölçülerle geçmesi çok şey anlatmaz. Bunları canlandırmak ve anlamına uygun olarak işletmek gerekir. Sözde kalan yasal haklar hak değildir. Onun bekçisi olmak; güçlü, sağlam ve tek tüzel kişilikle bunlari savunmak, yöneticiler üzerinde «demokratik baskı» sağlamak gerekir. Demokratik baskı sağlandığı zaman, özlük haklarını, güvenlik haklarını almak ve korumak kadar, toplumun haklarının alınmasına destek olmak da olanaklı hale gelir.

(18 Ağustos 1968)

TUTUCU EĞİTİM

Eğitimi, insanın ve toplumun değişmesinde ve gelişmesinde bir etken sayıyoruz. Değişme ve gelişme, doğada zaten var olan ve işleyen bir kural. Aşağıda mülkiyet ve üretim ilişkileri değiştikçe, yukarıda hukuk, ahlâk, kültür de değişir. Üretim araçlarının toplumda, efendide, derebeyde, sermaye sahibinde, yada yeniden toplumda olmasına göre adlandırılan tarihsel aşamlar, yaşı dört buçuk milyarı bulan dünyada ana çizgileriyle dördü beşi geçmediğine göre, sürekli olarak değişen ve yenileşen doğa (ve insan, ve toplum), bu büyük tarihsel aşamalar içinde de değişim ve gelişime uğramaktadır. Bu değişmeler kendiliğinden ve raslansal değildir. Değişimi yapan, ekonomiyi, mülkiyet ve üretim ilişkilerini değişmeye iten elbetteki toplumdaki ilerici sınıf ve tabakalardır. Yani aslı esası insandır. İnsanını ve toplumu etkileyen derin ve yaygın bir uygulama olan eğitim, ileri doğru uygulanırsa değişme ve gelişmeyi hızlandırabilir.

Eğitimin temel yapı değişmelerini hızlandırması, hayata karşı devrimci tavır ve davranışlı insan tipin yetiştirmekle olur. İnsan doğuştan devrimci, doğuştan yenilikçi olsaydı, bu ereğe raslansal olarak, yani okulsuz, eğitimsiz varılacağını sanabilirdik. Elbet insan doğuştan belli zekâ ve zihin yeteneklerine sa-

hiptir. Kalıtım yoluyla gelen olumlu nitelikleri vardır. Yaklaşık derecede her insanda var olan bu niteliklerin ancak geliştirildiği zaman işlevlik kazandığını biliyoruz. Böyle olmasaydı, okulsuz eğitimsiz köylerden, kır çevrelerden çok devrimciler ve yenilikçiler gelirdi. Kitlelerin biriktirdiği devrimci itme gücü bile, yetişmiş, bilinçlenmiş önderlerini ve yandaşlarını bulamadığı için gecikim'e uğramakta, ileri atılımlar bir dönem, bir dönem daha ertelenmektedir. Hayata karşı devrimci tavır ve davranışı olan insan tipi demek, bugün var olan fakat tarih ırmağının akışından geri kalmış durumu, yani eski ekonomiyi, eski mülkiyet ve üretim ilişkilerini, hukuku, kültürü, eğitimi değiştirme tavır ve davranışı olan insan demektir. Devrimci insan, halk için düşünmekle, halk için davranmakla devrimciliğini kanıtlar. İnsan halk için düşünmez ve davranmazsa, yani insan, sömürülen geniş halk kitleleri için düşünmez ve onlar için davranmazsa ne devrimci tavır ve davranışa sahiptir, ne de devrimcidir.

Toprak reformu, ulusal endüstri, işçi hakları, eğitimde fırsat eşitliği, emekçi sınıfların demokratik uğraşımlara katılma olanağı gibi ilkelerin 1961 Anayasası'na girmesiyle resmi hukukumuzda da yer alan devrimcilik, acaba eğitimin plânlama ve uygulamasında ne haldedir? Ana babalarla birlikte devletin harcadığı milyonlar bir yana, eğitim ve öğretime yıllarını veren insan, acaba okullarımızda hayatın (ve Anayasanın) istediği devrimci tavır ve davranışı kazanabilmekte midir? Bunu elbetteki okullarda yer alan derslerle, bilgi alanlarıyla, plânlamadaki toplumsal ve ulusal hesaplarla, devrimci nitelik kazandıracak etkinliklerle sağlayacağız.

Hemen düşünelim ki, hayat (ve Anayasa) isti-

yor diye eğitim kendiliğinden devrimci oluvermez. Halk kitlelerinin yararına olan değişmelerden zarar gören ve politik gücü elinde tutan sınıflar, her zaman tarihin dönen tekerine karşı çıkmaya çalışırlar. Her şey gibi eğitimin de yenileşmesine çağcıllaşmasına, toplumun temel isteklerine uygun işlevlik kazanmasına engel olmak isterler. Tarih ölçüleriyle bakılınca, bu engellemelerden kazandıkları küçük yılların büyük anlamı yoktur. Fakat biz günümüze, aynı zamanda günümüzün ölçüleriyle bakmak zorundayız. Böyle davranıldığında hiç değilse 1923'den bu yana geçen 45 yılın çoğunun boşa gittiğini görüp üzüleceğiz. Mutlu sınıfların direnci; 1923'ün devrimci davranışını engellemiş, toprak reformunu yaptırmamış, devletçi yöntemle ulusal endüstrinin kurulmasına olanak vermemiş, işçilerin ve çiftçilerin fırsat eşitliği içinde yetişip örgütlenmesine ve gerçekten demokratik bir toplum yaşamı kurulmasına engel olmuştur. Eğitim de bu arada, devrimci insan tipini yetiştirecek bir ilkeler ve kurumlar bütününe kavuşamamıştır. Bu yüzden hâlâ devletin Anayasasında yer alan temel hak ve özgürlüklerinin tam bilincine varmamış, çağcıl düşünce, davranış ve becerileri kazanmamış, geri, aynı zamanda yoksul bir toplumla karşı karşıyayız. Bu toplum ve onun bireyleri, kendilerine, hayata karşı devrimci tavır ve davranış kazandırılmadığı için, dışardan ve içerden sömürüldüklerini, bu durumdan nasıl kurtulacaklarını gereği gibi sezememekte ve bu yüzden demokratik savaşımda etkili bir tavır takınamamaktadırlar. Gene bu yüzden, halk kitlelerini uyandırmak ve bilinçlendirmek için çırpınan öğretmenler oradan oraya sürülmekte, süründürülmekte ve kıyılmaktadırlar. Biraz da, zamanında devrimci bir eğitimden geçirilmedikleri için

günümüzün irili ufaklı yöneticileri, öğretmenlerin tüm bu yurtsever meslek savaşımını ters anlamaktadırlar. Bunların çoğu, yoksul sınıf ve tabakalardan çıkmışlar, yoksul köylerden ve bölgelerden gelmişlerdir. Ama yozlaşmışlar ve sınıflarına yabancılaşmışlardır. Devrimci eğitimin en belli niteliği insanı sınıfına, insanı ülkesine, anasına, kardeşine yabancılaştırmamak, onu yozlaştırmamak, tam tersine onlarla olan bağını sağlamlaştırmak, yani insanın toplumuyla, sınıfıyla, ülkesiyle özdeşleşmesini sağlamaktır. Türk eğitimi 45 yıl içinde çok az bir süre böyle devrimci bir nitelikle işlemiş, sonra hemen tutucu, yabancılaştırıcı ters bir işleve geçmiştir. Tutucu kadroların ulusal eğitime iyice egemen olduğu dönemlerde bu kasıt apaçık belli olmuş ve Bakanlığın açtığı kapadığı okul tiplerinde, kolladığı yada horladığı öğretmen tiplerinde, okul programlarında iyice kendini göstermiştir.

Kısaca belirtelim ki, bugün böyle tutucu ve ters bir tutum ve uygulamanın içindeyiz. Son yıllarda tarım ve teknik öğretimini hafife alıp, devletin bütün gücünü ve dikkatini din eğitimine çevirdiğini görüyoruz. Hâlâ köydeki kağnının tekerindeki demiri lâstik yapamamışken, ülkemiz sanki din duygularının zayıflığından batıyormuş gibi kaçak Kuran ve hafız kursları, İmam-Hatip Okulları, İslâm Enstitülerinin sayıları artırıldıkça artırılıyor. Halbuki bu kadar imam ve hatibe gereksinme yoktur. Mezunlar başka işlere girmeye çalışıyorlar. Büyüklerin açıkça söylemekten çekindiği hesap da budur:

«Ortaokul ve liselerden geçerek üniversite bitirmiş olanlara ülkenin geleceğini güvenemeyiz. İmam - Hatip okullarından geçmiş gençleri üniversiteye katabilir ve bunların sayısını sistemli olarak çoğaltabi-

lirsek, yarınımızı dini bütün yönetici ve teknisyenlerin eline aktarmış oluruz.»

Bunun sonucu bu yıl 2 öğretmen okulu, 4 sanat enstitüsüne karşılık 19 İmam-Hatip okulu açılmıştır. Ve din demek imam hatip yetiştirmek demekmiş gibi bir bağnazlık yaratarak bu geri dönüşün eleştirmesini de yasak etmişlerdir. Bir tarih kuralıdır ki, bunalımların büyüdüğü, kargaşanın arttığı dönemlerde, toplum düzeni bugünkü gibi kalmaz, hele eski biçimine hiç dönmez: Yenileşir! Halk kitlelerinin isteklerine karşılık vermeyen bir düzen teokratik eğitimden geçmiş yöneticilerle yada başka desteklerle sürgit ayakta tutulamaz.

Tutucu eğitimin bir sonucu da öğretmen kıyımıdır. Eğitim yoluyla yenileşmeyi hızlandırıcı bir anlayışın öğretmenleri bugün sürüm sürüm süründürülüyorlar. Uzunkörü lisesinden İsmail Yılmaz bir yıl içinde Gümüşhane'ye, oradan Muş'a, şimdi de kimbilir nereye yollanmıştır! Buna karşılık Gaziantep'te tutucu parti başkanının eşi ortaokul müdürü, meslekten müfettişlerin gösterdiği gerekçeyle tarih öğretmenliğine verilmişken, 14 öğretmen ve bir memura kıymak pahasına Bakanın ve Başbakanın işe karışmasıyla lise müdürlüğüne yükseltilmiştir! Bugün devrim diyen, toplum diyen binlerce öğretmen böyle bir çilenin, tedirginliğin içindedir.

Hayata karşı devrimci tavır ve davranışlı insan tipini yetiştirmeyi engellemek için asıl okul programlarıyla oynuyorlar. Proğramların başına Atatürk'ün bir sözünü koyup geçtikten sonra nelerin nelerin yaplıdığını öğretmen olmayanlar bilemezler. Beş milyon öğrenciyle en azyirmi yıl uygulanacak olan 1962 taslağından, güya dersler ağır ve çok diye «Reformlar» ile «Fransız Devrimi» çıkarılıp atılmıştır. İlkokul

yaşında reformu, devrimi duymayan çocuk, gidebilirse öteki okullarda bu kavramları zor beller! Bu kasıtlı sınırlamanın amacı, hiçbir şeye «hayır» demez, kıpırdamaz, tutucu insanlar yetiştirmektir. Öğretmenlerin devrimci zorlamasıyla şimdi 1962 taslağı değişti, 1968 basımına «Reformlar» ve «Fransız Devrimi» konuları «iğreti-emanet» girdi. Fakat bu sefer de başka kurnazlıklar getirildi: Birinci sayfasından başlayarak yeni insan tipini özel girişimci, askerlikçi, «bize düşen ödevler»i titizlikle yerine getirici bir biçime sokmakta, yurttaşın devlete karşı ödevlerini ayrıntılarıyla ele almakta, buna karşılık devletin de yurttaşlara karşı görevleri olabileceğini akla hayale getirmemektedir. Sözde bu bir «sosyal devlet» tir. Böyle bir oyunu Türk eğitimine ancak çok tutucu olan ve politik hesaplar içinde kendini yitirmiş yöneticiler oynayabilir. Çünkü şimdiden devletin yurttaşlara karşı görevlerini beş milyon öğrenciden sakladın mı gelecek yıllara kolayca el koyabilirsin! Kendini sadece devlete karşı görevli sayan, fakat ondan ne gibi alacakları olduğunu bilmeyen insan bir «kul»dur: Askerlik yapar, vergi verir, oy verir, dürüst olur, yasalara uyar ama, karşılığında devletten toprak, ekmek, iş, eğitim, ilâç, tam bağımsızlık, sosyal güvenlik, Anayasanın eksiksiz uygulanması, temel hak ve özgürlüklere saygı... bekleмez, bekleyemez. istemez, isteyemez bunları.

Tutucu eğitim sadece ilkokulda değil, üniversitede bile kolayca uygulanmaktadır. Reform istekleri arasında vize kalksın diyorsun, kalkıyor. Kolay sınıf geçeyim diyorsun, oluyor. Ama, yabancı dil öğretimi ciddileşsin diyorsun, kimse işitmiyor. Çünkü ciddi bir yabancı dil öğretimi, insanın devrimci düşünüş ve davranış gücünü artırır. Edebiyat fakültesine folk-

lor, halk edebiyatı, çağdaş Türk edebiyatı konsun diyorsun, kimse yanaşmıyor. Hayatın devrimci kökleri öğrencilere sezdirilmesin isteniyor. Daha incesi, köklü bir ayarlama yapıp üniversiteyi bugün %3, %5'ten üst yanı okumayan işçi ve köylü çocuklarına açalım dediğin zaman çileden çıkıyor. Öğrencinin yönetime katılma isteği, piyasaya yeni sürülmüş bir patlayıcı madde kadar korku ve telâş yaratıyor.

Ekonomisiyle, politikasıyla bir kısır döngüde, bir kara çıkmazda olan ülkemiz, eğitiminde de çıkmaz içindedir. Hayata karşı devrimci tavır ve davranışlı insan tipini yetiştirmek ve çoğaltmak görevi, bir yanın yakasından, bir yanın paçasından tuttuğu, ama hiç himsenin elinden tutmayı aklına getirmediği devrimci öğretmene kalmaktadır. Bugün devrimci öğretmen cahillik kadar, eğitimde tutuculukla da savaşmak zorundadır.

(14 Eylül 1968)

ÖĞRETMENLERİN GEÇİMİ

Öğretmenliğin bir «özveri» mesleği olduğu, öğretmenin bir muma benzediği, kendisinin yanıp tükendiği, ama çevresini aydınlattığı, hattâ öğretmenliğin bir «Tanrı sanatı» olduğu, parayla pulla pek ilgisi olmadığı çok söylenmiştir. Yanlıştır bu anlayış. Tek tek alındığında, özveriye dayanmayan meslek yoktur cihanda. Hekimliği, yargıçlığı, işçiliği, çiftçiliği, yol ve köprü bakımcılığını, posta dağıtıcılığını, gece bekçiliğini alın, hepsi özveri mesleğidir. Bu kadar çok özveri mesleği varken yalnız öğretmenliğe özveri mesleği demek, o mesleğin insanlarını ayrı bir ruhhali içine kapamak, onları azla yetinir kimseler durumuna sokmak olmuştur.

Öğretmenin mum olduğu, yanıp tükenerek çevreyi aydınlattığı benzetmesi, hiç maddeci olmayan, çok ülkücü bir görüşe dayanıyor. En azından petrol lâmbası mumun pabucunu çoktan dama attı. Bugün mum kadar erimeden çevresini aydınlatan öyle ışık kayankları var ki, öğretmenlikle mum benzetmesi eski sayılıyor.

Öğretmenliğin «Tanrı sanatı» olduğunu da söylemeyelim. Öğretmenlik, insanları hazırlama, yetiştirme işidir. Bir «kamu hizmeti» dir. Bu işe kısaca «eğitim» diyoruz. Ekonomide «hizmetler» çok zaman «üretim» sayılır. Üstelik eğitim, bir tüketim hizmeti

değil, bir yatırım hizmetidir. Eğitimin toplum için taşıdığı önem buradadır. Eğitim bugün iyi yapılırsa, yarınki gereksinmelerimizi karşılayacak bütün «mal»-ların ve «hizmet»lerin üretimi de iyi olur. Bütün malların ve hizmetlerin üretiminde emek ne ise, eğitim de odur. Eğitim olmazsa üretim olmaz değil, ama ona göre olur. Eğitimi, ekonomi ile birlikte ne kadar iyi düzenlersen, iyi sağlarsan üretimide o derece iyileştirmiş olursun. Bu anlamda bir «üretken» olan öğretmenin, eğitmenin emeğine değer (ücret) biçerken çok dikkatli olmamız gereği buradan çıkmaktadır.

Dünyanın her ülkesinde öğretmenlerin az ücret aldığı (ve az almağa devam etmeleri) görüşünün yanlış olduğu ortaya çıkmış oluyor. Öğretmenlerin iyi ücret aldığı ülkeler de vardır, Türkiye, öğretmenine az ücret ödeyen sayılı ülkelerden biridir. Komşumuz Yunanistan ve Bulgaristan'dan başlayarak pek çok ülkede öğretmenlerin ev, araba sahibi olduğunu, çoklarının tatillerini dış ülkelerde geçirdiğini, gezip tozduğunu, tükettiğini biliyoruz. Hattâ kendi arabalarıyla bir Türkiye gezisine çıkan baylı bayanlı bir grupun iki yıl önce TÖS'ün Lâpseki'deki kampında bir hafta geçirdiklerini de unutmuyoruz. Oralarda öğretmen emeği değerlendirilmektedir, çünkü başta ulusal gelir yüksektir. Sosyal (siyasal, kültürel, ekonomik) adalet, «temenniler» üstüne değil, sosyal sınıfların yarattığı denge üstüne kurulmuştur. Düzen, kapitalist iken bile sefillik sofralardan koğulmuştur. Eski ve yeni hakların alınması ve korunması işi, bütün silâhları tam ve işlek bir sendikacılığa dayatılmıştır. Falan yada filân ülkede öğretmenlerin greve gittiklerini okuyup durmamızın nedeni budur. Düzenin kapitalizmi geçtiği yerlerde ise öğretmen,

emeğiyle, önemiyle, gururuyla gerçekten bir vatandaş olarak, toplumun üretimine destek olan büyük işini şevkle yürütmekte ve yükselmektedir.

Bizde durum dün ve bugün, tek sözcükle, perişanlıktır. Geçmişte, İl Özel İdareleri'nin üç ay, beş ay, ilokul öğretmenlerinin aylığını vermeyip onları sefil ettiği olmuştur. Gerçi o zamanlar devlet bütçesi zayıftı. Öğretmenlerin geçimini sağlayan İl Özel İdareleri'nin eti budu da bir şey değildi. Ama niçin her dönemde bütün darlıkların sıkıntısını öğretmenlere çektirmek gelenek olmuştur? Ve hele bugün sayıları yurt gereksemelerini karşılamaya doğru çoğalırken, tüm kamu personeli arasında en çok savsaklanan, bütçe darlıklarının yarattığı sıkıntıyı en çok yüklenen emekçi, niçin öğretmen ve özellikle ilkokul öğretmeni, eğitmeni oluyor?

Bugün öğretmen aylıklarının,en çok kümelenme noktaları nedir? Bakanlık bu yönden kendisini savunamayacak durumda olduğu için elindeki sayıları yayınlamıyor. Ama biz öğretmen aylıklarının altı yüz lira çevresinde kümelendiğini biliyoruz. Geçen yıl Söke'de ve birçok yerlerde, yukarıdan bir buyrukla öğretmenlerin mutemetlerini değiştirmek istediler. Ama Sökeli öğretmenler direttiler. Oylama yapıldı, mutemetlik gene TÖS üyesi İsmail Salman'a verildi. Bu sırada (11) öğretmenin aylığını almış olan yukarının mutemedi, bunların toplam tutarı olan 6736 lirayı Salman'a devretti. Şimdi bu devrin senedi bendedir. Sökeli (11) öğretmenin aylığı 573 lira ile 662 lira arasında değişiyor. Çok anlamlı bir kesit. Elbet daha çok alanlar da var, ama sayıları kaç? Otuz yıllık eğitmenler şimdi 350 lirada! Dokuz yıllık evli öğretmenler 740 lirada, yirmi yıllık evli öğretmenler 1074 lirada, otuz yıllıklar da 1242,5 liradadırlar.

Devlet, eğitim hizmeti gören bu personele, adaletli olmayan bir dağıtımla, eğitim ödeneği, ders ücreti ve atölye zammı da veriyor. Gene ilkokul öğretmen ve eğitmenleri aleyhine sonuçlanan bu eklentiler bile öğretmen aylıklarını bugünkü piyasa ve ortalama geçim düzeyine çıkaramıyor.

Ankara Üniversitesi Biyokimya Enstitüsü, 20. 9. 1968 gün ve 228 sayılı raporuyla, Temmuz 1968 fiyatlarına göre, dinlenme ve eğlenme dışında, sadece beslenme, barınma, ısınma, aydınlanma, giyinme, sağlık ve eğitim gideri olarak 5 ve 6 nüfuslu öğretmen ailelerinin asgari geçim sınırlarını çizmek istemiştir. «Öğretmen gibi, insan yetiştirmekle görevli ve toplum içinde özel yeri olan insanların bu ihtiyaçlarının titizlikle karşılanması ve kendilerine verilen asgari ücretin bu ihtiyaçlarına cevap verecek bir düzeyde olması» gereğine de dikkati çeken rapor, 5 nüfus için 1601, 40 TL; 6 nüfus için 1923,60 TL istemiştir. Burada kemiksiz sığır eti 12, yumurta 0,39 TL olarak hesaplanmıştır.

Bizde öğretmenlerin çift çubuk ve zenaat sahibi kimseler olarak yetiştirilmesi, eğitirken aynı zamanda üreten ve kazanan kimseler olması, özellikle köy ilköğretimi için bir görüş olarak ortaya atıldı ve kısa bir süre uygulandı. Fakat Köy Enstitüleriyle birlikte boğulan bu görüş, bugün temelli bırakıldı ve öğretmenler geçinebilmek için her şeyi metre, litre ve teraziyle alacak duruma getirildi. Aylıktan başka geliri olmayan ve eşi ev kadını olan her öğretmen bugün bilimsel açıdan aç ve açıktır. 1923, 60 TL'yi ancak emeklilik yıllarında alabilen öğretmenler o zamana kadar az yiyerek, yamalı giyerek idare etmektedirler.

Bunun bir bütçe gereği olduğunu söylemek on-

ları avutmuyor. Çünkü aynı bütçe içinden hakkını alanlar pekâlâ var ve bütçeyi de insanlar yaptığına göre, bütçeden önce bütçeyi yapan siyasal iktidarların ve o iktidarları çıkaran düzenin eleştirilecek yanları var demektir.

Acaba bu düzen öğretmene daha iyi bir geçim ve daha verimli bir çalışma ortamı sağlayabilir mi? Hem sonuç, hem neden olarak, önce az üretmekteyiz. Dönüm başına tahıl üretimi 120 kilodan az. Dünyada 600 kilonun üstüne çıkan ülkeler var. Ticaret, yatırım, yardım nedeniyle çok borçlanmakta, çok sömürülmekteyiz. Eylül 1967 sonuna göre iç ve dış borçlarımız 44 milyar liradan fazladır. Bu yılki borç faizi 842 milyon liradır. Sadece bu faiz, Ulaştırma, Turizm-Tanıtma, İmar-İskân, Gümrük-Tekel, Ticaret, Çalışma, Sanayi, Toprak ve Su işleri toplam ödeneğinden fazladır. Yabancılar yurdumuzda yatırdıklarının kimi zaman dört katını götürmektedirler. Ucuz tarım ürünü ve hammadde vererek, pahalı işlenmiş madde alınma düzeninden kazançlı çıkmış ulus yoktur. Kendi 150 yıllık tarihimiz bunun bir borçlanma ve bağlanma batağı olduğunu söylemektedir. Ulusal bütçemize yarar sağlamayan dış ticaretin, bankacılık ve sigortacılığın; yarım milyonluk özel girişimine sağladığı yıllık kâr 7 milyar liradır. Böyleyken bu özel girişim kesimine milyonları milyarları bütçeden özendirme ödeneği olarak ayırıyoruz! Yıllık vergi kaçakçılığı 3 milyar lirayı geçer. Bundan dolayı 1968 bütçesi 21.612.211.235 TL olarak bağlanmış ve resmi açığı 900 milyon liradır. Bu düzen içinde biz yılda borç ve borç faizi olarak 2 milyar 521 milyon lira ödüyoruz. İç ve dış güvenlik için harcadığımız da 5 milyar liradan fazla... Bu bütçeden,

bu anlayış ve düzenden eğitime ve öğretmene ayrılan, 608 milyonu yatırım olmak üzere toplam 2 milyar 990 milyon liradır. Bu para ile bunca okul, bunca öğrenci ve öğretmen nasıl bakılır, nasıl barınır? Aylıklara zam nereden çıkar?

Bir kamu hizmetine değer biçme ilkelerini, özellikle öğretmenler için baştan beri yanlış kullanmaktayız. İlkokul öğretmeniyse az, yukarı okullarda öğretmense fazla. Oysa, ilkokulda «A» demesini bilmeyen küçüğe okuma yazma, hesap öğretmekle, lisedeki delikanlıya cebir öğretme arasında zorluk kolaylık ve sorumluluk bakımından ayrım yoktur. İkisinde de yapılan iş ve çekilen emek birdir. Kıdemin de biraz deney kazandırmaktan başka olumlu yanı neresidir? Kıdemli ile kıdemsizin yaptığı işle aldığı sonuç bir değil midir?.. Yeni ilkeleri yürürlüğe sokma zamanı gelmiştir:

a) İşin önemi,

b) İşin sorumluluğu,

c) İşin yarattığı yorgunluk ve yıpratıcılık...

Ondan sonra gerek kalırsa diploma. Çünkü diploma sadece insanın bir işi başarmaya yeterli olup olmadığının belgesidir. Diploma dışındaki ilkelerin üçünü öne almak çağdaş değerlendirme ölçülerine girmek demektir.

Öğretmenlerin geçim ve çalışma özgürlüğü sıkıntıları, ancak yorucu ve çetin savaşımlardan sonra giderilecektir. Bu gerilik, yoksulluk ve sömürülme ortamında emeğin ücreti asla adaletli olamaz. Bu yüzden öğretmenlerin bugün yapacağı iş doğrudan doğruya geçim konusuna eğilmek değil, Türkiyenin düzeni konusunda verilen savaşıma katılmaktır. Bu savaşımda öğretmen, elindeki eğitme olanaklarını «devrim için» uygulayabilir. Bunun için daha sıkı

bir örgütlenmeye yönelmesi, öğretmenlik gücünü tek çatıda toplaması zorunludur. Çağdaş sendikal olanakları kullanabilmek için yasal ortamı genişletici etkinliklerde bulunmak, bu savaşımdan bıkmamak gerekir.

(2 Aralık 1968)

MARATON

Atletizm sporlarının türlüsü var. Yüz metre, dört yüz metre... Ve engellisi, engelsizi...

Bunları hızla, ve kısa sürede koşar, sonucu alırsınız. Birinci, ikinci, sonuncu olursunuz.

Bir de maraton var. Milâttan Önce 490 yılında Perslerle Atinalılar arasında, Yunanistan'ın «Marathon» ovasında yapılan savaştan geliyor bu koşu. Öyle 400 metrelik falan değil. Kazanılan utkunun haberini Atina'ya ulaştırmak için «Pheidippides» adlı delikanlı tam 40.000 metre koşmuştu. Maraton koşusu 42.000 metreliktir. Buna soluğu sağlam olanlar girer. Soluğu zayıf olanlar yarı yola varmadan dökülür, yarıştan çekilirler.

Sendikacılıkta TÖS'ünki de bir maratondur.

TÖS'e baştan katılan koşucular olduğu gibi, yeni katılanlar, henüz katılmayanlar var. Bunlar arasında daha şimdiden:

«Eee, daha koşacak mıyız? Hani paso indirimi? Hani ilâç, hastane? Personel Yasası da çıkmadı!...» diye hırçınlaşanlar var.

Uzun koşucuların amacı büyük ve temel amaçlardır. Öğretmen sorunu, küçük amaçların alınmasıyla sonuçlanacak sorunlardan değildir. İşte 1969 Bütçesi de açılklandı. 657 sayılı Persenol Yasası'nın uygulanmasına ilişkin kaynak yok. Özel girişimi destek-

lemek için 700 milyon var da, öğretmenlere yetmiş kuruş yok.

Bu yoklukta bir zam sağlayın, fiatlar hemen yukarı fırlar. Biz meslek hayatımızda az mı «zam»gördük? Sonuç hep zararımıza oldu. Piyasada fiatları düzenleyen güçler, aynı zamanda malî kaynaklarımızı darlaştıran güçlerdir. İster işçi, ister memur olalım, sendikal savaşımı, zam amacına göre değil, fiatlar ve para konusundaki kararlara etkili olabilecek temel amaçlara göre ayarlamak ve yürütmek zorundayız.

Nedir o temel amaçlar? Bir buçuk yüzyıldır ülkemiz dış ticaret yoluyla habire sömürülüyor. Bu yüzden gelişemiyoruz. Gelişemediğimiz için geri ve yoksuluz. Pahalı dış fabrika ürünü mallar için çok, çok paramız gidiyor. İçerde tarımı verimli kılacak ve fabrika malı üretecek bir endüstrileşmeye gidemiyoruz. Üretim az. Aç açık kaldığımız yıllar oluyor. Bu koşullar bir çelik çerçeve gibi bedenimizi sarmış. Bu çerçevenin kırılması gerek. Bunun savaşımını bütün devrimci güçler verecek. Biz de uyarıcı ve devrimci bir eğitimle kafaları bu savaşa hazırlayacağız. Kafaları komplekse batmış yöneticiler buna «Politik faaliyet» diyorlar, «Anarşi tahrikçiliği» diyorlar. Değil, asla değil.

Sendikamızı, bu savaşımda öğretmene destek olabilecek biçimde çalıştıracağız. Buna da yanlış diyorlar. Değil. Bütün öğretmenler bu amaçlar için bir sendikada toplanıp birbirlerine destek olabilirler. Karşımıza, «Bilimseldir» diye «kademe sendikacılığı» çıkarıyorlar. Gücümüzü on parçaya bölüyorlar. Kim diyor bilimseldir diye? Bakanlık, hükümet! Yani işveren, yani patron... Devlet Personel Dairesi'nin hazırladığı sınıf tüzüklerine dikkatle ba-

kın: Bizi altıya yediye bölmüşler. Neden? Bütünlüğümüz iyice yok olsun, zayıf ve etkisiz düşelim diye. Bunu doğru bulup kademe örgütlenmesi yapanlar var. Hiç insan örgütlenme plânını, aklını işverenden mi alır? Alırsa o örgüt etkili olur mu «İlerde federasyon ve konfederasyon kurarız!» diyorlar. İşverenler de böyle istiyor. Çünkü federasyon ve konfederasyonlar birer «çıkmaz»dır. Bol bol tartışma yapalım, para, emek, zaman ve fırsat yitirelim, kendilerine karşı çıkmayalım istiyorlar.

TÖS görüşünün ötekilerden ayrımı burada: Demokratik işleyişi olan «Tek ve Güçlü Sendika» olalım. İlk, orta, yüksek demeden, birlikte savaşalım. Yurdun temel sorunlarına sımsıkı bağlı olan maaş sorunumuz, sağlık sorunumuz, eğitimin halka ve yurt çıkarlarına dönük olarak uygulanması sorunu, meslek güvenliği sorunu; bunların hepsi ortak. Hangi kademenin maaşı Tıp Fakültesi'nden aldığımız raporda belirtilen 1923 lira 60 kuruştan yukarda? Ek ders, eğitim ödeneği, atölye zammı bunu kapatır mı? El ele verip «grev hakkı» sağlayıcı etkinliklerde bulunalım. Baskı gücümüzü kullanalım. Parça parça olursak gücümüz olur mu?

Bir örnek üzerinde konuşalım:

İsveç memurları da 30-40 yıl önce tıpkı bizim gibi başladılar. İki yüzden fazla sendikaları vardı. Bizim de 430 tane. 1936'da başlatılan bir savaşımla ancak 1966'da memur sendikası sayısını 34'e indirdiler ve grev hakkını elde edebildiler: Böylece otuz yıl yitirmiş oldular! Biz daha erken birleşelim, daha erken alalım. Grev hakkı aldıktan sonra bir grevle neler neler olur, ne haklar alınır!

Ana felsefesi bu olan bir sendikada üye olmak zordur. Bu yüzden TÖS üyesine baskı yaparlar.

TÖS üyesini kıyarlar, sürerler. TÖS üyesine müdürlük müfettişlik vermezler. Meslek ahlâkı bozuk bazı âmirleri kullanıp eziyet ettirirler: «İyi sicil vermeyeceğiz, stajyerliğinizi kaldırmayacağız!» derler. Ama bütün öğretmenler TÖS'te toplanırsa kendileri gibi düşünen, davranan müdürü müfettişi nereden bulacaklar? Bütün öğretmenler yürekli davranırsa, o kötü sicillerin ne değeri olacak? Höyt desen gidecek kadar çürük olanlar, baskı yaptıkları o makamlarda nasıl oturabilecekler?

Daha önce yazmıştım, gene yazıyorum:

Türkiye'de korkmayan, pısmayan, yüreksiz ve ödlek olmayan, seçim önceleri artan baskılara eyvallah etmeyen binlerce öğretmen var, üstelik bunlar çoğalmaktadır.

Ama korkanlar yok mu? Onlar da TÖS'ten ayrılıyormuş. Yüreksizler başka sendika kurup şimşeklerden korunuyormuş. Mübarek ola! «Mert dayanır nâmert kaçar!» dedikleri budur. Biz bu savaşıma düşünerek, inanarak girdik; sürgün, kıyım, maaş kesimi; direniyoruz. Teslim olan olur. Biz tâ baştan: «Pazara kadar değil, mezara kadar» dedik.

Daha yarı yola varmadan pazara sapanlar varmış: Pazar ola!...

(3 Aralık 1968)

GÖZDEN DÜŞEN İLKÖĞRETİM

Tartışılmakta olan 1969 bütçesinin Eğitim giderlerinde bu yıl geçen yıla kıyasla % 2,9'luk bir artış vardır. Bütçedeki genel artış ise % 18'dir. Nüfusumuz da tam % 2,9 kadar artmaktadır. Ayrıca 222 sayılı yasaya göre İlköğretime devlet gelirlerinin en az % 3'ü olan 780 milyon lira konması gerekirken bunun yerine sadece 277,5 milyon konmuştur. Fiatlar habire arttığından, aslında eğitim giderlerinde «toptan bir düşme» vardır. Hele ilköğretim bölümündeki azalma, özellikle köy eğitiminin iyice gözden, gönülden düştüğünü göstermektedir.

Bu yıllarda, gerilik ve yoksulluğumuzun geçmişe gömülü ekonomik ve politik nedenleri biraz aydınlık kazandı. Geniş bir sömürü bizi içerden ve dışardan bugünkü hale düşürünceye kadar yoksullaştırdı. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra derebeyliği ve uzantılarını silecek köklü bir Toprak Reformu yapılmadı. Bu da bizim geri bir üterim biçiminde kapanıp kalmamıza yol açtı. Tarım geri ve az verimli olunca ulusal sermayeli endüstri kurulamayacağından, ekonomi ve politikada büyük devletlere bağlanma açmazına düşülmüştür. Bütün bunların olumsuz sonu, yabancı ortaklıklarla yürütülen bir ekonomi, yabancı sermayeli, hafif metal ve montaj çizgisinde geri bir endüstri olmuştur.

Tarımda az üretip hem de ucuza satan ve pahalı malları dış endüstrilerden alan, politikasını, savunmasını gelişmiş ülkelere bağlayan ve bağlı kalmakta hâlâ yarar var sanan geri bırakılmış ülkeler yediden yetmişe eğitimden geçse, geçemezler ya; toplum pırıl pırıl aydın bireylerden meydana gelse, gelemez ya; değil mi ki üretimde, ticarette, askerlikte ve politikada bu olumsuz bağlantılar içindedir, gerilik ve yoksulluktan, bugün şuna, yarın buna el açmaktan, boyun eğmekten kurtulamazlar.

Ekonomi ve politikadaki bağımlılıkla eğitimdeki gerilik arasında bir «neden-sonuç» ilişkisi vardır. Ekonomi ve politikada ulusal çıkarlar korunamadığı için eğitim geri; ve belirteceğimiz anlamda eğitim geri olduğu için ekonomi ve politikada dışa bağlı ve geri biçimlerde saplanıp kalışımız sürüp gidiyor.

Eğitimi biz, çocukları yarına uyanık yetiştiren, üretici beceri ve alışkanlıklarla donatan, kendini ve toplumunu sömürtmeyecek tavırları kazandıran bir «işlev», bir kamu hizmeti ve yatırım olarak görüyoruz. Okul yüzü görmemiş, gerekli eğitimi almamış yurttaşlar da, ulusal çıkarlara uygun olarak düzenlenmiş plânlarla bu yönde etkilenebilirler. Onlar da uyanık, üretici, kendini ve toplumunu sömürtmeyen yurttaşlar haline gelebilirler.

Çocuktaki ve yetişkindeki uyanıklığın temel amacı, onlarda hayata karşı devrimci tavır ve davranış geliştirmek ve böylece toplumu bugünkü sömürülen, geri ve yoksul halinden kurtarıp yeni ve ileri bir üretim ve yaşama düzenine ulaştırmaktır. Köyleri beylere kul olmaktan, ticarette yedi düvelin tüccarına ve ortaklarına ütülmekten kurtarmayan, geniş halk kitlelerini ilâçsız, etsiz, giyimsiz ve her türlü gelişme olanaklarından yoksun bırakan, dön baba dönelim,

yerimizde sayalım bir eğitimin ölüye diriye, çocuğa ergene bir yararı olamaz. Böyle bir eğitimin külfetini çekmenin gereği de yoktur.

Bütün gelişim ve dönüşümlerini demokratik yollardan yapmayı seçmiş ve bunu hukukuna yerleştirmiş toplumlarda ilköğretim, bütün yurttaşlar için bir an önce gerçekleştirilmelidir. Orta ve yüksek öğretim, iyi plânlanmış ve politeknik ilkeler üzerine kurulmuş bir meslek eğitimi, tarımda birim başına üretimi artıracak, endüstri için ulusal sermaye yaratacak, yoksul tarım nüfusunu yeterli alıcılar haline getirecek bir eğitim uygulaması; yabancıların karışmadığı, fırsat eşitliğinin tam sağlandığı, öğretmenlerin bakımsız ve baskı altında tutulmadığı ülkelerde yıllar uzamadan başarılabilir.

Otuz kırk yıl önce ciddi bir ilköğretim seferberliğine girişenler gibi bugün ilköğretime önem verenler de haklıdırlar. Demokratik, ulusal ve hem de sosyal bir devleti öngören Anayasamızın 50. maddesinde yer alan ve «devletin başta gelen ödevlerinden» olan eğitim, bu anlamda bugün de çok önemli ve gereklidir. Ama bugün, devletin eğitim işlerini yukardan ve yanlardan yönetenler bu inançtan uzaklamış bulunuyor. Henüz bütün nüfusumuzun ilköğretim ve eğitimi tamam değilken, köyler kasabalar hattâ şehirler «çağdaş bilim ve eğitim esaslarına uygun» eğitim öğretim kurumlarına kavuşmamış ve bunların bakımı, donatımı sağlanmamışken, çoğunda bir musluk suyu bile bulunmazken, bütçenin eğitim bölümlerinde kimi yıl bir azalma, kimi yıl adamakıllı bir gerileme görülmektedir. Fiatlar habire artarken, genel artışı % 18 olan bir bütçenin eğitim bölümünü sadece % 2,9 kadar artırmak, nüfus artışı da kılı kılına % 2,9 olduğundan, bu yıl yapılsa

yapılsa ancak geçen yılki kadar bir eğitim hizmeti yapılacak demektir.

5 Ocak 1961'de çıkan 222 sayılı «İlköğretim ve Eğitim Kanunu», 1961 ile 1971 arası her yıl devlet gelirlerinin en az % 3'ünü ilköğretime ayırmayı açıkça öngörmüştür. Bu yasanın 76. maddesi, Anayasanın 50. maddesindeki ilkeye bağlı olarak bütçe yapımlarına yön veren temel bir ilkedir. Geçmişte bu gereklik şöyle böyle yerine getirilmiş, 1969 bütçesine ise oldukça az bir ödenek konmuştur. Eldeki tasarılara göre bu bölümde sadece 165 milyon lira vardır. 62,5 milyon lira da Bayındırlık Bakanlığı bütçesinde Bölge Okulları için ayrılmıştır. Karma Komisyon bu kısıntıya ancak 50 milyon lira ekleyecek kadar dikkat etmiştir. Böylece 222 sayılı yasaya göre ayrılan ödenek toplamı 277,5 milyon lira olmuştur. Geçen yılın ödeneği 380 milyon lira idi. Bu yıl 26 milyar lira olarak hesaplanan devlet gelirlerinden ayrılması gereken ödenek 780 milyon lira olmalıydı! Aradaki fark, bu günlerde sadece ilköğretime değil, genel olarak eğitime ne kadar az önem verildiğinin rasgele bir kanıtıdır.

Bunun «tasarruf» amacıyla yapıldığını söylemek inandırıcı olamaz. Personel Kanunu'nun uygulanması için gerekli olan 500 milyon lirayı bulabilmek için askerlik süresini kısaltırken (Başbakanın 7 Ocak 1969 konuşması) özel girişimi desteklemek için 700 milyon lira ayrılması ve bunun «II. Beş Yıllık Plân»da 2 milyar 800 milyon lira olarak öngörülmesi (ki yılda 700 milyon lira verilse beş yılda 3,5 milyar lira tutar) tasarruf ilkesinin de gözetilmediğini açık olarak belirtir. Bu, kısaca, «özel girişime hay hay, eğitime, ilköğretime vay vay!» demekten başka bir şey değildir.

Bir daha belirtelim ki bu tutum, «devletin başta gelen ödevlerinden» olan eğitim ve öğretim hizmetlerinin gerektiği kadar ciddiye alınmadığını ve ilköğretimin artık iyice gözden düştüğünü, bunun da özellikle köylülerin zararına sonuçlar yaratacağını göstermektedir.

Daha acısı, çoğunluğu uyandırılmamış bir toplumda haklar ve yetkiler bilinmediği, halk kitleleri iyice bilinçlenmediği, bunun için gerekli eğitim ve kültür yatırımları yapılmadığı için, ülkemizin bugünkü dışa bağlı ekonomik ve politik durumu da sürüp gidecektir.

(8 Ocak 1969)

ÖĞRETMENLERİN TEMEL İSTEKLERİ

Ankara'da 15 Şubat 1969'da düzenlenen «Büyük Eğitim Yürüyüşü»ne, bin bir engel çıkarıldığı halde en uzak illerden ve köylerden katılmak için gösterilen derin istek de kanıtlıyor ki, bugün öğretmenlerimiz ciddi bir bunalım içindedir. Bu bunalımı, Malatya'da bir sendika başkanının, il makamında hoş olmayan bir işlem görmesi ve Bakanlığın kışta kıyamette çok sayıda öğretmeni oraya buraya sürmesi, kimini de işten çıkarması gibi olaylara bağlamak yeterli bir açıklama olamaz. Bunalımın nedenleri derinlerde ve öğretmenlerin bilincini, bilinçaltını dolduracak kadar yoğundur. Ne istiyor öğretmenler? Öğretmenlerin istekleriyle halkın istekleri iç içedir.

Yaşı 120 yılı aşan bu meslek Türkiye toplumuna gerekli rehberliği yapmamış olmanın mahçupluğu içindedir önce. İlk «darülmuallimin»in açılmasından bu yana geçen 121 yıl, eğitim yönünden toplumu gerektiği kadar etkilememiş, öğretmenler toplum karşısında, «yaptığı hizmet yararsız insanların ruhhali»ne düşmüşlerdir. Bir ülkenin 150-200 yıldan beri işlerinin kötü gitmesinde ve hâlâ bir türlü düzelmemesinde; sömürünün, gerilik ve yoksulluğun yenilememesinde tek etken elbet eğitim değildir. Fakat eğitim, toplumun ve ülkenin gereksinmelerine uygun olarak düzenlenir ve yürütülürse, hayata karşı dev-

rimci tavırlı, uyanık, üretken, durumunun ve çıkarlarının bilincinde insanlar yetiştirip çoğaltabilirse, köklü değişme ve gelişmelerin önemli etkenlerinden biri ve kaldıracı olabilir.

Belki öğretmenlerimizin başlıca hatası, eğitimi uzun yıllar kendi dar anlamı içinde düşünmek ve uygulamak olmuştur. Ders proğramları, okul kitapları, öğrenciler, öğretmenler ve bazı öğretim yöntemlerinden oluşturulan bir «eğitim» anlayışının, basit okuma yazma belletmekten, ABC öğretmekten öteye ne etkisi ve yararı olabilir? Eğitimi toplum ve ülkenin bütün sorunlarıyla bir arada, eknomisi, politikası, savunması, sağlığı, maliyesi, madeni, petrolü, her şeyiyle yan yana düşünmek, onun amaçlarını, kurumlarını, plân ve proğramlarını toplum ve ülkenin temel sorunlarına bakarak düzenlemek çok yeni bir görüş değildir, ama ülkemiz öğretmenleri arasında yeni yeni benimsenmektedir. Bu benimseme ve geç de olsa girişilen mesleki savaşım, egemen çevrelerde inatla «politik faaliyet» sayılarak hırçınlık uyandırmakta, baskılara yol açmaktadır.

Ulusal eğitimi bugün nasıl tanımlayacağız? Ulusal eğitim, ulus gereksinmelerine çevap veren, ulusun kendi eğitimcileri eliyle düzenlenmiş, proğramları, kaynakları ve yönetimi kesin olarak yerli olan eğitimdir. 120 yıldır gözden kaçan nokta budur. Toplumun ve ülkenin uyanık, hayata karşı devrimci tavırlı insana gereksinmesi varken, tutucu ve uyuşuk insan yetiştirilmiş. Kendi geri üretim biçimimizi ileri aşamalara vardıracak bilinç halktan ve öğrencilerden sır gibi saklanmış, buna karşılık bütün dünya devletlerinin nüfusu, başkenti, ırmakların boyu, dünyanın en derin ve en yüksek yerleri, Avrupa Çin ve Sümer tarihi, derslerin bel kemiği olmuş.

Tarıma destek olmayan, Almanya ve Belçika'ya kalifiye işçi hazırlayacak biçimde düzenlenmiş teknik öğretimle, halktan kopuk ve dışa dönük üniversite öğretimi ve bilim çalışmalarıyla yılları tüketmiş gelmişiz. Bu yozdurulmuş eğitim biçimi okumuşla okumamış arasında temelde var olan ayırımı bile görünmez hale sokmuş. Elimizde kala kala bir «süs eğitim» kalmış. Gereksinmelere cevap verme yönünden hâlâ bu süs eğitimle vakit geçirdiğimiz için toplum, bir kamu hizmeti olan bu eğitime sanki saygı gereği katlanmaktadır.

Önce bu eğitimin plânlaması yanlış. Halkın % 72'si tarımla uğraşırken, okullardaki altı milyona yakın öğrenci içinde tarım eğitimi görenlerin sayısı sadece 6000'dir. Eğitim harcamaları arasında tarım eğitimine düşen pay % 3'tür. Var olan tarım okulları da çiftçinin yanına, yanıbaşına varamaz. Çıkardığı gençleri tarlaya, bahçeye, otlağa yollayamaz. Tarımda gelişme olmadan ulusal endüstri nasıl kurulur? O zaman teknik okullardan çıkan gençler de ülkemiz için «lüks» olurlar, geçmezler. Garsonluk, kâtiplik, polislik yaparlar...

Eğitim planlamasında yerlilerden çok yabancıların sözü geçmiş bizde. Verilen raporlar, gelen uzmanlar, çoğunlukla bozucu olmuşlar. Ulusal Eğitim Bütçe ve Planlama Müdürlüğü'nde, bir Türk müdürle birlikte, ikisi ara sıra gelip giden, ama ikisi sürekli çalışan dört yabancı uzmanla, yurt gereksinmelerine uygun bir planlama yapılamaz. Bu gidişle, beş on yıl sonra dışarıya daha çok beyin ve yetişkin insan çıkaracağız. TBİTAK'ın verdiği bilim ödülleri hep yabana yarayacak buluşların sahiplerine dağıtılmaktadır. Oysa Türk tarımı hâlâ Gordiyas'ın sabanını, Hititler'in kağnısını kullanmaktadır. Yeni ve yerli

bir sürme, taşıma, ne bileyim, sıkma, süzme aracı bulmak ve geliştirmek, hâlâ teknik okullarımızın derdi değildir.

Yabancı etkiler eğitimin sadece plânını bozmakla kalmıyor, proğramlarını, yöntemlerini de bozuyor. İlkokullar için çıkarılan ve hazırlanmasına çok sayıda yabancı uzmanın karıştığı 1962 proğramı yol açtığı tartışmalarla bir gülmece konusu olmuştu. 1968 proğramı da yabancı etkilerden kendini kurtararmamıştır. Bunların başlıca olumsuz niteliği, öğrencilerin uyanık, hayata karşı devrimci tavırlı yetişmelerini sağlayacak konulardan boşaltılmış olmalarıdır. Fransız devriminin, Reform konusunun, devletin yurttaşlara karşı görevlerinin alınmayışı, ileriye doğru, «firenli, tutuk insan» yetiştirme amacının güdüldüğünü göstermektedir. 1950-den bu yana, beslenme eğitiminden Barış Gönüllüsüne kadar uygulanan yirmi Amerikan projesi, öğretmenlerimizin başlıca tepki konularından biri olmaktadır. Bunlar Türkiye eğitiminin ulusallık niteliğini bozmuşlardır.

Öğretmenleri düşündüren bir başka nokta, eğitimdeki korkunç fırsat eşitsizliğidir. Doğu ile batının, köy ile kentin eğitiminde nüfus başına yapılan harcama, 22 lirayla 106 lira arasında değişmektedir. Köyler beş yılda tam 155 gün eksik öğretim görmektedir. Bu süre bir öğretim yılına yakındır. Kadınların eğitimi ise alabildiğine savsaklanmıştır. Hâlâ kadınların % 97'sinin hiç eğitim görmemiş olduğu illerimiz vardır. Yüksek öğretimde, orta ve yoksul köylü ve işçi çocuğu oranı düşüktür. Ankara Üniversitesinin %85 öğrencisi memur, subay, büyük esnaf ve büyük çiftçi ailelerinden gelmektedir. Bazı açıkgözlerin kâr için açtığı özel yüksek okullar da eşitliği bozmaktadır.

Egemen sınıfların savunduğu bu «sınıfçı eğitimi» ses çıkarmadan uygulamak öğretmenlerimize ağır gelmektedir. Onlar bir «toplumcu eğitim» derken bütün zümre ve sınıf çocuklarının bir kardeş eşitliği içinde eğitim olanaklarından yararlanmalarını öngörüyorlar.

Övülecek bir alçak gönüllülükle kendi geçim durumlarını bugüne kadar tartışma konusu yapmaktan çekinen öğretmenler, bence bu çekingenliği de yenmişlerdir. Çoğunluğunun aylığı 600 lira çevresinde kümelenen, ek ücretlerle ortalama 800 liraya varabilen bu kimseler, asgari ölçülerle, beş nüfuslu aileleri için 1600 liradan fazla para gerektiren yaşam koşulları içinde dayanılmaz derecede sıkıntı çekmektedirler. Söz gelimi, 500 milyon lirayla hepsinin derdi giderilecekken, bu işin savsaklanması, buna karşılık özel sektörü desteklemek için pâlanlara milyarlar konulması, gerçekten sinir bozucudur...

Öte yandan, böyle ulusal nitelikli bir eğitimin savaşını veriyorlar diye baskı altına alınmaları, kışta kıyamette Enez'den Hakkâri'ye sürülmeleri, yasalar özlerinden saptırılarak Bakanlık buyruğuna alınmaları, örgütlerinin karalanması ve görev yapamaz hale getirilmesi onları huzursuz etmektedir. Bütün yurttaşlar için temel olan hak ve özgürlükleri kullanırken engellenmeleri, bir «politik faaliyet» bağnazlığı yaratılarak düşünmelerine, derslerine çok dar sınırlar çizilmesi, «Atatürk günü» düzenledikleri için bile koğuşturma geçirmeleri ve yurdumuzda tıpkı Nijerya'daki Bolivya'daki gibi bir «öğretmen kıyımı»nın yaratılmış olması, onların sabırlarını zorlamaktadır. Kendileri öpöz halk aydını oldukları halde, aralarında halkla anlaşmazlık varmış gibi bazı düzeneklere girişilmesi, camilerde, mescitlerde din düşmanı oldukları-

nın yayılması da bugünkü bunalımın nedenlerindendir.

Öğretmenler, eğitimin kendi eğitimcilerimiz eliyle ulusal bir plânlamaya kavuşturulmasını, dış etkilerin kaldırılmasını, bilgi sınırlamasından vazgeçilmesini, fırsat eşitsizliğinin giderilmesini, geçim ve bakım durumlarının yoluna konulmasını, üzerlerindeki yönetimsel baskıların ve örgütlenme özgürlükleri üzerindeki kısıtlamaların kaldırılmasını; Bakanlıkla aralarındaki anlaşmazlıkların yetkili temsilcilerle görüşülerek çözümlenmesini, tek yanlı yetkiler edinme ve kullanma alışkanlıklarının bırakılmasını, öğretmenin basit birer memur olmadığının anlaşılmasını, memur sayılsalar bile grevsiz görev olamayacağından grev hakkının yasalara alınmasını istiyorlar. Bugün bu uğurda verdikleri savaşım her türlü övgünün üstündedir. Onlar bu savaşımı başarıya ulaştırmak için yılmaz bir direncin ilçindedirler. Toplumun ve ülkenin yararlandığı bir eğitim uygulamasını sağlamanın bundan başka yolu da yoktur. Yasa koyucu ve uygulayıcıların bu sesleri dinlemeleri ve anlamaları, önce kendilerinin, sonra da yurdun yararınadır. Onlar anlamazlarsa er geç halk anlayacaktır. Anamur köylerinde, Erzincan Çayıralan yanlarında kıyılan öğretmenler için halkın gösterdiği tepkiler, halkla öğretmenlerimizin yan yana, can cana olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır. Bu beraberlik bu kaynaşma çok önemlidir.

(10 Şubat 1969)

EĞİTİMİN YÖNÜ

16 Mart 1848, bizde ilk öğretmen yetiştirme kurumu olan «İstanbul Darülmüallimini»nin açıldığı gündür.

Demek ki devlet eliyle o günden beri öğretmen yetiştiriyoruz. 121 yıllık bir geçmiş var geride. Bir meslekte bu kadar yıllık deney, önemlidir. Ama acaba öğretmenlik, Türkiye toplumunun gereksindiği yetişme ve çalışma biçimini bulabilmiş midir? Çağdaş yetişme ve gelişme; bilinen engellerden nasıl kurtulacaktır? Daha ileri, çağcıl bir etkinlik nasıl sağlanacaktır?

Eğitimin ve öğretmenliğin, resmi kimselerin gözünden iyice düştüğü bir zamanda bu sorular üzerinde düşünme zorunluğu vardır.

Derinine bir inceleme yaptığımızda görüyoruz ki biz öğretmen yetiştirme işlerini ve eğitim öğretimi yenileşti;me girişimlerini temel yenileşme eylemlerine bağlamadan yürütmek istemişiz. Temel yapı değişikliklerine bağlanmadan girişilen yüzeysel yenilik çabaları, toplum ve ülkeyi hiçbir zaman beklendiği ölçüde etkilemiyor. Yıllarca öğrenim gördükten sonra toplumuna dönen okumuş, toplumu değiştirmeye çalışacağına, kısa zamanda toplum onu değiştirmiş, direnen okumuşlar ise, uyumsuz kimseler olmuşlardır. Bu haliyle eğitim kurumları top-

lumdan kopuk; hattâ yabancıların etkisi ve bilinçli tutucuların çabalarıyla «toplum dışı» bir duruma getirilmiştir.

Bazı parlak sözlerle «başarı» sanılarına düşürülmüş olanlar, bu yargıyı belki karamsar bulacaklar. Ama tarih açısından bakıldığında görünen budur. 121 yıl geçtiği halde halkın hâlâ % 52'si okuryazar değil. İlköğretim kesin olarak yayılmamıştır. Sadece üç beş kentte iyi işleyen beş yıllık ilkokullar, merkezlerin hemen yanı başında yoksul ve perişan bir görünüme bürünmekte, alttan, üstten, yanlardan sıkıştırılan öğretmenler ülke gereksinmeleri bakımından ters planlanmış bir işi yürütebilmek için dünyanın eziyetini çekmektedirler. İlköğretimüstü kurumların dağıttığı hizmetler de oldukça sınırlı kalmıştır. Bu sınırlılık, özellikle emekçi halk çocuklarının zararına sonuçlanmıştır. Daha çok egemen sınıfların çocukları için plânlanmış orta ve yüksek öğretim kurumlarına emekçi halk çocuklarının girmesi, hâlâ küçük oranlar içinde olanaklıdır. Bunlar, temel biyolojik gereksinmeler ve araç gereç yönünden darlık çektikleri için, başarıları da düşmektedir. Başarı gösterenler ise, egemen sınıfların çıkarları yönünde yetiştirildikleri için onların hizmetine girmektedirler.

Eğitim, temel yapı değişikliği henüz gerçekleşmeden de etkin olamaz mı? Eğer bu eğitim, devrimci bir eğitim olarak uygulanırsa, yani insanı «hayata karşı devrimci tavır ve davranışlı» yetiştirmeğe yöneltilirse pekâlâ olur. Egemen güçler böyle bir eğitim uygulamasına fırsat verirler mi? Kendi dileklerine kalırsa elbet vermezler. Öğretmen kadrosu bu işin önemini kavrar ve halkla dayanışarak gerekli savaşımı göze alırsa, böyle bir uygulama yapılabilir.

Öğretmenlik yönünden övünçle belirtmek ge-

rekir ki, bu savaşım her dönemde, ama az, ama çok, ciddi olarak yapılmıştır. Eğitime ve öğretim özgürlüğüne baskı o kadar ileri gitmiştir ki, bilinçli tutucular, coğrafya dersinde «küre» kullanan öğretmeni linç etmek istemişlerdir. Ama küre çoğrafyaya sokulmuştur. Mustafa Kemal'in ilkokul öğretmeni Şemsi Efendi, yeni yöntemlerle öğretim yaptığı için, Selânikli tutucular tarafından tam üç kez basılmış ve kıyılmıştı. İmparatorluğun son döneminde yıllarca az aylıkla, sosyal güvenlik nedir bilmeden, aranıp sorulmadan çalışan taşra öğretmenlerimiz vardı. Çalıştıkları okullara il özel idareleri bakardı. Aylıklarını da il özel idareleri vermeye çalışırdı, ama veremezdi. O zamanki bilinçli tutucuların etkisiyle yöneticilerin uyguladığı parasal ve yönetimsel baskı bugün de sürüp gidiyor.

Gene tarih açısından bakıldığında bir ulusal kurtuluşçu ve üstyapı devrimcisi olarak görünen Mustafa Kemal, öğretmenlere toplumda ve protokolda seçkin bir yer verdi. Ama O'nun ölümünden sonra bu seçkin yer ne olmuştur? Kurtuluş savaşlarının doğal sonucu olan Toprak Reformu yapılmadığı, yabancı sermayeye dayalı özel sektörcülüğe yeniden yüz verildiği; ve bankacılığın, sigortacılığın, dış ticaretin kılına dokunulmadığı için, bilinçli tutucular, Kurtuluş Savaşı'nın da, Cumhuriyet'in de, bütün o kılık kıyafet devrimiydi, yeni yazıydı, medeni nikâhtı, öğretim birliğiydi, hemen hepsini silip süpürdüler, sadece külünü bırakmışlardır bugün!

Ekonomik ve felsefi açıdan bakıldığında, birer eğitim kurumu olarak Köy Enstitüleri'nin ne kusuru vardı? Öğretmen okulu çıkışlı eğitimcilerimizin oralardan ve Mustafa Kemal'den aldıkları kıvılcımla tutuşturdukları bu yeni bilinç meşalesi, beylerin ağa-

ların saltanatını sarayını kül edecek bir yangın gibi söndürülmedi mi? Ve öğretmen yetiştirmede bugünkü tutum nedir? Köy Enstitüleri çığırını örtüp, öğretmen okullarından daha geriye doğru bir yoldan, halkı uyutacak ve tutucular takımına hizmet edecek öğretmen tipi yetiştirilmek ve çoğaltılmak isteniyor artık. Son yıllarda öğretmen okullarında göze çarpar bir öğretmen kıyımı var. Buralarda görev yapan devrimci öğretmenler beşer onar ayıklanmakta, yerleri, egemen sınıfların dümen suyundaki tiplerle doldurulmaktadır. İmam-Hatip Okulu çıkışlı gençleri öğretmen yapma isteklerinin de anlamı bu olsa gerek. Nitekim İmam-Hatip Okullarının toplam sayısı öğretmen okulları sayısını geçmiştir. Kendi alanında bir işe yerleştiremeyeceğimiz kadar çok imam ve hatip yetiştirmekle, kaçak hafız ve Kuran kurslarıyla ulusal eğitimi bir «teokratik eğitim» biçimine soktuk en sonunda. Bugün bu gidişe karşı çıkanlar, Bakanlık başta olmak üzere, bütün o tutucular takımınca «düşman» görülmektedirler.

«Büyük Eğitim Yürüyüşü»nde temel isteklerini: «Ülkemizi Mustafa Kemal Atatürk'ün gösterdiği yolda ve yönde ileri üretim ve yönetim aşamalarına ulaştırmak» olarak açıklayan ve karakışın ortasında kalkıp ta Kars'tan, Hakkâri'den, bir sürü baskıyı, yolbağını, telefon zincirlerini kırıp gelen öğretmenlerimize resmi Eğitim Bakanının cevabı ise, bunların bir avuç azınlık, yürüyüşün de ideolojik olduğudur. Devrimci öğretmenler çoğunluk olduklarını göstermek için 120 bin kişilik bir yürülüş yapacak değilerdi her halde! Ayrıca, bugün bir dünya görüşünden (yani ideolojiden) yoksun, kanatlı bülbül gibi ötmeye razı olacak, özsüz, içeriksiz öğretmenlerin hayatta yeri nedir? Bu gibilerin, insanlarımızı «hayata karşı devrimci

tavır ve davranışlı» olarak yetiştirilmesini bekleyebilir miyiz?

«İstanbul Darülmualimini»nden 121 yıl sonraki durum aşağı yukarı budur. Öğretmen ileri çekmekte, bütün egemen güçler bu gidişi engellemekte. Bir savaşımdır sürüp gitmekte. Öğretmenler bakımından durum oldukça aydınlıktır. Yaptığımız bir işi karşıtlarımız beğenmiyorlarsa, bir bakıma biliriz ki o iş iyidir. Yönü, temel altyapı devrimine dönük eğitimin çetin savaşımını sürdüren öğretmenlerimizi, mesleğin 121'inci yılında, döne döne kutlamak gerekir. Onlar bugün, sınıfa sıra ve derse küre sokmak için kıyılan meslekdaşlarının ardından, kafalara devrimci düşünceyi sokmak için çırpınıyorlar. Sürülmeleri, kıyılmaları, örgütleri olan TÖS'ün kapatılmak istenmesi, verilen savaşımın tutarlı ve değerli olduğunun belgelemektedir. Buna üzülmek değil, sevinmek gerekir.

Ancak akılda tutmak gerekir ki, bu savaşımda başarılı olabilmenin ilk koşulu, bilinçli ve birleşik olmaktır. Korkmak, örgüt dışında kalmak, sarı sendikalar yada dernekler kurmak, üç liralık ilâçla afsunlanıp bilinçli tutucular takımıyla uzlaşmak, insana bugün bir parça dirlik getirse bile, yarın insanın insan yüzüne çıkacak yanını bırakmaz. Ancak her türlü gücünü ve bilincini birleştirebilen öğretmenler, halkın da devrim yönünde birleşmesine ve bilinçlenmesine yardımcı olabilirler. Bugün bunun zorunlu ve tarihsel bir görev olduğu apaçık anlaşılmıştır.

(13 Mart 1969)

YENİ YERİM FEVZİPAŞA!...

Şahsımda sendikamıza komik bir «yönetimsel buluş» uygulanıyor. Danıştay'ın hakkımdaki «Bakanlık emri» kararını «iptal» etmesinden sonra beni Ankara'daki işime döndürecekleri yerde Antep'in «Fevzipaşa» bucağına veriyorlar.

Fevzipaşa'ya gidersem, görev yerim Ankara dışına kaymış olacağından TÖS tüzüğü gereğince başkanlıktan da düşeceğim. Yeni bir «genel başkan» bulmak da güçleşecek(!) Çünkü bu «yönetimsel buluş»la TÖS'lüleri iyice yıldırmış olacaklar...

Şayet gitmezsem daha iyi: Meslekten çekilmiş sayılacağım. Devlet Personeli olmaktan çıkacağım için sendika üyeliğim düşecek. Başkanlık filân kalmayacak üzerimde... İtildiğim bozuk(!) ruhhali içinde önümüzdeki genel seçimlere gireceğim; kazansam da kazanmasam da, TÖS ve TÖDMF Genel Başkanlığı gibi iki etkin görevden, milletvekilliği gibi daha az etkin bir yere kayacağım ve böylece bir «balon» sönmüş olacak...

Akıllarıyla bin yaşasınlar! Elbet boş durmayıp düşünecekler ve düşününce 18 ay sonra da olsa buluşlarını gösterecekler. Buluşları pek ilginç olduğundan hemen uygulayacaklar. «Ah, bunu niye daha önce akıl edemedik!...» diye hayıflanacaklar. Kusuru ken-

dilerine değil, topluma yükleyip: «Ne yapalım, Türkün aklı sonradan gelirmiş!» diyecekler.

Güzel bir buluştur bu...

Öncesi de var... Ama başka bir bakan zamanında bulunduğu için pek ala gelmedi. TÖS kurulduğu zaman ben Arkara «İlköğretim Müfettişi»ydim. Kadrom da Ankara'daydı. Genel başkan olunca, «Müfettişlik yapamaz» diye, kadromu ilköğretimden alıp ortaöğretime verdiler. Ortaöğretim Ankara'da tıka basa dolu olduğundan, kadromu Fevzipaşa'ya aktarıp bilimime ve aydınlığıma olan saygılarından dolayı, 5439'a göre kendimi «Folklor Enstitüsü»nde görevlendirdiler. Gerçekte, Demokles'in kılıcını başımın üstüne asmışlardı ne güzel... Biz Danıştay'a gittik. Bu işlemin durdurulmasını ve kaldırılmasını istedik. Fakat dâva sonuçlanmadan «Bakanlık emri»ne aldılar beni. Böylece ilk dâva sonuçlanmadan düşmüş oldu. Bir buçuk yıl sonra da «Bakanlık emri» kararı «iptal» edildi. Şimdi:

«İşte Danıştay kararını uyguluyoruz, gitsin Fevzipaşa'ya!» buyuruyorlar.

Görünüşte kılıf gayet uygun...

Dedikleri olacak, ama «dedikleri gibi» olmayacak. Fevzipaşa'ya gideceğim. Tâ 1959'da verilen, «*Yılanların Öcü*'nü yazan adam öğretmenlik yapamaz!» kararının üstüne basa basa, sınıfa girip görev yapacağım. Kadrom orada ya, kendimi de alıp gideceğim oraya. Ciddi ciddi gideceğim.

TÖS ve TÖDMF ne mi olacak?

İşte asıl bilmedikleri nokta bu. Benim «genel başkan» oluşum, başka başkan olacak bulunmadığı için değil, bir nöbettir, nöbetin bana gelmiş olması yüzündendir. Bizden daha pek çok genel başkan çıkar! Arkadaşlarımın «en iyisi» ben değilim.

Gitmeyip, öğretmenlikten çekilmiş duruma asla düşmeyeceğim. Ben o mesleği sokakta bulmadım. O bugün benim en güzel «tercih»imdir. O benim uyandırma görevimi yapabildiğim, ağısı çivisiyle mutlu olduğum, karnımı doyurduğum aziz işimdir; onu asla bırakmayacağım! Hele önümüzdeki genel seçime girmek, milletvekili olmak... Karşılarındakini kendileri gibi bilmesinler. Ben mesleğimi cihana değişmem... Şimdiye kadar yaptığım çalışmaları da milletvekilliği için yapmadım!...

Ortada öyle «balon» filân da yoktur ki patlasın, ortada sadece komik bir «yönetimsel buluş» vardır. Büyük sonuçlar umarak o buluşu uyguladılar. Ama yalasınlar avuçlarını. Umduklarını bulamayacaklar. Gideceğim Fevzipaşa'ya... Gâvurdağının ardındadır, çok güzel bir yerdir, iki sefer geçtim!... Canları isterse, iki hafta sonra bir daha sürsünler, onların beğenmeyip sürdükleri her yer bizim için mutlaka daha güzeldir...

Bizi çocuk sanmasınlar... Bir devrimci eğitim savaşımındayız. Bütün ilişkileriyle temelinden bozuk bir düzeni değiştirecek devrimci insanı hazırlıyoruz. Onbinlerce öğretmeniz. Yılda yüzlercemizi, binlercemizi sürüyorlar. Ben, bugüne kadar sürülen bütün kahraman arkadaşlarıma: «Çekilmek yok! Onlar sürecek, siz gideceksiniz!» dedim. Gözünün yaşına bakmadım hiçbirinin... Şimdi sıra benimdir; ben daha önceden gideceğim.

«Fevzipaşa Ortaokulu Türkçe Öğretmenliği» her işten azizdir artık gözümde.

(21 Nisan 1969)

ÇEVRE

Bilmiyorum başka bir ülkede öğretmenler, kendilerini çalıştıran Bakanlıkla bizdeki kadar zıtlaşıyorlar ve takışıyorlar mı? Köy öğretmeni Salih Özkan'dan tutun TÖS'ün Malatya başkanı Nedim Şah'a kadar yüzlerce öğretmenin Danıştay'da Bakanlık hakkında dâvası var. «Okudun», «konuştun»dan alın, «TÖS'e üye oldun»a kadar bir sürü soruyla koğuşturma açılmış ve bu nedenlerle öğretmenler sürülmüş, tedirgin edilmiştir. Bütün suçları günahları, halka, ulusa yararlı düşüncelerin, yeniliklerin öğretmeni olmaktır. Bakanlığı ele geçirmiş egemen sınıfların istediği, değişmeyen, ilerlemeyen bir düzenin, sömürüye açık, uyuyan bir toplumun öğretmenliğidir. Şimdi bu çatışma, bir yanı devlet gücünü kullanarak, bir yanı öğretmenlerin kendi güçlerini kullanarak, gittikçe hızını artırmakta; zaman zaman halk, anlayabildiği ölçüde, öğretmenden yana ağırlığını duyurmaktadır. Dört yıldır, eksik fazla, öğretmen yanında görev almış, iki meslek kuruluşunun başkanıyım. Danıştay'da, öteki mahkemelerde açılmış bir sürü dâvam var. Denilebilir ki, biz öğretmenler dâva kovalamaktan, asıl işimizi yapmaya yeteri kadar zaman bulamamaktayız.

Düzen böyle ve öğretmenler halkınkiyle beraber çarpan bir yüreğin sahibi olunca, bu takışma olağandır. Nitekim, geri bırakılmış ve iliklerine kadar soyulan bir çok ülkede öğretmen kıyımının korkunç

haberlerini alıyoruz. Hindistan, Bolivya ve Nijerya'da durum bizdekinin aynıdır. Hattâ bu ülkeler arasında bir parça iyi olan gene biziz. Ne de olsa bizde dâva açma ve haklıysan haklı olduğunu kanıtlama olanakları var. Bir fiske, bir damla da olsa var. Zavallı, Hintli, Afrikalı ve Bolivya'lı meslekdaşlarımız ne yapıyorlar, nasıl bunalıyorlar kimbilir?

TÖS'e başkan olmadan önce Ankara'da ilköğretim müfettişiydim. Kadrom da, görevim de Ankara ilindeydi. Köy okullarını, bakımsız öğretmenleri denetliyordum. Başkan olunca, açık vermemek için eskiden iki dolaştığım köyleri dört dolaşmağa başladım. Ama tez zamanda «Müfettişlik yapamaz» diye bir kulp takıp köye giden yolumu kestiler. Tâ 1959'dan, «Yılanların Öcü»nden dolayı da «Öğretmenlik yapamaz» diye bir Talim Terbiye Kurulu kararı vardı hakkımda. Müfettişlik yapamaz, öğretmenlik yapamaz, salıversinler de temelli sendika başkanlığı mı yapayım? Altı ay düşündüler,,ben de maaş aldım oturdum evde. Bir ara, aldığım paraları helâl ettireyim diye kalkıp Söke'ye gittim, beylerin çiftliklerini ve Bafa gölünü incelemeye başladım. Dağ köylerine çıktım. Arkara'da Folklor Enstitüsüne kütüphaneci olarak atandığıma ilişkin teli oralarda dolaşırken aldım. Danıştay'a dâva açtık, tam kazanacağız, bu sefer de Bakanlık buyruğuna aldılar. Açtığımız dâva düştü. Bir işlem, önceki işlemi götürürmüş. Hukuk bilgilerimiz genişliyordu böyle böyle. Müfettişlik çantamı okulda okuyan çocuğuma verdim. Çalışan arkadaşları uzaktan seyrederek yeni bir bekleme dönemine girdim. Tam bir buçuk yıl geçti. Sonunda Danıştay bir karar daha verdi: «Bakanlık buyruğunu kaldırdım, dön işine.» Kaplumbağa yürüyüşüyle bir atama belgesi geldi. Arkadaşlar okudular:

«Gâvurdağının başına... Başına değil, ardına...»

Müfettişliğimi alınca, kadromu da Fevzipaşa'ya kaydırmışlar. Şimdi Danıştay kararını böyle dolanı dolanı uyguladılar. Sürgün niyetine verdiler buraya. Burada öğretmenim. Helâl olsun...

Fevzipaşa küçük bir yer. Arkadaşlar anlatıyorlar: «Eski adı Keller kariyesi idi. Atatürk'ün Nutkunda Keller Şimendifer Hattı diye geçer. Fevzipaşa bucaktır.» diyorlar. Şimdi burada, dağın dibindeyim. Güzel rüzgârlarımız ve tozumuz var. Bir ilkokulumuz, bir ortaokulumuz var. Geldiğim gün Belediye Başkanımız park yaptırıyordu. İçine Mareşal'ın anıtını koyacağız. Elektiriğimiz yeni geldi. «Ayran Suyu» diye değerli bir suyumuz var. Yedi öğretmen, sekiz şube, dört yüz kadar öğrenci... «Yılanların Öcü»nden bu yana yitirdiğim öğretmenliği on yıl sonra yeniden buldum. Şimdi o kararın üstüne basa basa öğretmenlik yapıyorum. Haftada otuz saat ders okutuyorum, okulun bütün sınıflarına giriyorum. Öğrencilerim zeki. Halkımız saygılı. En tam gücüm ve yeteneğimle çalışıyorum. Gâvurdağı filan demiyorum. Böyle fırsat arasam geçmezdi elime. Bugüne kadar yurdumu hep yüzünden yüzünden gezdim. Burada coğrafya bilgimi derinleştiriyorum. Dört açıp gözlerimi, görünürün ardındaki görünmezi görmeğe, bu köyler ve baştan başa bütün güney, güney doğu niçin inler, anlamağa çalışıyorum. Hep böyle yapacağım. Bir işi yaparken çevremi tarayıp iki, on iki durumu birden göreceğim. Sonra kâğıdımı koyup dizime, yazacağım. Nakil iste diyecekler, istemeyeceğim. Milletvekili falan ol, olmayacağım. Öğretmenliği cihana değişmeyeceğim. Bir yitirip on yıl sonra bulduğum mesleğimi, bütün ağısı ve çivisiyle öpüp başıma koyacağım.

Şimdi burada durup pek çok hallerini gözlüyorum büyük ve çilekeş halkımızın. Üstü açık kamyonlara, allı göklü pazenleriyle, karı kız dolup, bebe beşik, Maraş, Malatya, Antep köylüklerinden Çukurova'ya çekiliyorlar. Geldiğimden beri, bitip tükenmek bilmeden çekiliyorlar. Ders aralarında öğrencilerime soruyorum, söylüyorlar: «Biz de gittik. Gene gideriz. Ben bir ay zor dayandım. Bir ayda 200 lira kazandım pamuktan, çapadan...» diyorlar. Ayda 200 lira, yılda çalışacağı iki üç ay. Ve Çukurova'nın sıcağı, sineği... Yaşar'ın, Otyam'ın yazdıkları...

İlçe merkezine indim birkaç sefer. Bir sefer Hatay'ın Saylıca köyüne gittim. Öğretmenler, gençler, köyün öne gelenleri el ele vermişler, bir kitaplık yapmışlar, okuma odası düzenlemişler, açılışına çağırdılar. Gittim bulundum. Öğretmen öğrenci, ana baba, iki bin kişi toplanmışlar. «Uyanacağız, kalkınacağız.» diye «nutuk» söylediler. Köy muhtarı benden de konuşma istedi. «Bir kitaplıkla kalkınma olmaz. Bütün köylerin kitaplığa ve daha bir sürü hizmete ihtiyacı var. Nüfusu bizim dörtte birimiz olan ülkelerde kitaplar 50-60 bin basıyor. Bizde 5-6 bin. Gözünüzü açın, devlete istediğiniz biçimi verin. Devleti denetleyin. Asıl yapılacak budur.» dedim. Meğer yarısı Türkçe bilmiyormuş dinleyenlerin. Gene de el çırptılar. Yarısı Türkçe bilmediği halde, biz ayrıldıktan sonra «sivil» arkadaşlar, o çevredeki TÖS temsilcisini sorguya çekmişler: «Kim çağırdı? Özel arabayla mı geldi? Yanında kimler vardı? Köylülere ne söyledi?» Ne söylesek daha yarısını anlıyorlar, ne telâş ediyorsunuz? Ama anlayanlar önemlidir Anlayanlar, anlamayanlara anlatırlar, bunu iyi biliyorlar.

Akşama doğru döndük ilçeye. Camlı Kahve'ye

oturup yarı geceye kadar sohbet ettik. Fethi, çay üstüne çay getirdi. «Bu sefer 18 bin lira kazandım kaçakçılıktan, bereket versin!» diyor biri. Biri: «Antep'te bir arsam vardı, 70 bin lira verdiler vermedim.» diyor. Çevre yanımızdan biri, Ankara'ya üç sefer varıp geldikten sonra kredi sorununu çözümlediğini anlatıyor.

Anlatırken dinlerken, vakit gece yarıyı geçmiş Fevzipaşa'ya dönecek taşıtlar gitmiş. Kaldık ortalarda. Ortaokul öğretmeni Halil, otele bırakmak istemedi:

«Bizim apartmana (!) gideriz, asansörle çıkarız, yatarız. Sabah erkenden selâmetlerim sizi...» dedi.

İki de ilkokul öğretmeni var, kümes gibi bir yerde kalıyorlar. Karma sendika istemezler ama, işte ilki ortası bir arada, önü sulu, çamurlu bir kulübenin tek odasında kaynaşık yaşıyorlar.

Buralara gelmesem ne görürdüm, ne bilirdim. Bilirdim de bu kadar bilmezdim. Bence bütün sendika ve parti başkanlarını sürmeli beşer altışar yıl ki, bu durumları görsünler. Kerpiç duvarların sıvası dökük. Yerde kilim keçe yok. Masa yok, koltuk yok. Bütün öteberilerini pencerelere tıkmışlar. Kitapları yok. Arkadaşlarımın apartmanları bu! Halil picama altını verdi, Ahmet picama üstünü, gömüldüm birinin yatağına...

Bunlar öğretmenlerimiz bizim. Aldıkları beşer altışar yüz liralarla buralarda yaşayacaklar, en ucuz köftecilerde yemek bulabilirlerse doyacaklar, artarsa, artanı biriktirebilirlerse evlenecekler, sonra da çocuklarımızı okutacaklar. Altı yüz lirayla bugün kepek yesen yetmez. Onlar yetiriyorlar. Halkın eline bu da geçmiyor. Halk da yetiriyor. Sabahleyin daha gün doğmadan yandaki ahırdan bir inek möööö diye

haykırdı, onun sesine uyandım. Geçim derdi bir yandan, ilgisizlik bir yandan, Bakanlık öbür yandan, daha bin türlü sıkıntı binbir yandan sıkıştırıyor. Çok yönlü bir baskı. Bu kadar baskıya dağlar dayanmaz, onlar dayanıyorlar. Sıkmışlar dişlerini, öğretmenlik yapıyorlar. Bunlar *Büyük Eğitim Yürüyüşü*'nde «Kendimize maaş değil, halkımıza aş isteriz!» diye bağırdılar. Hallerini daha yakından görüyorum buralarda.

Halkın halini de görüyorum. Halkın hali bin beter. Üstü açık kamyonlarla Gâvurdağı'nı aşıp gidenlerin hali yürekler acısı. Çektiğimiz sancının ağırını onlar çekiyorlar. Yurdu yönetenler, gelecek seçimlerle ilgili ateşli tartışmalara daldılar. Oysa halkın geleceği, gelecek seçimleri kazanmaktan çok çok önemlidir. Yöneticilerimizin tamamı Türkçe bildiği halde bu gerçekleri onlara anlatmak zor...

(13 Mayıs 1969)

ÖĞRETMENLERİN KAYSERİ TOPLANTISI

Öğretmenlerin yurt ölçüsünde yaygın iki kuruluşu olan Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) ile Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF)'nun olağan genel kurul toplantıları bu yıl Kayseri'de yapılıyor.

Politik olan, politik olmayan kuruluşlarda genel kurullar, yılda, yada yıl aşırı bir araya gelip sadece gündemdeki maddeleri görüşmek ve yeni yöneticileri seçip dağılmak için yapılmaz.

Özellikle kitleleri temsil eden kuruluşlar içinde, geçmiş birkaç yıl boyunça, kaçınılmaz bazı düşünce ve tutum ayrılıkları belirir, uygun biçimde çözümlenmediği takdirde örgütlerin varlığını ortadan kaldıran anlaşmazlıklar meydana gelir. Bunlardan bir bölümünün,geçen dönem içinde çözüme bağlanması olasıdır. Bazıları da çözüm için genel kurul toplantılarına kalır.

Bu türlü toplantıların en yararlı yanı, buna benzer iç anlaşmazlıkları çözümlemek, görüşleri ve ağızları birleştirerek kamuoyuna ve sürdürülmek istenen savaşımın başına derlenmiş toplanmış olarak dönmek olanaklarını kazandırmış olmasıdır.

1948'den beri öğretmenlerin aşağı yukarı tek temsil örgütü olarak yaşayıp gelen TÖDMF, 1965'te devlet personelinin de sendika kurabilmesine iliş-

kin 624 sayılı, kırpık ve güdük yasa çıktıktan sonra öğretmenleri temsil görevinin büyük bölümünü TÖS'e bırakmış ve sadece bir «andaç» olarak köşeye çekilmiştir. TÖDMF'nin öğretmenlere en büyük hizmeti, özellikle 1960'tan sonra, öğretmen örgütlenmesi alanına bir dinamizm getirmiş olmasıdır. Ülkemizde 120 yıllık resmî geçmişi olan öğretmenlik mesleği, TÖDMF'nin bu devingen dönemine gelinceye kadar hayli sessiz yıllar geçirmiş, meslek için pek değerli yılları, bazı dağınık etkinliklerle, âdeta kaçırmıştır.

Eğer öğretmenler, mesleksel örgütlenme eylemine çok daha öncelerden başlayabilseler ve toplum yaşamında örgütlü bir «baskı gücü» olabilselerdi, hiç değilse Kurtuluş Savaşı'ndan sonra gelen yılları meslek ve toplum için «altın yıllar» olarak değerlendirebilirlerdi. Bütün yaşamı boyunca Mustafa Kemal'in öğretmenlere ne kadar saygı ve sevgi gösterdiğini biliyoruz. Böyle elverişli bir dönemde öğretmenler, Kurtuluş Savaşı'mızın politik otoritelerinden bir yeni «alfabe» iie bayramlarda törenlerde valinin yanında «yer» almakla yetinmişlerdir. Bunlar da Mustafa Kemal gelip geçtikten sonra nerdeyse unutulmuş, ne kadar faydalı olabileceklerse o kadarda kalmışlardır. İzmir İktisat Kongresi'nde devrim, temelinden saptırılmış, Toprak Reformu gibi en ciddi konulardan biri kimsenin dilinden dudağına gelmez olmuş, görüyoruz ki, öğretmenlerimiz ilgilenmemişler bunlarla.

Ancak TÖDMF kurulduktan sonradır ki, yurt ölçüsünde bir birleşme ve önce yüzeysel devrimcilikten başlayarak, temel yapı devrimciliğine doğru bir bilinçlenme başlamıştır. En son olarak TÖDMF, daha önemli hizmetini, öğretmenleri bugününkünden de kötü bir parçalanmaya düşürmeden, TÖS'ü kur-

mak, ve TÖS'te birleşme çığırını desteklemekle vermiştir. Bir iş kolunda iki sendika, iki örgüt, pratik olarak çok büyük zorluklar yarattığından, dernek hizmetlerinin hepsini, hem de bir parça akçalı olarak sendikaya yüklenmiş bulunduğundan; ve hem de çatal kazık yere gitmeyeceğinden ötürü Kayseri'deki bu Kurultayında kendi kendisini «fesh» ederek son kararını verecektir, sanıyorum.

Sadece bizde değil bütün dünyada 1960'tan sonra hızlanan yeni düşünce akımlarının olumlu etkilerinden de yararlanarak öğretmenleri daha çağdaş bir düzeyde örgütlemeye çalışan TÖS, «Güçlü sendika-Tek sendika!» ilkesiyle yola çıktı. Öğretmenlerin inandığı ve savunduğu dünya görüşüne karşıt olan politik güçlerin çok bölücü ve parçalayıcı davrandığı dört yıl içinde, öğretmenlerimizin yarısını çatısı altında toplayarak meslek içinde ve kamuoyunda kişilik sahibi, sözüne kulak verilen bir kuruluş oldu. Henüz bütün öğretmenleri birleştirme amacına varamamışsa da, işveren çevrelerinden yabancı petrol şirketlerine kadar türlü mercilerden gelen engellemeye ve yeni sömürgecilerin görünür görünmez kanallardan yönelttiği etkilere aldırmadan, bir öğretmen görüş ve davranışı geliştirmiş, böylece öğretmenlere verecekleri mesleksel savaşımda izleyecekleri çizgiyi çizerek savaşımın aracını da yaratmıştır. Hiç kuşkusuz bu savaşım, bir yanı aya varmış bir dünyada, büyük çoğunluğu köyde kalmış olan Tükiye toplumunu, Mustafa Kemal Atatürk'ün gösterdiği ışıklı yolda ve yönde, ileri üretim ve yönetim aşamalarına ulaştırma savaşımıdır. Bu mesleksel savaşımın bugünkü örgütü, ülkemizin 500 yerinde şubesi bulunan TÖS'tür.

Mustafa Kemal'in 1920'lerdeki sözlerini bugün

biz öğretmenler, içimizin bir yanları yanarak okuyoruz. Kumanda ettiği ulus ordusuyla saldırganları sınırlarımızdan atan bu kahraman, geniş halk kitlelerinin bilinçli desteğini uyandıramadığı için, çok gerekli gördüğü halde altyapı devrimlerinin yapılmasını ileri, işçilerin ve köylülerin bilinçlenip kendi «demokratik» devrimlerini başaracakları günlere erteledi. Tarihin yıllarıyla takvimin yılları arasındaki ayrımı dikkate almak zorudayız. Tarih, bizim bugünkü tezcanlı «devricmci»lerimiz gibi acele etmez, kıvramaz. Ama koşullar vardır, tarihsel koşullar olgunlaşınca da kendi ölçüleriyle bir saniyeyi sektirmez. Ülkemizde ve dünyada çok değişik ve değerli yıllar yaşamaktayız. Bu yüzden «Şimdi tarihte saat kaç?» sorusu dilimizden dudaklarımıza gelip durmaktadır. İnsanlar kansere ilâç bulacaklar mıdır, bulamayacaklar mıdır diye bir tartışmanın yeri yoktur, bulacaklardır. Tarihsel koşullar olgunlaşınca Türkiye halkı da kendi gerçek devrimini başaracak ve Mustafa Kemal'in «ulusal devrim»ini bütünleyerek yenileşmesini ve gelişmesini sürdürecektir.

Böyle bir dönemde sadece TÖS'lülerin değil, tüm öğretmenlerin, öğretmen çoğunluğunun birleşeceği sentez, «mesleksel-sendikal savaşımlarında, güçlerini kendi özlük ve sosyal güvenlik sorunlarının çözümüne mi, yoksa bunları toplum ve ülke sorunlarının bütünü içinde görerek, Türkiyenin temel sorununun çözümüne mi yönelteceklerî?» sorusundan çıkacaktır.

Bu soru üzerinde bugün uzun boylu düşünmeye gerek yoktur. Verilen toplumsal ve politik savaşımda, ne öğretmenlerin, ne memurların, hattâ ne işçilerin kendilerine özgü bağımsız sorunları ve çıkarları olamaz. Dokuz on yıldır işçi ücretlerine, memur aylık-

larına çok, pek çok zam yapılmıştır. Fakat, söz gelimi, bu süre içinde yapılan % 45 zamma karşılık, tüketim mallarının fiatına gelen %200 zam, görünüşteki bu kazanç yükselmesini bir «serap» gibi süpürmüştür. Fiat mekanizması sürgit sermaye sınıfının elinde kaldıkça, kapitalizm çerçevesi içinde yapılacak sendikal yada partisel savaşım hep böyle ters sonuç verecektir. Bu yüzdendir ki, emeğiyle geçinen sınıf ve tabakaların savaşımı devrim amacına yöneltilmek zorundadır.

Bu sentezde birleşildiği zaman öğretmenlerin savaşımı çok çetin bir hal almaktadır. Bu takdirde baskılar, öğretim ve örgütlenme özgürlüğüne konan engeller ağırlaşabilir. Bunun karşısında bir tek çıkaryol vardır, o da çok sağlam bir örgüt kurmak, iyice yerleşmek ve tutunmaktır. Ancak bu sağlandıktan sonra ilerlemek ve yeni aşamalara ulaşmak olanaklı olabilir. Bunun için gerekli sendikal eğitimin örgüt içinde ve dışında yaygınlaştırılması, yakın amaçlarla uzak amaçların doğru saptanıp varolan gücün ve gizilgücün ziyan edilmemesi, hele doğmatik bir devrimcilik yarışına düşürerek, senin dediğin, benim dediğim gibi kısır çekişmelere düşmekten sakınılması, tartışmasız bir zorunluk olur.

Bu sentez aynı zamanda, öğretmenlerin sadece kendi içlerinde bir güçbirliği ile yetinmeyip, dışlarındaki devrimci güçlerle de sıkı ilişki ve dayanışma kurmaları gereğini de kapsamaktadır.

Bu düşünce ve ağız birliğini sağladıkları zaman öğretmenlerimiz, bugün kendi içlerinde birbiriyle barışmaz ve uzlaşmaz ayrılmalara girmiş olan nice devrimci kuruluşa da olumlu bir örnek vereceklerdir.

TÖS ve TÖDMF'nin Kayseri'de, beş gün sürecek olan toplantılarının önemi bence buradan gelmektedir.

(3 Temmuz 1969)

«Kayseri Olayı» dolayısiyle:

ŞİDDETE DOĞRU

Türkiye, şiddete doğru gidiyor, besbelli...

Türkiye'nin beş yüzden fazla ilçesinden seçilerek gelmiş temsilcilerin katıldığı TÖS ve TÖDMF Genel Kurul toplantıları, 8 Temmuz 1969 günü Kayseri'de saldırıya uğradı.

Hemen belirteyim ki, bir Millî Eğitim Bakanlığı başmüfettişi, üç hükûmet komiseri, genel kurulu izlemek için çevreden toplanmış olan öğretmenler ve öğretmen dostu yurttaşlar da bu saldırı ortasında ölümle burun buruna geldiler. Sekiz yüz kadar silahsız insan iki saate yakın, Alemdar Sineması'nın salonunda ve balkonunda, kapıları kendileri tutmak ve savunmak zorunda, ölüm teri döktü. Saldırganlar sinemanın ön camlarını, lâvabolarını büfesini, buzdolabını kırıp döktüler. Sinemanın güney çıkış kapısında tam 70 dakika döğüş oldu. İçeriye bidonlarla, hortumlarla, şişelerle benzin attılar. Çıkartılmak istenen yangın sadece öğretmenlerin çabasıyla üç kez söndürüldü. Polis ciddî bir önleme çabası harcamadı. Hattâ sorumlu yöneticiler, bir ara ortada görünen jandarmaları çektiler. Ordu güçleri de her yer kırılıp döküldükten sonra yardıma çağrıldı. Eğer öğretmenler, o yangınları kendileri önlemeseydi, içeri sokulan benzin hızla sahneye doğru akarak parlayacağından, can havliyle sahneye toplanmış olan

kadın, çocuk ve genel kurul divanı, en azdan 400 kişi bir anda kebap olacaktı.

Doğrudan doğruya kendi gözlerimle pek çok yanını izlemek durumunda kaldığım bu saldırı, sadece öğretmenlerimize ve onların toplantı yaptığı sinemaya değil, onların yattığı otellere, yemek yediği lokantalara, girip çıktığı kitabevlerine, öğretmen dostu avukatların yazıhanelerine, evlerine, Kayseri TÖS lokaline, sokakta çarşafsız dolaşan ve «öğretmen olduğu sanılan» bir kadına... yöneltilmiştir.

Böylece Sivas ve Kayseri arasında yapılan futbol kavgasından sonra, aslında hiçbir suçu kabahatı olmayan Kayseri halkının alnına bir leke daha bulaştırılmak istenmiştir.

Fakat Bundan daha önemlisi, ne ilk ne de son olan bu olaylar, yakın geçmişte yaşamak zorunda kaldığımız bir dizi zorbalık uygulamasının, yakın geleceğimizde demokrasiyi bugünkünden daha beter bir batağa saplamakta olduğunun kanıtları ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin Düzce'de Konya'da, Birecik'te, 6 Temmuz gecesi Boğazlayan'da uğradığı saldırılar, İstanbul Üniversitesinin basılması, «Kanlı Pazar» olayı; Türkiye'nin çok hızlı bir şiddete doğru kaydığını apaçık göstermektedir. Bir sağ şiddete...

Güya bütün bunlar, «Din ve mukaddesat uğruna» kendiliğinden olmaktadır. «Pis komünistler» camilere dinamit koymakta, halk da galeyana gelip saldırmaktadır.

Saldırıların bazan ölmüş yargıçların cenazesine kadar uzanması, sadece kitle psikolojisinin zaptolunmazlığı yüzündenmiş, öyle diyorlar. Kim inanır bunlara? Kayseri'de 7 Temmuz günü yatsı namazı kılınırken elektrikler söndü, ondan sonra da bir cami-

nin dış duvarı dibinde iki dinamit patlatıldı. Arkasından, «Öğretmenler camileri dinamitliyor, din elden gidiyor!» yalanı yayıldı. Ertesi sabah da çarşıda esnafın kepenekleri indirip din düşmanlarını öldürmeğe gelmesi istendi.

Öğretmenler, yoksul halkın dinine, namazına, orucuna saygılıdır. İçlerinde camiye dinemit koyacak bir tek «deli» yoktur. Öğretmenlerin dine ne düşmanlığı olsun!

Biz halkımızı iliklerine ve inançlarına kadar sömüren dış ve iç egemen güçlerle savaşmayı gerekli görüyoruz.

Uğradığımız bütün saldırıları bugünkü egemen güçler; yani ticaretten, yani tarımdan, yani montaj endüstrisinden; ilâç, inşaat, akaryakıt, lâstik ve motor komisyonculuğundan milyonları vuranların politik temsilcileri düzenliyorlar.

Alemdar Sineması'nda saldırganlardan 16-17 yaşında bir çocuk tuttuk. Ne dine, ne imana aklı eriyordu. Kendisine on lira verildiğini ve öğretmenlere saldırmasının istendiğini açıkladı.

Öğretmene, kadına, kitaba saldırmak mıdır din? Dört kitabın hiçbirinde böyle bir din görüş ve eylemi yoktur.

Bu olsa olsa çok ciddi ekonomik çıkarlar uğruna, ancak idare ile göz kırpışarak düzenlenmiş bir faşizm uygulamasıdır. Nitekim, olayın başlangıcını çok erken saatlerde gördükleri halde, Kayseri'deki sorumlular ciddî bir «önlem» almamışlardır. Ellerinin ucuyla okşaya okşaya saldırganları çekip sinema önüne getirmişler, orayı yakıp yıktıktan sonra TÖS'ün Kayseri şubesini yakmaya götürmüşler ve tasarladıklarının hepsini başarmışlardır.

Egemen sınıflarla, emekçi sınıflar arasında var-

olan zıtlaşma her geçen gün biraz daha iyi anlaşılmakta, bunu halk kitlelerine yayma işinde öğretmenler, tıpkı devrimci basın ve öğrenciler gibi etkili olmaktadır. Bu yüzden bütün uyandırıcı, yenilikçi ve devrimci güçlere aynı düşmanca tavır takınılmaktadır.

Türkiye'de % 72 çoğunluk tarımla uğraşıyor. Ama tarımla uğraşanların yüzde %90'ı, toplam tarım gelirinin ancak % 48'ini alıyor. Her şey buna kıyas. Çok çok, % 7-8 bir azınlık ulusal gelirin aslan payını alıp gidiyor.

Yabancıların alıp götürdüğü ise bundan kat kat fazla. Ülkemize on yılda yapılan yabancı yatırım 30 milyon dolar, aktarılan kâr ise 40 milyon dolar!

1955'te aldığımız ve sattığımız malların fiatını 100 sayarsak 10 yıl sonra (1965'te) sattığımız hammadde fiyatları 67'ye düşmüş, aldığımız mamûlmadde fiatları ise 137'ye çıkmıştır. Aleyhimize (33 + 37=70)'lik bir toplam!

Yerlisi 970 kuruş olan bir ilacın Amerikan sermayesiyle üretilmişi 20 lira 20 kuruştur.

350 liraya malolan bir dikiş makinesi iki yabancı elden geçip bizim tüccara 990 liradan satılmaktadır.

Ve Amerika'nın yıllık savunma bütçesi 70 milyon dolardır.

Amerika'nın nüfusunun dünya nüfusuna oranı %6,7 dir; fakat dünya toplam gelirinden aldığı pay % 40'tır.

Kayseri'de öğretmenler saldırıya uğramadan üç gün önce Amerika ile Türkiye arasındaki ikili anlaşmaların revizyon görmüş biçimi yayınlandı. Gene görüldü ki, «Türkiye Amerika'ya sormadan Adana'da sıkıyönetim ilân edemez.» Görüldü ki, ipin ucu gene Amerika'nın elindedir. Dışişleri Bakanı sorulan soruları cevaplandırmaktan kaçınmıştır. İkili anlaşmalar

üzerine bir tartışma alevlenmeden, TÖS'ün Boğazlayan şubesini, Kayseri şubesini, Alemdar Sineması'nı yakıp yıktılar, öğretmen sanılan bir bayanı soyup sokaklarda sürüdüler, eziyet ettiler.

Değilse durduğu yerde kimse kimseye saldıramaz, hele hükûmetten yüz bulmazsa, hattâ destek görmezse, hiç saldıramaz.

Biz bunu apaçık söyledik, Başbakan ise, Nadir Nadi'nin deyimiyle sadece «kemküm» ediyor. «Biz bu olaylara karşıyız, öğretmenlere geçmiş olsun» diyemiyor. Kendi partisinden adı herkesçe bilenen bir milletvekili, sanki dağ taş komünist olmuşçasına, «Onları köpekler gibi geberteceğiz, yeni Endenozya örnekleri yaratacağız!» diyor, onu partisinden koğup atamıyor. 800 öğretmen bir sinemada benzinle yakılmak isteniyor, vali olayları seyretmekten başka birşey yapmıyor. Olaylar gelişirken ve olurken makamında bulunmuyor. Saldırıları düzenleyenlerle başka bir yerde görüşmeler yapıyor.

Bukadar çelişik ve karmakarışık bir ortamda önümüzdeki genel seçimler nasıl yapılacak acaba? Bildiğim bir şey var, halk bukadar çok sömürülür ve kapkara cahil bırakılırken demokrasinin gerçeğine varılmaz, düzmecesinde kalınır ancak. Ve, bu faşist şiddet, devrimci bir şiddet doğrur ergeç. İyi bilinmeli ki, ülkemizde gerçekten milliyetçi, demokrat ve toplumcu güçler gün geçtikçe çığ gibi çoğalmakta, karınca kanatlanmaktadır.

Biz öğretmenler, yakamızdan ve paçamızdan nekadar saldırırlarsa saldırsınlar, giriştiğimiz «devrim için eğitim» savaşımından cayıp geri durmağa niyetli değiliz. Aksine, gittikçe güçlenip bileniyoruz.

(14 Temmuz 1969)

OKULLAR AÇILIYOR AMA...

Güz dönemi bütünleme sınavlarının yapıldığı günlerde, arkadaşlarımızdan birinin yolunu kestiler. Pazulu, bilekli iki genç, güpegündüz çullandılar üzerine. Görüp karşıdan bakanların Allah için söylediğine göre epeyce dövdüler Tahsin Kudret arkadaşımızı. Yüzünü gözünü morarttılar. Her yanı gevşemiş eğitim örgütünün âmirlerinden, yada çevrenin esen yele hükmü geçen ağalarından hiçbiri ses çıkarmadı olaya. Arkadaş karakola gitti.

«Takibi şikâyete bağlı suçlardan olduğu için Savcılığa başvuracaksınız!» dediler kendisine.

Savcılık da dilekçe ve doktor raporu istedi.

Saldırganlar, kollarını sallaya sallaya geziyorlar hâlâ çarşıda pazarda. Baktım baktım, «Bu döğülen öğretmendir, öğretmen de anamız atamızdır...» gibisiden bir duyarlık görmedim kimseden.

Bir ay önce Mersin'de oldu böyle bir olay. Lise öğretmeni Nebih Tunçsiper berber dükkânına girerken, üç yıl önceki haylaz öğrencilerinden biri tarafından bıçaklandı. Bir varsılın oğlu olan bu delikanlı Ağustos başından beri hala yakalanamadı. Nebih Tunçsiper ise bir süre baygın yattı kaldırıldığı hastanede. Ne doktor geldi başucuna, ne operatör. Ankara'dan TÖS araya girdi, İçişleri müsteşarı Valiye telefon etti, Vali, Kayseri'den yeni gelen Emni-

yet müdürünü görevlendirdi, doktor bulundu da, arkadaşımız «çok ciddi» bir ameliyat geçirerek bugün için kurtuldu.

Mersin olayından bir ay önce, yani 8 Temmuz günü Kayseri'de, resmi toplantısını yapmakta olan «Türkiye Öğretmenler Sendikası» basıldı. Dinleyicisi, konuğu, temsilcisi, tam 800 öğretmen, hortumlarla sıkılan, bidonlarla dökülen benzinlerle yakılmak istendi. Polisi jandarması kayıtsız kaldılar. Vali, nice sonra ordudan yardım istedi...

Bu olaylar şimdi mahkemededir. Adalete belki en çok öğretmenler inanır. Yargıçları sayarlar ve severler. Ama yargıçlar önlerine konan dosyalara göre karar vermeyecekler mi? Başta Vali olmak üzere, olayın sanıklarından, hiç değilse «ilgili»lerinden olan kimselerin hazırladığı bu dosyalardaki bilgiler doğru ve tam mı acaba?

Kayseri'de öğretmenleri yakma girişimi, tam 90 gün sonra yargıç karşısına çıkabildi. Gerçek suçlulardan henüz hiçbiri tutulmuş değil. Müze soyguncusu Maximilien'i yedi gün içinde yakalayıp yargıca teslim edebilen polis, henüz Kayseri olaylarının «kodaman sanık»larının yanına bile yaklaşamadı. Yanacak yakılacak olan öğretmenmiş, onları da ana doğurmuş, duyan tınan yok! Daha önce Düzce'de, Konya'da ve başka yerlerde olanların da üzerine varılmadı. Bazı çocuklara izinsiz gösteri yapmaktan beşer onar gün ceza verildi, bunlar da ertelendi, o kadar...

Niçin Tahsin Kudret öğretmenin yolu kesiliyor sınav ayında? Niçin Nebih Tunçsiper bıçaklanıyor berber dükkânında? Eski öğrencilerdir bu işleri yapanlar. Zayıf alıp sınıfta kalmışlardır. Ama eskiden yok muydu zayıf alıp sınıfta kalanlar? Böyle olay-

lar eskiden de oluyordu, ama asla bu kadar çok değildi. Neden bugün çok oluyor? Bu işin ucu, öğretmenlere saldıran çocuklardan ve çıraklardan çok, taşrada, merkezde ve hattâ dışarda çook büyük başlara, başların başındaki «padişah»lara kadar uzandığı için, okullar açılırken biraz duralım üzerinde.

Bizim kasabadaki ve Mersin'deki delikanlılar şöyle düşünmüşlerdir:

«Son yıllarda öğretmenlerin topuna birden saldırılar oluyor. Ama ne polis karışıyor, ne jandarma! Örgütleri bas bas bağırsa da bir sonuç alınamıyor. Kayseri'de 800'ünü birden yakmaya kalktılar, gene bir şey olmadı. Yakaladıkları sadece dört çocuk! Madem öyle, bir bıçak da ben atayım üç yıl önce bana kırık veren hocaya... İki yumruk da ben vurayım bahar döneminde beni çaktıran öğretmene...»

Zihinlerde genelleşen ve eyleme çıkışını da görmeğe başladığımız bu marazlı düşünceyi, verelim yurdu yönetenlere, yönetiyoruz diye bugünkü hale getirenlere de, başlarına çiçek yapsınlar! Bir ülkenin öğretmenleri; ağalar beyler, Amerikalılar, politikacılar ve baştaki yöneticiler tarafından horlana horlana bu hale getirilmişlerdir. Bu hal ile yeni ders yılına başlamaktadırlar. Şimdi onların çoğunda moral diye bir şey kalmamış*ır. Her derecedeki okulda görevli olan 155.000 kadar insan böylesine bozuk bir moralle işbaşı yapacaklar ve geçen yılki sayıları 6. 517. 802 olan öğrencilere ve halka yararlı olmaya çalışacaklardır. Kubilây'ın öldürüldüğü yıllarda bile raslanmamış derecede kötü koşullar altında açılıyor bu yıl okullar.

Kubilây'ın öldürüldüğü yıl başta Mustafa Kemal vardı, bir eli öğretmenlerin elindeydi. Onlara saygı gösteriyordu. Büyük küçük hepsini «ağır ve

oturaklı» görüyor, her gittiği yerde ayaklarına varıyor, hatırlarını soruyordu. Eğitimin önemi, öğretmenin değeri üstüne en güzel sözleri söylüyordu. Bugün yukarıdan aşağıya öğretmenin devletten gördüğü işlem ve tavır, o günkünün tam tersidir. Anayasada yazılı düşünce ve örgütlenme özgürlüğünü kullanan öğretmenler onar otuzar sürülüyor, ölüm yıldönümlerinde Atatürk'ün antiemparyalist ve antikapitalist düşüncelerini açıklamak isteyenler açığa alınıyorlar. Kayseri olaylarının ertesi günü, görevlerinin okullarda sadece çocuk avutmak olmayıp aynı zamanda halka «devrimci politik bilinç» vermek olduğunu kavramış ve örgütlenmiş TÖS'lüleri kastederek bir TBMM üyesi zat, «Onları köpekler gibi geberteceğiz, onları Endonezyadakilerden beter edeceğiz!» dedi de, kimse bu hazrete, «Sen kimsin, necisin?» diye sormadı. Kubilay'ın öldürüldüğü gün bir yobaz milletvekili böyle konuşabilir miydi? Konuşsaydı bütün büyük yöneticiler böyle dut yemiş bülbül gibi susarlar mıydı? Kör olmak gerek ortadaki durumun kötülüğünü görmemek için. Yakılmak istenen 800 temsilci öğretmen Türk yurdunun ve ulusunun düşmanı mıydı? Bugün TÖS'e kayıtlı ve bunca politik, yönetimsel ve parasal baskıya karşın TÖS'lü kalmakta direnen 60.000'den fazla inançlı öğretmen Türk yurdunun ve ulusunun düşmanı mıdır? Şayet öyleyse nasıl tutuyorsunuz bunları meslekte ve çocuklarınızı nasıl teslim ediyorsunuz ellerine?

İşinin başında güvenliği olmayan, öğretim ve örgütlenme özgürlüğü hiçbir demokratik ülkede görülmeyecek derecede dar, sosyal güvenliği eksik, aylığı az, bakımsız ve baskı altında bulunan bir öğretmen kitlesinden nasıl bir verim alınabileceğini; ve bugünkü halin yarın çok kötü olacak sonuçlarını

düşünebilen bir tek kimse yok mu acaba yüksek sorumlular içinde? Bence yoktur. Olsaydı bunca kötü anlamlı kargaşadan sonra olsun kendilerini gösterirlerdi. İlki ortası, her dereceli okulda görevli öğretmenler yeni ders yılı başlarken bunu çok iyi bilmeli ve adaletli bir makam olan yüksek halkımıza çok iyi anlatmalıdırlar.

Bugün kötü olan sadece öğretmenlerin durumu değil. Öğrencilerin durumu daha yürekler acısıdır. Bütün yalan istatistiklere karşılık, köy çocuklarının iki milyona yakını, yasal ilköğretim olanaklarından yoksun bulunuyorlar. Okula gidebilenler de bakımsız, araçsız ve gereçsizdirler. Çok çok 20 milyon liraya bunların tümüne kitap sağlamak mümkünken, özel sektör yılda onların yoksul bütçelerinden 30 milyondan fazla safi kâr sağlamaktadır. Üstelik, hizmeti de eline yüzüne bulaştırmaktadır. Dünyada ders kitap ve araç kalitesinin en düşük olduğu ülke şimdi Türkiye'dir.

İlkokulu bitirip de bir üst okula girmek isteyen köy çocuklarının hali dumandır. Köy çocuklarına İmam-Hatipten başka okul yok gibidir. Haruniye Öğretmen Okuluna bu yıl 6500 çocuk başvurdu; 120 çocuk aldılar. Eskiden bu okullara «komünist okulu» derlerdi. Bugün Islahiye'nin «Karacaören» köyünden Veli Çapan: «Benim Memmedi alıp okutsunlar da isterse komünist olsun, kendi çocukları olmasın!» diyor.

İmam-Hatip okullarını çoğaltıyorlar ya boyna; yobazlar da kaçak hafız kurslarını çoğaltıyorlar. Lâik niteliği zaten kalmamış olan Türk eğitiminde hükümet, resmi olmayan girişimle hafız yetiştirme yarışındadır alabildiğine...

Ortaokullarda okuyan köy çocukları da yurt is-

terler. Fakat çocukların isteği geçmez, ardında Aramco'nun yer aldığı petrol şeriatçılarının dediği geçer. Çubuk ilçesinde köy çocukları için yapılmaya çalışılan ortaokul pansiyonu yıllardır yarım bir duvar halindedir. «Buradan komünistler yetişecek, beş kuruş vermeyin!» diye propağanda çıkarıp yapıyı durdurtmuşlardır.

Yüksek öğretime gidenlerin ve gidemeyenlerin halini herkes bilir ayrıntısıyla... 60 binden fazla öğrenci sınava girdi bu yıl. Alacakları indir bindir 15 bin genç. Üst yanı özel yüksek okullara ve kim kaparsa, kim kandırırsa ona... Gençliğin kaç paralık değeri var bütün ilişkileri temelinden bozuk olan bugünkü düzende? Atatürk'ün her iyi dediğine kötü demek âdet olmağa başladığından, Türk gençliği denince, 10-15 bin seçmeyi alacaksın, köylünün, işçinin, işsizin çocuklarını hesaba katmayacaksın. Kalanları, «saldım çayıra, mevlâm kayıra» ilkesiyle yoz yoz büyütüp köylerde, gecekondularda oy dedeposu yapacaksın. «Aman, bu koşullar âdil değildir, ulusal değildir!» diyenlere de, USA çıkışlı «komünist» damgasını vurup susturacaksın... Susmayanları ezeceksin, dökeceksin benzini yakacaksın...

İlkokuldan yüksek okula dek kapitalist ve emperyalist etkiler altında, plânlaması bozuk, öğretmeni baskı altında, öğrencisi bakımsız, kalitesiz, eşitsiz böyle bir eğitimle gidiyoruz yarına. O kadar eşitsiz ki, çok dar bir tabandan seçilen yüksek öğretim gençlerinin yöneteceği ülkede yarın da gerçek demokrasi olamaz, bugünkü gibi taklit bir demokrasi olur. Biz, ulusal kaynak, yerli uzman, ulusal plânlama ve eşitlikle yürütülen eğitimden başkasına «ulusal eğitim» diyemiyoruz. Özellikle eşitlik üzerinde çok duruyoruz ve ne çekiyorsak bu yüzden çekiyoruz.

Bugün dünyada köylüler ve işçiler hızla uyanıp iktidara yönelmiş bulunduklarından, onların bugüne dek savsaklanmış çocuklarına hattâ «öncelik» tanınmasını gerekli görüyoruz. Yada, hiç değilse, Harbiye'den Hukuk'a kadar bütün okullara, köylü ve işçi çocuklarından, sınıfsal oranları kadar, yani % 72 köylü, % 13 işçi çocuğu alınmasını istiyoruz. Köylüleri ve işçileri içtenlikle sevdiğimizi caf cufla değil, hiç değilse böyle göstermeli, diyoruz.

Yurdu yönetecek politikacıların pek çok sorun gibi eğitime de boşverdikleri şu günlerde, okullar açılırken bu düşüncelerimizi ve acılarımızı, bütün öğretmenlerimizle, öğrencilerimizle ve onların anası babası, ablası ağabeysi olan halkımızla paylaşmak istiyoruz.

(8 Eylül 1969)

SEÇİM OKULLARI

«Cumhuriyet»te, seçim öncesi Güney Batı Anadolu'daki havayı yansıtan Sami Karaören, Muğla'yı anlatırken şöyle yazdı:

«Öğretmensiz ortaokul açılması, seçim günlerinin vazgeçilmez bir hastalığı olarak sürüp gidiyor. İki köye ortaokul açılmış. Öğretmeni yok. Kayıtlar yapılıyor. Bu okulların açılışını Milli Eğitim Bakanından önce İmar Bakanı Haldun Menteşeoğlu bildirmiş telgrafla... (Muğlalı ya!) Bazı yerlerde yol vesair inşaat başlangıçları dikkati çekiyor. Bıyık altından gülüp seçim yatırımı bunlar, diyorlar.»

Yıllardır öğrencilerin, öğrenci velilerinin dile getiremediği, bizim de yazıp çizip bir türlü dinletemediğimiz, kandırmaca eğitimciliğin ve kalkınmanın nasıl bir nesne olduğunu belirleyen bir gözlem bu...

Geçen yıl «Devrimci Eğitim Şûrası» ndan sonra genel kurul adına gittiğimizde Sayın Cumhurbaşkanı da bu dertten yakınmıştı:

«Maarifte kalite kalmadı. Lise açıyorlar,öğretmen yok! Lâbroatuvar yok! Söylüyorum, ama dinletemiyorum.»

Sağlığında aynı yakınmayı Cemal Gürsel'den de dinlemiştik.

Düşünebiliyor musunuz, okuyan yakınıyor, okutan yakınıyor cumhurbaşkanları şikâyetçi; fakat se-

çim yatırımı diye başını alıp giden bir plânsızlığı, sözde «plânlı kalkınma» döneminde olduğumuz halde kimse durduramıyor!

Ulusal eğitimi her kademede sakatlayıp kör topal hale getiren yöneticiler bununla kostaklanırlar bir de:

«Dört yılda, bütün Cumhuriyet dönemide açılan kadar lise açtık! Ortaokulları köylere yaydık. Türkiye'ye bir Türkiye daha kattık...»

Bunları söyleyenler eğitim öğretim görmüş, nicelikle niteliğin nasıl karşılıklı ve zorunlu bir ilişki içinde bulunduğunu bilmesi gereken sözümona «aydın» kişilerdir. Ama politika mikrobu bir kez girdi mi damarlarına, bütün bilinenler unutuluyor, inançlar da silinip gidiyor.

Şimdi kısaca denilebilir ki, «Öğretmen, araç, gereç ve para vermedikten, ulusal plânlama ve ilkeler uygulamadıktan sonra durma aç, sorma aç!...» Tıpkı Bektaşinin, «Bre erenler, rızkını vermedikten sonra del del sal!» demesi gibi.

Bu seçim okullarından ikisini yakından ben de gördüm. Bu yıl Islahiye'ye bir lise verdiler. Ama pek kolay olmadı bu liseyi almak. Seçimlerin kokusu duyulur duyulmaz bölgedeki politikacılar Antep'e, Ankara'ya koştular. Bakanı, başbakanı gördüler. Varolan ortaokulun müdürüne öğretmenine sormadan politikacılar kesip biçtiler aralarında, oldu. Eski ortaokulun 1000 kadar öğrencisi, 10 tane öğretmeni vardı. Derslerin yarısı boş geçiyordu. Müdürü de yoktu son zamanda. Kayıtlar yapıldı, okullar açıldı, liseye bir tek öğretmen vermediler. Öğrenci sayısı 1550 oldu. 26 şube. 817 saat ders. Ortaokul müdür yardımcısı, liseye müdür vekili oldu! Orta lise aynı yapıda zaten, daha doğrusu lise de ortaokulun yapısına gelip ortak oldu. Lisenin sadece birinci sınıfı

var, 300 öğrencili. Sırf 60-70 tanesi bizim Fevzipaşa'dan gitti. Ortaokul öğretmenleri lisede görevlendirildiler. Liseyi iyi kötü doldurdular, fakat ortaokulda derslerin dörtte üçü boş geçmeğe başladı bu sefer. Hiç ders görmeden günü tüketen sınıflar var. Geçten geç dört öğretmen yolladılar. Böylece 396 saat doldu, fakat 482 saat hâlâ boş! Boş geçen dersler, edebiyat, fen gibi temel derslerle, müzik, beden eğitimi, iş bilgisi, resim gibi önemli eğitim dersleri. Ve bu kadar öğrenciye sadece bir tek Fransızca öğretmeni var, İngilizce öğretmeni yok. Lâboratuvarı, kitaplığı, işliği, beden eğitimi salonunu, şunu bunu bir yana bırakın, daha en azından 15 öğretmenle bir müdür, bir de yeni mühür gerekli okula...

Dahası var... Sınıflar tıka basa dolu. Oturacak yer bulamayan çocuklar var. Ortaöğretimde sınıfta öğrenci sayısı normal 28 olarak bilinir, ilkokullarda 40 olduğu gibi. Fakat lisede 60'tan aşağı düşmüyor.

Bir de çifte öğretim. Dersler kırkar dakika, aralıklar onar. Gir çık, gir çık... Çoğu köylerden gelen öğrenciler için barınacak yer yurt da yok. Lâmba yok. Sıcak yemek yok, çorba yok.

Şimdi nasıl bir verim alınabilir bu okuldan? 28 öğrencinin hakkını 60-70 öğrenciye böl, tam gün yerine yarım gün okut, yarıdan çok dersler boş geçsin; nasıl yetişir bu öğrenciler de, kent okullarını bitirmiş akranlarıyla yarışa girerler? Bu gidişle üniversitelerin kapısına bile varamazlar. Çocuklarımız okuyor diye boşa sevinmesin ana babalar. Ve ülkenin geleceğinde nasıl söz sahibi olabilir bunca işçi, çiftçi ve yoksul halk çocuğu? Dört beş yıldır üniversite giriş sınavlarında birinci gelen öğrenciler hep İstanbul'dan, İstanbul'dan, yada batıdan, görüyoruz...

Böylesi bir ortaokulda acaba başbakan, yada

cumhurbaşkanı kendi öz çocuğunu, torununu okutur mu? Başbakan Süleyman Demirel, Burdur'daki ilçemize geldiğinde 700 nüfuslu köyümüze, «Akçaköy»e de bir ortaokul verdi bu cinsten. Köylülerimiz işin iç yüzünü yeteri kadar bilmedikleri için sevindiler. Ama şimdi ilkokul müdürü, ortaokul müdür vekilidir. Elli altmış öğrenci yazılmıştır, fakat öğretmen yoktur. Topunun temsilcisini Kayseri'de yakmağa kalkarsan, suçluları bulup cezalandırmazsan, varolanların rızkını kesip Almanyalara işçi olarak gitmelerine göz yumarsan yarın bu kadar da bulamazsın; bulunamaz...

Bence hiçbir köylü, hiçbir yurttaş bu dolmaları yutacak kadar bön değildir. Ama yarısı ağalara, şeyhlere, yarısı da kasaba ve Galata tüccarlarına bağlı, örgütsüz ve eğitimsiz oylarla, içine düştüğü çamurdan çıkamıyor zavallı halk... Değilse kim kimi kandırıyor? İşte şu anda ben içindeyim: Kırk dakikada hiçbir dersi tamamlama olanağı bulamıyorum. Bulabilen arkadaşım da yok. Bulabilseler bile, sadece bir kezcik anlatmayala öğrenme «öğrenme» olur mu? Bu kadar kolay mı o iş? Bin kez anlattığımız halde yaşlı başlı adamlar, ülkenin kaynaklarını ulusal amaçlara harcamanın ve ciddi bir eğitim plânlaması uygulamanın yararını öğrenemiyorlar, çocuklar nasıl öğrensinler bir kezcikte? Bu koşullar içinde biz öğretmenler, okuttuğumuz öğrencilerin çoğunun adını bile öğrenemiyoruz. Adını bilmediğin öğrenciyi nasıl eğitirsin, ona nasıl bilgi ve beceri öğretirsin?

Durum budur. Çıkaryol bulmak da zoralmıştır. Paran para olsa, üç milyarlık Eğitim bütçesini 6 milyar yapmakla çift öğretim kalkar, 12 milyar yapmakla sınıflar otuzara düşer, öğretmene yeterli aylık verilir, okula araç gereç sağlanır... Bu sömürüyle,

gittikçe değerden düşen parayla, ve bu bozuk vurgun düzeniyle nasıl sağlanır bu?

Yeni seçimlere de daha dört yıl var; nasıl gider?

(8 Ekim 1969)

BIÇAK KEMİĞE DAYANINCA...

Öğretmenler boykotta...

Sonunda iş buraya kadar geldi. Bütün Türkiye'de öğretmenler boykottadır. Bu eylem, Erzurum ve Kars yöresinde birden patladı. Ülkemizin özellikleri belirli bir cografya bölgesinden gelen bu tepki, maddi, toplumsal ve ruhbilimsel açıdan ayrı ayrı değerlendirilebilir. Toplumsal tepkiler, tek etkenin değil, çok etkenin, toplumu bir noktada sıkıştırmasıyla ortaya çıkmaktadır. Sömürgeci kadrolar ve yerli ortaklarının sahneye koyduğu oyunları öğretmenler olarak iyi anlamaktayız. Yurt ölçüsünde başlamış olan öğretmen boykotunun nedenlerini özellikle bu açıdan incelemekte yarar var.

Birleşmiş Milletler Besin ve Tarım Örgütü (FAO)'nun resmi yayınlarından birinde (Nutrition and Working Affiency, 1963), Amerikalı araştırıcı A. Keys ve arkadaşlarının, aç bırakılmış insanlar üzerinde giriştikleri bir denemenin bilimsel sonuçları açıklanmaktadır.

İyi beslenmeyen ve kötü beslendiği halde, iyi beslenen insanlar gibi çalışmaya zorlanan insanların, bir süre sonra kendi kendilerini yemeye başladıkları ve bunun görülebilir belirtisinin kilo kaybı olduğu bilinmektedir.

Büyük bir halk öğretmeni olan Doç. Dr. Osman

N. Koçtürk'ün de yıllardır anlattığı gibi, yeteri kadar besin almadan, dolaylı dolaysız baskılarla çalışmaya zorlanan insan elbet zayıflar. Zayıflama başladığında, insanın toplumsal davranışlarında, veriminde ve yeteneklerinde belirli azalmalar ve değişmeler de olmaktadır. Zayıflamanın % 5'e ulaştığı düzeyde insanlar, küçük oranda olumsuz toplumsal davranış değişiklikleri gösteriyorlar. Bu oran % 15'e çıkınca, çalışanın toplumsal davranışları ciddi olarak bozuluyor. Zayıflama % 20'ye ulaşacak olursa, insan, yasalara ve törelere uymayan tavırlar takınarak, onu bu hale getiren düzene kafa tutmaktadır. İnsanın ve toplumun çok sert tepkiler gösterdiği bu noktadan sonra açlık ve yoksulluk sürdürülecek ve baskılar arttırılacak olursa, beklenilenin tam tersine, tepkiler yumuşamaya başlıyor. Zayıflama % 40 olunca tepkiler artık alabildiğine azalıyor. Zayıflama % 50 olduğu zaman ise hiç tepki yoktur. Bundan sonra insanlar ve toplumlar koyunlaşmakta ve teslim olmaktadırlar. Eğitilmemiş toplumlar buna «kader» deyip susarlar...

Türk toplumunun, bu arada Türk öğretmeninin nabzını Barış Gönüllüleri ve IBM makineleriyle yoklamakta olan sömürgenler ve onlara yardımcı olanlar, uzun süredir, öğretmen maaşlarını eksik tutarak ve tüketim mallarının fiyatlarını alabildiğine yükselterek öğretmeni aç ve bakımsız bıraktılar.

Yoksulluk içinde, maddi-biyolojik gücünü zorlayarak görevini sürdürmeye çalışan öğretmen, bugün ciddi toplumsal davranış değişikliklerine neden olan % 20 oranındaki beslenme yetersizliği noktasına getirilmiştir. Silifke'de maaşlarını alamayan öğretmenlerle Erzurum ve Kars yöresindeki insan ve hayvan açlığının ortasında yaşayan öğretmenler, bi-

limsel olarak beklenen doğal tepkiyi gösterdiler. Onların arkasından TÖS bu tepkiyi genelleştirerek disiplin altına almak zorunda kaldı. Bu halimiz mistik ölçülerle değerlendirilecek bir kader değil, IBM makineleri ile daha önceden plânlanmış bir uygulamadır. Bunu kestirebiliyoruz.

Belirttiğim bu noktada, seçimi yeniden kazanarak yönetimi sürdüren güçler, anlaşılması güç bir tutumla maddi ve yönetimsel baskılarını artırmış bulunuyorlar. Ekmekten ete süte ve otübüse kadar herşeyin fiyatı artırılmış, vergiler ağırlaştırılmıştır. A. Keys ve arkadaşlarının bulgularına dayanarak gerekli uygulamaları yapmak, sömürülen ülkelerin ve ülkemizin zinde güçlerini yıpratmak, böylece toplumsal tepkiyi sıfıra indirmek, Türkiye'yi de Filipinleştirmek; 600 lira aylıkla altı yedi nüfus geçindirmek ve çalışmak zorunda bırakılmış öğretmenin gözünden kaçamaz.

Şimdi buyurganlar, yönetimsel baskı ve zamlarla bizleri biraz daha zayıflatmaya, biz de bu etkin süreyi uzatıp direnmeye çalışacağız.

Bizim bu girişimden başarılı çıkacağımıza şundan dolayı inancım tamdır: A. Keys ve arkadaşlarının denemesi, kobay gibi kullanılan Anglosakson asıllı bir işçi grubu üzerinde yapılmıştır. Elde edilen bulgular, biyolojik yapıları bir olduğu halde, tarihsel kökleri ve kültürleri farklı olan toplumlarda aynı koyunlaşmayı görmeye olanak vermez. Çilekeş Türk halkıyla onun öğretmeni, IBM makinelerinin hesaplarını yanlış çıkarabilecek apayrı bir güce sahiptir. Sözgelimi, Amerika'da da öğretmen grevleri olmaktadır. Fakat katılanlar 10 bin, 20 yada 30 bindir. Türkiye öğretmenlerinin boykotu 100 bin kişiliktir. Bu yüzden halkın ve öğretmenin direnci

uzun sürecek, sanılandan daha güçlü olarak boykot ötesi aşamalara varacaktır. Bu direnme gücü üstünlüğü, yüzyıllardır bozkırda, yoksulluk içinde yaşamayı başarmış Türk halkının ve onun içinden gelen öğretmenin en üstün yanıdır. A. Keys'in bulgularına dayanarak Türk halkı üzerinde uygulama yapanlar, yanıldıklarını er geç anlayacaklardır.

Türk toplumunun ve çoğunluğu yoksul halkçocuğu olan öğretmenlerimizin bu üstünlüklerine güvenerek ve bununla öğünerek bu bilimsel gerçekler üzerinde önemle duruyoruz. Doğuda ilgisizlikten insanlarımız inler ve hayvanlarımız ölürken, Türkiye'ye 100 bin Avrupa ineği sokmaya ve Dünya Bankası'ndan 3,5 milyar liralık borç alıp Amerika'dan «ithal» edilecek yemle hayvan besletmeye kalkışan çevrelere kadar herkesin plânlayıp uyguladığı eylemler, tıpkı eğitim ve öğretmen sorunlarımız gibi, örgütlerimizce dikkatle izlenmekte ve değerlendirilmektedir. Zaten ulusal eğitimdeki sömürgeci uygulamalar, ülkemiz üzerindeki genel uygulamaların sadece bir yanıdır.

Çekilip çekilip Türkiye'ye yeniden saldıranlar, ister ateşli silâhlarıyla ve isterlerse sessiz savaş yollarıyla gelsinler, bunların hepsine direnebilecek taze güçlerle karşılaşacaklar ve yenileceklerdir. Onlar yenilecek, biz yenilmeyeceğiz.

Bizi neden sürdüklerini, neden kıydıklarını, ücretlerimizi neden artırmadıklarını, bunalan halkın sırtına neden yeni vergiler yüklediklerini, ekmekten otobüse kadar her şeyi neden pahalılaştırdıklarını bildiriyle, yürüyüşle, mitingle anlatamadık, şimdi boykotla anlatıyoruz. Gene de anlamazlarsa, «boykot ötesi» yolları deneyeceğiz. Ve haklarımızı, hem de halkımızın yüzyıllardır yutulan haklarını alacağız. Mus-

tafa Kemal Atatürk ilkeleriyle Anayasaya bilinçle bağlı büyük öğretmen çoğunluğunun tepki yeteneğini kısıtlamaya çalışmak boşuna bir çaba, boşuna bir hülyadır.

(15 Aralık 1969)

BÜYÜK BİR EĞİTİM UYGULAMASI

Öğretmenlerimiz, 15, 16, 17, 18 Aralık 1969 günleri, bütün yurtta yaygın ve etkin bir «eğitim uygulaması» yaptılar. Bütünüyle anayasa sınırları içinde, demokratik ve ölçülü bir eylem olan «Genel Öğretmen Boykotu»ndan herkesin alacağı dersler vardır. Öğretmenler de, kişi ve örgüt olarak bu derslerden yararlanacaklar arasındadır.

Dört günlük boykot gelip geçti, tartışmalar sürüyor, daha da sürecektir. Dostların eleştirileri başımız gözümüz üstüne. Onları dinliyoruz. Dost olmayanların eleştirilerini de dinleyip değerlendirmek zorundayız. Bunlar boykotumuzu beğenmiyorlar. Zaten beğenmeleri yanlış olurdu. Boykotomuzu onlar beğenseydi biz ciddi yanlışlıkların içine düşmüş sayılırdık.

Beli başlı eleştiri şu: «Öğretmenlerin sorunları vardır. Ortaya atılan istekler yerindedir. Ama niçin boykot? Yasalara daha uygun, daha yumuşak yollar yok muydu? Boykota gitmekle öğretmen, yurtta yasaya saygıyı azaltmış, anarşiyi körüklemiş olmaz mı?»

Önce 20 Şubat 1963'te TÖDMF'nin yönetiminde yapılan «Büyük Eğitim Mitingi»ni hatırlatalım. Sonra 1965'te TÖS kuruldu, mesleksel savaşımın büyük bölümünü yüklendi. 624 sayılı Devlet Personeli Sendikaları Yasası'yla, ne kadar kısıtlı bir öğretmen

sendikası olduğumuzu herkes bilir. Öğretmenlerin maddesel, mesleksel ve sosyal sorunlarını ilgililere anlatmak ve çözümlenmesini sağlamak için yaptıklarımızın ilk akla geleneri kısaca şunlar:

Üç sefer rahmetli Cemal Gürsel'e, üç sefer sayın Cevdet Sunay'a gittik. Başbakana, Prof. Orhan Oğuz da içinde bütün Milli Eğitim Bakanlarına, İçişleri Bakanına gittik. Bütün partilere, partisizlere, Meclis ve Senato başkanlarına gittik. Sorunlarımızı bir bir anlattık:

«Lütfen eğitimi işe yarar bir kamu hizmeti haline getirin, öğretmen sorunlarına eğilin; öğretmenlere can güvenliği, sendikalara çalışma özgürlüğü sağlayın, saldırı ve baskınları durdurun...» dedik.

Belki binden fazla bildiri çıkardık. Adımız «bildirici sendika» oldu. Muhtıralar verdik. Büyük küçük bütün gazetelerde, meslek dergilerinde bu sorunları dile getiren yazılar yayınladık. Yurdun çeşitli yerlerinde düzenlediğimiz bölge toplantılarında, sohbetlerde, eğitim seminerlerinde bu sorunları tartıştık, görüşlerimizi basın ve radyo yoluyla kamuoyuna ve yöneticilerin bilgisine ulaştırdık. Geçen yıl 4-9 Eylül günleri arasında bir «Devrimci Eğitim Şûrası» topladık. Kartla, telefonla Milli Eğitim Bakanını, Başbakanı, Bakanları çağırdık, gelmediler. Yolladıkları polislerin gözü önünde tartışılan 23 bilimsel bildiriyle 10 tane komisyon raporunu 524 sayfalık bir kitap haline getirdik, ilgililere birer tane yolladık. 15 Şubat 1969'da Ankara'da 34 bin kişinin katıldığı «Büyük Eğitim Yürüyüşü»nü yaptık.

Bütün bunlardan bir sonuç çıkarılması gerektiği halde çıkarılmadı, tersine, öğretmenin sabrını tüketen baskı uygulamaları şiddetlendirildi ve artırıldı: 8 Temmuz 1969 günü Kayseri'de, Genel Kurul top-

lantımız basıldı, temsilcilerimiz ve konuklarımız yakılmak istendi. Milli Eğitim Bakanı yada Başbakan bir «Geçmiş olsun» yazısı yollamadılar. Zabıta, işi gevşek tuttu. Bağımsız yargıçlar şimdi, hazırlanan eksik ve tek yanlı dosyalar arasında adaleti bulmaya çalışıyorlar. Sadece Kayseri'de değil, pek çok yerde toplantılarımız basıldı, lokallerimiz yıkıldı, yüzbinlerce lira tutan zarar ve ziyanımız ödenmedi.

Sık sık yasaya saygıdan söz ediliyor. Yasaya saygısız olan kim? Sık sık anarşiden söz ediliyor. Anarşiyi acaba kim yarattı? Biz öğretmenler «eğitim» gibi değerli bir kamu hizmeti görüyoruz. Vaktiyle eğitimsiz bırakıldıkları için bugün kolayca kandırılabilen öz yurttaşlarımızı kışkırtıp kışkırtıp üzerimize saldırmaktan niçin vazgeçmiyorlar? Boykotumuz başlamadan hemen önce Elbistan'da bir ağa iki öğretmeni birden vurdu. Gene yakınlarda Elâzığ TÖS başkanının yolu evine giderken kesilip döğüldü. Bolvadinli arkadaşlarımıza insanlık dışı saldırılar yöneltildi, doktora baskı yapıp yaralımıza rapor verdirilmedi. Ne olacak bunun sonu? Öğretmenlik meslek mi, yoksa demirden çelikten yeni tür bir işkence mi?

Meclis'teki hademeler bizim okul müdürlerinden fazla maaş alıyorlar. İsteklerimiz haklıymış ama, yolu boykot değilmiş. Medine fukarası gibi kapı kapı dilenmeye mi çıkalım daha fazla? Almanya'ya işçi giden, mesleği bırakıp çekilen öğretmen sayısı 9000'e vardı. Normal mi bunlar? Müzmin bir işitmezlik ve anlamazlık içinde bulunan ilgililer, bunca haklı nedene dayanan boykotumuzu şimdi «ağır» buluyorlar, halkı kandırabiliriz sanısıyla, sorumluluğu öğretmenlere, onların örgütlerine yüklemeye çalışıyorlar. Artık çocukların bile kandırılamadığı bir dünyada acaba bunu nasıl başaracaklar?

Boykot boyunca, beş altı yerde, AP'li yurttaşı silâhlandırıp üzerimize saldırttılar. Ne kadar yanlış ve sakıncalı bir oyun oynadıklarını «yıldırım telgraf»larla parti genel başkanlarına bildirdik. Öğretmenler AP'li yurttaşlara asla düşman değildir. Biz anlayışsızlığın, yurdu sömürtmenin, halkı yoksul, geri ve cahil bırakmanın, ortada yasalar olduğu halde anarşiyi sürdürmenin, öğretmeni, eğitimi hor görmenin, bozuk eğitim ve toplum düzeninin düşmanıyız. Bunu iyi kavrarlarsa, boykottan en yararlı dersi çıkarmış olurlar.

Bizim çıkarmamız gereken derslere gelince:

Boykot bitmiştir, fakat öğretmenin devrimci savaşımı bitmemiştir. Bilelim ki bundan sonrası daha çetindir. Meslek içi örgütlenmeyi ve meslek dışı dayanışmayı artırmak gerekir. Şube yönetim kurulları bütün yurtta gereğince tam çalışır hale gelmelidir. Büyük okullardan, köy gruplarından birer temsilci şubelerle bağıntılarını geliştirmeli, Genel Merkez ve Şube ilişkileri sağlamlaştırılmalıdır. İstek, öneri ve eleştiriler en çabuk yoldan gelip gitmelidir.

En önemlisi halkla olan dayanışmadır. Öğretmen lokalleri «kapalı kulüp» biçiminden ve sadece« oyun yeri» olmaktan hızla çıkarılmalıdır. Lokallerimize gelen herkes, bizden en yüksek saygıyı ve ilgiyi görmelidir. Buralarda toplum ve yurt sorunları tartışılmalı, içki, kumar içeri bile sokulmamalıdır. Bazı yerlerde halkın öğretmene bu kadar «hasım» hale getirilmesi karşısında, gruplar halinde halkın evlerine gidilmeli. Vaktiyle eğitimsiz bırakıldıkları için bugün kolayca kandırılan yurttaşlarımızın, bundan sonraki eylemlerimizde, halk düşmanlarının isteklerine araç olmalarını istemiyorsak, onları eğitim ve bilimin ışığına bir an önce kavuşturmalıyız. Öğret-

menlerin gerçek halk dostu, temiz yurt çocukları olduğu, yani gerçeğin ta kendisi, bu yurttaşlarımıza bir an önce ve iyice anlatılmalıdır. Binlerce köyde, kasabada tek halk aydını olan öğretmenin lokalde oturmakla geçirilecek dekikası yoktur. Dakikalar altındır.

Yaşça ve başça benden ilerde olan meslekdaşlarımın hoşgörüsüne güvenerek bir derdimizi daha söylemeğe çalışacağım. Sendikal yayınların küçük bir parçası bile atılmayıp okunmalı, okuduklarımız mutlaka başkalarına verilmelidir. Söylenmiş nice düşünceler vaktinde kavranılmazsa, eylem içinde bocalama olur. TÖS'ün eğitim ve yurt sorunlarıyla ilgili elkitapları, «Hukuk Rehberi», geçen «Genel Kurul Raporu», «Devrimci Eğitim Şûrası» kitabı dikkatle okunmalıdır. Çıkacak yayınlarımız kaçırılmadan izlenilmelidir. Sadece bunlarla kalınmayıp, her ay yüzleri bulan yeni yayınlar dikkatle seçilmeli, bunlardan hiç değilse her şubeye birer tane sağlanmalı, okunmalı ve üstünde grup tartışmaları yapılmalıdır. Okuma yazma bilip de sürekli olarak kitap dergi okumayanların «gizli cahil»ler olduğu söylenebilir. Öğretmen de olsak, böyle nitelenmekten kurtulmanın biricik yolu okumak, hattâ yazmaktır. Ancak okumakla içinde bulunduğumuz sorunları doğru kavrama, deyimleme ve çözme gücü bulabiliriz.

«Genel Öğretmen Boykotu»ndan alınacak dersler sayılmakla bitmez. Hükümet sözcüleri hâlâ boykota katılma oranı üzerinde duruyorlar, bırakalım dursunlar. Bizce boykotun anlamı üzerinde durmak ve ondan gerekli eğitsel sonuçları çıkarmak daha yararlıdır.

(23 Aralık 1969)

ŞENDİKALARI TANIMA ZORUNLUĞU

Milli Eğitim Bakanı Orhan Oğuz, deneme yayınları yapan Ankara Televizyonunun bir proğramında, öğretmen sorunlarını sendikalarla değil, bölge bölge toplantılar yaparak öğretmenlerin kendileriyle görüşeceğini, «aracı» kabul etmeyeceğini açıkladı. Hükümet yetkililerinin, memur sendikaları karşısında takındıkları yanlış tavrı anlatmak ve eleştirmek, gereği var.

Geçtiğimiz yıl beliren toplum olaylariyla ilgili tartışmalar, büyük küçük pek çok yetkilinin, çağdaş toplum bilgi ve bilinciden gerilerde olduğunu göstermiştir. Bu tartışmalar aynı zamanda, bugünkü Anayasanın gereği gibi kavranmadığını, onun pek çok ilkesiyle hükümet yetkililerinin demokrasi anlayışını aşan ileri bir hukuk metni olduğunu da ortaya koymuştur.

Anayasanın «Başlangıç» bölümünde yer alan «sosyal devlet» kavramı ve özellikle sendika, toplu sözleşme ve grev hakkıyle ilgili ilkeleri, sık sık yöneticilerin gözlerinden ve gönüllerinden uzak düşmektedir. Yedi yüz bine yakın memur kendi iş yerlerinde çalıştırmakta olan devlet, özellikle «sosyal devlet» niteliğinden dolayı açıkça bir «işveren» sayılır. İşverenin, çalışanları temsil etmekte olan sendikaları tanımaktan kaçınması nasıl düşünülebilir?

İşçi kesiminin ekomonik ve sosyal güvenliklerini düzenlemede bir dereceye kadar başarıya ulaşan sendikal ilkeler, devlet personeli söz konusu olunca çok yavaşlamakta ve aksamaktadır. Örgütlenme hakkı tanımayan geniş halk kitlelerinin perişan durumu da, işçi, memur, bütün sendikaların sorumluluğunu gerektiren bir konu olarak ortada durmaktadır.

Halk oylamasıyla kabul edilen bugünkü Anayasanın getirdiği ilkelere aykırı olarak 1965'te çıkan 624 sayılı «Devlet Personeli Sendikaları Kanunu»nda pek çok antidemokraik maddelerin bulunması, hükümet temsilcilerinin yanlış davranmalarına fırsat vermektedir. Bu yasa devlet personeline en doğal sendikal hakları vermediği gibi, Balıkesir TÖS Şubesinin 2 Şubat, TÖS'ün 15 Şubat 1969'da yaptığı gösteri yürüyüşünden ötürü, Anayasa Mahkemesinin 14/i maddesini kaldırmasından önce, «herkese» özgü olan açık yer toplantısı ve gösteri yürüyüşü hakkını bile kısıtlamakta idi. Anayasaya aykırı yasaların Anayasa Mahkemesi'nden önce Meclislerce ele alınıp değiştirilmesi gereği, yıllardır yerine getirilmediğine göre, devlet personelinin demokratik haklarını kısıtlayan bu türlü yasalar, birer ikişer Anayasa Mahkemesi'ne götürülüp kaldırılmaları istenecektir. Bu yurttaşı yokuşa sürme tutumunun, titizlikle korumaya çalıştığımız parlamenter demokrasi için hiç de iyi bir not olmadığını bir kez daha belirtmek zorundayız.

Anayasa bu kadar ileri ve yaşamın istekleri bu kadar zorlayıcıyken, hükümet temsilcilerinin işi ağırdan almaları, üzerinde ayrıca durulacak bir toplumsal sorundur. Hükümet temsilcilerinin bence en çok aksadığı nokta, demokratik toplum ölçüleri içinde, sendikalara hak ve yetki tanıma konusunda görülüyor. Sayın Oğuz'un davranışı bu tutumu katılayan bir örnek.

Demek ki, Barış Gönüllüsü'nden uzmana kadar pek çok yabancı ögenin karıştığı, yurt çocuklarının tamamına eşit gelişme olanakları sağlamayan, kalitesi düşük ve geri bir eğitim karşısında öğretmenlerimizin, örgütleri yoluyla yıllardır çırpınması, hükümete hiç etki yapmamıştır. Maaşlarının çok düşük tutulması, baskılarla, saldırılarla, yasaya uydurulmuş kıyımlarla saygınlıklarının alabildiğine düşürülmesi hep gösteriyor ki, öğretmenliğin etkili bir kamu hizmeti olarak yürütülmesi, egemen sınıfları ve onların politik temsilcilerini rahatsız etmektedir.

Öğretmen sendikalarının kurulduğu 1965 yılından beri ortaya atılan istek ve önerilerin hiç dikkate alınmayışı, demokratik bir toplumda kolay kolay hoş görülemez. Nitekim bundan dolayı öğretmenler, «Al abdesini, ver pabucumu!» diyecek hale gelmişler, dört günlük genel bir boykotla, sorumluların dikkatlerini bir sefer daha çekmişlerdi. Ama vurdumduymazlık o derece müzmin bir hal almıştır ki, en sonunda devlet personeli sendikalarının üst kuruluşu olan «Türk-Persen» de, genel memur boykotu kararı almış ve uygulama hazırlıklarına geçmiş bulunmaktadır. Bunda da temel neden, uzlaşmazlıkları çözümlemede, sendikaları tanımaya yanaşılmayışıdır.

Resmi yetkililerin kabul etmesi ne derece zor olursa olsun bir daha belirtelim ki, bugünkü demokratik Anayasa yürürlükte kaldıkça ve kafalarımızda gerçek demokrasinin başlıca ilkeleri yaşadıkça biz öğretmenlerin, tıpkı toplumun öteki demokratik güçleri gibi savunacağımız görüş şudur: Çalışan kitlelerden biri olarak ve bunun da üstünde, yürüttüğümüz hizmetin özelliklerinden dolayı, devlet ve hükümet yetkilileri karşısında söz hakkımız vardır. Biz

bugün için bu hakkımızı, örgütlü olarak kullanmaktayız. Örgütümüzü tanımak, onunla görüşme ve anlaşmaya oturmak, demokratik bir zorunluktur. Öğretmeni örgütünden, örgütünü öğretmenden ayrı görmek, böylece öğretmeni bilinçsiz bir kitle durumuna indirgemek, boşuna bir çabadır.

Bu çabanın boşuna olduğunu gösteren çok örnekler vardır. Daha yakın süre önce Sayın Oğuz'un Konya öğretmenleriyle doğrudan doğruya ilişki kurma isteği havada kalmıştır. İlerde deneyeceği girişimler de böyle sonuçlanacaktır. Öğretmenler bu konuda kararlıdır. Beş yıldır, son derece olumsuz koşullar altında yürüttükleri sendikal savaşım, bu kararlarının bir kanıtı olarak dikkatle gözden geçirilmelidir. Bir an için Bakanın öğretmenlerle yer yer görüşmeler yapmayı başardığını farzetsek bile, bu görüşmeler, geçerlikten uzak yarenlikler olarak kalacaktır.

Genel Öğretmen Boykotu sırasında Sayın Bakanın yaptığı konuşmalarda yer alan başka bir yanlışlığı da düzeltme gereği var. Bakan, şayet görüşme yapmak isterse «bütün öğretmen kuruluşlarını» çağıracağını söylemiştir. Yanlıştır. Bir mesleği temsil etme yetkisi, Bakanlığın kendisinin kurdurduğu «sarı» kuruluşlarla birlikte «bütün kuruluşlar» arasında paylaştırılamaz. Bu konuda uyulacak nesnel ölçüler vardır. Bu yetkiyi üye sayısı en yüksek olan sendika kullanacaktır. İnanmayanlar, üniversitelerin «sosyal siyaset» kürsülerinde ders okutan bilim adamlarına başvurabilirler.

Sendikaları tanıma konusu bugüne kadar hafife alınmıştır, ama bundan böyle alınamaz. Öğretmenler başta olmak üzere, memurların da dirilmeye başladığını gösteren belirtiler çoğalmıştır.

(7 Ocak 1970)

ÇIĞLIK KÖYÜ

Doğanşehir'e vardık. TÖS Başkanı Hüseyin Balta söylendi: «Geç kaldınız, köylüler dağıldı...» Yönetim Kurulundaki arkadaşlar çarşıyı taramaya koştular. On dakika sonra oturduğumuz kahve gelenleri almadı. Oturanların iki misli insan ayakta, konuşmaya başladık.

Öğretmen kıyımı alıp yürümüştü. Onar onar, yüzer yüzer sürüyorlar, yada açığa alıyorlardı. Ne koğuşturma yapıyorlardı, ne savunma soruyorlardı. Önce sürüyorlar, sonra yalancı tanıkları dinliyorlardı. Danıştay'a başvuruyorduk, Danıştay sürgünleri durduruyordu. Atlatıyorlardı Danıştay'ı. Öğretmeni eski yerine iki gün döndürüyorlar, sonra gene sürüyorlardı. Açığa aldıklarını da böyle yapıyorlardı. Danıştay'ın sözünü yerine getirdik diye bugün işe başlatıp ertesi gün bakanlık buyruğuna alıyorlardı. Ortalıkta bir ,dolandır gidiyordu.

Şapkalı, kara lâstikli, uzunca paltolu yada boyama kaputlu köylüler dikiliyorlar, dinliyorlardı. Soruyorlardı gözleriyle: «Neden, neden bunca sürgün, bunca kıyım?» Uyandırıyorduk, ondan. Bugüne kadar egemen olanların bundan sonra egemen olmaları zorlaşıyordu. Kıymakla sürmekle tükenmeyecek kadar çok öğretmen, «Uyu uyu yat uyu!» diyen 35 yıllık Alfabeyi bırakıp, «Uyku yeter, kalk artık!» eğitimine

başlıyorduk. «Yıl on iki ay ve yıllar yılı çırpındığımız halde neden bu kadar yoksuluz? Neden bu kadar çok sömürüyorlar alın terimizi ve ülkemizi? Nasıl çıkarız bu çamurun ve çukurun içinden?» Devrimi anlatıyorduk. Egemen sınıf politikacıları cin ifrit oluyorlardı.

Konuşmamız bitti, köylüler alkışa uydular. Sonra sesli sorulara geçildi. Her şeyi anlamak istiyorlardı açıklıkla Ve dinliyorlardı usanmadan. Başkan Hüseyin Balta, herkese teşekkür etti. Çıktık dışarı. Benim sırtım ter. Ayrı ayrı yanıma geldiler. İçerde ayıp olur diye sövememişlerdi, dışarda rahat rahat sövdüler. Kendi sözleri ve sövgüleriyle bozuk eğitimi ve sosyal yapıyı eleştirdiler. Uzun süre araba bekledik. Gece iyice bastırdı. Sonra adam başına onar lira verip bir dolmuş ayarladık. Düştük dönüş yoluna.

Karanlığın içinden bir süre gittik. Arabanın ışıkları karanlığı tünel gibi deliyordu. Derken bir el kalktı yolun ortasından, durduk. «TÖS»'çüleri bizim köyden bekliyorlar, birer çay içeceksiniz!» dedi yolumuzu kesen köylü. Şoför aksi bir arkadaş: «Arabanın arkasını vurarım, makas falan kırarım.» deyip dayattı. Dolmuşu bırakıp yürüdük. «Çığlık köyüdür burası!» dediler. Sol kolda, beş yüz metre kadar içerde bir köydü, iyi görmedik karanlıkta. Yola çıkan adam, çeke çeke kahveye götürdü bizi. Otuz kadarı yaşlı, üst yanı genç bir sürü adam. Doldurmuşlar kahveyi. Yukarıda iki lüks asılı. Her gün tek yakarlarmış, bugün camininkini de getirmişler. Gençler bir yana, gür ve kır bıyıklı yaşlılar bir yana oturmuşlardı. Gençlerle yaşlıların arasına oturduk. Yoksuldular. Belki daha yoksulları vardı, kahveye çıkmamışlardı. Kadınlar da yoktu ortalıkta Adaçayı içtik.

Biri başladı: «Ben Doğanşehir'deki konuşmada

bulundum. Okul, otuzbeş yıldır uyu uyu yat uyu diyor. Siz yaptınız bunu. Otuz beş yıldır aklınız nerdeydi? Bu Alfabeyle bir ton adam gelip geçti okullardan. İlkokul böyle, üst yanı daha bozuk!.. Niçin geç ateş aldınız bu kadar?» Adı Ali Uçar'dı. Aynı soyaddan dört beş Ali olduğundan buna «Boruk Ali» diyorlarmış. «Haklısın Boruk Ali!» dedim. «Düşün ki öğretmenler de aynı Alfabenin ve aynı eğitimin kurbanları. Bu eğitim bizi de uyutmuş yıllarca. Bugün uyandık, elimiz kolumuz bağlı. Bırakmıyorlar ki düzeltelim. Halkı bu Alfabeyle, bu eğitimle uyutmağa, bizi de buna araç kılmağa devam ediyorlar...»

Ali Tatar adında başka biri, çevrelerinin kuran kurslarıyla ve bütün yurdun İmam-Hatip Okullarıyla dolduğunu söyledi. Yeterli din adamı ihtiyacından, ihtiyaç fazlaları için bu eleştirinin doğru olduğundan söz ettim, yutmadı: «Bunlar bizi daha da çok uyutirler!» dedi. Başka biri, bu işlerin nasıl düzeleceğini anlattı uzun uzun.

Boruk Ali Uçar'ın cebinde bir «Cumhuriyet» vardı. «Her gün alırım okurum.» dedi. «Sana bir soru öyleyse.» dedim. «Öğrenci yurtlarına baskın yapıyorlar, biliyorsun. Patlayıcı madde atıyorlar. Ama daha çok kitapları alıp götürüyorlar, acaba niçin?»

Birden gözleri parladı Boruk'un: «En büyük patlayıcı kitaptır!» dedi. «Kitap bumbadır, atumdur... Ha bu öğretmenler de birer atumdurlar, onun için sürirler, kıyirler... Lâkin pravo öğretmenlere ki yılmirler...»

Yaşlılardan birkaçı bir ağızdan dua etti: «Allah emsallarınızı çoğaltsın, Allah hepinizi kuru iftiradan, kem gözden, kurşundan, tuzaktan esirgesin...» Ötekiler âmin çektiler.

Hüseyin Yılmaz muhtarmış, göz etti, dışarı çık-

tık birlikte. Sokaklar karanlıktı. Bir duvarın dibine dikeldik. Çıkarıp bir şey tutuşturdu elime. Baktım bir kâğıt dürümü. Beşe ona katlanmış. Şiş. Her halde bir muska dedim içimden. İçerdeki dualara bağladım. «Al bunu.» dedi Hüseyin Yıldırım. İkiletmeden alacaktım hemen, muhtar konuştu: «Açıktaki öğretmenlere maaş vereceksiniz ya, katın onların içine, aramızdan topladık.» Bir hoş oldum. «O iş tamam yahu muhtar!» diyecek oldum, kesip attı sözümü: «Alacaksın, komşular öyle istediler.» dedi. Aldım. «Dahası var.» dedi muhtar. «Açığa alınan öğretmenlerden birinin, işine dönünceye kadar maaşını biz vereceğiz. Buna da karar aldık, bize bir öğretmen adı bildir, hökümetin verdiğini vereceğiz, yetmezse üstünü tarhana bulgurla, erişteyle tamam edecez.» Gözyaşlarım taşıp çıktı dışarı. Karanlıkta gözyaşının faydası yoktu, teptim geri. Muhtara teşekkür ettim.

Komşular da çıktılar. Ayrı ayrı tokalaştık. Gençler elimi daha sert sıkıyorlardı. Yaşlılardan biri ardımızdan bağırdı: «Dik durun öğretmenler, hem dik, hemi de sık!..» Yola kadar geldiler. Köyün öğretmeni Nevzat da aralarındaydı. Daha yoksullar evlerindeydi. Kadınlar da yoktu ortalıkta, onlar ilk akşamdan yatıp uyumuşlardı çaresizlikten. Ama bunlar bile yeterlerdi. Bunlar çok şeylere yeterlerdi. Öğretmen sürenlerin, öğretmen kıyanların böyle bir köyden, böyle binlerce köyden haberleri yoktu.

Arabanın ışığında muhtarın verdiği kâğıt dürümünü açtım. Biraz para ve seksen kadar ad vardı. İki üç tane beş lira, bir mi iki mi on lira, sonra hep bir lira, iki buçuk lira yazılıydı önlerinde. Ellerin beş yüz bin liralarından değerliydi. Kendileri paralarından kat kat değerliydi, kendilerine paha biçilmezdi.

Şimdi öğretmenler bu köye dayanmaktadırlar. Bu

köye dayananlar yıkılmazlar hiçbir zaman. Bugün türlü çeşit baskılar öğretmenleri sindiremiyorsa, keramet buradadır. Öğretmenlerin savaşımı bundan dolayı halkın savaşımıdır.

Öğretmen kıyanların bundan da haberleri yok.

(1 Şubat 1970)

GENÇLİK VE AŞIRILİK

İster o yandan, ister bu yandan, bugünün egemen kuşak liderlerine: «Gençlik üstüne birer söylev çekin.» deseniz, gırtlaklarını temizlemeden başlarlar:

«Gençlik memleketin geleceğidir! Atatürk, cumhuriyeti gençlere emanet etti. Gençliğin yetişmesi için hiçbir fedâkarlıktan çekinmeyiiiz!..»

Böyle giderler. Hattâ daha manşetlik cümlelerle birbirlerini geçmeğe çalışırlar.

Ama uygulamada yok bu ilkeler! Önlerine bir gençlik konusu çıkınca ilk akıllarına gelen polis çağırıp coplatmak oluyor onları. Örgütlerini baskı altına alıyorlar. Yurtlardan atıp pasocuklarını kaldırmaya yelteniyorlar. Okullarının durumu ne, kahvaltı yapıyorlar mı, tosttan, kuru fasulyeden başka bir şey yiyorlar mı, nerelerde yıkanıyorlar, 250-300 liralık burslarla koca bir ayı nasıl geçiriyorlar, nedir bu hırçınlık ve huysuzlukların altındaki gerçek nedenler... hiç araştırmıyorlar. Bir «Gençlik Bakanlığı» da kuruldu ama meşin topun ve totonun kitleleri alanlarda hoplatıp zıplatmasıyla sınırlı onun da derdi kaygusu. Gençlik mi? «Aşırı! Kökü dışarda etkilerin altında! Çok uç var aralarında! Haytalar! Atatürk'ün cumhuriyeti bıraktığı gençler bunlar değildir! Türk demek bile doğru değil bunlara!..» Daha neler neler...

Bu yaşlı başlı baylar, ucunu gövdesinden, göv-

desini tabanından ayırıp parçalayarak, köydekini, fabrikadakini de hiç hatıra hesaba almadan parça bölük bir gençlik tanımıyla çıkıyorlar ortaya. Kamuoyu da «gençlik» denen nesnenin ne olduğunu anlamakta, sorunlarını kavramakta zorluk çekiyor.

Bugün yüksek öğrenim kurumlarına gelip okuyabilenler, paralı ve mutlu bir azınlığın çocuklarıyla, küçük bir oran tutan orta halli, şanslı aile çocuklarıdır, aralarında işçilerden % 5, yoksul köylülerden ise daha az... Böyle olduğu halde yurdun her yerinde halkın çoğu, gençlerin yaptığını, yapmak istediğini anlamak istiyor. Kimdir bunlar, ne istiyorlar, nedendir bu hırçın ve huysuz halleri?...

Bir kez gençler, yalnızca bir üniversite ve yüksek okul sorunu atmıyorlar ortaya. Sadece kendi kapalı gelecekleri değil onların canını sıkan. Bunları da içine alan geniş ve temel bir sorun getiriyorlar. Ülkemizde ve dünyada bütün ilişkiler ciddi olarak bozuktur. Dünya gelirlerinin ileri ve geri uluslar arasında bölüşümü dengesizdir. Üretim ve tüketim toplumlarındaki adaletsizlik en çok gençlerin antenlerine çarpıyor. Emekçi kitleler, «sosyal siyaset»in en iyi işlediği ülkelerde bile, uyuşturulmakta ve kendi tarihsel benliklerine ve öz sorunlarına yabancılaştırılmaktadır. Ücretlerine yapılan zamlar, tüketim maddelerine yapılan zamlarla silinip gitmekte, en çok zam aldıkları zaman bile kaybeden gene bütün halkla birlikte kendileri olmaktadır. Sonuçta para daha çok para kazanmakta, kapitalizm, daha çok kazanmanın, bunun için de daha çok yayılmanın derdine düşmekte, zorunlu olarak daha çok sömürgen olmaktadır. Bütün bunlar sosyal, kültürel, moral üstyapıyı derinden etkilemekte ve gençleri, yaşlı kuşaklardan daha çok kızdırmaktadır.

Yaşlı kuşaklar, çocuklarına, torunlarına,günlük, ömürlük çıkarlarına, toplumun yerleşik değer yargılarına dalmışlar, birbirlerini ve kendilerini bir güzel nötralize etmişlerdir. Gençlerde yoktur bu hal. Onlar yaşlı dünyamızın yüzüne diri ve taze dokularıyla basmaktadırlar. Bu yüzden daha duyarlıdırlar. Büyük kültür merkezlerinden uzaklardaki emekçilere doğru daha iletkendirler. Her sabah, köklü değişme zorunluklarıyla doğan gün, onları yeni kıpırtı ve devinimlere yöneltmektedir. Bu yöneliş, hiç kuşkusuz, bilimin ve tarihin gösterdiği yönde olmaktadır. Onlar şimdi bütün Avrupa'da bütün Kuzey ve Güney Amerika'da, Japonya'da yeni dünyayı kurmanın çok sesli gürültüsü içinde kaynaşıp durmaktadırlar.

Türkiye gençliğini bu genel görünümün dışında bulmuyoruz ve düşünmüyoruz biz. Büyük gövdeleri köylerde ve yoksul kulübelerde henüz karanlıkta bulunsa da onun yüze çıkan bölümü, 50 yıl önce Mustafa Kemal'in ortaya koyduğu «Tam Bağımsızlık» ülküsü ve tutkusu içindedir. Bugün sömürgenlerin elçilerinin arabasını yakmaları, yabancı filolara karşı çıkmaları, bu ülküye bağlılıklarının sonucudur. Tamamının sömürgeciliğe düşman ve çoğunluğunun sosyalist eğilimli oluşu da, tarih denen ulu ırmağı yaşlı kuşaklardan daha iyi anlamış olmalarından ileri gelmektedir. Bugün onlar korkmadan, ulusal bağımsızlığımıza gölge düşüren her görüntünün üstüne yürüyorlarsa, copların ve kurşunların üstüne üstüne gidiyorlarsa, buna yerinmek değil, sevinmek gerekir. Gençlerimizin, bugünkü dışa dönük ve geri üretim ilişkilerini beğenmeyip devrim diye tuttırmaları bilime ve tarihe uygun bir tavır ve davranış olduğu için bize mutluluk vermeli.

Yaşamın tüm kurumlarına egemen olan bügünkü

yaşlı kuşaklar, gençliğin her davranışını «aşırı» bulmakta ve kızmaktadır ona. Fakat bunlar, gençlikten önce, kendi tutum ve davranışlarını eleştirmelidirler. Geniş kitlelerin ve tarihin köklü değişme ve yenileşme isteklerine karşı durmakla asıl aşırı olanlar kendileridir. Tarihin gösterdiği yönde yaşının ve gücünün gereğine uyarak ilerleyen genç insanın tutumunu anlamak ve doğal bulmak zorundayız. Toplum ve ülkemizin bugünü ve yarını için gerekli olan budur. Asıl aşırı olan; geniş emekçi kitlelerin, ezilen ulusların ve tarihin değişme ve yenileşme isteklerine karşı çıkmak ve onlarla zıtlaşmaktır. Asıl aşırı olan; geri, bozuk ve kokuşmuş eski yapıda, bugünkü köhne düzende direnmektir.

Bizdeki ve dünyanın belli başlı kapitalist merkezlerindeki davranış biçimlerine bakarak, gençlerin «yasa ve töre içi» devinim göstermeleri de öğütlenebilir. Nitekim bunu yapanlar eksik değildir. Ama asıl yaşlı kuşakların gençler karşısındaki durumları «yasa ve töre içi» değildir. Ekonomik çelişkilerin çok olduğu ülkelerde, en az kazananla en çok kazanan arasındaki on binlerce dilimlik ayırımı yaratanlar ve bunu inatla sürdürenler gençler değil, yaşlılardır. Birine yedirip milyonlarcasını baktıran kitleleri okumasız yazmasız bırakanlar onlardır. Yalnız yoksul Vietnam topraklarına, İkinci Dünya Savaşı'nda atılan kadar bomba atanlar onlardır. Yasa dışı hırslarını, kendi yaptıkları yasalara uydurup soyunu sopunu aşırı derecede varsıl edenler, çocuklarına ve torunlarına yetip artacak, kokacak, çürüyecek derecede servet yığanlar onlardır. Yoksul çoğunluğun çocukları tezekten köylerde daha ilkokul bulup okuyamazken kendi öz çocuklarını Avrupalara, Amerikalara yollayıp okutanlar onlardır. Yasaları, Anayasaları uygulamayan, işlerine gelmediği

zaman değiştiren, yok eden onlardır. Daha güzel yasalar için çalışan çırpınan da gençlerdir bunların karşısında...

Gençliği anlayabilmek için genç olmak elimizde değildir. Ama istenirse «genç kafalı» olunabilir. O zaman bizdeki ve dünyadaki gençlerin, emekçi halk kitleleriyle birlikte, daha ileri bir ülke ve daha iyi bir dünya istediklerini ve bu uğurda verdikleri savaşımı anlamak kolaylaşır. Bunu yapamayanlar, tarihin ve bilimin gösterdiği yola girmedikleri için, gerilikte ve gericilikte inatlaşmak suretiyle gerçek aşırılar olurlar. Ve bundan dolayı da söylevlerinde öve öve bitiremedikleri gençlerin gösterileri üzerine, donanmış polis güçlerini ve güdümlü grupları sevkederler. Hiç duraksamadan yaparlar bunu. Fakat...

Fakat yaşam gerçekten bir savaşımdır. Elbet bu savaşımda gençlerden de vurulup düşenler olacaktır. Gelecekte tarih, gençliğin verdiği bu savaşımı bütün ayrıntılarıyla yazacaktır. Tarih, bugün vurulup düşen kahramanların, köylere adlarının verilmesini ve alanlara anıtlarının dikilmesini isteyecektir. Biz bu isteğin gerçekleştiğini göreceğiz.

(22 Mart 1970)

AVUTUCU BİR ŞÛRA

Anası babası, öğrencisi öğretmeni, bakanı bakmayanı, herkesin yakındığı bir eğitim batağındayız bugün. Öğretmen, ödenek, araç gereç, bina yetmezlikleri bir yana, gereksinmelerimize karşılık vermeyen program, yöntem ve kitapların tutsağı gibiyiz. Bütünüyle dış etkiler altında, ulusal kimliği yok olmuş, yararsız, hattâ zararlı bir eğitim... Öncekiler değildi ama, şimdiki bakan da şikâyetçi!...

170.000 öğretmen, 7.000.000'a yakın öğrenci ve yılda devlet bütçesinden 3,5 milyar lira para... Ana babaların yaptığı harcamalar da caba— Boşa giden bir dünya umut ve emek... Aslında son derece önemli bir araç ve ortamdır eğitim. Eğitim ve kültür... Önemli olduğu için bugün Millî Eğitimin Bütçe ve Plânlamasında yabancı uzmanlar, AID'sinde, Fen Lisesi'nde yabancı uzmanlar vardır. Yeni kullanılan «insan gücünü plânlama ve hazırlama» sözleriyle eş anlamlı hale gelen eğitim öğretim; amaçları, programları, yöntemleri ve araçlarıyle yabancı etki ve denetimlere bırakılıyorsa elbet bunun bir nedeni vardır. Ekonomisi, yemeklik buğdaydan petrolü, madeni ve binitlik motoruna kadar; politikası, Kıbrıs sorunundan Çin Halk Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler'e alınmasına kadar dışa bağlı, yarı bağımlı bir ülkede, gelecek kuşakların kafalarını, tıpkı bugünkülerin kafaları gibi dışa bağlamak, geniş anlamda onları sömürüye yatkın hale getirmek, an-

cak eğitim ve kültürü esastan etkilemek ve denetlemekle sağlanabilir. Otuzbeş yıldır «Uyu uyu yat uyu!» diyen bir alfabe bunun içindir. Kokmaz bulaşmaz, tavşan pisliği konular, Sayda ticareti, Hun devleti, Endem çukuru, Everest tepesi bunun içindir. Bunun içindir partizan «bin temel eser» ve sel gibi gelen çeviriler, yabancı filmler, müzikaller, foto romanlar, ekstra magazinler, Red Kit'ler, Tom Miks'ler, Teksas'lar, öğretmen kıyımı, TÖS lokallerine saldırılar ve bunun içindir bizzat Milli Eğitim Bakanının ve Hükümetin dut yemiş bülbül gibi susması... Evet, bugünkü ve yarınki kuşakları kendi yaşamlarına, öz değerlerine ve ulusal sorunlarına yabancılaştırmak için eğitim son derece etkin bir araç; fakat tersine çalışan bu aracın bedelini yabancılar değil, yoksul halkımız ödüyor!

Tarım okulu yokmuş, teknik okullar azalıyormuş, İmam - Hatip Okulları «mezunları istihdam edilemeyecek kadar» çoğalıyormuş, 70 - 80 bin gencin katıldığı üniversite giriş sınavlarını «başaran» 13 - 15 bin kişi; üst yanı tam on birer yıl okudukları halde hünersiz ve işsizmiş... Hünersizlik ve işsizlikle de dışa bağlılığımızın uzatıldığı apaçık ortada... Bütün bunlar, yıllardır biktıracak kadar çok yazıldı çizildi, duyup anlayan, tınan olmadı.

Prof. Orhan Oğuz, 1969 Ekiminden beri bakandır. Uzun zamandır ilk kez o, söylenilenleri dinlemiş ve anlamış bir görünüş içindedir. Çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin eğitim sorununu «reformcu» bir yaklaşımla ele alacağı sanısını yaratabilmek için üniversitelerden raporlar almış, yedi bölgeyi dolaşmış, eğitim örgütünün merkez ve taşra bürokratlarıyla toplantılar yapmış, gazetelerden seslenmiş, radyolardan konuşmuştur. Şimdi «reformcu bakan»dır ken-

disi! Önce 1933'te çıkan 2287 sayılı yasanın 3 yılda bir toplanmasını öngördüğü Eğitim Şûrası ile ilgili maddelerini değiştiren 21. 5. 1970 gün ve 1261 sayılı yeni bir yasa çıkartmış, bu yıl orta öğretimi ele alarak, hazırladığı reform tasarısını 28 Eylül ile 3 Ekim 1970 günleri arasında toplanacak «8. Millî Eğitim Şûrası»na getirmeyi plânlamıştır.

Ama «reform = yeniden düzenleme» ciddî iştir. Buna bugün gerçekten gereksinme de vardır. Fakat bu düzenleme Prof. Oğuzun sandığı gibi, ciddî reformları gerektiren öteki toplum ve ülke sorunlarından kopuk, yüzeyde, yalınkat, kaşla göz arası kotarılmış bir düzenleme değildir. Yedi bölgeyi dolaşıp örgütünün bürokratlarıyla ilişki kuran bakan, halk çocuklarının ve gençlerin eğitimi söz konusu olduğu halde, halkın kendisiyle ilişki kurmadan, gençlerin temsilcilerini görmeden, öğretmenlerle, onların örgütleriyle konuşmadan; 1261 sayılı yeni Şûra Yasasını bile hiçbir öğretmen öğrenci kuruluşuna göstermeden, hazırladığı tasarıyı asıl ilgililerine açmadan gelmiştir. Sekizinci Şûra'ya... Bundan böyle her yıl toplanacağı söylenen bu Şûra 128 kişilikmiş. Güya bunların % 46 üyesi öğretmen kurumları ile meslek kuruluşlarından seçilecekmiş. Ama 72.000 üyeli TÖS'e bir tek temsilci ayrılmıştır. Bütün öteki üyelerin çoğunluğunun seçimi bakanın yada resmî yetkililerin tekeline bırakılmıştır.

Kamuoyu, özlemini iliklerinde duyduğu reformlardan birine kavuşmak üzere olduğunu boş yere sanacak ve yanıltıldığını gene ancak uzun yıllar sonra görebilecektir. Bütünü değil, sadece orta öğretimi; ilköğretimi yada yüksek öğrtemi değil orta öğretimi ele alacak bir şûra!... Diyelim ki, orta öğretimde sorunlar yoğundur. Diyelim ki bu yıl ortayı,

gelecek yıl yükseği, sonra ilki ve ötekileri... Fakat 50 kuruşluk bir alfabeyi hem de demirbaş olarak dağıtıp «Ders kitapları sorununu çözdük» örneğine benzememeli her şey...

İnsan gücü hazırlığı elbet ekonomiye bitişik ve koşut olarak yapılır. Şimdi tasarlanan, yüksek öğretimdeki yığılmayı önlemek, orta öğretimi, özellikle liseleri teknik öğretime kaydırmak diye adlandırılıyor. Fen lisesi, Kız sanat lisesi, Öğretmen lisesi, Teknisyen lisesi... adları geliyor. 10, 8, 6, 4 notları yerine A, B, C, D notları öngörülüyor... Kâğıt üzerinde, biçimsel birtakım tasarımlardır bunlar. Çalışan nüfusun % 72'si hâlâ tarımdadır. Bir yandan yabandan ekmeklik buğday alıyoruz, ama Prof Oğuz'un tasarısında tarım okullarının yeri yok. Bütünüyle ulusal geliri yükseltme amacına yönelmekten ve yükselen ulusal gelirle eğitim harcamalarını canlandırmaktan başka çare yok iken, işin parasal yanı üzerinde durulmamaktadır. Araç gereç donatımı, öğretmen sorunlarının çözümü, Almanyaya işçi olarak uçup gidenlerin geri getirilmesi, TÖS lokallerine yapılan saldırıların kınanması, durdurulması, öğretmen kıyımından vazgeçilmesi; bakanın dilinden dudağına gelmiyor. 128 üyelik şûraya bir tek çiftçi, bir tek işçi, sanayi çarşısından bir tek temsilci çağrılmaz, yıllardır reform diye kıvranan gençliğin bir tek temsilcisi hatırlanmaz, ama toplayacağının adı gene de «şûra»dır.

Türkiye bugün neye mecburdur? Eğitim dahil, yaşamının bütün kollarından yabancı etki ve denetimleri kaldırmaya... Tarımda birim üretimi artırıp, beslenme gereksinmelerinden fazlasını satarak endüstri kalmasının para kaynaklarını sağlamaya... Bağımsız teknolojisini kurmaya... Eğitimi, kendi yoksul haline

uygun normlarla tarımdan tekniğe, işe kaydırmaya!.. Yönetimini de, öğretmeni, öğrencisiyle ortaklaşılan demokratik bir yönteme bağlamaya...

Değilse, beş on yıl sonra yüzyüze geleceğimiz acı sonuç şudur: 1940'lardan önce yurdun gereksinimlerine göre değil de, Belçika ve Almanya modellerine göre başlattığımız teknik öğretim bugün nasıl bizden çok Belçika ve Almanya'nın işine yarıyorsa (çünkü Almanya'daki işçilerimizin % 60 kadarı kalifiye işçidir ve bunların önemli bölümü sanat enstitüsü mezunlarıdır), böylesi boşlukta ve yüzeyde bir reformla yetiştireceğimiz lise mezunu işçiler de gene kapitalist Belçika ve Almanya'nın hattâ ilişkilerimizin arttırılması öngörüldüğüne göre, sosyalist Bulgaristan'ın, sosyalist Rusya'nın işine yarayacaktır. Çünkü bu düzeyde işçinin çalışacağı iş yerleri ve gereksinimler oralarda vardır, tarımı teknik yöntemlere bağlamadıkça bizde kalifiye tarım işçisi lâzım olmayacak ve endüstrinin ulusal sermayesi bulunamıyacaktır. Bugün fabrikaları üç vardiya çalışan Bulgaristan, daha 1965'te işçi tabanını lise öğrenimli olarak saptamıştır. Yakında o da öteki endüstrileşmiş kapitalist ülkeler gibi bizden işçi isteyecektir. Bu işçiler biraz «rafine» işçiler olacaktır.

Sorunlarımızın kendilerine has bütünlükleri içinde çözümlerini, daha ciddi düşünmek ve plânlamak zorunda olduğumuz böylece bir daha görülmektedir. Bakanlıktaki bürokrasinin tutum ve anlayışı bundan çok uzak olduğuna göre, işin zoru halkımıza ve öğretmenlerimize düşmektedir. Öğretmenlerimiz, yürüttükleri çetin meslek savaşını sürdürmeli ve ne pahasına olursa olsun «devrim için eğitim» ilkesine sıkıca sarılmalıdırlar. Bu ortamda en çok gerekli olan budur.

(27 Eylül 1970)

ANAYASA-AVUTTEPE

«Auttepe» Hatay'ın Altınözü ilçesine bağlı bir köy. Altınözü'ne 7 km. 700 nüfusu var. Muhtarları Nuri Yoğurtçu. Okulları tek derslik, üç öğretmen, 126 öğrenci. Köyü ilçeye bağlayan bir yolları yok.

Üç öğretmen, 126 öğrenci, tek derslikte ne yapacaklarını bilemiyorlar. Bakanlık, Amerikalı uzmanların klavuzluğunda 1962 yılında yeni bir «İlkokul Proğramı» çıkardı. Türkiye'nin bütün okullarında buna göre, de «aktif metod» üzere ders yapılacak. «Avuttepe»nin 126 çocuğu okuyup yetişecek, bulabilen ortaokula, gidebilen liseye, İmam-Hatibe, öğretmenliğe, sağlık memurluğuna gidecek. Çoğunluğu gene ırgat. Babaları varsıl, yada devletin kilit noktalarında yüksek yetkili kimseler değil ki, burs alıp Avurupa'ya, Amerika'ya kadar uzanıp doktor,mühendis, uzman, bilgin olsunlar.

Tartışması uzun sürer, bu eğitim yarım yurum, körletici, bir eğitim. Toplumun temel çıkarları bakımından yanlış, bozuk bir eğitim. Devletin hiçbir kurumunda köylünün, işçinin ağırlığı yok. Yöneticiler yüksek öğrenim görmüşlerden, varlıklı tabakalardan çıkıyor. Bu yüzden düzenin tamamı kör topal, yanlış ve bozuk. Eğitimin başka türlü olması olanaksız.

«Avuttepe»de 1946'dan beri seçimler yapılıyor. Bazı arkadaşlar bu demokrasiye «cici» diyorlar, ne-

resi cici bilmiyorum. Altınözü, Reyhanlı, Kırıkhan, Ceyhan, Antep, Urfa, o yanlarda hiçbir zaman «bir baştan bir oy» çıkmaz. Oralarda öyle başlar vardır ki o başlardan, bin oy, beş bin, on bin oy çıkar. Kentlerden, fabrikalardan, gecekondulardan, köylerden, «bir baştan bir oy» çıkmaz. Bunların oyları genellikle başka başlardan, hele kadınların oyları, temelli o başların buyurduğu başlardan çıkar. Bu ölçek üzere, her dört yılda bir, hatta her yıl «yinelenen» seçimlerde, aynı sınıfsal kökenden adamlar, gelirler, konuşurlar, seçilirler, encümende, belediyede, mecliste, senatoda çoğunluk olurlar. Yönetirler ama, birden çok, çook oy çıkaran başların, sınıfsal, zümresel çıkarlarına uygun olarak yönetirler. O yönetimde pişenden köylüye düşen birşey yoktur. «Avuttepe»nin yolu, okulu yoktur. İmamları Nuri Fakı'nın ayılığını da köylüler kendileri verirler. Durum budur.

Köylüler, dünyanın her yerinde olduğu gibi, bir oyunu, bir yalanı çok uzun sürede algılayabilirler. Genel olarak 20 yıl ortalama bir ölçüdür. Algıladıktan sonra da uzun süre, «ellerinde bir çare yok» sanırlar. «Ah, her şeyi biliyok amma, sebebin gözü kör olsun, köylülük, paramız bir yere gider, sözümüz bir yere gitmez!» derler. Elbet her zaman böyle olmayacaktır, dünyada ve ülkemizde, bütün sömürülen insanlar gibi, köylüler de, bu yüzlerce yıl sürmüş derin uykunun içinden çıkacaktır. Çıkıp silkinecekler ve bir seçime gitmeden, verilmemiş haklarını soracaklar, verilmezse diretecekler, şimdiye kadar birbirine kavuşturulmaktan başka bir biçim görmemiş olan namuslu ve güçlü elleriyle alacaklardır. Ondan sonra okuyacaklar, yetkinleşecekler, köylülerden de bilginler, buluşçular, ozanlar, ressamlar, fizikçiler üreyecek-

tir. Demokrasi o zaman demokrasi olacaktır. O zaman «bir baştan bir oy» çıkacaktır.

Şimdi Hatay'da «Avuttepe» köyü bu uyanıklığın içindedir. Karadeniz'de, Ege'de, Trakya'da, Malatya'da, Yozgat'ta uyanan köyler gibi, uyanmış hak sormaya ve diretmeye başlamıştır. «Avuttepe»liler ilk kez geçen yıl, ders yılının ortasında, «Okulumuz, yolumuz hani? dediler, üç gün çocuklarını yollamadılar o çürük çarık okula.

Milli Eğitim Müdürü;

«Öteki iller, öteki köyler duymasın!» diye tez davrandı, çağırıp köy temsilcileriyle görüştü. «Sözüm söz, gelecek yıl okulunuz, yolunuz yapılacak, bırakın boykotu, köylü boykot yapmaz!» dedi.

Köy temsilcileri «her halde müdürün sözü sözdür, çürük senet değildir.» diye dönüp geldiler. Beklediler, yaz geldi, dolandı güz geldi, ama ne yol, ne okul yapıldı. Yokladılar, sordular, bir olumlu gelişme göremediler.

Bu yıl kasım ayı başında yeniden boykota başladılar. «Çocuklar bizim değil mi, böyle yararsız, bozuk okula, öğretmenin baskı altına alındığı eğitim düzenine vermiyoruz onları!» dediler.

İl merkezi gene tutuştu. Bu sefer Vali çıktı köy temsilcilerinin karşısına:

«Bu sefer ben size şeref sözü veriyorum, lütfen bırakınız boykotu! Köyünüze üç derslikli okulunuzu, okuma odanızı hem de yolunuzu yaptıracağım.» dedi. İnanmak üzerine «kadim» ve «muhkem» bir kültürümüz var ya. «Avuttepe»liler gene dönüp geldiler. Tabii kendileri bilirler. Bu sefer de «şeref sözü»nü denerler. Gerçekleşmezse gene düşünürler. Temenni ederim ki okulları yolları yapılır. Sonra öteki temel haklarını sormaya geçerler.

İş burada kalsaydı bir sorun yoktu, ben belki bu yazıyı yazmazdım. Fakat şimdi «Avuttepe»de başka işler oluyor. Milli Eğitimden iki müfettiş, köydeki üç öğretmeni almışlar karşılarına, soruyorlar ve sıkıştırıyorlar.

Türlü çeşit sorular:

«Muhtara o Anayasayı niçin verdiniz? Köylüler ne bilir Anayasının 50. maddesini?»

Bir düzen ki hem Anayasa çıkarıyor, hem bu Anayasa gereğince görevlendirdiği kamu yöneticilerini, kamu görevlilerini, kişileri ve kurumları bağlayıcı bir belge olan Anayasanın köylülere verilmesine kızıyor, soruyor: «Niçin verdiniz, 50. maddesini köylüler ne bilir?...»

Bu çelişkiye şaşmak gerekmez. Tükenen, göçüp gitmek üzere alan her düzen gülünçleşir, her canlı, bu çelişkiyi kendi içinde zorunlu olarak taşır. Bu da odur.

Ellinci madde:

«Halkın öğrenim ve eğitim ihtiyaçlarını sağlamak, devletin başta gelen görevlerindendir.» diyor. İlköğrenimin,. kız erkek bütün yurttaşlar için zorunlu, devlet okullarında parasız olduğunu söylüyor. parasal güçten yoksun başarılı öğrencilerin yükseköğrenime kadar çıkmalarını devlet sağlar diyor. Öyle bir ellinci madde ki, apaçık! Kaldırıyor gerçeğin yüzündeki peçeyi, perdeyi...

Bunu bilse, iyi bilse, sadece «Avuttepe» ve ötekiler değil, bugün bütün köyler boykot yapar. Çünkü: Yüzlerce yargıcın kararıyla anlaşılmıştır ki, artık boykot suç değildir, haktır.

Ve boykotların en etkilisi, halkın boykotudur.

(12 Aralık 1970)

ÖZEL OKULLARLA SAVAŞ

«Özel Okullar» sorunu, Türk eğitiminde, 1961'den sonra büyümüş bir sömürgen urdur. 3 Mart 1940 tarih ve 430 sayılı Öğretim Birliği Yasası yürürlükteyken, özel yasa hükümleriyle, yabancı yüksek okullar da çalışır bırakılmış, ama kamuoyunun dikkatini fazla çekmemiştir.

Bugün oldukça büyümüş olan «Özel Okullar» sorunu, Anayasaya göre *ancak* devlet eliyle kurulabilen üniversiteler yanında, üniversitelerin ana işlevini bölüşen, tıpkı üniversite rolünde «özel yüksek okullar»ın kurulmuş ve çoğaltılmış olması sorunudur.

Eğer üniversiteyi, «lise bitirmiş gençlerin öğrenci olabildiği, içinde eğitim, öğretim, araştırma ve yayın yapılan bilim kurumları» olarak anlarsak, Anayasanın 120. maddesindeki *ancak* sınırlamasını görmezliğe gelerek, «Özel Yüksek Okul» adı altında, bir yorum açıkgözlülüğü ile özel üniversiteciliğin yürürlüğe sokulması olayı ile karşı karşıyayız. Özel yüksek okulların, bugünkü egemen siyasal güçlerle bişbirliği halinde sahnelenmiş bir kaçak okulculuk olduğunu da söylemek zorundayız.

Ne olursa olsun özel yüksek okullar bugün, Türkiye yüksek öğrenimciliği içinde, eğitim genel plânlamasını bozan, kaliteyi düşüren, öğrenciyi, ana babasını sömüren kuruluşlardır. Resmi yasalar ne

derse desin, paraca güçlü olanlar, her zaman bu yasaların dışına, hattâ üszüne çıkmayı başarmaktadırlar. Paraca güçsüz olan yurttaşlar için bu olanak yoktur.

Bugün 100.000 kadar öğrenciyi toplamış olduğunu sandığımız 50 kadar özel yüksek okul ile savaşmak, onları Türk eğitiminin genel ve ulusal kuralları içine sokmak, devrimcilerin başlıca görevlerindendir.

Elbet ilk fırsatta bu okullar, topluma en uygun düşecek ilke ve ölçülerle ulusal yüksek öğretim kurumları arasına sokulacaktır. Çünkü sağlık gibi eğitim de özel kişilerin kâr ve kazanç alanı yapılamaz.

Bence bugün ana sorundan ayrı olarak sadece bir özel yüksek okullar sorunu ile değil, somut olarak, bu okulların türemesine yol açan özel girişimci sermaye sorunu ile karşı karşıya bulunuyoruz. Özel girişimci sermaye kendi sömürücü kurallarıyla, eğer eğitim alanında özel yüksek okullar da kuruyorsa, başka alanlarda, daha büyük sömürü mekanizmalarını bir «büyük sistem» haline işletebiliyor demektir. Yoksul halk ve onların çocukları, tıpkı özel yüksek okullar yoluyla olduğu gibi, özel hastanelerle, özel ekonomik işlatmelerle de sömürülmektedir.

Bundan dolayı özel yüksek okullara karşı yürütülecek savaşım, özel girişimci, sömürücü sermayeye karşı yürütülecek savaşımdan ayrı düşünülemez. Bu savaşımda, doğrudan doğruya özel yüksek okullara yönelsek ve onları yensek bile, özel girişimci sermaye,hemen ardından yenilerini geliştirip işletmeye açabilir.

Özel yüksek okullarla savaşımı zorunlu sayan bütün devrimci güçler, bu arada özellikle, özel yüksek okulların devrimci öğrencileri, doğrudan doğruya sömürücü sermayenin kendisine yönelmek zorun-

dadırlar. Emekçi sınıf ve tabakaların siyasal iktidarı kurulmadan sömürücü sermayenin yenilemeyeceği açık ve besbellidir. Özel yüksek okullarla savaşanların, devrimci güçlerini bu ana amaç için birleştirmeleridir ki, bizi özel yüksek okullarla savaşım dahil, bütün sömürüyü ortadan kaldırmaya ve sömürüsüz yeni toplumu kurma yolunda başarıya ulaştırabilir.

(*1970*)

KİTABIN KAVLİNE DOĞRU

Sanki sorun, üniversite sorunu imiş, bunca bunalımın nedeni yüksek öğrenim gençliği imiş gibi, politik iktidarın ve onunla birlik olanların, alaturka bir «fısfıs»la hazırladığı evlere şenlik tasarı, basın ve radyo yoluyla kamuoyuna açıklandı:

«Yüksek Öğrenim Kurumlarında Çalışma Güveni ve Özgürlüğü Hakkında Kanun Tasarısı!»

Sanıyorlar ki tasarı hemen kabul edilecek, sanıyorlar ki Anayasaya aykırı görülmeyecek! Ve sanıyorlar ki, tastamam uygulanmayan bir sürü Anayasa maddesi ile ilgili yasalar uygulanıyormuş gibi bu da uygulanacak, üniversitelerde, akademi ve yüksek okullarda işler düzelecek, ortalık sütliman olacak.

Bütün bunlar sadece «sanı»dır. Sanı olarak da kalacaktır. Çünkü sorun ne üniversite, ne de gençlik sorunudur. Sorun, bundan daha ciddi, daha genel ve temeldedir. Sorun, ülkenin ve halkın içinde bulunduğu dış ve iç koşullardan oluşan, en başta ekonomiyi, politikayı ve bunlarla ilişkili başka toplumsal sorunları kapsayan bir «bunalım»dır.

Türkiye'nin ekonomisi, dış ve iç sömürü altındadır. Emperyalizm, 1919 eylemiyle kurtardığımız ülkeyi, sermaye yatırımları, kredi, yardım, pakt ve ikili anlaşmalarla yeniden ve yepyeni bir biçimde kıskacı içine almıştır. Bu durum ulus çoğunluğunun özel-

likle emekçi sınıf ve tabakaların katlanılmaz derecede ezilmesine yol açmaktadır. Ticarette, işletmecilikte, dağıtımda etkin olan bir mutlu azınlık, elde ettiği kârlar ve katmerli komisyonlarla gittikçe semirmekte, bundan dolayı da, ekonominin yoğunlaşmış bir anlatımı demek olan politikadaki egemenliğini sağlamlaştırmak istemektedir. Halbuki, egemen azınlığın «istediği», Türkiye'de çoğunluğun «istemediği»'dir. Birinin «yararına» olan, ötekinin «zararına» olmaktadır. 1961 Anayasası, bu anlamda da bir «denge» Anayasası olduğu halde, azınlıktaki egemen sınıf, politik üstünlüğünü sürdürme sevdasını bir türlü bırakmadığı için işçinin, öğrencinin, öğretmenin ve devrimci aydınların etkin çabasıyla uyanan halk, politik iktidara yönelen düşünüş ve davranışlar göstermektedir. Bu düşünüş ve davranışların altındaki temel istek,

1. Bilenlerce «yarı bağımlı» olarak nitelenen Türkiye'yi, bütün emperyalist baskılardan kurtarıp «tam bağımsız» hale getirmek.

2. Üretimi, üretim ilişkileri ve üretim biçimi ile «geri bırakılmış» olan Türkiye toplumunu, üretim biçimi değiştirilerek yenişleştirilmiş, üretimi artırılmış, sosyal adaletiyle birlikte ekonomik adaleti de sağlanmış «ileri» bir toplum haline getirmektir.

Eğer, herhangi bir ülkede bağımlılık, yada yarı bağımlılık ve geri bırakılmışlık, halkın çoğunluğunu dayanılmaz derecede eziyorsa, komisyoncular ellerini sürmedikleri makinelerden %35, %100 arasında komisyon alıyorsa, devlet maliyesi Düyunu Umumiye'den daha ağır olan Konsorsiyumlara bağlanmışsa, ülkenin orası burası yabancı üslerle, tesislerle donatılmışsa, Johnson paşa, bizim paşaya dilediği içerikte ve üslûpta «müdahaleci» mektuplar ya-

zabiliyorsa, ordunun bir bölümü NATO'ya bağlanırken ulusal ikmal olanakları da köreltiliyorsa; halk, ekmek, su, giyim, konut, bakım, ilâç, eğitim, iş ve sosyal güvenlik yönlerinden refahın bırakın tavan yada orta çizgilerini, taban çizgilerinden bile hayli aşağılarda yer alıyorsa; egemen sınıf aileleri bir öğünde, berikilerin bir ayda yediklerini yerken, yoksullar et bulamıyorsa; halkın evine ve köyüne su varmıyorsa; kılığı yırtık ve yamalı, bir iplik çeksen kırk yama birden dökülüyorsa; evi ev değilse, gecekondularda, izbelerde, mağralarda ışıksız, ateşsiz inliyorsa; doktoru, ebesi eksik, hastane kapılarında, eczane önlerinde büyük yığınaklar oluşturuyorsa, bir hatırlı adamın kartı olmadan bakılmadığının deneyini iyice yaşamışsa; emekliliği, sigortası yoksa, gençliğinde işsiz kaldığı gibi kocalığında da sahipsiz ise; besin maddeleri ve ilâçların fiyatı kaşla göz arasında sında %40, %50 yükseliyorsa, yöneticilerin çocukları Avrupa'ya, Amerika'ya kadar gidip okurken halkın çocuğu köyde okul bulamıyorsa; kentte kasabada bulabildiği okullar da yöneticilerle özdeşleşmiş biçimde bir sağ şiddetin baskısı altına alınırken sol şiddet buna karşı savunmaya geçince de kapatılıyorsa; kapatılanlar Çapa'da, Ankara Yüksek Öğretmen'de, İvriz'de, Ergani'de görüldüğü gibi aylarca açılmıyorsa; devam edelim, 30-35 yaş arası eğitilmiş ve eğitilmemiş, fakat en seçme yerli emek kapitalist ülkelere akarak oralarada habire sömürülüyorsa, yarım milyonluk bir bürokrasinin yukarı katını daha iyi beslemek için aşağısı horlanıyor ve ihmal ediliyorsa, fakat bunların sokağa taşan şikâyetlerini önlemek için baskılar yetersiz kalınca halkın geçimini daha da zorlaştıran eşitsiz ve keyfi «ayarlamalar» yapılıyorsa; halkın yarıdan çoğu kapkara

cahilken on bine yakın öğretmen yurt dışına işçi olarak yollanıyorsa, yurtta kalanların da yolu, eli, kolu, kulağı, hattâ utanç verici tertiplerle üreme organı kesiliyorsa, kimisi açlıktan bar artisi olurken, kimisi Doğuda tezekten zehirleniyorsa, çoğunluğunun lokalleri basılıp bombalanırken, toplantıları da benzin dökülüp yakılmak isteniyorsa; ne yapılırsa yapılsın o ülkede halk, önce içinden, sonra dışından bütün baskılara başkaldırır, uyanır, örgütlenir. Eğer türlü çeşitli tedbirlerle uyanamıyacak kadar ağır bir uykuya yatırılmışsa, örgütlenemiyecek kadar korkutulmuş ve beli ortasından kırılmışsa o zaman da bir uyandıracak ve örgütleyecek çıkar.

İşte gençliğin bugün üniversite sorunlarını hemen aşıp toplumsal bir iletken olarak sahneye çıkması ve yöneticilerin gündemine gelmesi bu yüzdendir.

Nasıl orduyu ulustan soyutlamak doğru değilse sözgelimi, öğretmeni ve gençliği de halktan soyutlamak doğru değildir. Bazılarının dediği gibi gençlik ne bir sosyal sınıftır, ne de bir tabaka. Fakat bir bilim ortamında her gün kafasını biraz daha ışıttığından ve özellikle toplumun oldukça duyarlı, oldukça hassas bir kesimini meydana getirdiğinden, ev külfeti; işten atılma, gözden düşme gibi etmenlerle başı bağlanmamış olduğundan, bugün toplum ve ülkenin içinde bulunduğu bunalımı daha iyi yansıtmakta, âdeta bir çeşit toplumsal içgüdü ile halkın bilinçlendirilmesi görevine koşmaktadır. Yöneticiler, kendi sınıfsal çıkarlarıyla bu kadar bağlı olmasalar, biraz tarih, biraz ekonomi, biraz ekonomi-politik bilseler bunu kolayca anlayabilirler.

Bu bir büyük ırmaktır. Buna ne bent yeter, ne de baraj kâr eder. Bu, önüne yığılan engellere bir süre katlanır, o süre biter bitmez bütün bentleri ba-

rajları aşar ve geçer. Bunu anlamayan yöneticiler, ne kadar büyük olurlarsa olsunlar, bu taşkında boğulurlar, kurtaramazlar yaşamalarını hanlarını apartmanlarını, oğullarını, kızlarını, gelinlerini, kardeşlerini...

Getirilmek istenen «tedbir»lere bakınca insan gülmek zorunda kalıyor. Yeteri kadar polis sokacakmış üniversiteye, yüksek okullara. Hem de silâhlı olacakmış. Sanki bugün yok. Sanki bugün silâhlı değil! Örgütleri kaldırıp temsilcilikler kuracakmış. Öğrenciyi, disiplin kurulları yoluyla atmayan öğretim üyelerini «istifa etmiş» sayacakmış. Ne kadar komik: Hiç biri bu görevi üstlenmedi yarın, hepsini «istifa etmiş» sayabilecek misin? Öğrenci gene o öğrenci, öğretici gene o öğretici. Neden? Çünkü toplum o toplum, ülke o ülke. Yapı aynı. Bütün olanların bu yapıdan «yansıma» olduğunu niçin görmüyorsun?

Daha komik, hiç akıl mantık almaz tedbirler de var: «... gerekli yerlerin dışında yazı yazma, resim ve karikatür asma, kitap, broşür, bildiri basma, çoğaltma, satma ve dağıtma suç sayılacak»mış. Bütün bunlar geçmişte denenmiş, ama sökmemiştir. Temel hak ve özgürlüklerin bu kadar kavranıldığı bir dönemde, hele Anayasanın 20 ve 21. maddeleri karşısında nasıl sökecek acaba bu tedbirler? Hem kitap yasaklamak, basmayı dağıtmayı, satmayı suç saymak şu çağda ne kadar «ayıp!»

Ne zor düzeni, ne de zorbalık!

Bir tek çare var, temeldeki nedenlere eğilmek, onun gerektirdiği büyük değişmelere yol vermek. Emekçi halkın örgütlenmesini, seçilmesini, seçmesini olanaksız kılan maddesel ve toplumsal engelleri kaldırmak. Böylece ve birbiriyle olan bağıntılarından dolayı:

1. Bizi «yarı bağımlı» hale getiren dış politika

ilişkilerine son verilmeli, Atatürk'ün «İstiklâli tam» ilkesine yeniden sahip çıkılmalıdır.

2. Modern anlamlı ve «tam» bir Toprak Reformu yapılmalı, bey ağa, tefeci gibi orta çağ kalıntıları yok edilmeli, büyük üretim kooperatifleri yoluyla tarım yenileştirilmelidir.

3. Yeraltı ve yerüstü servetlerimiz yabancıların egemenliğinden kurtarılmalı, büyük maden ve enerji kaynakları devlet eliyle işletilmelidir.

4. Büyük endüstri devlet eliyle kurulmalı, devlet elinde kalmalı, özel küçük endüstri ulusal kalkınma plânı içine alınmalıdır.

5. Sigorta şirketleri, bankalar ve dış ticaret devletleştirilmeli, iç ticarette üretici ve tüketciyi mahveden aracılık kaldırılmalı, kooperatifçilik hükümetten bağımsız ve işlek bir statüye sokulmalıdır.

6. Eğitim ve sağlık; ticaret konusu olmaktan çıçıkarılmalı, halkın beslenmesi ve sağlığa uygun meskenlere kavuşturulması gerçekleştirilmeli, özel hastahanelere, ilâç işletmelerine, arsa spekülâsyonuna, apartman ağalığına ve kıyıların yağmalanmasına kesinlikle son verilmelidir.

7. Din ilişkilerine ve inanç özgürlüğüne iktidarlar dahil herkes saygı göstermeli, Anayasaya ve çağdaş bilime aykırı din okulları ve irtica yuvaları kapatılmalıdır.

8. Bağımsızlığımızın bekçisi olan ordu, tüketici durumundan kurtarılmalı, lehimize olmayan pakt yükümlerinden arıtılarak ulusal ikmal olanaklarıyle desteklenmelidir.

Bunları yapmadan, yapmak istemeden üniversiteyi susturmaya, devrimci gençliği sindirmeye çalışmak, bugün donkişotluk bile sayılamıyacak boşuna bir çabadır.

Bugün toplumun kılcal damarlarına kadar yayılan ve giderek «maddesel güç» haline gelmeye başlayan devrimci bir uyanış içindeyiz. Halkımız, bu temel değişmelerin engellenmeden, tarihsel süreç içinde olmasını çok beklemiştir, hâlâ beklemektedir. Bu tarihsel değişmeye güzellikle yol verecek yerde, halkın kendisi ve onun gençliği, üniversitesi aydını, öğretmeni baskı altına alınırsa ve halkın sonsuza kadar beklemesi istenirse, bunun hiç, ama hiç olası yanı yoktur. Bunun yerine «kitabın kavli» olur.

(14 Ocak 1971)

İKİ AY İÇİNDE ÖĞRETMENLERE YÖNELEN SALDIRILAR

Biz öğretmenler, toplum ve ülkemizin 1919 dan sonraki, yakın, fakat hiç de kısa olmayan tarihi üzerinde, tıpkı daha önceki tarihimiz üzerinde olduğu gibi dikkatle duruyoruz. Pek çok yurtseverin kanı canı pahasına kurulan Cumhuriyetin son yıllardaki durumu parlak değildir. Hattâ «vahim»dir.

Atatürk'ün koyduğu dış politika ilkelerinin birer birer saptırılması, sömürgen devletlere verilen ödünler; içerde bunlarla atbaşı gelişen kötü koşullarla birleşerek toplum ve ülkemizi, borçlu, yarı bağımlı ve yoksul bir hale düşürmüştür.

Bütün bunların kimi zaman sonucu, kimi zaman da nedeni olan cahillik, nüfusumuz arttıkça ve koşullar bozuldukça daha da kökleşmiştir.

Bu konuda hükümet çalışmalarının yönü geriye çevrilirken, toplumu uyandırma görevini yerine getirmeye çalışan öğretmenler baskı altına alınmış, güdümlü sivil saldırılar tertiplenmiş, yeni eğitim ve öğretim etkisiz hale getirilmiştir. Atatürk'ün belirttiği çağdaş uygarlık düzeyine çıkmamızı sağlayıcı ilkelere ve Anayasada yer alan amaçlara aykırı çağdışı bir eğitim yarı resmî yada kaçak olarak, yaygınlaştırılmış ve yoğunlaştırılmıştır.

Perde gerisinden esrarlı bir sistemle yürütülen

bu karşı devrimci gidiş, bugün Türkiye'nin pek çok il ve ilçesinde Anayasayı işlemez, Atatürk ilkelerini yaşamaz, yaşayamaz hale sokmuştur.

Beş altı yıldır basın ve yayın yoluyla kamuoyuna yansıyan saldırılar karşısında, büyük küçük resmî sorumlular susmuşlar, konuşmayı gerekli gördükleri zaman ise, saldırganları şımartacak cümleler kullanmışlardır.

Hükümete bağlı organların yürüttüğü «ilk tahkikat» aşamasında suç kanıtları yok edilmiş, asla suçlular kurtarılmış, yargıç önüne konan dosyalara suçsuz figüranlar doldurulmuştur. Konya'da, Kayseri'de, Yozgat'ta, Düzce'de yapılan saldırılar böyle cezasız kaldığı için, bugün köşede bucakta, en ıssız kasabalarda, köylerde öğretmenlere daha ağır saldırılar yönelmekte, oralarda yaşama ve çalışma olanağı bulunmamaktadır.

Bütün bunlar sadece öğretmenlerin sorunu olsaydı, belki daha az ciddi bir «belâ» karşısında olduğumuz düşünülebilirdi. Fakat, sanıyorum ki toplum ve ülkemizin bütününü ilgilendiren bir «belâ» karşısındayız ve öğretmenlerin durumu, olsa olsa, bir kesittir.

Şunlar sadece Ocak 1971 başından Şubat 1971 sonuna kadar karşılaştığımız iki aylık saldırıların bazıları:

1 Ocak : Elazığ'da öğretmen Kemal Göngörmüşün evine bomba attılar.

1 Ocak : Palu'nun «Yeniköy»ünde öğretmen Cemile Erdoğan'ın evine saldırdılar. Olayı köy muhtarına bildiren okul müdürü döğüldü ve yaralandığı için Palu hastanesinde tedavi altına alındı.

3 Ocak : Sivas'ta öğretmen Numan Kartal'ın evine dinamit attılar.

4 Ocak : Eskişehir TÖS Şubesine dinamit...

5 Ocak : Düzce'nin «Beciyörükler» köyünde öğretmen Gül Aydın, muhtar Muhittin Güral'ın okulu kapatmasına karşı çıktığı için tokatlandı.
16 Ocak : Konya TÖS Şubesine dinamit...
16 Ocak : Konya'da öğretmen M. Ali Ünal'ın evine dinamit...
17 Ocak : Yunak ilçesi köylerinde üç bayan öğretmene saldırı...
23 Ocak : Keskin TÖS Şubesine girildi, eşyalar ve panolar parçalandı.
24 Ocak : Kula'nın «Börtlüce» köyü öğretmeni Hüseyin Ergün'ün üstüne katran döküldü, başına yular takıldı, geceleyin sokaklarda dolaştırıldı, yerlerde sürüklendi ve öldü sanılarak bir hendeğe bırakıldı. Öğretmen, Kula Hastanesi'nde komadan zor çıktı.
25 Ocak : Aybastı TÖS Şubesine bomba attılar. Hasar büyük...
26 Ocak : Konya'da öğretmen Haydar Erol, Ülkü Ocaklı komandolar tarafından cadde ortasında döğüldü.
27 Ocak : Sivas TÖS Şubesine yeniden dinamit...
27 Ocak : Maraş TÖS Şubesine yeniden dinamit...
27 Ocak : Geyve'de bir bayan öğretmene sarkıntılık yapıldı. Saldırganın jandarma tarafından yakalanmasından sonra okul müdürü de saldırıya uğradı, döğüldü ve yaralandı.
28 Ocak : Sarıgöl'ün «Dadaklı» köyünde Mustafa Akkuş ve Halil Aydan, bir bayan öğretmenin evine girdiler. Öğretmenin çığlığına köylüler toplandı, öğretmen kurtarıldı.
31 Ocak : Dinar TÖS Şubesi dinamitlendi, hasar büyük. İki ciddi yaralanma...
31 Ocak : Adapazarı'nda, Geyve saldırısını protesto için yapılan açıkhava toplantısı MNP'lilerin saldırısına

uğradı. 10 öğretmen yaralandı. TÖS avukatı Cemal Başbay başından... Daha sonraki duruşmalarda TÖS avukatları tehdit edildiler.

6 Şubat : Keskin TÖS Şubesine dinamit... Şube yıkıldı, yağmalandı.

9 Şubat: Alaca TÖS Şubesi Yozgat'tan gelen komandoların saldırısına uğradı.

10 Şubat : Aydın'da öğretmen Attilâ Sarıkaya'nın sağcılar tarafından yolu kesildi, döğüldü ve yaralandı.

13 Şubat : Mucur'da bir öğretmen saldırıya uğradı, döğüldü.

14 Şubat : Batman'da Öğretmenler Derneği yakıldı.

15 Şubat : Tavşanlı TÖS Şubesi şeriatçilerin saldırısına uğradı. Şube yıkıldı.

18 Şubat : Maraş'ta öğretmen Durmuş Kabapçı ve ve öğretmen eşi saldırıya uğradılar, yakın bir köye kaçarak ölümden kurtuldular.

21 Şubat : İncirliova'nın «Gerenliova» köyü öğretmeni Şükrü Kahraman AP'li Ali Sivri'nin saldırısına uğradı, döğüldü. Öğretmenin suçu köye kitaplık açmaktı. Köylüler tarafından kurtarıldı.

21 Şubat : İzmir'in «Şirinsullhiye» köyü öğretmeni, kız erkek öğrencileri yan yana oturttu ve köye Atatürk büstü dikti diye AP'lilerin saldırısına uğradı. Parti, öğretmeni başka yere sürdürdü. Veliler öğretmen geri gelinceye kadar boykota girdiler.

23 Şubat : Maraş'ta gençler ve bir kitabeviyle birlikte TÖS Şubesi saldırıya uğradı.

26 Şubat : Amasya lisesi ve TÖS Şubesi basıldı. Bir öğrenci ve TÖS üyesi öğretmenler döğüldüler. TÖS Şubesi saldırıya uğradı. İki öğretmen döğüldü. Bir mühendisle bir yedek subay da saldırı gördüler:

27 Şubat : İslahiye'de gençler ve öğretmenler saldırıya uğradılar. Öğretmen Murat Sarıkaya yaralandı.

28 Şubat : Afyon'da öğretmen Ali Dayanak saldırıya uğradı, döğüldü.
28 : Şubat : Tarsus'ta Devrim İlkokulu öğretmeni Mehmet Gemici, saldırıya uğradı, döğüldü...

Millî Eğitim Bakanı Prof. Orhan Oğuz, ilk olarak ancak 1 Mart 1971 günü bir genelge yayınladı, valiliklerden önlem istedi. Sevindirici olmakla birlikte, çok gecikmiş, âdeta yasak savar gibi bir genelge bu. Yeterli değil.

Öğretmenlere yönelen saldırılar, gerçekte Cumhuriyetin kendisine yönelmiş saldırılardır. Kamuoyunda, öğretmenlerin din düşmanlığı yaptığı, politikayla uğraştığı propagandasıyla, saldırılar haklı gösterilmek isteniyor. Bakan, Başbakan bu propagandaları destekliyorlar.

Öğretmenler pek çok âdi isnatlarla yerel mahkemelerde, Danıştay'da ve Yargıtay'da yargılanmışlardır. Muhakemelerin % 99'u beraatle sonuçlanmıştır, sonuçlanmaktadır. Bazı sanık öğretmenler suçlu görülseler bile doğru işleyen bir hukuk yönetiminde öğretmene yöneltilen bu kaba saldırılar asla onaylanamaz.

Bu yazıyla, iki ay içinde tam 32 saldırı örneği vererek, sorumluları, bir kez daha uyarmak istiyoruz.

(Mart 1971)

SALDIRILARIN ARDINDAKİ GERÇEK

Toplumun irkinti duyduğu bu «kaba kuvvet» uygulamalarının kökleri sanıldığından çok derinlerde ve gerilerdedir. Herkesin can güvenliğinden sorumlu olanların bile duyarlıktan yoksun olduğu bir toplumda, çoğunluk, olup bitenleri, olup bitenlerin ardındaki tuzakları adetâ iş işten geçtikten sonra kavramaktadır. Bu uygulamaların yanı sıra, görünür görünmez resmi baskılar da bir topluma egemense, halkın tepkisi gecikmekte, ortalıkta kol gezen mazarratı önleyebilmek için olağanüstü girişimlere gereklik doğmaktadır.

Uzunca bir süredir bakıyorsunuz, okullar, üniversiteler, sendikalar, dernekler, tiyatrolar basılıyor. Siyasal iktidarın desteğinde bir sağ şiddet, karakışa çeviriyor haftaları ayları. Kamusal dikkati ana sorunlardan uzaklaştırmak için evlere, bürolara dinamit atılıyor, kaçırılan insanlara işkence ediliyor. Silâh kullanılıyor, gençler ve işçiler öldürülüyor. Döğülen öğretmenlerin sayısı belirsiz hale geldi. Öğretmen lokalleri ve TÖS şubeleri yakılıp yıkılıyor. Kapalı salon ve açık yer toplantıları saldırı görüyor. Hep topu 100 güdümlü insan, 4-5000 kişilik topluluklara saldırıyor, ortalığı toza boğarak çekilip gidiyor. Toplantıyı düzenleyenler tedbir almışlarsa, döğüş çıkıyor, polisler ve görevliler, çok kere bir tanık kadar bile dikkat etmeden olup bitenleri seyrediyorlar, olay

sonunda saldıran mı, saldırılan mı olduğuna bakılmaksızın döküntü beş on kişiyi karakola götürüp, sonra da kimini salıverip, kimini yargıç karşısına çıkarmakla yetiniyorlar. Bunlar çoğu kez asıl saldırganlardan başka, suçsuz, seyirci, yada kandırılmış çırak, yamak gibi kişiler oluyor.

1965'lerden beri uğradığımız pek çok saldırıdan sonra öğretmenlerin sanık sandalyesine oturtulduğunu da gördük. «İlk tahkikat», memleketin dahilinde «iktidara sahip olanlar»ın keyfine göre yapıldığı için, uzun yargılamalar sonuç vermiyor, gerçek suçlular, kollarını sallaya sallaya yeni saldırılar düzenleme hazırlığına girişiyorlar. Devlet bütçesinden desteklenen Komünizmle Mücadele Dernekleri, birtakım esnaf ve din kuruluşları, hattâ cami ve mescit gibi kutsal yerler, devrimci gençliğe, öğretmenlere ve Atatürk'e yöneltilen suçlamaların propaganda yeri olarak kullanılıyor. Benzer saldırılar peşipeşine eklendiği için, yeni gelenlerin etkisiyle öncekiler külleniyor.

Güdümlü saldırılardır bunların hepsi.

Düşünün, koskoca Kanlı Pazar, Konya, Kayseri, Yozgat olayları oluyor. Hatırlıyor musunuz, kimdir bunların yargılanmış, ceza giymiş ve hâlâ yatmakta olan suçluları? Düzce, Dinar, Boğazlıyan, Kınık,Aybastı, Ordu, Elbitan, İslahiye, Kilis, Keskin, Maraş, Erzurum olayları oluyor, yok bunların da suçluları ortada. Boyabat'ta savcı ve yargıç biraz kılı kırka yarmağa kalktılar diye hemen tehdit edildiler. Adapazarı'ndaki Ankara'daki duruşmalarda devrimci avukatların canlarına yönelen saldırılar görüldü. Cemal Başbay az daha linç ediliyordu, yaralanarak kurtuldu. Polis bakıyor, habire bakıyor. Resmi koğuşturmaların sonuç vermeyeceği biçimindeki bir kanı, yerleşip gidiyor.

Altı yedi yıldır dikkati çeken şudur:

Hükümet temsilcileri ve başlıca devlet sorumluları, bütün bu yasa ve anayasa dışı saldırılar karşısında genellikle sessiz kalıyorlar. Ciddi tavır takınıp, sıkı emir verip, yürürlükteki yasa buyruklarının işletilmesini istemiyorlar. Anayasanın uygulanıp uygulanmadığına bakmıyorlar. Saldırganları kınamıyorlar. Bunlara karşı olduklarını belirtmiyorlar. Bunun anlamı ciddi yorumlara yol açacak denli kötüdür. Ayni sorumlular, Kula'nın «Börtlüce» köyünde öğretmen Hüseyin Ergün'ün boynuna yular takılıp yerlerde sürüklenmesi ve öldü diye bir çukura bırakılıp uzaklaşılması karşısında da susmuşlardır. Cumhuriyet savcısı Kula'da, toplumu aşağılayıcı bu olayla ilgili olarak neler yapıyor, hiç bilmiyoruz, fakat söz gelimi bir Başbakanın, Milli Eğitim, İşçişleri ve Adalet Bakanlarının susmaları, yüksek sorumluların bu saldırılar karşısındaki duyarlık dereceleri hakkında hazin yorumlara yol açmaktadır.

Zaten bu resmi suskunluğun yanı sıra, sorumluların yıllardır, fırsat buldukça öğretmeni horlayıcı hattâ aşağılayıcı demeçlerde bulunmaları, öte yandan, birer maşa olmaktan başka niteliği bulunmayan güdümlü saldırı topluluklarını da «vatansever gençler» diye övmeleri, saldırıları sahneleyen gerçek figürlerin kimler olduğunu, sahnede görünenlerin ise sadece «şaşırtmaca» olarak anlaşılması gerektiğini de açıkça göstermektedir. Hükümet merkezindekilerin bu göz kırpan, hattâ saldırganlara cesaret veren tavırları, çevreye doğru yayıldıkça, fanatik, partizan, ve cahil kimseleri şahlandırmakta, Türk ulusunun terbiye ölçülerini filân süpürüp götürmektedir.

Öğretmenlere yöneltilen saldırıların, özellikle çok yoksul bölgelerde görülmesi, oradaki ekonomik ve

toplumsal çelişkilerden ustaca yararlanıldığına kanıttır. Farkına varılmayan bir noktayı daha belirtelim. Bu türlü tertipler, sonuçları bakımından, söz konusu çelişkilerin ,daha da keskinleşmesine ve çok cahil olanların bile anlayacağı kadar berraklaşmasına yardım etmektedir. Tertipçiler, müzmin bir tarih bilmezlikle bunu anlamıyorlar, görmüyorlar.

Zaten saldırıları, ana sorundan ayırmak da yanlıştır. Sorun öyle yaygara koparıldığı gibi komünizm tehlikesinin ortalıkta at oynattığı, din düşmanlığının alıp yürüdüğü, aşırı akımlar, anarşik meyiller filân değil, doğrudan doğruya sınıflar arasındaki maddesel ve sosyal dengesizlikler sorunudur. İlkelinden en gelişmiş ve dış destekleriyle bütünleşmiş olanına kadar sermayenin ve onun iktidarının emekçi sınıf ve tabakalarla giriştiği çatışkı, barış ölçülerinin dışında cereyan etmektedir. İyice yoksullaştırılmış ve cahil bırakılmış olan emekçiler susarlarsa sorun yok. Susmazlarsa kıyametleri kopıyor sermaye. Devlet hayatını, ekonomiyi ve politikayı kontrol eden güçler, uyanan halkın gürleşen bilinçli isteklerinden korkmakta, uykusuzluktan çılgına dönmektedir. Güçleri yeterse halkı ezmekte, güçleri yetmezse halkı uyaran, onun örgütlenmesine yardım eden öğretmene, sanatçıya, öğrenciye, bilcümle devrimcilere vargüçleriyle saldırmaktadırlar.

Toplumsal savaşım, bütün bu çirkin yöntemlerin, uygarlığa ve insan haklarına aykırı saldırıların anayurdu olan Amerika'da da böyle olmuştur, böyle olmaktadır. Çelik, lâstik, motor ve akaryakıt kumpanyalarının, daha fazla sürüm yapabilmek için, dünyada sıcak savaşları sürdürmeye çabaladıklarını, bu meyile karşı çıkan herkesi komünistlikle suçladıklarını, bu yüzden bütün toplantıları bastıklarını, bu

baskınlar karşısında polislerin kıllarını kıpırdatmadıklarını (hattâ saldırganlara destek olduklarını), işveren patronların her yasa ve ahlâk kuralını çiğneyerek ve zor kullanarak grevleri kırdıklarını, sendikaları dağıttıklarını, örgütlerin yönetim organları içine uzmanlar yoluyla nifak soktuklarını bugün bütün dünya biliyor. Bunların ayrıntılarını Albert Kahn'ın yazdığı ve Türkçeye de çevrilmiş olan «Büyük İhanet» adlı kitaptan, örneğin Yunanistan'daki son uygulamaları da Vasili Vassilikos'un yazdığı «Ölümsüz» adlı romandan okuyabiliyoruz. Sağ şiddet sol şiddeti dürte dürte uyandırıyor, sonra eziyor, eziyor. Kudurgan kapitalizmin demirökçeli ve silahlı bekçisi olan faşizm, böyle dönemlerde, bütünüyle ekonomik ve politik nedenlerle ve sadece egemen sınıf çıkarlarını korumak amacıyla, geliyor Ve yerleşiyor. Ülkemizde olanlar da bundan başka birşey değildir. Saldırıların ardında yatan gerçek budur.

Toplum ve ülkemizin içine düşürüldüğü çukurun 1971 Şubatı sonundaki görünümü budur. Sorunun hafifsenmeden ele alınması gerekmektedir. Bu gereklik, devrimcilerin ve halkın omuzlarına düşmektedir. Halk düşmanı her girişim gibi elbet bu da yenilir. Alafranga anlaşmalarla, türlü çeşit üslerle, neye ve kime yaradığı meydanda paktlarla yurdun ve ulusun iliklerine kadar sömürülmesine göz yummak hepimiz için gaflet ve dalâletten de öte bir tutum olur. Toplumun çilesini uzatmaya ve faşizm her ortaya çıkışta gafil avlanmaya gerek yoktur.

Temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasıyla ilgili her davranışta ve her devrimci eylemde, resmi önlemlerle yetinmek artık safdilliktir. Halkla ilişkileri sıklaştırıp daha ciddi ve derinliğine önlemlerin alınması, halkı uyarıcı ve örgütleyici çabaların arttırılması ha-

yati önemde zorunluktur. Korunması gereken, insanın insana kulluğunu yok eden yeni toplumu bir an önce kurma azmidir.

Ancak bu azmi sağlam tuttuğumuz ve halkımızın devrimci savaşımını başarıya erdirdğimiz zaman dünya ülkeleri arasında, en gerilerde, en yoksul ve en cahillerden biri olmanın ezintisinden kurtulabiliriz.

Çağdaş uygarlık düzeyine, sömürüden, her türlü derebeylik kalıntısından ve yeni sermayenin demirökçesinden kurtulmakla ulaşabiliriz.

Bir avuç mutlu azınlığın sınıfsal çıkarlarını sürgit koruyabilmesi için, koskoca bir çoğunluk bunca zulme ve zillete asla baş eğmemeli ve derimciler, halktan uzak önlemler tasarlamak gibi bağışlanmaz bir gaflete düşmemelidirler. Tarih, yararlanmayı bilenler için çok elverişli bir deney kaynağıdır ve sadece bilmeyenler için «tekerrür»dür.

(27 Şubat 1971)

ULUSAL EĞİTİMDE YÖN*

Türkiye'de eğitim her zaman gündemde.

Bugün ise gündemin başına geçmiş görünüyor. Ama sadece görünüyor. Orta ve yüksek öğrenim kurumlarında okuyan öğrencilerle, her dereceli okulda görev yapan öğretmenler bugüne kadar süregelen eğitime tepki göstermişlerdir. Bu tepkilere yer yer çocuk ana babaları, işçiler ve köylüler de katılmışlardır. Çünkü bu eğitim, ülkenin içinde bulunduğu dış ve iç koşullara bağlı olarak pek çok bakımlardan bozulmuş, öğrencilerin ve halkın temel ihtiyaçlarına ters düşen bir eğitim olmuştur. Uzun süre emperyalist etkiler altında kalmış, plânlaması bozuk, işten ve üretimden kaçan, yiyici, eşitsiz, kalitesiz bir eğitim haline gelmiştir. Bu eğitimi yürütmekle görevlendirilen öğretmenler de bakımsız bırakılmışlardır. Ulusal niteliği yok olmuş bir eğitime repki gösterdikleri için baskı altına alınmışlardır.

Şimdi, yeni bir yaklaşımla karşı karşıyayız. Yeni Milli Eğitim Bakanı (Şinasi Orel), ilk iş olarak sekiz kişilik bir komisyon kurmuş, komisyon çalışmalarının

* Anayasada öngörülen reformları gerçekleştirmek ve bozulan huzuru sağlamak için kurulan 12 Mart hükümetinin eğitim alanındaki tutumuna bakılarak yazılan bu yazı gazetede yayınlanmadan yazar gözaltına alınarak tutuklandı. Yazı ilk olarak burada okur önüne çıkıyor.

sonuçları hızla Bakanlar Kurulu'na sokularak tartışma konusu yapılmıştır. Ardından bazı kararların, yasa tasarılarının gelmesini, hattâ kesinlik kazanarak uygulamaya sokulmasını beklemek kalıyor.

Kurulan komisyonda, yeterli elemanlar yanında, bugüne kadar süregelen eğitimin başlıca sorumlularının da yer almış olması, bozuk toplum ve eğitimin çilesini herkesten çok çekmiş olan meslek çevreleriyle ilişki kurmaktan kaçınılması, her ne kadar güven sarsıcı ise de, eğitim alanında karşı karşıya bulunduğumuz nicel ve nitel basınçlar, öyle sanıyorum ki, en ters tutum sahiplerini bile doğru yöne çevirecektir. Çünkü bu bozukluğa aldırmamak, haklı yakınma ve uyarı sahipleri üzerine yürümektir ki, işleri arapsaçı'na çevirmiş ve toplumu bugünkü zor durumun içine sokmuştur.

Eğitim hiçbir iktidarın, hiçbir yönetimin hafife alamayacağı ve görmezden gelemeyeceği bir kamu sorunudur. Ancak...

Ancak hemen belirtelim ki, bu kadar büyük önemi yanında, asla bir yalınlık ve sadeliğe de sahip değildir. Karmaşıktır, toplumun öteki sorunlarıyla iç içedir. Onlarla kesin olarak bağlıdır. Onlarla zorunlu ve sürekli etki tepki halindedir. Bu yüzden tek başına ele alınmasında, toplumun öteki sorunlarından koparılmasında, hattâ abartmalı bir yaklaşımla ona öncelik verilmesinde sakıncalar vardır. Ne savsaklama, ne öncelik! Bilerek, anlayarak, objektif önemi ne ise o ölçüde duyarlık isteyen bir konu olarak ele alınmalıdır.

Eğitimin asla koparılamayacağı iki konu, üretim ve işlendirme, yani istihdamdır.

Üretim, bir toplumun beslenmesi, barınması, giyinmesi, ısınması, eğitimi, sağlığı, dinlenme ve eğlencesi

için gerekli malların elde edilmesine yönelik çalışmalar sistemidir. Nüfusun ve insan gereksinimlerinin sürekli artışı yüzünden, sürekli olarak yeni ve etkin araçlar geliştirilmesi gerekir. tüketim mallarının üretilmesine yarayan araçların geliştirilmesi de üretime giren bir konudur. Bu yüzden üretim, çağımızda teknik ve teknolojik bir hal almıştır. İlerlemiş batı ve doğu toplumlarında üretim araçlarının elektronik derecede gelişmiş ve etkinleşmiş olması yüzünden, onlar birer «tüketim toplumu» olmuşlar yada bu sürece girmişlerdir. Halbuki bizimkine benzeyen toplumlar, henüz en zorunlu gereksinimlerini karşılama derdinden bile kurtulamamış, gelişmiş ülkelerin üretim artıklarıyla tamamlanmak durumunda bulunmaktadırlar. Bundan dolayı bizim toplum için üretim ve bunun ulusal yeterliğe çıkarılması, son derece «hayati» bir konu olmaktadır. Eğitimle olan kaçınılmaz ilgisi de buradan doğmaktadır.

İşlendirme (istihdam) ise, tarım, endüstri, ulaşım, yapım ve hizmetlerde çalışacak insanların düzenlemesi bakımından üretimle doğrudan doğruya ilgili olduğu için eğitimle de doğrudan doğruya ilgilidir. Üretimde ulusal bir yeterliliğe çıkabilmek için işlendirmenin iyi plânlanması ve işlendirme kapsamına alınan insanın teknik ve teknolojik düzeyde bir üretime uyup etkin olabilecek niteliklerle yetiştirilmesi gerekmektedir. Bizim toplumda herkes buna, bu eğitime girmek durumundadır, çünkü Anayasa çok haklı bir gerekçeyle bu noktayı bir «hak» ve aynı zamanda «görev» olarak saptamıştır.

Üretim ve işlendirme alanında ülkemizin hızla yenileştirilmesi gerekmektedir. Ortaçağ'dan kalma toprak düzeni, haksız ve adaletsiz mülkiyet ilişkileri, makine, tohumluk, sulama, gübreleme, ilâç, kredi

konusundaki sömürü, tarımsal üretimin derecesini alabildiğine düşürmekte, endüstrileşmeye dayanak olacak yerli sermayenin doğmasını da engellemektedir. Yabancı sermaye kullanarak endüstrileşme girişimleri ise, sadece sermaye verenlerin işine yaramakta, kâr taransferleri Türk parasının belini kırmaktadır. Yabancı teknik, yabancı eleman Türkiye'nin üretiminde hiçbir olumlu etki yapmamaktadır. Tarım «girdi»lerinin yabancı olması ise başka bir felâket! Bu durumda biz, tarımda kendi «girdi»lerimizi üretecek ve bunları kullanacak bir yetişkinliğe yönelmek, endüstride ise en ileri teknik ve teknolojileri alıp kullanacak düzene ve yetişkinliğe ulaşmak zorundayız. Eğitim, işte bunun eğitimi olacak; bir «araç» ve «destek» olarak bunlarla birlikte düşünülecektir.

Bu tasarımlar yapılmadan girişilecek eğitim yeniliklerinin, hedefini bulamamış pahalı mermiler gibi israf edilmesi olasılığı vardır. Geçmişte Belçika ve Almanya'nın yüksek endüstri standartlarına göre düzenlediğimiz Sanat Enstitüleri, Türkiye tarımına da, endüstrisine de yaramamıştır. Mezunların % 62'si başka işlerde ve özellikle Belçika ve Almanya'da işçidir bugün.

Bu kaygılarla bakıldığı zaman eğitimin plânlamasına yabancı akıl, yabancı proje, yönetimine yabancı para almaktan kaçınmalı. Bir toplumun geleceğine etken olması bakımından, emperyalist etkilerin tozu bile bulunmamalıdır eğitim üzerinde.

Hangi okulları açacağız, kaçar yıl okutacağız, neler okutacağız, bunları nasıl okutacağız? sorularının karşılığı, gereksinimlere bakılarak yerli uzmanlarca önerilmeli ve uygulanmalıdır. Bir eğitimin ulusallığı, ceket düğmeletmek yada bayram şiirleri ezberlet-

mekten çok, bunlarla sağlanır. Nice yıldır Fransızlar gibi lise, İngiliz ve Amerikalılar gibi üniversite, Belçika ve Almanlar gibi sanat okulları açarak bu başarıyı sağlayamadık. Bunun bugün, Amerikalıların «vocational school»larına, Bulgarların 8 yıllık ilkokullarına bakarak da sağlayamayız. Eğitim üniversal değil, kapitalizmde de, sosyalizmde de ulusaldır. Ulusal gereksinimlere karşılık vermeli, kaynakları ulusal olmalıdır. Belki en iyi Türkiye eğitimi, deneylerle, kaliteyi yükselterek, yetişkinleri de içine alan kısa süreli yoğun programlarla, daha çok iş içinde yetişmeye değer veren, bugünkü ve yarınki Türkiye'nin ekicilerini, koooperatifçilerini, sucularını, ekonomistlerini, fabrikalarda, atölyelerde başaragan yapıcılarını yetiştirecek, kendi araçlarımızı yapacak, tüketim mallarımızı üretecek, kendimize uygun okullarda doğacaktır. «Eğitmen» diye bir söz dünya pedagojisine bizden gitmiştir. Eğitmeni kopya etmedik, gereksinme ve olanaklarımızı tartarak kendimiz bulduk.

Sıkıştırıcı bir sorun kabul edildiği için işe özel yüksek okullardan başlayan Milli Eğitim Bakanlığı, ardından yüksek öğrenim sorununa girmiştir. Şimdi çok değişik yapı teknikleri var. Belki bir binayı tepeden yapmanın yolları da bulunmuştur! Ama toplumun öteki sorunlarından, hattâ eğitimin kendi bütününden bile kopuk düşünmeye başladığımız bu yeni girişimlerin sonunda da, on binlerce çocuk «biz üniversiteye giremedik!» diye anıtların önünde ateş yakarsa, yazık olur. Gene parası olan okur, adamı olan Avrupalara kadar gider, milyonlarca yoksul halk çocuğu ise ilkokul, ortaokul bulamadan kalırsa ve okul bitirmişler de iş bulamadan sürünürse, emeklere de, umutlara da yazık olur.

Milli Eğitim Bakanlığına vaktinde ulaştırılmış düşüncelerimiz vardır. Kamuoyunu geçelim, meslek çevrelerinin bile bilgisi dışında hazırlanmış yeni tasarımlar, Bakanlar Kurulu'ndan geçse de, bizi başarısız sonuçlara götürebilir. Açık olmak, danışmak, güdümlü şûra kararlarına değil, öğretmenlerin, öğrencilerin, işçilerin ve köylülerin temsiline de yer veren, demokratik şûralarla çalışmaya katlandığımız zaman başarı oranı artar. Hele eğitim reformu gibi bir konuda öğretmenlerin bilinçli ve şevkli katkılarına çok, çok gereksinme vardır. Bunun olanakları, dikkatsizce ve adeta israf ölçüleriyle, asla elden kaçırılmamalıdır.

(Mayıs 1971)

17 NİSAN VE KÖY

17 Nisan 1940, Türkiye'de 3803 sayılı yasanın TBMM'ce kabul edildiği gündür. 1.. maddesi şöyle:

«Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazi bulunan yerlerde Maarif Vekilliğince Köy Enstitüleri açılır.»

Yasanın dediği yapılmıştır. Türkiye, 22 bölgeye ayrılmış, tarıma elverişli toprak bulunan köylerde 21 tane Enstitü açılmıştır. Köy okullarını bitirmiş bitirmemiş köy çocukları beşer altışar yıl okutulup eğitilerek köy öğretmeni ve köye yarayışlı meslek erbabı olarak hazırlanmışlar ve köyü canlandırma savaşımının içine atılmışlardır.

Bu yüzden 17 Nisan tarihleri 1940 'tan beri her yıl Türkiye'nin kurtuluşunun köyden geçeceğine inananlarca bir bayram, bir toplanma, Enstitüleri konuşma günleri olmuştur.

27 Ocak 1954 Türkiye'de başka bir tarihtir. TBMM o gün de Köy Enstitülerini kapatan, Köy Enstitülerini öğretmen okullarıyla birleştiren 6234 sayılı yasayı kabul etmiştir. Fakat bu tarihi anımsayan yoktur. Enstitüleri kapatanlar, kuranlar gibi anılmazlar ve alkışlanmazlar.

Evet, amaç köyü, dolayısiyle Türkiye'yi canlandırmaktı. Çünkü Türkiye o yıllara kadar çok geniş

ölçüde tarım temeline dayalı kırsal toplum niteliği taşıyordu. Bu ana nitelik bugün de aynı sayılabilir. Enstitüler, köyü değiştirme ve yenileştirme sorununa yepyeni bir eğitim anlayışıyle yapılan bir yaklaşımdır. Bir eğitim yaklaşımı ki, 11 Haziran 1945'te çıkartılan 4753 sayılı «Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu» ile bütünleşecektir. Çünkü «yedi yüz yıldan beri cihanın dört köşesine sevk ederek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklarda bıraktığımız ve yedi yüz yıldan beri emeklerini ellerinden alarak israf eylediğimiz», sömürdüğümüz, sömürttüğümüz ve saray eliyle «mezarlıklar kadar ıssızlaştırdığımız» köylerin değiştirilmesi ve yenileştirilmesi işi en azından iki büyük etkenin oluşturulmasına bağlı görülüyordu: Biri, Toprak Reformu ile beylik ve ağalığın kaldırılması, köylünün toprak sahibi yapılması; öteki de «iş» ilkesine dayalı yeni bir eğitimle köylünün uyandırılması... Üzerinde az durulan, fakat düşünülmüş olan bir başka etken daha vardı: Ziraat Kombinaları ve Köy Birliklerinin kurulması, yani köylülerin örgütlendirilmesi...

Toprak Reformu için bir yasa çıktı; ama reform yapılmadı. Köy Enstitüleri için bir yasa çıktı, hattâ Enstitüler kuruldu, ama köylü uyandırılmadı. Köy Birlikleri ve Ziraat Kombinaları ise daha sonra ağza bile alınmadı. Köy eski köy, Türkiye eski Türkiye olarak bırakıldı.

Cumhuriyetin kurulmasıyla sonuçlanan Kurtuluş Savaşı, sadece yurda saldırılmış olan görünür düşmanları kovmak için değildi. Görünmez düşmanları, sömürüyü, yoksulluk ve cahilliği de temizlemek gerekiyordu. Toprak Reformunun yapılması, geniş ve yeni anlamlı bir eğitimin yaygınlaştırılması ve üretici kitlelerin örgütlendirilmesi; Kurtuluş Savaşlarının ba-

şarısını perçinleyen zorunlu demokratik dönüşümlerdir.

O büyük savaşın Başkomutanı, Meclis önünde söylediği son söylevde: «Toprak Kanununun bir neticeye varmasını Kamutayın (Meclisin) himmetinden beklerim.» demişti. Toprak Reformu O'nun 1922'lerden beri isteyip geldiği bir konuydu. Savaş alanlarında yedi düveli yenen kumandan, içerde toprak ağalarına yeniliyordu. Kamutay da himmet etmiyordu bir türlü...

Şimdi yıl 1972'dir. Hükümet Başkanı, Türkiye Ziraatçiler Cemiyetinin 21. Genel Kurul toplantısında: «Tarım ve Toprak Reformu yapılmalı, verimlilik artmalıdır» diyor ve ekliyor: «Çiftçinin yurt ölçüsünde örgütlenmesi lâzımdır. Bu örgütlenme ve eğitme olmazsa, hiçbir reform gerçekleşemez.» Sözcükler aşağı yukarı aynıdır. Atatürk, İnönü ve Gürsel zamanının başbakanları da böyle konuşmuşlardır, böyle, tıpkı Nihat Erim gibi...

Türkiye'nin büyük gücü olan, piramidin tabanında, yoksulluk ve cahillik içinde ezim ezim ezilen, göğsünde sakladığı define çıkarılmayan, çıkarıldığı zaman da kentlere akıtılan, hattâ dışarlara kaçırılan köyler esaslı hiçbir değişiklik görmeden, bugünlere gelinmiştir. Tâ 1922'lerde dile getirilen o büyük özlem hâlâ dindirilmemişti. Türk köylüleri, Atatürk'ün değişiyle birlikte, hâlâ Kamutayın himmetini beklemektedir, uyandırılmak, örgütlendirilmek ve demokratik haklarını gerçek anlamda kullanabilmek için öncülerini gözlemektedir.

1973'te resmen ellinci kuruluş yıldönümünü kutlayacağımız Cumhuriyet, Türkiye için, kuşkusuz, birtakım hizmetler başarmıştır. Fakat bu hizmetlerden köylünün payına düşen nedir? Belki politikacılarımız

ellinci yıl söylevlerinde bu soruya karşılık verecek-lerdir. Ama köylümüzün yaşamında «esaslı bir değişiklik ve yenilik» olduğunu kanıtlamak zordur. Köyler «esaslı olarak» değişmemiş ve yenileşmemiştir. Türkiye, «çağdaş uygarlık düzeyi»ne çıkarılmamıştır.

Nitekim bunu kimi zaman resmî sorumlular da söylüyorlar: «Türkiye, yirmi yıl sonra bugünkü İtalya'nın durumuna çıkacak ve Ortak Pazara tam üye olacaktır.» Yirmi yıl ve bugünkü İtalya... Çağdaş uygarlığı İtalya temsil eder mi, etmez mi, ayrı konu. Fakat İtalya kolay bir amaç olduğu halde bu sözün de gerçekleşip gerçekleşmeyeceği belli değildir. Çünkü Türkiye'nin politikasında buna benzer sözler çok söylenmiştir.

Oysa bundan daha ileri amaçların, daha kısa zaman dilimleri içinde gerçekleştirilmesine gereksinme var. Çünkü Türkiye hızla değişen ve yenileşen dünyanın ortasında tarım temeline dayalı bir gerilik ve yoksulluk adası olarak kalamaz. 27 Mayıs 1960'ı yaptıran, 12 Mart 1971'i getiren başlıca nedenlerden biri, Türkiye'nin değişme ve yenilşeme isteklerinin karşılıksız bırakılmasıdır. Ve başlıca büyük kentlerimizdeki meskenlerin % 60'tan fazlası haline gelen gecekondular seli, başka tehlikeler arasında çok büyük bir tehlikedir. Türkiye, tarımda gelişmeli ve hızla endüstrileşmeli, ulusal gelirini artırmalı, bunun bölüşümünde adaleti sağlamalı, çağdaş uygarlık düzeyine hızla çıkabilmelidir.

Çağdaş uygarlık düzeyi ise, kabukta bir kavram olmayıp toplumun temeline inen ciddî bir değişme ve yenileşmedir. Bu da sadece kentlerde yada büyük merkezlerde değil, mutlaka köyleri de kapsayan bir ölçü içinde gerçekleşecektir.

Toprak Reformuyla çıkarları azalacak ve sömü-

rüleri duracak olanlar buna yanaşmazlar. Köylünün eğitilmesi ve okutulmasıyla ticarette, kredi düzeninde, politikada istedikleri gibi at oynatamayacaklarını bilenler buna yanaşmazlar. Köylü örgütlenir ve politikada etkin güç haline gelirse Türkiye'yi yönetmenin zorlaşacağını bilenler ve korkanlar buna yanaşmazlar. Köylü çoğunluğunun ve dolayısiyle bütün bir ulusun haklarını kendi kişisel ve sınıfsal çıkarlarından içtenlikle üstün tutabilenler girişir buna. Bu nitelikler kimde var, kimde yok, kurcalamak yararsızdır. Anket yapılsa, hepimiz en başlarda yer almayı isteriz. Fakat bugüne kadar süregelen tutum ve durum ortadadır. Değişme belirtileri kabuktan aşağılara inmemiştir.

Gerek Toprak Reformunun, gerekse Köy Enstitülerinin hikâyesi böyle bir yazıda anlatılamayacak kadar uzun ve hazindir.

Çıkan sonuç şudur:

İşçilerin ve köylülerin gerçekten etkin olamadığı Türkiye politikasında, sahnedeki politikacılarımız, âdeta bir «tek-kale» oynar gibi, son derecede önemli olan bu konuları birer ucundan, kimi ileri, kimi geri çekiştirip durmaktadırlar. İşte Toprak Yasası. 11 Haziran 1945. Ama onun bir de 17. madde hikâyesi var. Reform ruhunu öldüren odur. Atatürk, İnönü istemiş, Hatipoğlu getirmiş, Bayar, Menderes ve Cavit Oral alıp götürmüşlerdir. İşte Köy Enstitüleri. 17 Nisan 1940... Ama daha Enstitülerin harcı kurumadan ve aydınlığın ucu köye girmeden 1946 duraklama, 1950 budama, 1954 kapatış. İnönü, Saffet Arıkan, Yücel istemişler, Tonguç ve arkadaşları açmışlar ama; Sirer, Banguoğlu ve İleri'ler kapatmışlardır.

Köylüler?... Bu girişimlerden yararlanacak olan köylüler yoktur sahnede. Özellikle alınmamışlardır.

Onlar Türkiye'nin politika sahnesinde etkin değil, edilgen; söyleyen değil, dinleyendirler henüz ve hâlâ!

Atatürk 16 Mart 1923'te Adana'da onların «babamız» ve «efendimiz» olduklarını söylemişti. Yüzlerce köy ağa ve bey elindeyken ve çoğunluğu hâlâ kapkara cahil ve bugünkü uygarlığın en ucuz nimetlerine bile ulaşamayacak derecede yoksulken, köylünün babalığı, efendiliği, Atatürk'ün dile getirdiği bir «ülkü» halinde kalmaktadır henüz ve hâlâ!

Bundan dolayı «uyandırmazsan uyanmayacak» olan köylülerimizin uyandırılması ve örgütlendirilerek gerçek ağırlıklarıyla politika sahnesine çıkarılmasına hizmet etmek, gerçek yurtseverliğin belirleyicisi ve ölçüsü sayılmalıdır.

Köyden alınan çocukları, kendi çevresinin özelliğini taşıyan ve kendi yaşantılarındaki zorlukları yenmeyi amaçlayan eğitim kurumlarında iş yoluyla eğitmek ve değiştirmek her halde çok büyük bir eğitbilim buluşudur. Çünkü kendini değiştiren insan, toplum ve çevresinin koşullarını da değiştirmeye girişir. Bir ülke kendiliğinden ve köhneleşmiş yöntemlerle çağdaş uygarlık düzeyine çıkamaz. Nasıl çıkar? Kendisi değişmiş ve yenileşmiş insanların öncülüğünde, uyandırılmış halkın omuzlarında, iyi eğitilmiş evlâtları eliyle değişerek ve yenileşerek çıkar. Bunu anlayan ve anlatan İ. Hakkı Tonguç elbet büyük bir eğitimcidir.

Fakat yerleşik çıkarlarının sahibi politikacılarımız, tıpkı Toprak Reformu gibi, Köy Enstitülerinin de büyük önemini çabuk anlamışlar, onları çabucak söndürmüşlerdir. Enstitülerin yurtsever kurucuları olan öğrenci, öğretmen ve yöneticileri halkın gözünden düşürebilmek için karalayabildikleri kadar karalamışlardır.

İlerici girişimler habire engellendiği halde karamsar olmak zorunda değiliz. Halkımız, Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmak isteyenlerle bunun enlgelleyicilerini mutlaka ayırt edecek ve davranışlarını buna göre ayarlamayı başaracaktır. Çünkü dünya hiçbir tutucu ve duraklatıcı güce aldırmadan, kendi kurallarına ve ölçülerine uygun olarak, değişe değişe, yenileşe yenileşe dönmektedir. Bu dönüş uzay içinde, iyice bilinmeyen bir başlangıçtan gelmekte ve dar kafalı kimselerin kolay kavrayamadığı bir sonsuza doğru sürüp gitmektedir. Bunca engelleme ve yenilginin sonunda bizi hâlâ ve her zaman iyimser ve yürekli yapan bu sarsılmaz inançtır.

(17 Nisan 1972)

KÖY ENSTİTÜLERİ ÖRNEĞİ

Açılışlarından çok kısa bir süre sonra kapatıldıkları halde bir türlü unutulmuyor Köy Enstitüleri. Bir nedeni var elbet...

Dünyada eğitim, ilk olarak ne zaman kurumlaştı? Okul ne zaman doğdu? İlk öğretmen kimdir? İlk müdür, ilk müfettiş. ilk ders kitabı, ilk karatahta, ilk tebeşir, ilk eğitim bakanı, ceza alan ilk öğretmen, ilk kıyılan... ilk karne, ilk pekiyi, ilk zayıf, ilk disiplin kurulu, not yüzünden intihar eden ilk öğrenci?... Bu soruların karşılığını bilmiyorum. Bugüne kadar bir kitap, bir kaynak geçmedi elime.

Ama ilk bilgilerin üretimden doğduğunu biliyoruz. Evcilleştirdiği hayvanlar artıyor mu, eksiliyor mu, bilmek istiyordu bugünkü insanın çok eski dedeleri. Sayı bilgisi buradan çıktı. Bir büyük ırmak (Nil) her yıl taşıyordu. Geçen yıl ekilen alanları mil örtüyordu. Sınırlar bellem belirsiz. Yeniden ekmek gerektiğinde kavga çıkmasın diye eski toprağına gidiyordu adam. Anımsıyordu, bir dikdörtgene benziyordu tarlası, gene bir dikdörtgen çeviriyordu geniş millikten. Düzlem bilgileri böyle çıktı.

Ne güzel, bilgi işten çıkıyor, işe yarıyor, kâra zarara neden oluyor, baba oğula öğretiyor, büyük küçüğe... Sonra usta ile çırak, muallim-talebe, öğretmen-öğrenci dönemine geliniyor. Evrile evrile, dev-

rile devrile oluyor bu geliş. Tarladan, kırdan, deniz kıyısından, ağaçların altından, kayanın dibinden, saçak altından, beton merdivenli, camlı, bol ışık alan okullara geliniyor. Yeşil, sarı mika pencereli Amerikan asker barakaları Anadolu ve Trakya köylerinde, Afganistan yaylalarında okul oluyor. Kimi yerde varsıllar yaptırıyor, kapısına adını yazdırıyor. Köylü yaptırıyor. Devlet üstüne alıyor. Kimini de yabancı petrol şirketleri üstleniyor... Ayakta dikilerek, yada babasının yanında yaparak öğrenen çocuk, post üzerine diz çöküyor, kıpırdarsa değnek var. Selânikli Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım'ın oğulları Mustafa'nın öğretmeni Şemsi Efendi, öğrencilerini post üzerinden kaldırıp sıra üzerine oturtuyor. Bu yüzden üç kez kıyıyorlar adamcağızı. Kaloriferli, soğuk sıcak havalı ve sulu okullar yapılıyor sömürgen ülkelerde. Geri bırakılmış ülkelerin çocukları ise sabahları kollarının altına birer küçük odun yada tezek alıyorlar Kışlar uzun sürerse yarımşar tezek veriyor anaları...

Gölde balık oynaması, şimşek çakması gibi bir parıltıyla Türkiye'den Köy Enstitüleri gelip geçiyor. Geçer geçmez eski okul daha rahat yerleşiyor yerine,

Çok değişik bir gelişme ve görünüş içindeki okul, önemli bir «işgal»dir insanın yaşamında. 18-20 yılını alıyor 60-70 yıllık ömrün. Çocukluğun ve gençliğin güzel yıllarını ezberhanelere kapatıyor. Elektronik beyinlerde büyük işlem ve eylemlerin birer «kısaltma», birer «remiz» olması gibi, kitap, not, öğretmen, takrir, yazılı, sözlü, disiplin gibi ögelerle alabildiğine soyutlaşan, bir işe yaramayan, hemen hiç üretmeyen, üstelik 18-20 yıl sadece tükettiren, yıpratan, beden ve ruh sağlığını bozan bir sistem. Bence eğitsel yanı da zayıf. Bu yılın Türkiye eğitim bütçesi 13 milyara yakın. Bazı üniversite bütçeleri

ayrı. Ana babaların ödediği ayrı. 18-20 yıl besleyip okuttuğun adam tarım mühendisi oluyor, ama tarla hâlâ bilgisiz, üretebildiğimiz buğday boğazımıza yetmiyor. Yada su mühendisi, yüksek yapı mühendisi oluyor, baraj yapıları bin kat fazla çimento yutuyor yanlış yer seçimi yüzünden. İslâmköy ovası güya Eğridir gölünden sulanır, ama artıntı suların boşaltılması düşünülmediğinden çoraklaşır!

Alışılmış mantık biçimlerinin dışına çıkabilsek ah! Belki hemen şu 2000 yılının başında «okul» diye bir nesne kalmayacak dünyada. Evrim yada devrimlerin gittikçe daralan «periyod»lara girdiği çağdayız. Kalsa da bugünküne benzemeyen bambaşka okullar olacak onlar. Ne bu kadar pahalı, yıpratan, ne de işten uzak, üretmez, süs bilgi okulları. En azından şunu biliyoruz: Radyo, televizyon, gazete, kitap yayınları, daha kısa sürede, daha çok öğretiyor, okul buna yetişemez. Karayolları, garajlar, hava alanları ve turizm endüstrisiyle en öğretici etmenlerden olan «mobilite» yeni boyutlar kazandı. Yarın yeni yakıtlar, yeni taşıtlar ve bambaşka yollardan akacak trafik. Yeni bir eğitim sistemine girecek insanlık. Paranın, politikanın başına gelen, zorunlu olarak okulun da başına gelecek, görenlerimiz şaşıracak.

Türkiye, tıpkı geri bırakılmış öteki uluslar gibi, hala köylerinde yaşamın yeniden kurulmasını gerçekleştiremedi. Toprak ve tarım düzeni eski, adaletsiz. Beslenme, barınma, sağlık, ulaşım geri. 1935'lerde bugünküyle kıyaslanmaz derecede «vahim»di durum. Cumhuriyet kurulmuş, anayasa var, Atatürk yaşıyor; CHP proğramı köye dönük, eğitim istiyor, ama lâfta. Ortada «iş» olmadığı gibi, ne yapılacağı da bilinmiyor. Ulus, çıktığı savaşın yorgunluğunu tam

atmamış, ufukta bir yenisi. Yaşamda yenileşme yok. Çocuklar eğitimsiz. Bırakın yukarı okulları, ilkokul yok yakınlarda. Yaşları da geçiveriyor çabuk. Ve kızlar, yok gibi yaşıyorlar köylerde.

Bakanlık müze müdürü, bir ara Gazi Eğitim'in vekil müdürü, köylü kökenli, tükenmez bir çalışma gücünün sahibi İ. Hakkı Tonguç, «vekâleten» İlköğretim Genel Müdürlüğüne atanıyor. Eğitim, gündemin ilk sıralarında... Küçük köyler için orduda çavuşluk yapan köylülerden yararlanma görüşü önem kazanıyor. Toplanıp kurstan geçiriliyor bunlar. Deney için köy öğretmen okulları açılıyor. 17 Nisan 1940'ta BMM, 3803 sayılı yasayı çıkarıyor, Köy Enstitüleri kuruluyor. Her enstitü çevresindeki köylerden öğrenci alacak, köylere öğretmen ve gerekli başka mesleklerin erbabını yetiştirecek. Çevremiz savaş içinde, Tonguç'un «asalet»i onanıyor, resmen İlköğretim Seferberliği ilân ediliyor, köylere, okul, öğretmen evleri, işlik, uygulama bahçeleri yapılıyor...

Enstitü, o güne kadar, değil Türkiye'nin, dünyanın bilmediği bir «okul»dur. Öğretmen-öğrenci bataklık bir araziye konuyorlar. Önce çadırlar kuruluyor. Belki külüstür bir kamyonları var. Barınılacak yapılar yapılıyor. Fırın, yol, çeşme, hamam, derslik ve işlik yapıları, oyun ve spor alanları yapılıyor, bağlar, bahçeler dikiliyor, elektrik getiriliyor, kooperatif açılıyor, açıkhava tiyatrosu, müze kuruluyor. Artan zamanlarda yurt gezileri yapılıyor.

İnönü, 40 kadar istiyor bunlardan. Savaşın ortasında 21 tane açılabiliyor. Bin kadar öğrenci var her birinde. Birbirine kuruluş yardımına koşuyor ekipler. Halk türküleri, ulusal oyunlar, her şey yeni anlamda bir öğrenme fırsatı. Eskiye hiç benzemiyor. Bu öğrenme ciddi, işe yarıyor. Temrin değil.

Ben bunlardan birinin, Isparta'daki Gönen'in öğrencisiydim. Pek çok kitap bilgisini, yaparak, üreterek öğrendim. Kireç yakarak ve söndürerek kimya öğrendim. 10 km uzaktan içme suyu getirerek fizik, matematik. Su yolunu kazıyorduk iniş yokuş. Künkler döşenince su çıkar mıydı? «Bileşik kaplar» yasası vardı; çıktı. Çevre köylerden eski Selçuklu künkleri bulup inceledik. Yosun tutmasın diye içlerini sırlamışlardı. Biz de zivtle kapladık. Ayrıca ben iki ay yapıların kumunu ölçtüm, altı ay fotoğraf atölyesini, altı ay elektrik motorunu çalıştırdım, iki yıl da genel kitaplığı yönettim. Yazarlığımın altında bu iki yılın etkisini her zaman duyarım. Toprağı bir metre kazıp altüst ederek krizma yaptık, bağ diktik. Bir yandan da en yeni çevirileri okuyorduk. Öğretmen çıktığımda Tonguç alınmış, Yücel köşesine itilmiş, dümen başka yöne kırılmıştı. Toprak Yasası da kuşa çevrilmişti kırpılarak. Düziçi'nde bayrak yırtıp çukura atmışlardı (bugünkü gibi), basında kıyametler kopuyordu. Toprak ağalarıyla iş adamlarının temsilcisi politikacılar, seçim alanlarında DP flâması altında en çok bize saldırıyorlardı: «Her biri kendini Atatürk sanıyor!» diye. 21. 1. 1954'te çıkarılan 6234 sayılı yasayla defteri dürülüverdi enstitülerin. Yüksek Köy Enstitüsü daha önceden kapatılmış, yetiştirdikleri Yedek Subay'da çavuş çıkarılıyordu. Yeni anlamlı eğitim olağanüstü bir kampanyayla öcüleştiriliyordu. İkinci Dünya Savaşından sonra ABD yanında yer almıştık. ABD kapitalistleri kâr için en antikominist fırtınalarını estiriyordu.

Kapanışlarında 28 yıl sonra hâlâ unutulmayan bir anısı var enstitülerin. Kendime sorarım, neden unutulmazlar? Her yıl 17 Nisan gelince toplantılar, açık oturumlar düzenlenir. İnönü hepsine gelir yada

mesaj yollardı. Ünlü politikacılar konuşmak için can atardı. Birinde, sonradan başbakan olan bir konuşmacı, «Elime fırsat geçse enstitüleri hemen açarım!» demişti. O fırsatı ele geçirip başka yönlerde kullandı. Mehmet Başaran anıyor, 1970'te bugünkü başbakan konuşmuş. Tonguç kadar güzel anlatıyor enstitüleri. Ne olacak şimdi? Yeniden açılacaklar mı? Hayır böyle bir atılım beklemiyoruz. Gerçekler o gerçekler değil. Ama köyler ulusal yaşamda hâlâ bir ağırlık. Bunun için yenileşme ve çağdaşlaşma gerçekleşmiyor. Yeni iktidar CHP ile MSP'den oluşan ortak hükümet «Köy-kent»ler kurma tasarımında. Tâ Kadro'culardan beri işlenen bu düşünce, «birleştirilmiş köyler» önerisi, bilim adamlarına güven vermiyor. Tarımsal üretim biçimi değiştirilmeden olamaz diyorlar, haklı. Taban fiyat politikası uygulayarak kalkınmayı köyden başlatma düşüncesinin de önüne feodal kalıntılar çıkıyor. Toprak Reformu ne protokolde var, ne proğramda. Buğdaya 30 kuruş zam yapılırsa %3 kadar çiftçi ailesi yararlanacak, %60'ı da yemeklik buğdayını zamlı fiattan alacak. Pamuk ve üzüm durumu aynı. Her şey tütün gibi değil.

Köy Enstitüleri örneğindeki gibi bir eğitim uygulaması kalkınmanın büyük etkenlerindendir. Ama yetmez tek başına. Türkiye ciddi yapı değişiklikleri gereksiniminde. Dünya ekonomik ve ekolojik zorunluklarla durmadan değişirken biz ulusun % 70'inin yaşamını küçük bir mutlu azınlığın yarattığı baskıya uyarak olduğu gibi tutuyoruz. Sıkışanlar, Almanya, Avusturalyaya gidiyor. Yapılacak çok işimiz varken. Ve elimizde enstitüler gibi, eğitimin her alanı için örnek bir deney varken, eskimiş eğitimin pahalı yükünü taşıyoruz. Bırakın sosyalizmi, bu kafayla kapitalizm bile ayakta kalamaz.

Her gidişimde, değişme ve yenileşmenin büyük özlemini görüyorum köylülerimde. Şevkle, aralarından paralar toplayıp sağlıklı su, elektrik, yol, vb için yatırıyorlar. Ve çocuklarını okutabilmek için analar çocuklarıyla birlikte şehirlerin kıyısında zor zamanlar yaşıyorlar. Politikacılar ki yurdu onlar yönetirler, içlerinde iyileri de vardır, hâlâ gerçeği kavramıyorlar, kavramışlarsa söylemiyorlar. Altın yılları özsüz tartışmalarla ziyan ediyorlar. Değişme ve yenileşmelerden ürkme, en büyük engel. Bağnazlık ve gericilik de bu. Aydınlar nice çile pahasına bunu söylüyor, belki henüz tam değil ama halk da bunu anlıyor Enstitülerin çeyrek yüzyıl sonra hâlâ anılması, özlenmesi bunu gösteriyor. Eskiyen okullar, ezberlenmiş bilgiler kimseyi doyurmuyor. Yeniden açamasanız bile, değişen ve gelişen gerçekler karşısında, enstitülerden alınacak pek çok bilgi ve deney olduğu ortada. Yıllar gelip geçtiği halde bu gerçek bu kadar canlı, bu kadar somut.

(11 Nisan 1974)

ŞAMAR OĞLANLARI

Öğretmenlerden söz edeceğim gene. Ama bir suçları varmış da savunuyormuşum gibi çekingenlik içindeyim. Dağlara yüklesen götürmez, onca baskı, sürgün, kıyım, yıldan yıla artıyor eksilmiyor.

Suçları yok da bu kadar baskı ve kıyım, kıyım biçimine bürünmüş «ceza» niçin?

Hayır yok suçları. İsterse kamu görevlisi olsun, insanın suçunu kim söyler? Yasalara göre yargıçlar değil mi? Öğretmenlerinkini yasalara göre yargıçlar söylemiyor. Kendilerini her zaman yasalardan yukarda görmüş, görmeğe alışmış güçler. Egemen güçlerin kendileri, adamları, maşaları...

Bugünkü en yaygın, temsil tabanı en geniş öğretmen örgütü «TÖB-DER» biliyorsunuz. 1961 Anayasasının «12 Mart» eliyle değiştirilmesinden sonra TÖS yok oldu, bu kuruldu. Genel merkezi Ankara'da, şubesi olmayan il, ilçe yok gibi. Bu örgütün çıkardığı bültene bir bakabilseniz! Eğitim ve yurt sorunlarıyla ilgili özgün yazılar yanında öğretmen haberleri veriyor. Sade bizim öğretmenlerin değil, başka ükeler öğretmen örgütlerinin de yayın organları var. Onlar da yazılar, haberler yayınlar kendi dillerinde. Ele bak imren, bize bak iğren. Adamlar güzel güzel başarılarını anlatırlar. Meslekte gelişmeyi gösteren seminerleri, araştırma ve inceleme çalışmaları, yeni yayınları an-

latırlar. Eğitbilim alanındaki yeni görüşleri tartışırlar. Bal gibi tatlı bir meslektir oralarda öğretmenlik. Bizim haberler insana bungunluk veriyor. TÖB-DER Bülteni'nin sadece bir sayısında değil, bugün 74'üncü sayıya gelmiş hemen her sayısında böyle. Sadece haber başlıklarını sıralamağa kalksak sayfalar yetmez. Bazılarına bakalım:

—Danıştay, Bakanlığın üç işlemini durdurdu. Elâzığ'dan Selâmi Kıymaç hakkında, oybirliğiyle. Malatya'dan İbrahim Akkoç hakkında, oybirliğiyle. Stajyerliği kaldırılmayan Mustafa Aktaş hakkında, oybirliğiyle... Danıştay'ın oybirliğiyle durdurduğu işlemler yüzünden aylarca zarar gören öğretmenler demek ki haklıydılar. Ama çevrelerinde neler çektiler kimbilir? Zararlarının giderilmesi diye bir yol yok. Varsa da işlemiyor...

Haberlerin hepsi böyle değil. Bu mutlu haber sayılır. Ötekilere bakalım:

—Bolu Ticaret lisesi öğretmeni Mustafa Karaaslan muşta ile döğülmüş. Saldırgan komando olaydan sonra kaçmış.

—Elbistan «Ekinözü» ortaokulu öğretmeni Reşit Sovik bıçaklanmış. Sabri Koz ile Necmettin Tarlan da baskı altındalarmış.

—Pehlivanköy'de AP'li Belediye başkanı ihbar etmiş, TÖB-DER şube başkanı Celâl Soyer'in evi aranmış, kitaplarına elkonmuş. Kendisi sorguya çekilmiş. Böyle olay bir tane olsa tamam. İhbar diye bir yol açık! Evi aranmak da, sorguya çekilmek de ceza değildir, verir ifadesini geçer gider dersiniz. Ama bir değil, beş değil, ihbar üstüne ihbar, bıktırıncaya, bezdirinceye kadar... Çevrede iyice «zanlı kişi» durumuna sokuncaya kadar...

—Burdur'dan emekli öğretmen İbrahim İşler.

Ağlasun'da karakola çekilip döğülmüş. Dr. Bercis Seden rapor vermiş. Polislerin çıkışması: «Ulan komünist öğretmenler, ulan anarşistler, hep sizinle mi uğraşacağız?» Demek ki polis de uğraşıyor öğretmenlerle. Ve eylemli ceza uyguluyor. Mahkemeleri, cezaevlerini kaldırmalı. Yargılamaya falan da gerek yok... Burdur'da olay bir iki değil. Yeşilova'dan. Ali Tekeli, Dursun Utku ve arkadaşları, ders yılı bitmeden alınıp ücra okullara atılıyorlar. Bakanlık diyor yerlerinde kalsın, valilik diyor gitsinler, derken valilik tutup açığa alıyor, yetkisi varmış, çocuklar bekliyorlar, dersler boş...

—Ardahan Lisesinden Ali Çubukçu, Şenel Gökçe, Mertali Ak hakkında soruşturmalar. Sol faaliyette bulunup bulunmadıkları... Sol kitaplardan özet çıkartan öğrencilere bol not verip vermedikleri...

—Ulukışla «Köşkönü» köyü öğretmeni İsmail Göltaş hakkında soruşturma: Düzenlenen Âşık Veysel Gecesi'nde konuşarak komünizm propagandası yaptığı...

—Gene Ulukışla'dan İbrahim Kurt ile İsmail Halavart, gece evlerinin yolunda saldırıya uğramışlar. Halavart, on günlük rapor almış. Tunç Ak adında başka bir öğretmene de «Tabutunu hazırla!» diye gözdağı vermişler.

—Iğdır «Göksoli» köyü öğretmeni Şemistan Gökdemir bir grubun saldırısına uğramış, saldırganlara bir şey yapılmamış...

—Nazimiye'de Lâtif Yalçın, sekiz jandarmaca karakola götürülmüş. Komutan, Yalçın hakkında tutanak tutmuş: «Devlete, hükümete, komutanlara küfrettiği, erlere karşı geldiği, tüfeklerini ellerinden almak istediği...»

—Adana'da, Ticaret Lesesi öğretmeni karı koca Ali ve Hatice Balkız, bir grubun saldırısına uğrayıp

döğülmüşler. Suçlarının ne olduğu belli değil. Ne okul müdürü, ne milli eğitim müdürü, gereken ilgiyi göstermemişler.

—Horasan'da lise öğretmeni Yalçın Kaya'nın üç arkadaşıyla kaldığı ev 31 Mart 1974'te kimliği bulunmayan kimselerce kurşunlanmış... Bu sefer Kaya'yı Sandıklı'nın «Kocalar» bucağına sürmüşler. Ne adaletli uygulama!

—Balıkesir'de, Danışma Kurulu üyesi Fikret Aslan, koğuşturma geçirmiş. İdare Kurulu «meni muhakeme» kararı vermiş. Gene de «Bakanlık mucibi» ile ünlü 142'den yargılanması istenmiş. Sonra Bolvadin'e sürülmüş. Ne hikmetse, oradan da alınıp Bandırma Şehit Süleyman okuluna aktarılmış.

Daha çok:

—Karayazı'dan Hükmü Öncül'ün evi taşlanmış. Silvan'dan İsmet Timur gece bekçilerince döğülmüş. Muş'tan Yalçın İlhan, kesorle döğülmüş, JKK olayı gülerek seyretmiş. Karapınar'dan Mustafa Akdoğan döğülmüş. Bozcaada'dan Metin Kurt döğülmüş. Arpaçay'dan Velişan Yerli ile Hakkı Yıldız'ın evleri kurşunlanmış. Doğanşehir'den İsmail Gür saldırıya uğramış. Gazipaşa'dan Turgut Şen açığa alınmış. Nizip'ten Halit Subaşı, Gülnar'dan Tevfik Önor, Ceylanpınar'dan Kemal Şahin, Tokat'tan Mehmet Çalık... döğülmüşler. Ankara'dan Mehmet Koç hakkında yazdığı bir yazıdan ötürü koğuşturma açılmış. Arpaçay lisesinde baskılar sürüyormuş...

— Doğanşehir'de olanları, Göksun Lisesinde meydana gelenleri anlatmak uzun sürer. Ilgın'da iki öğretmen, Leyla ve Metin Beşik, Nusaybin'de bir grup öğretmen, döğülmüşler...

Milli Eğitim Bakanı Mustafa üstündağ CHP'li. Ama valileri kaymakamları yönlendiren İçişleri Bakanı

MSP'li Oğuzhan Asiltürk. Birinin öğretmen dostu olması yetmiyor, öteki öğretmen düşmanı...

Diyebilirim ki, geçmişin bütün dönemlerinde olanlardan daha yoğun bir baskı uygulaması bu. Unutulmuş eski kitaplarda öğretmenler için söylenip yazılmış değerli sözleri, saygı ilkelerini öne sürmek gülünç kaçacak. Ne istiyorlar bunca saldırganlıkla öğretmenlerden? Sanıyorum bu da açık, Öğretmenler, Cumhuriyet döneminde, görevlerinin tam gereği olarak, belli amaçlar için yoksul düşürülmüş ve cahil bırakılmış halkın yanında yer alıyorlar Onun çocuklarını daha iyi yetiştirmek, kendisini de bir an önce uyandırmak için çabalıyorlar. Nabza göre şerbet vermeyi meslek edinmiş demagoglar buna karşı, «Halk uyuyor mu ki, uyandırmaktan söz ediliyor?» diye soruyorlar. Bu bir cahilin sorusudur. Cahil yüzünden bakarak, sabahları halkın uyandığını, alanlarda falan seçim söylevi dinlediğini görüp, «İşte, gözü açık, uyumuyor!» der. Ama halkın, kârını kazancını hesaplayabilmesi, kaça alıyor, kaça satıyor, niçin hem aldığından, hem sattığından kazıklanıyor, niçin üretimin sadece ticaretiyle uğraşanlar kendisinden daha çok kazanıyorlar, niçin ürettiği malın fiyatını kendisi koyamıyor, niçin örgütlenmesi için iki maddelik bir yasa çıkarılmıyor? Bunları öğretmesini politika, yada komünizm propagandası sayıyorlar. Böyle bir uyanıklığın, pek çok yeni davranışa, hak istemelere, yönetime ağırlık koymalara, yönetime sahip çıkmalara yol açacağını biliyorlar. Anayasa'nın ve yasaların halk için de yararlı işleyeceğinden korkuyorlar. Halkın politik bilinç kazanmağa başlaması uykularını kaçırıyor. Onun için de en çok uyandırma görevini yapan öğretmenlere saldırıyorlar, adam tutup kışkırtıp saldırtıyorlar.

Öğretmenler şimdi yasaların yüklediği bu kamu görevini yerine getirebilmek için, bir güvenlik ortamı sağlanmasını istiyorlar. Yeni Milli Eğitim Bakanı, öğretmen dirliğinin en bozulduğu bir dönemde sorumluluk yüklendi. O kadar çok haksızlık var ki düzelteceği. Önce, Bakanlığın yerleşik görevlileri oyun ettiler kendisine. Tutuklu bir öğretmenin atamasını imzalattılar. Sonra da direndiler. Her gelen bakanın daha önce atanmış görevlileri değiştirmesi biraz yakışıksız kaçtığı için, çoğuna dokunmadı. Dokunmadı ama durmuyor adamlar. İlkokul müdürlüklerinden tut, orta, lise sanat enstitüsü, öğretmen okulu, eğitim enstitüsü müdürlüklerine, müdür yardımcılıklarına kadar bütün yönetim kademelerini partizan elemanlarla pekiştirmişler. Bakan merkezde ne derse desin, bunlar ötede bildiklerini okuyorlar. Hukuk yok mu? Hukukun üstünlüğü yok mu? Elbet öğretmen kitlesi içinde de üç beş disiplin dışı davranış göstermiş kimse bulunabilir. Geniş bir kitledir. Ama hiçbir zaman bu kadar «suçlu» çıkmaz. Bugün bırakın suçu, adam can derdinde, saldırı görüyor. Dövülüyor, evi kurşunlanıyor.

Bu durumlar, asla yöresel sürtüşmeler falan nedeniyle değil, halkın uyanmasından huzuru kaçan çıkar çevrelerinin, ince ince plânlayıp düzenlediği girişimler sonucu doğmuştur.

Bin yılın başında bir kez, meslekten bir Milli Eğitim Bakanı, üç beş öğretmenin derdine derman olmağa, yapılan haksızlıkların birazını önlemeğe, baskıların bir bölüğünü durdurmağa kalktı, saldırılara bu sefer kendisi hedef olmağa başladı. Öğretmen döğmekle, döğdürmekle öfkelerini susturamayanlar, vurucu oklarını şimdi Bakana çevirdiler.

Sanırım hiç abartmıyorum, bırakın her şeyi, ne

öğretmen isterler bunlar, ne okul, ne de Milli Eğitim Bakanı... İlk fırsatta kaldırıp atarlar hepsini. Yada, halkın gözünü küllemek için, aydınlığı değil, karanlığı yayan, halk çocuklarının yüzde yüzünü karanlığın fakültelerinden geçiren başka bir eğitim sistemini gerçekleştirip işletirler. Bugünlerde özendikleri budur.

Ama yoktur böyle bir yağma! Bunu Türkiye'de hiçbir zaman yapamazlar. En yapıyor göründükleri zaman bile siyasal ömürlerinin çukurunu eşmektedirler. Çünkü ekonomik olarak darboğazdan darboğaza yalpa vurmaktadırılar. Halk da nice baskı yapılırsa yapılsın, akı karayı hergün biraz daha iyi seçmektedir. Seçebilenlerin oranı artmaktadır.

(8 Haziran 1974)

GENİŞLEYEN KIYIM

Sürülen öğretmenler için Antalya'daki dernekte çay vardı. Bir kalemde kırkı geçmişti sayıları. Ardından ikinci üçüncü listeler gelecekti. Yurt ölçüsünde oldukça geniş, oldukça yeni bir kıyım türü uygulanıyordu. İyice «şamar oğlanı»na döndü öğretmenler. Bu seferki sözüm ona «Milliyetçi Cephe»nin kıyımı; Ertem ve Dengiz günlerinde gördüklerimizden baskın. O zaman da ildeki TÖS'ün, Federasyona bağlı derneğin yönetim kurulları tümüyle sürülmüştü. Hem de nasıl? «O kadar uzaklara ve yoksunluk bölgelerine atalım ki sürtülsün burnunuz!» dercesine... Yeni ameliyattan kurtulmuş midesiyle Adnan, Van'a; Rahmi, Erzincan'ın Mercan köyüne, Ahmet daha uzaklarda bir yere...

Sürgünün de bir töresi yok mudur devlet memurluğunda? Hizmet gereği bir değişiklik yapılacaksa buradan alıp başka bir yere verirsin olur. Maaşını, derecesini düşürmezsin. Şimdi göz önünde tutulmuyor bunlar. Lise müdürü Naci Budakoğlu'nu Erzurum'un bir köy ortaokuluna, Millî Eğitim Müdür Yardımcısı Durmuş Şahin'i Dinar'ın «Başmakçı» ortaokuluna, Ali Seydi Erdoğan'ı Afyon'un bir köyüne, Aksu'nun müdürü Mustafa Şahin'i Şarkışla'nın «Deli İlyas» köyüne atmışlar. Her birini bir yere, darı serper gibi serpmişler Anadolu'nun yüzüne.

Ankara'daki sürgünler böyle değil mi? Bütün illerde aynı hınç, aynı öfke, kasırga gibi esiyor, kılıç gibi kesiyor. Yasa elverse eğitim enstitüsündekini alıp ilkokul öğretmenliğine verecekler. İlkokul öğretmenliğini çok küçük görüyorlar çünkü. Haçlı Seferleri insanlarının kinine benzer bir kinle sürüyorlar yurt çocuklarının ve halkın öğretmenlerini...

Sadece Milli Eğitim'de değil, bütün bakanlıklarda aynı kıyım. Sözüm ona «Milliyetçi Cephe» kurulduktan ve hükümet olduktan sonra aldılar ele, girdiler yola, hışımla memur kıyıyorlar. Kıydıklarının yerine kendi adamlarını getiriyorlar. Besbelli, bir büyük saldırıdan önce mevzilerini ayarlıyorlar. Şu önümüzdeki ara seçimleri olup bitsin, biraz daha oy yitirsinler, birbirinin üstüne yürütecekler ikiye böldükleri toplumu. Sonra da gelsin sıkıyönetimler, gelsin sermayenin çıkarlarını koruyucu «partilerüstü hükümet»ler. Sokaklara yazılan, yazdırılan yazılardan da belli. Gittikçe artan bir öfke, sinirli yürek vuruşları, gitikçe yükselen bir tansiyon... Bilmem hangi dağda kurulan komando kampları, bilmem hangi batı kasabasından minibüslere dolup tâ doğudaki yasal seçim toplantılarını basmağa gidiyor! Hiç uğruna mı bunlar? Benzer saldırıların şenliklere (festivallere) kadar genişletilmesi elbet rasgele değil, belli bir plânın mantıklı parçaları...

Bir yan kıyılırken, bir yan da alabildiğine kayrılıyor. Bunu da apaçık yapıyorlar. Adam bilmem nere lisesinde müdürken komando kursu açmış da onun için şimdi Bakanlık merkez örgütünde şube müdürlüğüne getirildi. Sanki devlet yok, toplum örgütsüz, uydurma komando kursları açacaklar da ortalığı düzene sokacaklar! Kolay kolay temizlenemeyecek derecede kirlettiler her şeyi, en çok da okulları, ulusal

eğitimi... Ve öylesine uyutabilmişler ki halkı yüzyıllardır, hâlâ gidip bu takıma oy veriyor uslu uslu!

Konuşmalar yapılıyor dernekte. Söz alıyor kıyılanlar. «Sürsünleeeer!» diye gülüyor Durmuş Şahin. «Şimdiye kadar hiç kıyılmamıştım. Çevremde eksikli gibiydim. Oğlum Zafer bile kuşkuyla bakıyordu yüzüme. Rahatladım...»

Ali Seydi Erdoğan zaten Malatya'nın uzak yerlerinden gelmiş eski bir TÖS'çü. «Beni sürmeseler yanlış olurdu!» diyor. «Bunlar, bizim, bayrağımızın dalgalandığı her yerde çalışmağa tâ baştan kararlı ve gönüllü olduğumuzu bilmiyorlar, sürdük de üzdük sanıyorlar!...»

Aksu'nun müdürü gelmemişti. Düziçi'nden tanınıyordum. Arkadaşlarıyla çok gelip gitmişti Fevzipaşa'ya. Gidip yerinde görmek istedim. Bulamadım yerinde. Kalkıp Ankara'ya gitmiş. İnlik cinlik bir hale gelmişti o yemyeşil, püfür püfür, cıvıl cıvıl Aksu! Konuştuğumuz öğretmenler, «Bize ne zaman huzur dirlik olmuş? Karanlıkçılar iktidarda, biz kıyımda! Halka olan büyük etkimizden uykuları kaçıyor. Kulluktan kişiliğe, apaydınlık yurttaşlığa çıkarıyoruz insanlarımızı. Sadece oy vermekle kalmıyor, hak ve hesap soruyorlar. Geri bırakılmış, hem de iliklerine kadar yoksullaştırılmış bir ülkenin öğretmeni, elbet önce halkının gözünü açacak. Bu yüzden, bekliyoruz otuz öğretmen ,daha sürecekler Aksu'dan. Hepimiz zaten 45'iz...»

Değiştirilmedik öğretmen okulu müdürü, öğretmen bırakmayacaklar. Gidenlerin yerine gelenlerin türü şöyle: Kars'ın Susuz'unda çalışırken otuz kilometre ötedeki sınırı tanımıyordu biri. «Bizim sınırımız Altaylardan geçer!» diyordu. Breh breh breh! Daha o günden biliyordu bugün yaptıkları işin boyutunu:

«Öncelikle öğretmen okullarını ele geçireceğiz!» diyordu. Geçirdiler. Coşkun bir kurum ve güven içindeler. Hep böyle gidecek sanıyorlar.

Öfkenin bu kadarı haksızlıktan, bir de çaresizlikten doğar diye düşünüyorum. Bu hale düşen insan ne yaptığını bilemez. Gülünçleşir. Yapılmayacak işler yapar. Gündoğmuş ilçesinin ilköğretim müdürü Mehmet Karacan'ı da Kurtalan'ın bir köyüne sürmüşler. Ne kadar çok tutardı halk kendisini. Ne kadar rahat girip çıkardı odasına köylüler. Suçu bu zaten. Halkı sevmek, halk tarafından sevilmek. Sevgi düşmanı bu kıyımcılar açık açık.

Eski yeni sürgünler bir arada anılırken bu Mehmet Karaca'nın sürgün yazısı gelmeden üç ay önce öldüğünü söyledi arkadaşlar: Dirisinden duydukları korku yüzünden ölüsünü sürmeğe kalkışmışlar! Bir zamanlar da evlere şenlik bir «Vatan Cephesi» vardı, yurttaşlar kendilerini de yazdırıp radyoda okutuyorlardı gırgırına. 6/7 Eylül Olayları'nda da böyle gülünç yanlar vardı. Zaten düzmece bir olaydı, solcuları toplayıp Amerkia'nın gözüne şirin görüneceklerdi. Bir eski solcunun evine yolladılar polisleri gece yarısı. Uykudan uyanıp karısı açtı kapıyı.

Sordular:

«Evi burası mı?»

«Burası!»

«Son olaydan sorumlu tutuluyor, çıksın, karakola götüreceğiz!»

Acı acı gülümsüyor karısı:

«İki yıl oluyor öleli!»

Suç kendilerininmiş gibi ezile büzüle dönüp gidiyor polisler.

Bunları konuşuyorlar ayrılık çaylarını içerken, dertleşiyorlar. Sözüm ona «Milliyetçi Cephe» kuru-

lalı öldürülen meslekdaşları anıyorlar. Battal Öz'ün ardından Hasan Şimşek, Hüseyin Eren, Murat Gökten, Hikmet Demir, Ali Genç öldürüldüler. Katilleri sır! Hele gerçek katilleri hiç getirilemiyor yargıç önüne... Tıpkı gençlerinki gibi...

Eski kıyıklardan emekli Hamdi Esmer de kalkıp birkaç cümle söylesin isteniyor. Bakıyor yeni arkadaşlarına: «Keşke ben de sizin yaşınızda olsaydım, yeniden kıyılsaydım! Yılmayın; yanık yerlerin filizleri gür olur, sevine sevine gidin, daha çok çalışın, daha çok uyandırın. Sınırlarımızdan da dışarlara sürebilecek değiller ya! Çoğu gitti azı kaldı, vakit mutlaka tamam olacaktır iki bin yılına varmadan!...» diyor.

Yeni bir ders yılına böyle giriyor köyde kentte. eğitim enstitülerinde, öğretmen okullarında, lise-lerde, ilkokullarda öğretmenler. Bilmediğimiz yerlerde, gereksiz yere sürüldüğünü, kıyıldığını duymadığımız daha nice öğretmen var. Yıllarını vererek, hattâ devletin kıt olanaklarını kullanarak yüksek okullar için uzmanlaşmış nice öğretmen bu dönemde bir iki basamak alt görevlere alındı. Bakanlık merkezinde görevlisi değişmedik masa sandalye kalmadı. Böylece müzminleşmiş eğitim sorununu çözdük sanıyorlar. Gözleri iyice perdelenmiş, iki kilometre öteyi görmüyorlar. Bir sabah uyanıp bakacaklar ki yanılmışlar, ne eski oylar kalmış, ne eski boylar. Maymun gözünü açmış ki...

Ders yılının başında, kıyımın içinde, eşiğinde tedirgin öğretmenlerimiz ne pahasına olursa olsun, eğilmeden, bükülmeden, dimdik durmak zorundalar. En önemli kamu görevlerinden olan eğitimi, hiçbir kıyımı gözde asla büyütmeden, özellikle böyle zamanlarda bütün tamlığıyla uygulamak gerekiyor. Çünkü her doğru sözümüz Türkiye'nin büyük aydınlığı için yüzde

yüz katkıdır. Bu yolda ölünse bile bir sefer ölünür ve bu en mutlu ölümdür. Bir büyük ozanın dediği gibi, «Bu da mutlu bir ölüm değilse hangi ölüm mutludur?»

(16 Eylül 1975)

BÜYÜK SUSKUNLUK

İnsan neleri neleri unutuyor. Ama 24 Ocak 1971 gecesi Kula'nın «Börtlüce» köyünde, üç köylünün öğretmen Hüseyin Ergün'ün yolunu keserek, başına yular takıp sokaklarda dolaştırmalarını bir türlü unutamıyorum. Kışkırtılmış köylüler sonunda onu bir hendeğe kakarak, üstüne katran döküp bırakmışlardı. Bırakıldığı hendekten baygın alınıp Kula hastanesine kaldırılan öğretmenin komadan güçlükle çıktığını anımsıyorum. Faşizmin kudurduğu aylardı. Sermaye, kasabalarda köylerde karacahilliği ayaklandırmıştı. Her yerde toplantılar basılıyor, gençlik dernekleri, kitapçılar, TÖS şubeleri kırılıp dökülüyor, öğretmen, kaymakam, hattâ savcı evlerine kurşunlar sıkılıyordu. Yozgat'ta, Adapazarı'nda, Elâzığ'da, Islahiye'de, Boğazlıyan'da, Konya'da acı olaylar yaşamıştık. Hiçbiri, hattâ Kayseri'de burnumuzun ucuna kadar gelen ölüm bile «Börtlüce» olayı kadar ürpertmemişti beni. Anlatılmaz acılıkta bir ezikliğin içindeydim. Böyle bir olaydan sonra bir daha sınıfa giremem, öğrencilerin yüzüne bakamam sanıyordum. Kışkırtılmadıkça öğretmene saygıdan başka duygu beslemeyen o köylüler nasıl yapmışlardı bunu? Nasıl öğretmenin boynuna yular takıp çekmişlerdi? Hüseyin Ergün'le görüşüp soramadım. Sanırım o da benim gibi eziklik içindeydi. «Börtlüce»den alıp başka yere verdiler.

Şimdi nerelerde, öğretmenlik yapıyor mu, bıraktı mı, bilmiyorum.

Dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay acaba buna ne diyecekti? Çünkü, sürekli olarak öğretmenleri suçlar bir tavır içindeydi. Üç dört kez görüşmüştük. «Niçin öğretmenler Amerika'ya karşı? Niçin politika yapıyorlar? Bakanlıktan gelen dosyalara bakıyorum, başka suçları da var...» diyordu. Tek yanlı dosyalara, dolduruşlara inanıyordu. «Börtlüce» olayından sonra da çıt çıkmadı ağzından. Aybastı, Sivas, Konya, Maraş, Geyve, Sarıgöl, Dinar, Adapazarı, Keskin, Alaca, Aydın, Mucur, Batman, Tavşanlı, İzmir, Amasya, Afyon ve Tarsus'ta yeni saldırılar oldu, bay, bayan öğretmenler döğüldü, yaralandı, evler kurşunlandı, Adapazarı'nda arkadaşlarımız komaya sokuldu, gene çıtı çıkmadı.

12 Mart muhtırasının verildiği gün de olaylar vardı yurtta. İnegöl'den yıldırım telefon açmışlardı. Toplanıp yürümeğe başlamıştı kalabalık. Gene kırıp dökeceklerdi. O sırada radyo, muhtıranın verildiğini söyleyiverdi. Sanki akımla çalışan birer aygıttılar, durakaldılar. Baktılar birbirlerinin yüzüne. Muhtıranın önceki anlamı hayırlarına değildi. Toz olup gittiler iki dakikanın içinde.

23 Ocak 1930'da Menemen'de yedek subay öğretmen Mustafa Fehmi Kubilây öldürüldüğünde Çankaya'da Mustafa Kemal vardı. Mahkemeler bir çırpıda 28 kişiyi ipe çekti. O zaman öyleydi. Törenlerde, toplantılarda valinin yanında dururdu öğretmen temsilcileri. Bugünkü gibi protokolün en arkası değildi. yerleri. Şimdi bunu öğretmenlere söylediniz mi, hafifçe gülümsüyorlar. Ne öyle hızlı mahkemeler olmalı, bir çırpıda 28 kişi asılmalı, ne de valinin dibine buyur edilmeli öğretmenler. Gerçi daha önce devlet

başkanının sağından sürerlerdi atlarını, onu da bildikleri halde, ayrıcalık istemiyorlar, verilse de benimsemiyorlardı artık. Biliyorlardı ki Mustafa Kemal'in öğretmeni Şemsi Efendi de saldırıya uğramıştı Selânik'te. Belki o günden bu güne savaşa savaşa asıl kalelerine, halkın bağrına çekildiler, orada duruyorlar.

Doğal olarak ileri gelişmelere neden oluyor bu duruşları. Edebiyat onlar için, «Çevresini aydınlata aydınlata yanıp biten mum!» der. Şimdi yandıkça ve kıyıldıkça daha çok etkileyip uyandırıyorlar halkı. Tarihimizin görmediği yeni tavırlar takınıyor işçiler, köylüler. Yöneticilerden hak ve hesap soruyorlar. Halka düşman olanlar, öğretmene de düşman olduklarından, bu sefer ikisini bir hizaya getirip vuruyorlar.

1976 Ocak ayında tanık olduğumuz olaylar 1971'dekileri çok aştı. Bugüne kadar yüzlerce dernek, sendika şubesi yakılıp yıkılmış bir şey olmamış, iktidardaki sözüm ona «Milliyetçi Cephe» yanlısı derneğin önünde duyulan patlamadan sonra silâhlı gericiler alanları doldurmuş, vur ha vur öğretmenlere, vur ha vur halka...

30 Ocakta Çorum'un iki ilçesinde olanlar daha acı. Özellikle Osmancık'taki. Sözüm ona «Milliyetçi Cephe» ilk iş olarak lisenin müdürünü değiştirmiş. Karne dağıtımında konuşuyor yenisi:

«Zayıf alanlar üzülmesin. Bir öğrenci milliyetçiyse zayıfın önemi yok. Solcuysa, karnesi baştan aşağı 9-10 olsa hava. Önemli olan benim gözümde milliyetçilik!.»

Nasıl milliyetçilikse?

Osmancık'a başka yerlerden sürgün gelmiş öğmenler karne tatilini ailelerinin yanında geçirecek. Bir aylık, on beş günlük olanlar var içlerinde. Doğru dürüst çevreyi tanımıyorlar. Otobüse binecekleri

sırada patlıyor fırtına. Sözüm ona «Milliyetçi Cephe»-den yana olan derneğin başkanı en önde, koyu parti-ciler, hızlı milliyetçiler arkada, hepsi birden hurra hurra edip saldırıyorlar. Aldıklarını vuruyorlar öğret-menlerin başına, beline. Bitlis TÖB-DER başkanı iken sürülüp Osmancık'a gelen felsefe öğretmeni Kenan Coşar'ın ardına düşüyor en kızgınları. Milli-yetçi elebaşının elinde budaklı bir sopa. Vur ha vur. Açık bulduğu yöne doğru can havliyle koşuyor Ke-nan Coşar. Üstünde kalemden başka bir şey yok. Arkasız, arkadaşsız, bölüğünden ayrı düşmüş bir ordunun eri gibi, elleriyle başını korumağa çalışarak koşuyor. Kasabanın kıyıcığından Kızılırmak geçiyor. Bataklığa dalıyor Kenan Coşar. O yana yalpa, bu yana yalpa. Buz kırıkları akıyor ırmaktan. Akıntı hızlanıyor kimi yerde. Umudunu yitirip kendini atsa belki Bafra köylerinden çıkacak ölüsü. Yazarını bekleyen çok acı bir romanın bu cehennem sayfalarından nasıl kurtuldu Kenan Coşar arkadaşımız bilmiyorum.

Kurtulan öteki öğetmenlerle birlikte Ankara'ya gelip gazetelere, derneklere anlattılar dertlerini.

Niçin Ankara'ya gelip anlattılar, Osmancık'ta başvuracakları kimse yok mu? Biri, «Defolun buradan, perişan ederim sizi!» diye koğmuş.

«Saldırıya uğradık, tanıklar şunlar, kanıtlar bun-lar..» diye öbürüne koşmuşlar,

«Ne demek kanıt falan, roman mı yazıyorsunuz?» diye eğlenivermiş o da. Gazeteler yazmadı, belki de yazamadı bunları. Görevli memura hakaret mi sayılır acaba?

Öğretmene yapılan hakaret sayılmıyor değil mi? Can değil, patlıcan onunki. Döğsünler, söğsünler, cürüm değil. Yazılması, konuşulması cürüm. Hattâ öldürsünler, o da cürüm değil. Genç öğrencilerin,

işçilerin ölüleri ortada, sanıkları bulunup yargılanmadı da, öğretmenlerinki bulunup yargılandı mı? Sayısı altıdır sözüm ona «Milliyetçi Cephe» iktidar olalı öldürülen öğretmenin. Her birine bir kulp takılmış: «İçmişti de, sarhoştu da...»

Mustafa Fehmi Kubilay'a da takabilirlerdi bu kulpları bıraksaydı Mustafa Kemal'in mahkemeleri. Kulp takılarak mı uyutuluyor acaba dosyalar? Yok kamuoyunun bilgisi, haberi. Okuyoruz gazeteleri, her gün arıyoruz, yok yakalanıp yargılanan. Gün geçiyor, zaman siliyor pek çok şeyi, belki buna güveniyorlar. Ama bunlar, bu öğretmenler, öğrenciler unutulmayacak, unutulmamalı. En sonuncusu ODTÜ öğrencisi Semih Erbek mi? Hemen eklememeli listenin altına: «3 Ocak 1976 günü Ankara'da Emniyet Genel Müdürlüğü'nün, Genel Kurmay'ın önünde otobüs beklerken vuruldu, 11 Şubat günü hastanede öldü...»

Öğretmenlerin meslek ve can güvenliğini düşünürken Atatürk'ün, Sunay'ın adlarını andım. Sayın Korutürk'ün adını da anmak istiyorum yüksek izniyle. Yetkilerinin darlığından yakınan demeçlerini dinledim ve okudum. Buna karşılık Kâmil Karavelioğlu da konuşuyor Senato'da:

«Lütfen bu kanlara, bu kurşunlara son veriniz. Devletin aczini ortadan kaldırınız, siz devletin başısınız. İktidardaki vurdumduymazlığı sarsınız, Anayasa sizden görev bekliyor.»

Ne demektir koskoca bir devletin başının yetkim dar diye susması? Dar değil geniştir, tamdır yetkisi. Kamuoyunun rahatsızlığı, senatörün dile getirdiğinden çok daha büyüktür. Bir yazar, bir yurttaş olarak ben Sayın Korutürk'ün, hele kuşkusuz bilgi edinme olanağı bulduğu Osmancık olayından son-

raki suskunluğunu bir türlü anlayamıyorum. Saldırganlar, geniş mi dar mı olduğunu bilmediğimiz yetkilerle bir içsavaş ufkuna doğru çılgınca at koşturuyorlar. Daha anlaşılmadı mı bu?

Bakıyorum Türk-İş ve DİSK gibi büyük işçi konfederasyonlarının da kılları kıpırdamıyor. Masalda, «Dur bakalım bundan sonra ne olacak? Dur bakalım...» diye bekleyen yöneticiler gibi bekliyor onlar da.

(12 Şubat 1976)

BİLGİ YAYINLARI HİKÂYE DİZİSİ

	TL.
1. Akutagava RAŞOMON — Tarık Dursun K.	4.—
2. Tibor Déry EĞLENTİLİ BİR GÖMME TÖRENİ — Adalet Cimcoz	5.—
3. Fakir Baykurt EFENDİLİK AVAŞI	15.—
4. Haldun Taner SANCHO'NUN SABAH YÜRÜYÜŞÜ	5.—
5. Kemal Tahir GÖL İNSANLARI	25.—
6. Fakir Baykurt ANADOLU GARAJI	15.—
7. Haldun Taner HİKÂYELER I	12.50
8. Ömer Seyfettin (Bütün Eserleri I) EFRUZ BEY	10.—
9. Sait Faik (Bütün Eserleri I) SEMAVER/SARNIÇ	10.—
10. Sait Faik (Bütün Eserleri II) ŞAHMERDAN/ LÜZUMSUZ ADAM	10.—
11. Sait Faik (Bütün Eserleri IV) MAHALLE KAHVESİ/ HAVADA BULUT	10.—
12. Ömer Seyfettin (Bütün Eserleri II) KAHRAMANLAR	10.—
13. Sait Faik (Bütün Eserleri VI) HAVUZBAŞI/SON KUŞLAR	15.—
14. Sait Faik (Bütün Eserleri VII) ALEMDAĞDA VAR BİR YILAN/AZ ŞEKERLİ/ŞİMDİ SEVİŞME VAKTİ	15.—
15. Ömer Seyfettin (Bütün Eserleri III) BOMBA	10.—
16. Sait Faik (Bütün Eserleri VIII) TÜNELDEKİ ÇOCUK/ MAHKEME KAPISI	15.—
17. Bilge Karasu UZUN SÜRMÜŞ BİR GÜNÜN AKŞAMI	10.—
18. Ömer Seyfettin (Bütün Eserleri IV) HAREM	10.—
19. Ömer Seyfettin (Bütün Eserleri V) YÜKSEK ÖKÇELER	10.—
20. Ömer Seyfettin (Bütün Eserleri VI) KURUMUŞ AĞAÇLAR	10.—
21. Füruzan PARASIZ YATILI	15.—
22. Tomris Uyar İPEK VE BAKIR	10.—
23. Selim İleri PASTIRMA YAZI	10.—
24. Ömer Seyfettin (Bütün Eserleri VII) YALNIZ EFE	10.—
25. Ömer Seyfettin (Bütün Eserleri VIII) FALAKA	10.—
26. Haldun Taner HİKÂYELER II	12.50
27. Füruzan KUŞATMA	20.—
28. Nikolay Haytov DÜNYA POTURUNU ÇIKARIYOR — Naime Yılmaer	10.—
29. Sabahattin Ali (Bütün Eserleri 2) KAĞNI/SES	15.—
30. Adnan Özyalçıner YIKIM GÜNLERİ	10.—
31. Füruzan BENİM SİNEMALARIM	15.—
32. Sabahattin Ali (BÜTÜN ESERLERİ 3) DEĞİRMEN / DAĞLAR ve RÜZGÂR SIRÇA KÖŞK	15.—
33. Demirtaş Ceyhun APARTMAN	15.—
35. Fakir Baykurt İÇERDEKİ OĞUL	25.—
36. Gülten Dayıoğlu GERİDE KALANLAR	15.—
37. Tahsin Yücel DÖNÜŞÜM	10.—
38. Demirtaş Ceyhun ÇAMASAN	15.—
39. Selim İleri DOSTLUKLARIN SON GÜNÜ	15.—
40. Oktay Akbal YALNIZLIK BANA YASAK	15.—
41. Nazlı Eray AH BAYIM AH!	15.—

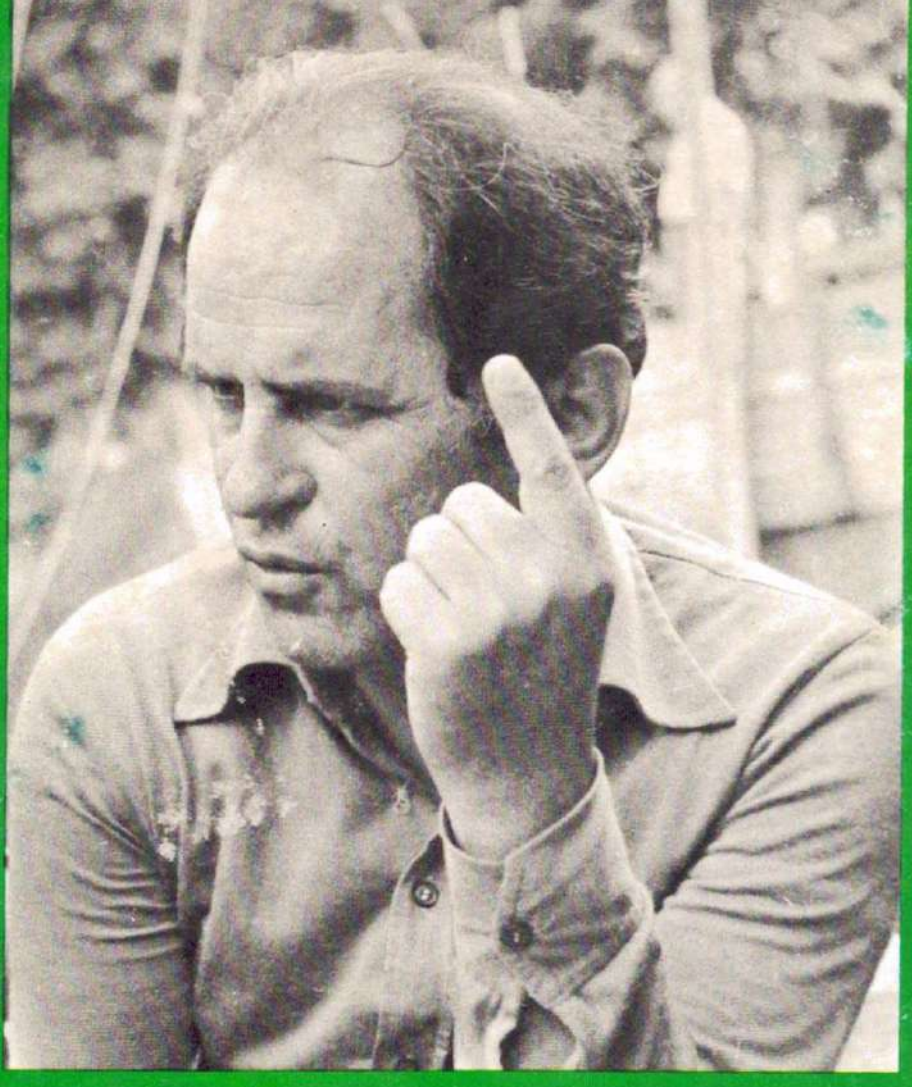

«Halk içinde tek bilim ışığı olarak var olan öğretmenin uyarma görevine dört elle sarılması zorunludur. Halk çoğunluğunun hayatı geliştikçe ve bilim, uygarlık ilerledikçe ,yeni amaçları da öğretmen belirtecek, böylece devrimin sürekliliğinde eğitsel öncülüğü yapmış olacaktır.»

«Böyle büyük bir hizmetin içine girmiş olan devrimci öğretmenlere bugün her kıpırdayışta, 'tarafsızlıktan ayrılıyorsunuz, görevlerinizin dışına çıkarak politika yapıyorsunuz!' diye baskılar uygulanmaktadır.»

«Tarafsız değil, Anayasa ve halk taraflısı öğretmenler, hiçbir korkuya kapılmadan, öğretmenliğin genişleyen sorumluluğuna uygun olarak Türk halkını uyarma çabalarını sürdüreceklerdir.»

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA

kapak baskısı pan matbaacılık ankara 237840